

การประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบ
สิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่
ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา

ริญญาภัทร์ ภูวโรจน์พิบูล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการสิ่งแวดล้อม)
คณะบริหารการพัฒนาสิ่งแวดล้อม
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

การประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบ
สิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่
ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา
ริยัญญภัทร์ ภูวโรจน์พิบูล
คณะบริหารการพัฒนาสิ่งแวดล้อม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ จุฬารัตน์ ชมพันธุ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ดร.จุฬารัตน์ ชมพันธุ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาแล้วเห็นสมควรอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการสิ่งแวดล้อม)

รองศาสตราจารย์ สรวิศ เทพานนท์ ประธานกรรมการ
(ดร.สรวิศ เทพานนท์)

รองศาสตราจารย์ จำลอง โพธิ์บุญ กรรมการ
(ดร.จำลอง โพธิ์บุญ)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ จุฬารัตน์ ชมพันธุ์ กรรมการ
(ดร.จุฬารัตน์ ชมพันธุ์)

รองศาสตราจารย์ จำลอง โพธิ์บุญ อนุมัติ
(ดร.จำลอง โพธิ์บุญ)

กันยายน 2561

บทคัดย่อ

ชื่อวิทยานิพนธ์

การประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา

ชื่อผู้เขียน

นางสาวริญญาภัทร์ ภูวโรจน์พิบูล

ชื่อปริญญา

วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการสิ่งแวดล้อม)

ปีการศึกษา

2561

งานวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อประเมินประสิทธิผล และเสนอแนวทางในการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับโครงการ ประกอบด้วย ประชาชนและผู้นำชุมชนในพื้นที่โครงการ หน่วยงานราชการส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น เจ้าของโครงการ บริษัทที่ปรึกษา นักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อม และองค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม จำนวน 75 คน ร่วมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำข้อมูลมาเรียบเรียงและวิเคราะห์เนื้อหา ด้วยการวิเคราะห์แบบ 3 เสา เพื่อหาข้อสรุปที่มีความเหมาะสมและก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ผลการศึกษา การประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา ตามกรอบ CIPP-I Model พบว่า พื้นที่โครงการอยู่ในพื้นที่ของการรถไฟแห่งประเทศไทยแนวเส้นทางพาดผ่านพื้นที่รวม 4 จังหวัด มีระยะทางรวมทั้งสิ้น 321 กิโลเมตรซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่งของไทย เพื่อให้ระบบรางเป็นทางเลือกหลักในการเดินทางและขนส่งสินค้าที่สะดวก ประหยัด และปลอดภัย ในส่วนของการดำเนินงานตามกฎหมายพบว่า โครงการมีการจัดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนตามที่กฎหมายกำหนดสำหรับงบประมาณมีความเหมาะสมเพียงพอในช่วงดำเนินการศึกษาออกแบบ แต่ในช่วงก่อน

ดำเนินการก่อสร้างงบประมาณที่จัดสรรไว้ไม่เพียงพอ ควรมีการจัดสรรงบประมาณในส่วนของการมีส่วนร่วมและประชาสัมพันธ์ให้เพียงพอ สำหรับการเข้าไปให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับโครงการต่อประชาชนอีกครั้งก่อนดำเนินการก่อสร้าง และบุคลากรในการดำเนินงานมีความรู้ความเชี่ยวชาญที่สามารถสื่อสารทำความเข้าใจกับประชาชน นอกจากนี้ผู้ดำเนินโครงการได้ประชาสัมพันธ์โครงการให้ประชาชนได้รับทราบตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมถึงเจ้าของโครงการมีการเปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับโครงการอย่างเหมาะสม เพื่อให้ประชาชนเกิดความเข้าใจและยอมรับโครงการ โดยไม่ก่อให้เกิดการคัดค้านหรือความขัดแย้ง นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความตระหนักถึงความสำคัญของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

สำหรับข้อเสนอแนะในการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นนั้น ภาครัฐจำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไขกฎหมายให้มีสอดคล้องกับบริบทและสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน เนื่องจากกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมนั้นเป็นกฎหมายที่มีการประกาศใช้มาเป็นเวลานานบางประเด็นจึงอาจไม่เหมาะสม และที่สำคัญเจ้าของโครงการต้องเปิดเผยข้อมูลที่ถูกต้องและชัดเจน แสดงถึงความจริงใจและความโปร่งใสจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ เพื่อให้ประชาชนเกิดความเข้าใจและยอมรับโครงการ โดยไม่ก่อให้เกิดการคัดค้านหรือความขัดแย้ง

ABSTRACT

Title of Thesis	An Evaluation of Public Participation in Environmental Impact Assessment: A Case Study of the Construction Project of Double Track Railway on Surat Thani-Hat Yai Junction-Songkhla Route
Author	Miss Rinyaphat Phuwarotphibun
Degree	Master of Science (Environmental Management)
Year	2018

This research aims to study public participation processes in environmental impact assessment in order to evaluate on its effectiveness and provide guidelines for the development of meaningful public participation in environmental impact assessment. Qualitative research was conducted and a case study of the construction project of double track railway on Surat Thani - Hat Yai Junction – Songkhla route, was selected and evaluated. Data were collected through in-depth interviewees, with people and village headman in the project area, central administration and local administration, project owner, consultants, technical environmentalist and NGOs, with a total of 75 project's stakeholders, participatory observation and documental reviews. Thus, data were analyzed by triangulation technique to find the appropriate conclusion and contribute to sustainable development.

From an evaluation of public participation in environmental impact assessment with a case study of the construction project of double track railway on Surat Thani-Hat Yai Junction-Songkhla route by followed CIPP-I Model, the results showed that the project was located along the State Railway of Thailand by following the path across areas 4 provinces with a total distance of 321 kilometers. This project is also conformed with the plan to develop Thailand's transport infrastructure. The rail system is the main option for travel and transport conveniently, economically and safely. The project owner has organized the public participation processes as required by law. The budget was proper and adequate in detail design study; however, the prepared

budget was insufficient before project construction. Therefore, it should be supported the sufficient budget in part of public relation and public participation for provide related information to people. Project owners and consultants clearly communicated key information of the project to people and provided all important information to make all stakeholders clearly understanding the public participation processes and project implementation. Accordingly, all stakeholders were aware of the importance of public participation processes in environmental impact assessment.

The recommendation for the development of public participation processes, the government need to improve relevant law to be consistent with the current context and environment, since the law relates to public participation in environmental impact assessment that has been promulgated for a long time. Importantly, the project owner must disclose accurate and clear information to show the sincerity and transparency until the process ends to make people understand and accept the project without conflict.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่อง การประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เนื่องจากผู้วิจัยได้รับความช่วยเหลือ ดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดีจาก พร้อมทั้งให้คำปรึกษา การถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์จากอาจารย์ที่ปรึกษา คือ อาจารย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุฑารัตน์ ชมพันธุ์ ที่ได้ให้ข้อคิดเห็นต่าง ๆ อันมีคุณค่ายิ่งต่อการทำวิทยานิพนธ์ รวมทั้งตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยถือโอกาสนี้ขอ กราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

นอกจากนี้ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สราวุธ เทพานนท์ ที่ให้เกียรติเป็น ประธานสอบวิทยานิพนธ์ และกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.จำลอง โพธิ์บุญ ที่ให้เกียรติเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาช่วยตรวจสอบ และให้คำแนะนำแก้ไขวิทยานิพนธ์เล่มนี้ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

กราบขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม คณะบริหารการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ที่ถ่ายทอดความรู้วิทยาการอันมีค่า ซึ่งยังเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยและดำเนินชีวิตของผู้วิจัย และขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่ทุกท่าน ตลอดจนเพื่อน ๆ พี่ ๆ ในสาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อมที่สนับสนุนงานวิจัยชิ้นนี้จนแล้วเสร็จ

ขอขอบพระคุณ พี่ ๆ จากการรถไฟแห่งประเทศไทย พี่ ๆ จากบริษัทที่ปรึกษา ประชาชน ผู้นำชุมชน และหน่วยงานในพื้นที่ ที่ให้ข้อมูลและคอยช่วยเหลือผู้วิจัยตลอดมาจนวิทยานิพนธ์เสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยซาบซึ้งในกัลยาณมิตรทุกท่าน

สุดท้ายนี้ ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ ที่คอยให้ความรัก ให้กำลังใจและให้การสนับสนุนทุกอย่างในชีวิตของผู้วิจัยเสมอมา

วิญญูภัทร์ ภูวโรจน์พิบูล

กันยายน 2561

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อ	(3)
ABSTRACT	(5)
กิตติกรรมประกาศ	(7)
สารบัญ	(8)
สารบัญตาราง	(11)
สารบัญภาพ	(12)

บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย	1
1.2 คำถามการวิจัย	3
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย	4
1.4 ขอบเขตการวิจัย	4
1.5 ประโยชน์ที่ใช้ในการวิจัย	5
1.6 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	5
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน	7
2.2 การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม	18
2.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม	24
2.4 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม	52
2.5 ปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม	63
2.6 การประเมินโครงการ	65
2.7 ข้อมูลทั่วไปของการศึกษา: โครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา	77

2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	88
บทที่ 3 กรอบแนวคิดและวิธีวิจัย	93
3.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย	93
3.2 วิธีการดำเนินการวิจัย	96
3.3 แหล่งข้อมูลในการวิจัย	97
3.4 วิธีการเก็บข้อมูล	98
3.5 กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ	108
3.6 แผนที่โครงการและขอบเขตของประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ	112
3.7 การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล	114
3.8 ตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมินผล	114
3.9 การวิเคราะห์ข้อมูล	126
บทที่ 4 ผลการศึกษา	127
4.1 กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา	127
4.2 ประสิทธิภาพของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน กรณีศึกษาโครงการ ก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา	167
4.3 แนวทางในการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมิน ผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี- ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา ให้ประสบความสำเร็จ	184
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	188
5.1 สรุปและอภิปรายผลการศึกษา	188
5.2 ข้อเสนอแนะ	202
บรรณานุกรม	205
ภาคผนวก	212
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้บริหาร หรือพนักงานการรถไฟแห่งประเทศไทย/ บริษัทที่ปรึกษา	213
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์สำหรับหน่วยงานราชการส่วนกลาง	220
ภาคผนวก ค แบบสัมภาษณ์สำหรับองค์กรเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม/ องค์กรพัฒนาเอกชน/นักวิชาการ	227

ภาคผนวก ง แบบสัมภาษณ์สำหรับหน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่น	234
ภาคผนวก จ แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้นำชุมชน/ประชาชน	242
ประวัติผู้เขียน	251

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 องค์ประกอบทางสิ่งแวดล้อมและคุณค่าต่าง ๆ	79
3.1 ประเด็นและแนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์	99
3.2 รหัสผู้ให้สัมภาษณ์	109
3.3 ตัวชี้วัดและเกณฑ์ในการให้คะแนนการประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชน ของโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา	115
3.4 ผลรวมของคะแนนจากการประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนตามกรอบ แนวคิด 3 ด้าน	125
4.1 ข้อมูลทั่วไปของประชาชนและผู้นำชุมชน	129
4.2 สรุปการประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนของโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา	168
4.3 สรุปผลรวมของคะแนนจากการประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนตามกรอบ แนวคิด 3 ด้าน	183

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า	
2.1	นิยามของการประเมินเพื่อการตัดสินใจ	66
2.2	ความสัมพันธ์ของการตัดสินใจ และประเภทของการประเมินแบบ CIPP Model	74
2.3	CIPP-I Model	75
2.4	พื้นที่ศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา	83
2.5	แนวเส้นทางในช่วงจังหวัดสุราษฎร์ธานี	84
2.6	แนวเส้นทางในช่วงจังหวัดนครศรีธรรมราช	85
2.7	แนวเส้นทางในช่วงจังหวัดพัทลุง	86
2.8	แนวเส้นทางในช่วงจังหวัดสงขลา	87
3.1	กรอบแนวคิดในการวิจัย	94
3.2	แผนที่แสดงพื้นที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	113
4.1	รูปตัดทางรถไฟช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่	132
4.2	สภาพทางรถไฟช่วงชุมทางหาดใหญ่-สงขลา ในปัจจุบัน	132
4.3	รูปตัดทางรถไฟช่วงชุมทางหาดใหญ่-สงขลา	133
4.4	ตัวอย่างจดหมายเชิญประชุมรับฟังความคิดเห็นของประชาชน	154
4.5	ตัวอย่างช่องทางการแจ้งกำหนดการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นของประชาชน	154
4.6	ตัวอย่างสรุปผลการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน	156
4.7	ตัวอย่างช่องทางการแจ้งสรุปผลการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน	156
5.1	รูปแบบการประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา	201

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาประเทศไทยได้มีการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างรวดเร็ว เนื่องจากการพัฒนาต่าง ๆ การลงทุนจากต่างประเทศ รวมไปถึงการเป็นศูนย์รวมของธุรกิจและอุตสาหกรรมของประเทศ สิ่งเหล่านี้เป็นแรงกระตุ้นให้มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่งของประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพการเชื่อมต่อการเดินทางและการขนส่งกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาที่สำคัญในยุทธศาสตร์ที่ 4 การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจสู่การเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน และยุทธศาสตร์ที่ 5 การสร้างความเชื่อมโยงกับประเทศในภูมิภาคเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554) ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับแผนงานยุทธศาสตร์หลักในการพัฒนาโครงข่ายรถไฟระหว่างเมืองของแผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่งของไทย พ.ศ. 2558 - 2565 และแผนปฏิบัติการด้านคมนาคมขนส่ง ระยะเร่งด่วน พ.ศ. 2558 เพื่อเร่งดำเนินการพัฒนาระบบรางและเพิ่มศักยภาพด้วยการขยายโครงข่ายให้ครอบคลุม ทัวถึง และเพิ่มประสิทธิภาพ เพื่อให้ระบบรางเป็นทางเลือกหลักในการเดินทางและขนส่งสินค้าที่สะดวก ประหยัด และปลอดภัย (กระทรวงคมนาคม, 2557)

โดยการพัฒนาโครงการขนาดใหญ่ต่าง ๆ ของภาครัฐ ถือได้ว่าเป็นนโยบายที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาของประเทศ แต่จากนโยบายการพัฒนาดังกล่าวมักเป็นลักษณะการสั่งการจากภาครัฐสู่ประชาชน และรูปแบบการตัดสินใจแบบศูนย์กลางในประเทศไทย การดำเนินงานของภาครัฐมักเคยชินกับการใช้การวางแผนจากส่วนกลาง หรือการสั่งการจากบนลงล่างเพียงอย่างเดียว (Top-down Approach) ซึ่งเห็นได้ชัดเจนจากหลายโครงการพัฒนาที่มีปัญหาความขัดแย้งในลักษณะนี้ในสังคมไทย อีกทั้งการบริหารราชการแผ่นดินส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการจัดสรรงบประมาณ

การอนุญาต การออกกฎระเบียบ เป็นต้น ซึ่งมักเป็นกระบวนการตัดสินใจแบบรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง โดยอ้างประเด็นประสิทธิภาพ ซึ่งกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนมีแนวคิดที่ตรงกันข้าม เป็นกระบวนการที่ต้องกระจายอำนาจ กระจายความรับผิดชอบและมอบอำนาจการตัดสินใจให้กับประชาชน ดังนั้นการที่ภาครัฐมักจะตัดสินใจใด ๆ ก่อนเริ่มกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในประเทศไทยเป็นไปอย่างค่อนข้างจำกัด และไม่สามารถพัฒนาไปได้เหมาะสม (Ratthanachai, 2010)

การพัฒนาประเทศในปัจจุบันได้ให้ความสำคัญกับแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในประเทศไทยมากยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ถึงแม้จะยกเลิกไปแล้ว แต่ก็ได้กำหนดสิทธิของประชาชนในการรับข้อมูลข่าวสาร การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน และการร้องเรียน โดยได้วางกรอบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมไว้หลายมาตรา อย่างเช่นในมาตรา 67 (วรรคสอง) ได้บัญญัติถึงการดำเนินโครงการหรือกิจการที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรงต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และสุขภาพของประชาชน จะต้องศึกษาและประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในชุมชน และจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียก่อน และต้องให้องค์กรอิสระให้ความเห็นประกอบก่อนมีการดำเนินการดังกล่าว ถือได้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้มีเจตนารมณ์ชัดเจนในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน อันเป็นการต่อเนื่องจากรัฐธรรมนูญฉบับก่อนที่มีการบัญญัติเรื่องการมีส่วนร่วมไว้ในหลายมาตรา โดยให้ประชาชนทุกภาคส่วนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทางนโยบาย และให้มีการมีส่วนร่วมในระดับที่เริ่มตั้งแต่การริเริ่มกฎหมาย การรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นปรึกษาหารือ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ติดตามตรวจสอบ ตลอดจนเสนอแนวทางปฏิบัติในอนาคตที่จะทำให้การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงเกิดขึ้นได้ในสังคมไทย (ถวิลวดี บุรีกุล, 2552)

โครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา ถือได้ว่าเป็นโครงการพัฒนาระบบคมนาคมขนส่งทางราง ซึ่งเป็นโครงสร้างพื้นฐานที่มีความสำคัญต่อการเชื่อมต่อการเดินทางและการขนส่งสินค้าในแต่ละพื้นที่ของประเทศเข้าด้วยกันได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ โดยโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา พาดผ่านพื้นที่เขตการปกครองทั้งสิ้น 80 ตำบล 22 อำเภอ ใน 4 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุง และจังหวัดสงขลา มีระยะทางรวม 321 กิโลเมตร ซึ่งอาจก่อให้เกิดผลกระทบทางบวกและทางลบต่อสิ่งแวดล้อม และจากการตรวจสอบข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญของโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา

พบว่า พื้นที่เขตทางของโครงการ (40 เมตรจากแนวกึ่งกลางเส้นทาง) ที่ใช้ประโยชน์ในการก่อสร้างโครงการไม่พาดผ่านพื้นที่ป่าอนุรักษ์ตามกฎหมาย (อุทยานแห่งชาติหรือเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า) พื้นที่ป่าอนุรักษ์เพิ่มเติม (ป่าโซน C) และพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1 แต่เนื่องจากลักษณะโครงการรถไฟทางคู่เป็นการพัฒนาโครงการระบบขนส่งมวลชนที่ใช้ราง ดังนั้นจึงเข้าข่าย 35 ประเภทโครงการที่ต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ตามประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2555 เรื่องกำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ที่ได้กำหนดให้โครงการระบบขนส่งมวลชนที่ใช้รางทุกขนาด ต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมในชั้นขออนุมัติหรือขออนุญาตโครงการ ทั้งนี้เพื่อให้การศึกษาโครงการมีความสมบูรณ์ จึงต้องมีการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม และการดำเนินการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเหมาะสม โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตามขั้นตอนต่าง ๆ เพื่อช่วยสร้างความรู้ความเข้าใจถึงข้อมูลของโครงการและช่วยให้ประชาชนได้ร่วมพิจารณาถึงความจำเป็นในการพัฒนาโครงการที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งกำหนดมาตรการป้องกันแก้ไขและลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เกิดการยอมรับและความพึงพอใจของทุกฝ่าย และลดความขัดแย้งจากการดำเนินโครงการดังกล่าวได้

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการดังกล่าว เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้มาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการที่มีบริบทใกล้เคียงกันให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดีขึ้นในอนาคตต่อไป

1.2 คำถามการวิจัย

1.2.1 กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา เป็นอย่างไร

1.2.2 ประสิทธิภาพของกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชน กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา เป็นอย่างไร

1.2.3 แนวทางในการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา เป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา

1.3.2 เพื่อประเมินประสิทธิผลของกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชน กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา

1.3.3 เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา

1.4 ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาการประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา สามารถแบ่งขอบเขตการศึกษาออกเป็น 4 ประเด็นหลัก ดังนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหาสาระ: ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา ในปัจจัยที่ทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนประสบผลสำเร็จ

1.4.2 ขอบเขตด้านพื้นที่: พื้นที่การศึกษาจากแนวถึงกลางเส้นทางรถไฟข้างละ 500 เมตร ของโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา ครอบคลุมพื้นที่ 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุง และจังหวัดสงขลา

1.4.3 ขอบเขตด้านประชากร: ประกอบด้วย ประชาชนและผู้นำชุมชนในพื้นที่โครงการเจ้าหน้าที่หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล เจ้าหน้าที่ส่วนกลางสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เจ้าหน้าที่การรถไฟแห่งประเทศไทย บริษัทที่ปรึกษา นักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อม และองค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม

1.4.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา: ใช้เวลาในการศึกษาและเก็บข้อมูลระหว่างเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2559 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2560 รวมทั้งสิ้น 10 เดือน

1.5 ประโยชน์ที่ใช้ในการวิจัย

1.5.1 ทราบถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา

1.5.2 ทราบถึงประสิทธิผลของกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชน กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา

1.5.3 ทราบถึงแนวทางในการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา

1.6 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงข้อคิดเห็น ข้อห่วงกังวล และข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

ประชาชน (The Public) หมายถึง บุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย ประชาชนที่ได้รับผลกระทบและประชาชนทั่วไป ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา เจ้าหน้าที่ส่วนกลางสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เจ้าหน้าที่การรถไฟแห่งประเทศไทย บริษัทที่ปรึกษา นักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อม และองค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม

การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment) หมายถึง การใช้หลักวิชาการในการวิเคราะห์หรือคาดการณ์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ทั้งทางบวกและทางลบของการดำเนินโครงการ ซึ่งเชื่อมโยงปัจจัยต่อการพัฒนาทั้งด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม เพื่อหาแนวทางป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นให้น้อยที่สุด

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Public Participation in Environmental Impact Assessment) หมายถึง กิจกรรมหรือกระบวนการที่ให้ประชาชนและผู้มีส่วนได้เสีย องค์กรพัฒนาเอกชน ตลอดจนหน่วยงานต่าง ๆ ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการสามารถ

เข้าร่วมแสดงข้อคิดเห็น ข้อห่วงกังวล และข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

ประสิทธิผล (Effectiveness) หมายถึง ประสิทธิภาพของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย ผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ตลอดจนผลกระทบต่อเนื่องจากกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน
- 2.2 การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม
- 2.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม
- 2.4 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม
- 2.5 ปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม
- 2.6 การประเมินผลโครงการ
- 2.7 ข้อมูลทั่วไปของการศึกษา: โครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา
- 2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือชุมชนท้องถิ่นในทางการบริหารหรือทางการปกครองนั้นได้มีมาเป็นเวลานานแล้วในต่างประเทศ และช่วงเวลาที่ผ่านมาไม่กี่ปีนี้แนวคิดการมีส่วนร่วมดังกล่าวได้แพร่มาสู่ประเทศไทย ทำให้ในปัจจุบันประเทศไทยได้ให้ความสนใจต่อหลักการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาประเทศทั้งด้านการเมือง สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม

เพื่อเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม รวมถึงการเปลี่ยนแปลงการบริหารงานภาครัฐ ภายใต้แนวคิดการบริหารภาครัฐแบบมีส่วนร่วม (Participatory Governance) และแนวคิดตามหลักการธรรมาภิบาล (Good Governance) โดยที่ภาครัฐต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับทุกภาคส่วนได้ร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำงาน และร่วมรับผลที่เกิดจากการมีส่วนร่วม ไปจนกระทั่งถึงร่วมตรวจสอบเพื่อสร้างความโปร่งใสและเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐให้ดีขึ้นและเป็นที่ยอมรับร่วมกันของทุกฝ่าย ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยได้นำเอาหลักการมีส่วนร่วมในด้านต่าง ๆ มาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ทั้งนี้ เพื่อเป็นการรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนและชุมชนท้องถิ่นที่จะต้องได้รับการคุ้มครองจากรัฐ (สิทธิโชค เศษภิบาล, 2554)

2.1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาต่าง ๆ ในประเทศ ดังนั้นการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาความเหมาะสมของโครงการจึงเป็นแนวทางที่ได้รับการกล่าวถึงอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน โดยนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน ไว้ดังนี้

ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ (2551) ให้ความหมายว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการ ซึ่งประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะ และเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนรวมทั้งมีการนำความคิดเห็นดังกล่าวไปประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายและการตัดสินใจของรัฐ การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิด กล่าวคือ เป็นการสื่อสารสองทาง ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ประกอบด้วย การแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อเป็นการเสริมสร้างความสามัคคี นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของประชาชนยังช่วยเพิ่มคุณภาพในการตัดสินใจ การสูญเสียเวลา และการลดค่าใช้จ่าย เพื่อทำให้เกิดการยอมรับแบบเอกฉันท์และทำให้ง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ พร้อมทั้งช่วยลดการเผชิญหน้าที่จะก่อให้เกิดความรุนแรง สร้างความชอบธรรมและทำให้เกิดความน่าเชื่อถือ รวมไปถึงทำให้ทราบค่านิยมของสาธารณชนและความห่วงกังวลของประชาชน เพื่อพัฒนาให้เกิดความเชี่ยวชาญ และเกิดความคิดสร้างสรรค์ต่อสาธารณชน ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับอรรถ กักพล (2546) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการซึ่งประชาชนหรือผู้มีส่วนได้เสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะ และเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็น เพื่อแสวงหาทางเลือกและการตัดสินใจต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับร่วมกัน ทุกฝ่ายที่

เกี่ยวข้องจึงควรเข้าร่วมในกระบวนการนี้ตั้งแต่เริ่มจนกระทั่งถึงการติดตามและประเมินผล เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการรับรู้-เรียนรู้ การปรับเปลี่ยนโครงการร่วมกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย

คณินิจ ศรีบัวเอี่ยม และคณะ (2545) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) หมายถึง การให้โอกาสประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทั้งทางการเมืองและการบริหาร รวมทั้งการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ และการจัดสรรทรัพยากรของชุมชนและของชาติ อาจส่งผลต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน ซึ่งการให้ข้อมูล การเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น การให้ปรึกษาคำแนะนำ พร้อมทั้งร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ และการควบคุมโดยตรงจากประชาชน

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2549: 18) ได้ให้ความหมายว่า เป็นกระบวนการซึ่งประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะ แลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นเพื่อแสวงหาทางเลือก และการตัดสินใจต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสม และเป็นที่ยอมรับร่วมกันทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงควรมีส่วนร่วมในกระบวนการนี้ตั้งแต่เริ่มแรก เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการรับรู้-เรียนรู้ การปรับเปลี่ยนโครงการร่วมกันซึ่งเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย

บวรศักดิ์ อุวรรณโณและถวิลวดี บุรีกุล (2548) ให้ความหมายว่าการมีส่วนร่วมในระบบประชาธิปไตยเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงทัศนะ และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ที่อาจมีผลต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน นอกจากช่วยให้การตัดสินใจของผู้เสนอโครงการหรือรัฐบาลมีความรอบคอบ และรับทราบถึงปัญหาและความต้องการของประชาชนมากยิ่งขึ้น รวมทั้งเป็นการควบคุมการบริหารงานของรัฐบาลให้มีความโปร่งใส (Transparency) การตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของประชาชน (Responsiveness) และการรับผิดชอบหรือสามารถตอบคำถามของประชาชนได้ (Accountability) อีกด้วย ซึ่งเท่ากับเป็นการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้นอีกด้วย

Creighton (2005) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า เป็นการให้ความสนใจในคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยรัฐบาลมีหน้าที่ในการตัดสินใจในโครงการต่าง ๆ หรือแม้กระทั่งหน่วยงานเอกชน ซึ่งกระบวนการดังกล่าวจะต้องมีการสื่อสารแบบสองทาง (Two-way communication)

Gunes and Coskun (2005) ได้พูดถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในเรื่องสิ่งแวดล้อมว่าเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนในด้านการตัดสินใจอย่างมีคุณภาพ และมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ สามารถแสดงความคิดเห็นรวมทั้งมีบทบาทในประเด็นที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จำลอง โพธิ์บุญ (2550) ได้กล่าวไว้ว่าเป็นการที่ประชาชนอยู่ร่วมกันและมีความตั้งใจในการจัดการและควบคุมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีมุ่งประโยชน์ไปในทางด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยมีการศึกษาข้อมูลอย่างละเอียดเพื่อหาสาเหตุปัญหาที่เกิดขึ้น มีการกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาในอนาคต ตัดสินใจ รวมทั้งมีการดำเนินการแก้ไขอย่างเหมาะสม

จุฑารัตน์ ชมพันธุ์ (2555) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการทางสังคมที่เปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การวิเคราะห์ปัญหา การแสดงความคิดเห็น การดำเนินการ การประสานความร่วมมือ การติดตามตรวจสอบผลกระทบของการดำเนินการ ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการดำเนินการในเรื่องหนึ่งเรื่องใด อันเป็นการแก้ไขปัญหาของชุมชนหรือท้องถิ่นของตน เพื่อให้บรรลุตามความต้องการที่แท้จริงของประชาชน และสอดคล้องกับนโยบายของรัฐ เพื่อให้เกิดการป้องกัน แก้ไข และจัดการได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงบริบทของประเทศไทยว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนคือ การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนผ่านเวทีประชาพิจารณ์เท่านั้น ซึ่งใช้เป็นเครื่องมือในการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการหรือกิจกรรมการพัฒนา และในการทำประชาพิจารณ์นั้นผู้ดำเนินการมักนำเสนอแต่ข้อมูลดี ๆ ด้านเดียวเป็นหลัก

จากความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือผู้มีส่วนได้เสียกับการพัฒนาโครงการต่าง ๆ ของภาครัฐและภาคเอกชน สามารถเข้าไปรับทราบข้อมูลข่าวสาร ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และปัญหาที่อาจจะได้รับโดยตรงตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน พร้อมทั้งให้ประชาชนหรือผู้มีส่วนได้เสียเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรการในการแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม ตรงตามความเห็นชอบของทั้งสองฝ่าย และเปิดเผยข้อมูลอย่างโปร่งใส โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนจะส่งผลให้เกิดการยอมรับต่อการพัฒนาโครงการและเกิดประโยชน์ต่อทั้งภาครัฐและภาคประชาชนมากยิ่งขึ้น

2.1.2 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

ตามหลักการนี้ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถแบ่งได้หลายวิธี และหลายระดับ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และความละเอียดในการแบ่ง โดยปัจจัยหลักขึ้นอยู่กับการที่รัฐหรือผู้มีอำนาจตัดสินใจยินยอมให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย กิจกรรม หรือโครงการพัฒนานั้น ๆ มากน้อยเพียงใด โดยความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจการตัดสินใจของรัฐจะแปรผกผันกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยถ้าประชาชนมีอิทธิพล อำนาจต่อรองในกระบวนการมีส่วนร่วมมาก รัฐก็จะมิอำนาจในการตัดสินใจที่ลดลง (Armstein, 1969 อ้าง

ถึงใน จุฬารัตน์ ชมพันธ์, 2555) จากงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง การมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถจัดระดับจากระดับต่ำสุดไปสู่ระดับสูงสุดได้ 7 ระดับ ดังนี้

1) ระดับการให้ข้อมูล (Informing) เป็นระดับการมีส่วนร่วมที่ต่ำที่สุด โดยรัฐหรือเจ้าของโครงการ ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประชาชนเมื่อกิจกรรม หรือโครงการพัฒนาต่าง ๆ ได้ถูกคิดริเริ่มแล้ว โดยประชาชนมีสิทธิเพียงการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเท่านั้น โดยไม่มีช่องทางในการแสดงความคิดเห็นหรือเกี่ยวข้องใด ๆ กับการตัดสินใจนั้น ๆ อย่างไรก็ตาม กล่าวได้ว่าระดับการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชน และผู้มีส่วนได้เสีย นั้น เป็นจุดเริ่มต้นของการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม วิธีการให้ข้อมูลมีได้หลายเทคนิควิธีการ เช่น การประกาศผ่านหนังสือพิมพ์ การแจกแผ่นพับ การแสดงนิทรรศการ เป็นต้น

2) ระดับการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน (Information Provision) เป็นระดับที่สูงขึ้น ซึ่งเมื่อประชาชน ผู้มีส่วนได้เสียได้รับข้อมูลสารแล้ว พวกเขาก็สามารถที่จะค้นหาสาเหตุของปัญหา วิเคราะห์ความจำเป็นและความต้องการของกิจกรรมหรือโครงการ และพิจารณาถึงข้อดีข้อเสียของทางเลือกต่าง ๆ ได้ดียิ่งขึ้น โดยที่รัฐหรือผู้มีอำนาจตัดสินใจเชิญชวนให้ประชาชน ผู้มีส่วนได้เสียได้ร่วมแสดงความคิดเห็นต่อกิจกรรม หรือโครงการนั้น ๆ เพื่อให้ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจต่อไป

3) ระดับการปรึกษาหารือ (Consultation) เป็นระดับขั้นที่มีการเปิดโอกาสให้มีการเจรจากันอย่างเป็นรูปแบบระหว่างผู้กำหนดนโยบาย เจ้าของโครงการ ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ และสาธารณชนมีจุดมุ่งหมายเพื่อนำข้อมูล และผลการศึกษามาปรึกษาหารือกับประชาชนในประเด็นปัญหา ทางเลือก ทางแก้ไขที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย/โครงการนั้น ๆ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นได้ แต่ไม่มีหลักประกันว่าแนวความคิดเหล่านั้นจะถูกนำเข้าสู่กระบวนการพิจารณาอย่างเหมาะสม และมีผลต่อการตัดสินใจเพียงใด ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการมีส่วนร่วมในประเทศไทยส่วนใหญ่อยู่ในระดับนี้ โดยประเทศไทยได้ให้มีการดำเนินการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการที่มีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน และคุณภาพของสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับนี้ผ่านทางกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. 2548 และประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่องกำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติและแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2553

4) ระดับการสร้างความร่วมมือ การวางแผนร่วมกัน (Involvement) เป็นระดับที่เปิดโอกาสให้มีการสื่อสารแบบสองทาง มีขอบเขตที่กว้างขึ้น มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน

เกี่ยวกับโครงการ เปิดโอกาสให้มีการวางแผนร่วมกันในการเตรียมหรือการดำเนินโครงการ โดยเฉพาะความคิดเห็นที่นำไปสู่การลดผลกระทบที่อาจเกิดจากการดำเนินโครงการหรือการลดปัญหาความขัดแย้ง เหมาะสำหรับการพิจารณาประเด็นที่มีความยุ่งยากซับซ้อน หรือมีข้อโต้แย้งมาก อย่างไรก็ตาม ผู้มีอำนาจตัดสินใจ ยังคงอำนาจการตัดสินใจขั้นสุดท้าย วิธีการมีส่วนร่วม เช่น การประชุมวางแผนแบบมีส่วนร่วมกลุ่มที่ปรึกษา เป็นต้น

5) ระดับการร่วมดำเนินการ (Partnership) ระดับนี้ผู้มีอำนาจตัดสินใจ ผู้ดำเนินนโยบาย/โครงการ และประชาชนร่วมกันจัดทำหรือดำเนินการตามนโยบายหรือโครงการนั้น ๆ เป็นการปฏิบัติตามนโยบาย หรือดำเนินโครงการร่วมกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ เป้าหมายที่วางไว้

6) ระดับการร่วมตัดสินใจ ร่วมติดตามตรวจสอบและประเมินผล (Delegated Power) เป็นระดับที่ประชาชนมีสิทธิในการแลกเปลี่ยนกับผู้มีอำนาจตัดสินใจ และสามารถเข้าร่วมตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินการกิจกรรมหรือโครงการนั้น ๆ ว่าบรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินนโยบายและโครงการพัฒนาต่าง ๆ โดยเฉพาะการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างมาก เนื่องจากประชาชนจะทำหน้าที่เฝ้าระวัง ติดตาม ตรวจสอบ และเตือนภัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรม หรือโครงการที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพประชาชน สังคม และคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยรูปแบบของการติดตามตรวจสอบ และประเมินผลอาจอยู่ในรูปของการจัดตั้งคณะกรรมการกลางที่ประกอบจากผู้มีส่วนได้เสียที่ครอบคลุมทุกภาคส่วน

7) ระดับการควบคุมโดยประชาชน (Citizen Control) เป็นระดับการมีส่วนร่วมขั้นสูงสุด โดยประชาชนสามารถริเริ่มนโยบาย วางแผนและดำเนินโครงการต่าง ๆ ได้เองตั้งแต่ต้น โดยเจ้าหน้าที่/หน่วยงานของรัฐเป็นเพียงผู้ให้การสนับสนุนการดำเนินงาน

International Association for Public Participation ซึ่งเป็นสถาบันสากลที่ส่งเสริมและพัฒนาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แบ่งระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 5 ระดับ ได้แก่

ระดับที่ 1 การให้ข้อมูลข่าวสาร (Inform) การให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ของหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งเป็นระดับที่ต่ำที่สุดที่ภาครัฐให้โอกาสประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม เนื่องจากประชาชนมีสิทธิที่จะได้รับข้อมูลข่าวสารและงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับภาครัฐ ทั้งนี้หน่วยงานภาครัฐจะต้องนำเสนอข้อมูลที่เป็นความจริงและถูกต้อง ทันสมัย พร้อมทั้งให้ประชาชนสามารถรับทราบข้อมูลได้ ในลักษณะรูปแบบการมีส่วนร่วม เช่น การพหุสถานที่จะจริง การจัดทำสื่อต่าง ๆ เผยแพร่ การจัดนิทรรศการ (Exhibition) และเว็บไซต์ (website)

ระดับที่ 2 การปรึกษาหารือ (Consult) การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ความรู้สึกที่แท้จริง เพื่อเป็นการประกอบในการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐ

โดยอาจใช้รูปแบบการมีส่วนร่วม เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ และการจัดประชุมกลุ่มย่อย เป็นต้น

ระดับที่ 3 การให้เข้ามามีบทบาท (Involve) การให้โอกาสประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดนโยบาย การวางแผนโครงการ และกระบวนการตัดสินใจ โดยหน่วยงานภาครัฐมีหน้าที่จัดระบบอำนวยความสะดวก ยอมรับการเสนอแนะ และการตัดสินใจร่วมกับภาคประชาชน การมีส่วนร่วมระดับนี้มักดำเนินการในรูปแบบการประชุมเชิงปฏิบัติการ เป้าหมายสำคัญอยู่ที่ภาครัฐตระหนักในความสำคัญของข้อมูลและความคิดเห็นของประชาชน เป้าหมายสำคัญเพื่อสร้างความมั่นใจว่าความคิดเห็นและความต้องการของประชาชน เป็นส่วนหนึ่งของทางเลือกหรือข้อตัดสินใจ

ระดับที่ 4 การสร้างความร่วมมือ (Collaborate) การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในระดับสูง โดยประชาชนและภาครัฐจะทำงานร่วมกันในกระบวนการของการตัดสินใจ เช่น คณะกรรมการร่วมภาครัฐ และเอกชน คณะที่ปรึกษาภาคประชาชน เป้าหมายสำคัญคือการร่วมเป็นหุ้นส่วนในตลอดกระบวนการ

ระดับที่ 5 การให้อำนาจแก่ประชาชน (Empower) เป็นระดับที่ให้บทบาทแก่ประชาชนในระดับที่สูงสุด เพราะให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ รัฐจะดำเนินการตามการตัดสินใจนั้น ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับสูงสุดนี้เน้นให้ประชาชนเป็นเจ้าของดำเนินการกิจ และภาครัฐมีหน้าที่ในการส่งเสริมสนับสนุนเท่านั้น รูปแบบการมีส่วนร่วมในระดับนี้ เช่น การลงประชามติ และการแก้ไขปัญหาคัดค้านความขัดแย้งโดยกระบวนการประชาคม เป้าหมายสำคัญคือ การที่ประชาชนตัดสินใจเพื่одำเนินการเอง หรือให้ภาครัฐดำเนินการและให้ความมั่นใจว่าภาครัฐดำเนินการตามที่ประชาชนตัดสินใจ

สุณีย์ มัลลิกะมาลย์ (2545) ได้แบ่งระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้อย่างหยาบ ๆ 2 ระดับ คือ

1) การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำ หมายถึง หน่วยงานรัฐเป็นฝ่ายริเริ่มคิดตัดสินใจให้มีโครงการหรือกิจกรรมขึ้นมาและเห็นว่าสมควรจะให้ประชาชนมีส่วนร่วมดำเนินการ ด้วย จึงได้แจ้งและมอบหมายให้ประชาชนเข้าดำเนินการ การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับนี้จึงมีลักษณะเป็นการสั่งการจากรัฐสู่ประชาชน (Top-down Approach) ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมที่ไม่ได้เกิดจากความต้องการโดยแท้ของประชาชน ประชาชนอาจไม่เห็นความสำคัญและความจำเป็นที่จะเข้าไปมีส่วนร่วม ดังนั้นจึงไม่เกิดความประสงค์จะเข้าดำเนินการใด ๆ ด้วย และบางครั้งจำเป็นต้องเข้าไปมีส่วนร่วมเนื่องจากเป็นการสั่งการหรือการมอบหมายของเจ้าหน้าที่ที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เพราะฉะนั้นเมื่อมีโครงการหรือกิจกรรมนั้นได้ดำเนินการไปได้ระยะหนึ่งก็จะมีอันยกเลิกไป

การมีส่วนร่วมของประชาชนระดับนี้จึงเป็นการปฏิบัติตามนโยบายของหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามนโยบายที่เปลี่ยนแปลงตามเจ้าหน้าที่รัฐที่เข้ามาดูแลประชาชน

2) การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับสูง หมายถึง ประชาชนเป็นฝ่ายคิด ริเริ่ม ตัดสินใจ และดำเนินโครงการหรือกิจการนั้น ๆ (Bottom-up Approach) หลักการนี้จะเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีประสิทธิภาพสูงสุดแต่ก็มีปัญหาเช่นกันคือ การดำเนินการนั้นในบางครั้งจำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนจากรัฐ ซึ่งในทางปฏิบัติแล้วอาจไม่เป็นเช่นนั้น เพราะโครงการหรือกิจการนั้นอาจไม่ได้รับความเห็นชอบ หรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องอาจไม่เห็นด้วยเพราะถือว่าเป็นเรื่องของประชาชนฉะนั้นประชาชนก็ควรทำกันเอง โครงการหรือกิจการที่ไม่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐล้วนย่อมไม่สำคัญหรือไม่สำคัญผลเช่นกัน

สรุปแนวคิดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน พบว่าระดับการมีส่วนร่วมเริ่มจากระดับต่ำสุด คือประชาชนเป็นผู้รับผลประโยชน์จากการบริการของรัฐ โดยที่ประชาชนไม่มีส่วนร่วมใด ๆ และระดับการมีส่วนร่วมจะพัฒนาขึ้นมาตามลำดับ คือ ร่วมกิจกรรม โดยร่วมแรง เงิน ทรัพยากรอื่น ๆ ต่อจากนั้นก็คือ ประชาชน ร่วมในการตัดสินใจ ร่วมในการควบคุมกำกับกิจกรรม โดยที่รัฐเป็นผู้กำหนดนโยบาย จนกระทั่งถึงระดับสูงสุด นั่นคือ ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจกำหนดนโยบาย เป้าหมาย วัตถุประสงค์ของการพัฒนา ควบคุมกำกับ ประเมินผลกิจกรรม โดยประชาชนเองทั้งหมด อำนาจอยู่ที่ประชาชน ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development)

2.1.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีความหมาย (Meaningful Public Participation)

กระบวนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือโครงการใด ๆ อย่างมีประสิทธิภาพในแต่ละขั้นตอนการดำเนินงานและเทคนิคต่าง ๆ ที่นำมาใช้จะต้องอยู่บนพื้นฐานของการสร้างการมีส่วนร่วมอย่างมีความหมาย ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีความหมาย (Meaningful Public Participation) หมายถึง การที่ความคิดเห็นหรือข้อมูลของประชาชนมีผลหรือมีความสำคัญต่อการตัดสินใจของผู้มีอำนาจตัดสินใจซึ่งองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีความหมาย (Beierle and Cayford, 2002 อ้างถึงใน จุฬารัตน์ ชมพันธุ์, 2555 : 136-137) มีรายละเอียดต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- 1) กระบวนการมีส่วนร่วมจะต้องเกิดขึ้นก่อนที่การตัดสินใจโดยผู้มีอำนาจตัดสินใจจะเกิดขึ้น
- 2) กระบวนการมีส่วนร่วมจะต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการมีส่วนร่วมอย่างชัดเจน

3) กระบวนการตัดสินใจที่ประกอบด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริงและเหมาะสมในทุกขั้นตอน

4) การมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องประกอบด้วยผู้มีส่วนได้เสียจากการตัดสินใจนั้น ๆ ในทุกภาคส่วนอย่างครอบคลุมและเหมาะสม

5) กระบวนการมีส่วนร่วมควรประกอบด้วยเทคนิคการมีส่วนร่วมที่หลากหลายและมีความเหมาะสมกับแต่ละกลุ่มเป้าหมายที่มีความแตกต่างกัน

6) กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องมีความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้และการสื่อสารที่ใช้ในกระบวนการมีส่วนร่วมต้องเป็นแบบสองทาง

7) ข้อเสนอแนะและบทสรุปที่ได้จากกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องชัดเจนและเปิดเผยสามารถติดตามและตรวจสอบได้ว่า ข้อเสนอแนะเหล่านั้นส่งผลอย่างไรต่อการตัดสินใจขั้นสุดท้ายและหากข้อเสนอแนะเหล่านั้นไม่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจขั้นสุดท้ายต้องมีคำอธิบายที่เหมาะสมจากผู้มีอำนาจตัดสินใจ

กระบวนการมีส่วนร่วมนั้นเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่บางระยะอาจมีเพียงการให้ข้อมูลบางระยะเป็นการปรึกษาหารือและทำความเข้าใจและบางระยะเป็นการตัดสินใจ ซึ่งอาจดำเนินการโดยใช้เครื่องมือและผู้มีส่วนได้เสียที่เข้าร่วมอาจจะแตกต่างกัน ทั้งหมดนี้จำเป็นต้องมีการวางแผนและออกแบบกระบวนการมีส่วนร่วมตั้งแต่ก่อนเริ่มกระบวนการ

อาจกล่าวได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีคุณค่าหรือการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ประสบความสำเร็จนั้น ประชาชนต้องมีส่วนร่วมด้วยความกระตือรือร้น ผู้มีส่วนได้เสียมีอำนาจต่อรองในกระบวนการตัดสินใจในกิจกรรมหรือโครงการนั้น ๆ รวมถึงการมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายของสังคม และการจัดการทรัพยากรเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และต้องเป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมด้วยความสมัครใจอย่างแท้จริง เมื่อเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดกระบวนการมีส่วนร่วมสามารถเข้าใจถึงความหมายของการมีส่วนร่วมที่มีอย่างถ่องแท้แล้ว ก็สามารถสร้างเกณฑ์การประเมินโดยยึดปัจจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นพื้นฐาน และสามารถที่จะประเมินผลความสำเร็จของการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงขึ้นไปได้

2.1.4 เทคนิคการมีส่วนร่วมของประชาชน

จุฑารัตน์ ชมพันธุ์ (2555: 128-129) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเกี่ยวข้องทั้งการให้ข้อมูลข่าวสารแก่สาธารณชน และการได้ดำเนินการเพื่อให้ได้ความคิดเห็น ความกังวลของ

ประชาชนกลับมา ซึ่งเป็นการสื่อสารแบบสองทาง อาจกล่าวได้ว่าเทคนิคการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ได้แก่

1) เทคนิคการให้ข้อมูลข่าวสาร การดำเนินการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ดี จะต้องประกอบด้วย การวางแผนการให้ข้อมูลข่าวสารที่ดีกับสาธารณชน เพื่อให้ประชาชนสามารถรับรู้ข้อมูล ข่าวสาร และประเด็นสำคัญต่าง ๆ อย่างครบถ้วน และใช้ประกอบการตัดสินใจได้ว่าควรจะให้การสนับสนุนหรือคัดค้านนโยบาย/โครงการพัฒนานั้น ๆ ตัวอย่างเช่น การบรรยายสรุป การแสดงนิทรรศการ สารคดี การส่งรายงานหรือเอกสารด้านเทคนิคที่สำคัญ การแถลงข่าว ใบแทรกหนังสือ ข่าวแจก การนำเสนอต่อประชาคม กลุ่มทำงานทางเทคนิค การประกาศ การบริการสาธารณะ เป็นต้น

2) เทคนิคการมีส่วนร่วม เมื่อประชาชนได้รับข้อมูล ข่าวสารต่าง ๆ อย่างครบถ้วนเหมาะสมแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการจัดเวทีหรือมาตรการต่าง ๆ เพื่อให้สมาชิกของสาธารณชนสามารถแสดงความรู้สึก แสดงความคิดเห็น หรือความห่วงกังวลของตนต่อผู้มีอำนาจตัดสินใจได้อย่างเหมาะสม ซึ่งมีหลายเทคนิคที่สามารถใช้ได้ เช่น การจัดตั้งกลุ่มที่ปรึกษาหรือคณะทำงาน การสนทนากลุ่ม การเปิดสายด่วน การสัมภาษณ์ การประชุมการรับฟังความคิดเห็น และการประชุมเชิงปฏิบัติการ เป็นต้น

จำลอง โพธิ์บุญ (2560: 166-167) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมีหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับขั้นตอนการดำเนินโครงการ ความสามารถในการรับรู้ข่าวสารของประชาชน และวัตถุประสงค์ในการจัดแต่ละครั้ง รูปแบบต่าง ๆ นั้นสามารถสรุปได้ ดังนี้

1) การเผยแพร่ข้อมูลผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น จดหมายข่าว แผ่นพับ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ การติดต่อทางโทรศัพท์ การโฆษณา หรือติดประกาศ ซึ่งผู้จัดการมีส่วนร่วมของประชาชนต้องเลือกสื่อที่เหมาะสม เช่น ในพื้นที่ที่ชาวบ้านส่วนใหญ่อ่านหนังสือไม่ออก การติดประกาศหรือการลงหนังสือพิมพ์จะเหมาะสมน้อยกว่าการออกวิทยุหรือหออกระจายข่าวในหมู่บ้าน เป็นต้น

2) การจัดตั้งศูนย์ข้อมูลข่าวสาร (Information Center) โดยประชาชนสามารถเข้าเยี่ยมชมศูนย์ข้อมูลข่าวสารของโครงการจากเจ้าหน้าที่ของศูนย์ สามารถให้ข้อคิดเห็น ข้อมูลหรือซักถาม ศูนย์ดังกล่าวอาจแสดงแผนที่แบบจำลองโครงการ เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าใจภาพโดยรวมของโครงการได้

3) การร่วมปรึกษาหารือกับชุมชน (Public Consultation) เช่น การเข้าพบผู้แทนประชาชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน องค์กรเอกชนในท้องถิ่น เพื่อให้ข้อมูลเบื้องต้นและบันทึกข้อคิดเห็นจากชุมชน รวมทั้งอาจมีการทำแบบสอบถามความคิดเห็นด้วยก็ได้

4) การจัดประชุมสัมมนา (Public Meeting) โดยมีผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโครงการกลุ่มต่าง ๆ ทั้งผู้ได้รับผลประโยชน์ ผู้เสียผลประโยชน์ รวมทั้งผู้ได้รับผลกระทบ องค์กรเอกชน นักวิชาการ ผู้สื่อข่าว ผู้แทนกลุ่มธุรกิจ ฯลฯ เข้าร่วมซักถามและแสดงข้อคิดเห็น

5) การจัดตั้งคณะกรรมการบริหารชุมชน (Community Liaison Committee) เพื่อเป็นผู้ให้ข้อมูลและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้านต่าง ๆ กับชุมชน ซึ่งจะเป็นการติดต่อสื่อสารแบบ 2 ทาง ระหว่างเจ้าของโครงการกับชุมชน ชุมชนจะได้พิจารณาและให้ความเห็นต่อข้อมูลโครงการ และผลการศึกษาการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการ ทำให้ทราบถึงประเด็นที่ประชาชนให้ความสนใจ

ประเด็นสำคัญที่ผู้ดำเนินการมีส่วนร่วมต้องไม่ละเลยคือการมีส่วนร่วมของประชาชนต้องเป็นการสื่อสารแบบสองทาง รวมถึงการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน นอกจากนี้วิธีการที่เหมาะสมในการดำเนินการมีส่วนร่วมของประชาชนคือการใช้หลายเทคนิควิธีการร่วมกัน เนื่องจากข้อมูล/สิ่งที่ได้จากเทคนิคหนึ่งอาจสามารถผสมผสานรวมกับข้อมูล/สิ่งที่ได้จากเทคนิคอื่น ทำให้ได้ข้อมูล/สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์หรืออาจทำให้เกิดเทคนิคการมีส่วนร่วมใหม่ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.1.5 ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน

เจมส์ แอล. เครย์ตัน (2551) ได้ให้ความหมายประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชนดังต่อไปนี้

1) คุณภาพของการตัดสินใจดีขึ้น เนื่องจากกระบวนการปรึกษาหารือกับสาธารณชนจะช่วยสร้างความกระตือรือร้นให้กับวัตถุประสงค์และความต้องการของโครงการหรือนโยบาย และบ่อยครั้งที่การมีส่วนร่วมของประชาชนนำมาสู่การพิจารณาทางเลือกใหม่ ๆ ที่น่าจะเป็นคำตอบที่มีประสิทธิผลที่สุดได้

2) ใช้ต้นทุนน้อยและลดความล่าช้าลง แม้ว่าการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมจะต้องใช้เวลาและมีค่าใช้จ่ายมากกว่าการตัดสินใจฝ่ายเดียว แต่การตัดสินใจฝ่ายเดียวที่ไม่คำนึงถึงความต้องการแท้จริงของประชาชนนั้น อาจนำมาซึ่งการโต้แย้งคัดค้านหรือการฟ้องร้องกัน อันทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงในระยะยาว เกิดความล่าช้า และความล้มเหลวของโครงการได้ในที่สุด

3) การสร้างฉันทามติ การมีส่วนร่วมของประชาชนจะสร้างข้อตกลงและข้อผูกพันอย่างมั่นคงในระยะยาวระหว่างกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน ช่วยสร้างความเข้าใจระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ลดข้อโต้แย้งทางการเมืองและช่วยให้เกิดความชอบธรรมต่อการตัดสินใจของรัฐบาล

4) การนำไปปฏิบัติง่ายขึ้น การเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจทำให้ประชาชนมีความรู้สึกของการเป็นเจ้าของการตัดสินใจนั้น และทันทีที่การตัดสินใจได้เกิดขึ้น พวกเขาก็อยากเห็นมันเกิดผลในทางปฏิบัติ และยังอาจเข้ามาช่วยกันอย่างกระตือรือร้นอีกด้วย

5) การหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าที่เลวร้ายที่สุด เพราะการเปิดโอกาสให้ฝ่ายต่าง ๆ เข้ามาแสดงความต้องการและข้อห่วงกังวลตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ จะช่วยลดโอกาสของการโต้แย้งและการแบ่งฝ่าย ที่จะมาเป็นปัจจัยให้เกิดการเผชิญหน้าอย่างรุนแรงได้

6) การคงไว้ซึ่งความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม เนื่องจากกระบวนการตัดสินใจที่โปร่งใสและเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม จะสร้างความน่าเชื่อถือต่อสาธารณชนและเกิดความชอบธรรมโดยเฉพาะเมื่อต้องมีการตัดสินใจในเรื่องที่มีการโต้แย้งกัน

7) การคาดการณ์ความห่วงกังวลและทัศนคติของสาธารณชน เพราะเมื่อเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องได้มาทำงานร่วมกับสาธารณชนในกระบวนการมีส่วนร่วม พวกเขาจะได้รับรู้ถึงความห่วงกังวล และมุมมองของสาธารณชนต่อการทำงานขององค์กร ซึ่งจะช่วยให้เจ้าหน้าที่สามารถคาดการณ์ปฏิกิริยาตอบสนองของสาธารณชนต่อกระบวนการและการตัดสินใจขององค์กรได้

8) การพัฒนาภาคประชาสังคม ประโยชน์อย่างหนึ่งของการมีส่วนร่วมของประชาชนคือ ทำให้ประชาชนมีความรู้ทั้งในส่วนเนื้อหาของโครงการและกระบวนการตัดสินใจของรัฐ รวมทั้งเป็นการฝึกอบรมผู้นำ และทำให้ประชาชนได้เรียนรู้ทักษะการทำงานร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพในอนาคต

2.2 การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

2.2.1 ความหมายของการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment) หรือ EIA หมายถึงกระบวนการวิเคราะห์ ทำนาย ประเมินขนาดและความสำคัญของกฎหมาย นโยบาย โครงการ และกิจกรรมอื่น ๆ ของมนุษย์ที่อาจมีต่อทรัพยากรสิ่งแวดล้อม สุขอนามัย และคุณภาพชีวิต รวมทั้งการเสนอแนะมาตรการลด ป้องกัน และติดตามตรวจสอบผลกระทบ ตลอดจนการนำเสนอข้อมูลให้อยู่ในรูปแบบที่สามารถสื่อสารเป็นที่เข้าใจกันอย่างชัดเจน (Munn, 1979; Canter, 1996 อ้างถึงใน ฉัตรไชย รัตนไชย, 2553: 1)

ทวิวงศ์ ศรีบุรี (2541: 11) ได้ให้ความหมายว่า เป็นการวิเคราะห์ผลกระทบจากโครงการหรือกิจการประเภทต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นต่อสภาพแวดล้อม หรือสภาพแวดล้อมที่อาจส่งผลกระทบต่อโครงการหรือกิจการนั้นทั้งในทางบวกและทางลบ เพื่อเป็นการเตรียมการควบคุมป้องกันและแก้ไข

ก่อนการตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจการนั้น ๆ การวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นหนึ่งในหลาย ๆ ระบบ สำหรับการวางแผนเพื่อการตัดสินใจเตรียมการควบคุมและป้องกันปัญหาสิ่งแวดล้อม ที่อาจเกิดจากการดำเนินโครงการหรือกิจการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐบาลหรือเอกชน

กนกพร สว่างแจ้ง (2540: 4) ได้ให้ความหมายว่าเป็นระบบที่แสดงให้เห็นและคาดการณ์เกี่ยวกับผลกระทบทั้งในทางบวกและทางลบของโครงการอันจะมีต่อสภาพแวดล้อมในทุก ๆ ด้าน รวมทั้งการเสนอแนะมาตรการที่จะใช้ในการลดและป้องกันผลกระทบสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการเสนอแผนการเฝ้าระวังผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการเพื่อป้องกันผลเสียที่จะเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อม

สำนักวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (2554: 7) ได้ให้ความหมายว่า เป็นการศึกษาเพื่อคาดการณ์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมทั้งในทางบวกและทางลบ จากการพัฒนาโครงการหรือกิจการที่สำคัญ เพื่อกำหนดมาตรการป้องกันและแก้ไข จากการพัฒนาโครงการ และใช้ในการประกอบการตัดสินใจพัฒนาโครงการหรือกิจการ ผลการศึกษาจัดทำเป็นเอกสารเรียกว่ารายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม

Wather (1988) ได้ให้ความหมายโดยเน้นว่าเป็นกระบวนการที่จำแนกความเป็นไปได้ที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมทางชีวภาพ กายภาพ และสุขภาพ ความเป็นอยู่ที่ดีของมนุษย์ อันเนื่องจากการดำเนินกิจกรรมโครงการ รวมทั้งเสนอข้อมูลที่ได้แก่ผู้เกี่ยวข้อง ณ เวลาที่มีผลต่อการตัดสินใจใด ๆ เกี่ยวกับโครงการ เพื่อหาแนวทางควบคุมผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากโครงการต่อไป

Petts (1999) กล่าวว่า การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นเครื่องมือที่ช่วยในการตัดสินใจในช่วงปลายทศวรรษ 1960 ที่ตอบสนองการขยายตัวของแนวความคิดที่ให้ความสำคัญแก่ธรรมชาติ (Eco Centric) ซึ่งเริ่มมีการแข่งขันกันทางความคิดกับแนวคิดที่ให้ความสำคัญแก่เทคโนโลยี (Techno Centric) ที่มีการพัฒนาอุตสาหกรรมต่าง ๆ อย่างมากมาย ซึ่งการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นวิธีการที่ชาญฉลาดในการสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจและการเอาชนะปัญหาสิ่งแวดล้อมไปพร้อม ๆ กัน

Meredith (1992: 125) ให้ความหมายที่เน้นประเด็นการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเชื่อว่าการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นพื้นฐานที่สำคัญทางกฎหมาย และนโยบาย รวมทั้งเป็นแกนเริ่มต้นหลักที่ใช้กำหนดของแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน

Paterson, Reid, Sear and Morrow (1993: 123) กล่าวคล้ายกันว่ากระบวนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นในประเด็นทางสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ ได้ถูกกำหนดในการพิจารณาดำเนินโครงการตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผน และตลอดช่วงอายุโครงการ

Hyman and Stiffler (1988) และ Gow (1992: 49) ให้ความหมายที่สอดคล้องกันว่าการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมประกอบด้วย การคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงคุณภาพสิ่งแวดล้อมในอนาคต โดยพิจารณาการเปลี่ยนแปลงโดยการประเมินค่า และเสนอต่อผู้มีอำนาจตัดสินใจโครงการ เพื่อเป็นแนวทางบรรลุข้อตกลงประนีประนอมข้อโต้แย้งในประเด็นคุณภาพสิ่งแวดล้อม และเป้าหมายต่าง ๆ ทางสังคม

จากความหมายของการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่กล่าวมาแล้วข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมหมายถึง กระบวนการคาดการณ์ถึงผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้นจากการพัฒนาโครงการ ซึ่งช่วยให้สามารถวิเคราะห์ปัญหา มาตรการป้องกันแก้ไข และนำไปสู่การร่วมตัดสินใจในการดำเนินโครงการนั้น ๆ โดยเป็นการนำเสนอข้อมูล ผลการศึกษาที่ได้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น เจ้าหน้าที่ของรัฐ/ผู้อนุญาตโครงการ ประชาชน เป็นต้น และยังเป็นการนำไปสู่การบรรลุข้อตกลงระหว่างผู้มีส่วนได้เสียกับโครงการเหล่านั้น

2.2.2 ประโยชน์ของการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นกระบวนการที่จะช่วยให้ผู้ดำเนินโครงการคาดคะเนแผนงาน ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นและการดำเนินการที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยประโยชน์ของการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (สำนักวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม, 2549: 8) มีดังนี้

- 1) ช่วยในการวางแผนการใช้ประโยชน์ทรัพยากรเพื่อพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ นอกเหนือจากการมองผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจอย่างเดียว
- 2) ช่วยพิจารณาว่าโครงการที่จะเกิดขึ้น จะเกิดผลกระทบสิ่งแวดล้อมในระดับใด และผู้ประกอบการจะได้มีมาตรการในการป้องกันและแก้ไขผลกระทบอย่างเหมาะสม
- 3) เพื่อคาดการณ์ประเด็นปัญหาสำคัญที่อาจเกิดขึ้นอย่างถูกหลักวิชาการ ซึ่งจะได้เตรียมป้องกันและแก้ไขไว้ตั้งแต่ขั้นเตรียมโครงการ
- 4) ช่วยในการเลือกมาตรการที่มีค่าใช้จ่ายน้อย และเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ
- 5) เป็นข้อมูลสนับสนุนการตัดสินใจในการลงทุนหรือพัฒนาโครงการ การเตรียมแผนงานและการเงินในการจัดการสิ่งแวดล้อม
- 6) เป็นแนวทางในการกำหนดแผนการติดตามตรวจสอบผลกระทบต่าง ๆ ทั้งที่เกิดขึ้นหลังจากได้มีการก่อสร้างและดำเนินการ

2.2.3 การจำแนกผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders)

การจำแนกผู้มีส่วนได้เสียเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ โดยปกติควรยึดหลักการรวมผู้ที่เกี่ยวข้องไว้ให้มากที่สุด (Inclusiveness) ผู้มีส่วนได้เสียในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมสามารถแบ่งออกได้เป็น 7 กลุ่มหลัก ๆ (สำนักวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม, 2554: 114) ดังนี้

1) ผู้รับผลกระทบ

“กลุ่มผู้เสียประโยชน์” เป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากโครงการในด้านลบ เช่น เป็นผู้สูญเสียที่ทำกิน กลุ่มนี้จะต้องเป็นกลุ่มที่ได้รับน้ำหนักมากที่สุดในการศึกษาผลกระทบและการจัดการการมีส่วนร่วม

“กลุ่มผู้ได้รับประโยชน์” เป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากโครงการในด้านบวก เช่น โรงงานอุตสาหกรรมที่ใช้ประโยชน์กระแสไฟฟ้าจากการสร้างเขื่อนผลิตกระแสไฟฟ้า หรือประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เป้าหมายของเขื่อนเพื่อการชลประทาน เนื่องจากกลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มที่จะได้รับประโยชน์จึงอาจถือได้ว่าประโยชน์ของกลุ่มนี้ได้รับการพิทักษ์และนำเสนอโดยเจ้าของโครงการแล้วไม่จำเป็นต้องเปิดช่องทางการมีส่วนร่วมให้เป็นพิเศษกว่ากลุ่มอื่น ๆ

2) หน่วยงานที่รับผิดชอบจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม

หน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมในที่นี้หมายถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ได้แก่

(1) เจ้าของโครงการ ในที่นี้อาจหมายถึงหน่วยงานราชการ/รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานเอกชน

(2) นิติบุคคลผู้มีสิทธิทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมหรือที่ปรึกษาในที่นี้หมายถึงมหาวิทยาลัย บริษัทเอกชน หรือผู้ที่จดทะเบียนไว้กับสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3) หน่วยงานที่ทำหน้าที่พิจารณาอนุมัติรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม

(1) สำนักวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(2) ผู้ชำนาญการ หรือคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ

(3) หน่วยงานที่มีหน้าที่ตัดสินใจอนุมัติโครงการ เช่น คณะรัฐมนตรี/รัฐมนตรี และหน่วยงานที่มีอำนาจออกใบอนุญาตต่าง ๆ

4) หน่วยงานราชการในระดับต่าง ๆ ในที่นี้รวมถึงหน่วยงานทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมชลประทาน กรมป่าไม้ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาค สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด เป็นต้น

5) องค์การเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม องค์การพัฒนาเอกชน สถาบันการศึกษาภายในท้องถิ่น และในระดับอุดมศึกษา และนักวิชาการอิสระ

(1) กลุ่มองค์การเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม: Environmental Non-Governmental Organization (ENGO) ในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะเป็นองค์กรที่ได้จดทะเบียนกับทางกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม เช่น โครงการฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพืชพรรณแห่งประเทศไทย เป็นต้น

(2) องค์การพัฒนาเอกชน (NGOs) ในที่นี้หมายถึงกลุ่มหรือองค์กรต่าง ๆ ที่อยู่ในเขตพื้นที่หรือเข้าไปใช้ประโยชน์พื้นที่ เช่น หอการค้า ชมรมคนรัก กลุ่มองค์กรเอกชนในระดับรากหญ้า เช่น ศูนย์ข้อมูลท้องถิ่นเพื่อการพัฒนา

(3) สถาบันการศึกษา สถาบันการศึกษาในที่นี้หมายถึง สถาบันการศึกษาภายในพื้นที่โครงการ หรือสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

(4) นักวิชาการอิสระ ในที่นี้หมายความว่ารวมทั้งผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และนักวิชาการจากภายนอก

6) สื่อมวลชน สื่อมวลชนในที่นี้รวมถึงในแขนงต่าง ๆ ทั้งระดับท้องถิ่นและส่วนกลาง ซึ่งมีบทบาทในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการ ผลกระทบของโครงการและความก้าวหน้าในการจัดทำรายงาน

7) ประชาชนทั่วไป หมายถึง “สาธารณชน” ที่มีความต้องการและสนใจโครงการ จะมีบทบาทในฐานะผู้สังเกตการณ์

ซึ่งการแบ่งกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียอาจแบ่งย่อยได้มากกว่านี้ หรือบางพื้นที่อาจไม่มีบางกลุ่ม โดยผู้จัดการการมีส่วนร่วมต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับสถานการณ์

2.2.4 ขั้นตอนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

ขั้นตอนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ได้ถูกกำหนดขึ้นโดยภาครัฐเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติให้แก่ผู้ที่ต้องจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันและเป็นมาตรฐานในการใช้อำนาจการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมสำหรับโครงการต่าง ๆ (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2552: 4) ซึ่งขั้นตอนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม มีดังนี้

1) การกลั่นกรองโครงการที่ต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม

เป็นขั้นตอนที่จะบอกว่าโครงการที่จะพัฒนาขึ้นนั้นจำเป็นต้องวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมหรือไม่ โดยจะพิจารณาว่าโครงการพัฒนาต่าง ๆ อาจก่อให้เกิดผลกระทบ

สิ่งแวดล้อมมากนักน้อยเพียงใด และหากจำเป็นต้องทำการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมจะต้องทำในระดับใด จะทำเป็นรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้นหรือรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม

2) การจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม

(1) กำหนดขอบเขตการศึกษา (Scoping) กำหนดขอบเขตการศึกษาเป็นกระบวนการที่สำคัญ และจำเป็นต้องทำตั้งแต่ระยะแรก ๆ ของการดำเนินโครงการ เนื่องจากเกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับโครงการ ซึ่งได้แก่ สาธารณชนผู้สนใจหรือได้รับผลกระทบจากโครงการ

(2) การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม การทำนายผลกระทบที่จะเกิดขึ้น ได้แก่ การคาดการณ์หรือการทำนายถึงการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากโครงการ ซึ่งโดยทั่วไปอาจใช้วิธีวิเคราะห์โดยการอธิบายใช้แบบจำลองทางคณิตศาสตร์ เช่น ในกรณีการประเมินด้านอากาศ เป็นต้น หรือเป็นการใช้วิจารณ์ของผู้เชี่ยวชาญ เป็นต้น

(3) การตีค่าผลกระทบสิ่งแวดล้อม เป็นขั้นตอนหลังจากทราบขนาดของผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแต่ละตัวแปรแล้ว การรวบรวมผลกระทบของตัวแปรทั้งหมด เพื่อพิจารณาผลกระทบทั้งโครงการว่ามีผลดีหรือผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมอย่างไร ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมีความหลากหลาย เช่น อาจเป็นผลกระทบโดยตรงในเรื่องมลพิษทางน้ำ อากาศ ไปถึงผลกระทบทางอ้อม เช่น ปัญหาต่อสุขภาพ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินชีวิต หรือแผ่นดินไหวจากการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ผลกระทบสิ่งแวดล้อมโครงการเดียวใด ๆ อาจไม่มีนัยสำคัญ แต่หากพิจารณาในภาพรวมของหลาย ๆ โครงการในบริเวณดังกล่าวรวมกันจะเป็นปัญหาสำคัญที่เป็นผลกระทบสะสม เป็นต้น

3) การพิจารณารายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม

ขั้นตอนการพิจารณารายงานการวิเคราะห์เป็นไปตามที่ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 กำหนดแบ่งเป็น 2 รูปแบบ คือ

รูปแบบที่ 1 กรณีโครงการของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือโครงการร่วมกับเอกชน ที่ต้องเสนอขอรับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี

รูปแบบที่ 2 กรณีโครงการที่ต้องได้รับอนุญาตจากทางราชการและโครงการของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจซึ่งไม่ต้องเสนอขอรับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี หรือโครงการหรือกิจการซึ่งจะต้องได้รับอนุญาตจากทางราชการตามกฎหมายก่อนเริ่มการก่อสร้างหรือดำเนินการ

4) การติดตามตรวจสอบ

ในการพิจารณากำหนดมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมนั้นการหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดผลกระทบสิ่งแวดล้อมดังกล่าวเป็นวิธีการในการกำหนดมาตรการที่สำคัญที่สุด บางครั้งต้องมีการปรับเปลี่ยนการออกแบบโครงการ เช่น การขยับแนวถนนเพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบต่อชุมชนหรือต่อโบราณสถาน เป็นต้น ในกรณีที่ไม่สามารถกำหนดมาตรการที่จะหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดผลกระทบได้ ก็จำเป็นต้องเสนอมาตรการที่ช่วยลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด เช่น การติดตั้งระบบบำบัดน้ำเสียที่มีประสิทธิภาพและสามารถบำบัดน้ำเสียให้คุณภาพมาตรฐานที่กำหนด เป็นต้น

2.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเปิดโอกาสให้บุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มตัดสินใจในการปฏิบัติงานและการร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบมาถึงตัวของบุคลากร ซึ่งจะสามารถทำให้บุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหา และนำมาสู่สภาพความเป็นอยู่ของบุคลากรที่ดีขึ้น (สันติชัย เอื้อจงประสิทธิ์, 2551) รวมทั้งยังเป็นการที่ปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในกิจกรรมการพัฒนาที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมในขั้นตอนต่าง ๆ ของการดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ โดยมีกลุ่มบุคคลหรือองค์กรรองรับบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาภูมิปัญญา การรับรู้ โดยสามารถคิดวิเคราะห์ และตัดสินใจ เพื่อกำหนดการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548) ซึ่งการพัฒนาโครงการต้องให้ความสำคัญในการเข้าร่วมกิจกรรมของชาวบ้าน โดยหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนจะดำเนินการจัดขึ้น โดยมีการเข้าร่วมในหลายระดับ เช่น การเข้าร่วมในการฟังเฉย ๆ การฟังและออกความคิดเห็น ตลอดจนร่วมในการวางแผน โดยมีผู้เข้าร่วมตั้งแต่ระดับผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน และชาวบ้านทั่วไป (เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง, 2526) ซึ่งประชาชนหรือผู้มีส่วนได้เสียมีโอกาสแสดงทัศนะ แลกเปลี่ยนข้อมูล และความคิดเห็น เพื่อแสวงหาทางเลือก และการตัดสินใจต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสม และเป็นที่ยอมรับร่วมกัน ดังนั้น ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงควรมีส่วนร่วมในกระบวนการนี้ตั้งแต่เริ่มแรก เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการรับรู้ เรียนรู้ การปรับเปลี่ยนโครงการร่วมกันซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย (สำนักวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม, 2549)

2.3.1 การบริหารจัดการกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นส่วนหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ดังนั้น จึงควรมีการบริหารจัดการกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยยึดหลัก 4S (สำนักงานปลัดนายกรัฐมนตรี, 2548) ดังนี้

2.3.1.1 การเริ่มต้นเร็ว (Starting Early)

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องเริ่มต้น ในระยะแรกโดยการให้ข้อมูลเพื่อกระตุ้นให้เกิดความคิดเห็น และมีการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนก่อนการตัดสินใจ ความล้มเหลวของการมีส่วนร่วมของประชาชนในอดีตมักเกิดจากภาครัฐมีการเริ่มกระบวนการมีส่วนร่วมที่ช้า โดยมักเริ่มหลังจากการตัดสินใจเรียบร้อยแล้ว หรือมีข้อผูกมัดอื่น ๆ จนเปลี่ยนแปลงไม่ได้ หรือหลังจากมีความขัดแย้งเกิดขึ้น อย่างไรก็ตามการทำให้มีการรับฟังความคิดเห็นก่อนตัดสินใจ มิได้หมายความว่าก่อนการตัดสินใจไม่กี่วัน หรือไม่ก็สัปดาห์ มิติเวลาเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะสะท้อนความจริงใจของหน่วยงานของรัฐในกระบวนการมีส่วนร่วม โดยควรจัดให้มีระยะเวลาที่เพียงพอในการรับฟังความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง เพื่อให้การตัดสินใจสามารถสะท้อนความคิดเห็นของชุมชน นอกจากนี้การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตั้งแต่ต้นจะส่งผลให้ประชาชนมีเวลาคำนึงถึงทางเลือก หรือแนวทางแก้ปัญหาของชุมชนที่เหมาะสมมากขึ้นและเป็นข้อมูลในการพัฒนาโครงการ ดังนั้น การบริหารการมีส่วนร่วมที่ดีนั้น ควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น เพื่อเป็นการตระหนักถึงปัญหาความจำเป็นของโครงการ หรือในขั้นของการหาข้อมูลความจำเป็นของโครงการ

2.3.1.2 การครอบคลุมผู้ที่เกี่ยวข้อง (Stakeholders)

หลักการสำคัญของการมีส่วนร่วม อีกประการหนึ่ง คือ การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่ต้องการให้มีประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง โดยผู้ที่ได้รับผลกระทบหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อมถือว่า เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ควรมีโอกาสเข้าสู่ระบบการมีส่วนร่วม แต่กลุ่มที่ได้รับผลกระทบโดยตรง อาจถือได้ว่าต้องรับฟังข้อมูลหรือปรึกษาหารือเป็นอันดับแรก ๆ ซึ่งหน่วยงานที่รับผิดชอบต้องให้ความสำคัญในการระบุผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ด้วยความระมัดระวังเพื่อมิให้เกิดการผิดกลุ่มเป้าหมาย และต้องตระหนักว่าประชาชนแต่ละกลุ่มได้รับผลกระทบจากประเด็นการตัดสินใจไม่เท่ากัน โดยหลายครั้งที่มักคิดว่าประชาชนแต่ละกลุ่มเป็นกลุ่มเดียวกัน ทั้งที่ในความจริงผู้ได้รับผลกระทบมีหลากหลายกลุ่ม ดังนั้นการบริหารจัดการในด้านการมีส่วนร่วมต้องมั่นใจว่ากลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความสำคัญทุกกลุ่มในการเข้ามามีส่วนร่วม โดยแต่ละกลุ่มอาจมีรูปแบบการมีส่วนร่วมที่แตกต่างกัน เพื่อเอื้ออำนวยให้กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมได้ เช่น การกำหนดระยะเวลาในการรับฟังความคิดเห็นที่ชาวบ้าน

สามารถร่วมได้ หรือการใช้ภาษาท้องถิ่น รวมทั้งการอำนวยความสะดวกให้ชาวบ้านในการเดินทางไปร่วมแสดงความคิดเห็น

2.3.1.3 ความจริงใจ (Sincerity)

การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่มีความละเอียดอ่อนและเป็นความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดกระบวนการมีส่วนร่วมกับประชาชน โดยถือว่าเป็นมิติที่มีความสำคัญในการบริหารการมีส่วนร่วมให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งหน่วยงานของรัฐที่เป็นเจ้าของโครงการ หรือหน่วยงานที่มีอำนาจในการอนุมัติต้องจัดให้มีกระบวนการอย่างจริงจังเปิดเผย ซื่อสัตย์ ปราศจากอคติให้เกียรติซึ่งกันและกัน มีการสื่อสารสองทางอยู่ตลอดเวลาโดยเฉพาะการให้ข้อมูลที่ถูกต้อง และพอเพียงตอบสนองต่อความสงสัยของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรวมทั้งแจ้งความก้าวหน้าหรือการเปลี่ยนแปลงของโครงการอย่างต่อเนื่อง อธิบายกระบวนการต่าง ๆ อย่างชัดเจน เพื่อลดข้อสงสัยต่าง ๆ ที่อาจก่อให้เกิดข้อโต้แย้ง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในระยะเริ่มต้น ขณะเดียวกันต้องตั้งใจรับฟังข้อมูลและความคิดเห็นโดยนำไปเป็นข้อมูลสำหรับการตัดสินใจ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นพื้นฐานของความน่าเชื่อถือและความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ความไว้วางใจและความน่าเชื่อถือนั้นจะนำมาซึ่งความร่วมมือ ความเข้าใจและการสื่อสารที่ดีขึ้น

2.3.1.4 วิธีการที่เหมาะสม (Suitability)

หลักการที่สำคัญประการสุดท้ายของการบริหารการมีส่วนร่วม คือ การเลือกเทคนิคหรือรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ต้องคำนึงถึงความเหมาะสม โดยพิจารณาจากประเภทและขนาดของโครงการ ความหลากหลาย และลักษณะที่แตกต่างกันของพื้นที่และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตลอดจนความแตกต่างด้านวัฒนธรรม สังคมและค่านิยม ระดับความสนใจของชุมชนในประเด็นหรือโครงการความสามารถและความพร้อม รวมทั้งข้อจำกัดของหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดกระบวนการมีส่วนร่วม เช่น ด้านระยะเวลา บุคลากร และงบประมาณ ซึ่งความสำเร็จของการมีส่วนร่วมอยู่ที่ความสามารถในการวิเคราะห์ ประกอบด้วย กระบวนการย่อยหลายรูปแบบทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ นอกจากนั้น ต้องตระหนักว่าการให้ข้อมูลข่าวสารและข้อเท็จจริงเป็นองค์ประกอบที่ขาดไม่ได้ของการปรึกษาหารือที่มีประสิทธิผล

2.3.2 การจัดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ได้ผลลัพธ์อย่างแท้จริง

การที่จะทำให้การหารือกับประชาชนให้มีประสิทธิภาพและมีความหมายนั้น การเตรียมการและการวางแผนการให้ข้อมูลและการหารือกับชุมชนอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่องและสอดคล้องกับบริบททางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรมของผู้เข้าร่วมหารือเป็นเรื่องสำคัญในการหารือ

ผู้วางแผนและดำเนินการหาหรือควรคำนึงถึงองค์ประกอบหลักของการหาหรือ (สำนักวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม, 2549: 26) ดังนี้

1) การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของโครงการ โครงการควรจัดให้มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารโครงการอย่างครบถ้วน ทั้งในด้านประโยชน์ที่จะได้รับและด้านผลกระทบทางลบให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและสาธารณะชนทั่วไปได้รับทราบ โดยข้อมูลที่เจ้าของโครงการจะต้องเผยแพร่แก่ประชาชนอย่างน้อยต้องประกอบด้วย

- (1) เหตุผลความจำเป็นและวัตถุประสงค์ของโครงการ
- (2) สาระสำคัญของโครงการ
- (3) ผู้ดำเนินการ
- (4) สถานที่ที่จะดำเนินการ
- (5) ขั้นตอนและระยะเวลาดำเนินการ
- (6) ผลผลิตและผลลัพธ์ของโครงการ ผลประโยชน์ในด้านบวกที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแต่ละกลุ่มจะได้รับ

(7) ผลกระทบในด้านลบที่อาจเกิดขึ้นแก่ประชาชน ที่อยู่อาศัย หรือประกอบอาชีพอยู่ในสถานที่ที่จะดำเนินโครงการและพื้นที่ใกล้เคียง และประชาชนทั่วไป รวมทั้งมาตรการป้องกัน แก้ไขหรือเยียวยา ความเดือดร้อนหรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากผลกระทบดังกล่าว

(8) ประมาณการค่าใช้จ่าย ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐจะเป็นผู้ดำเนินโครงการของรัฐเองให้ระบุที่มาของเงินที่จะนำมาใช้จ่ายในการดำเนินโครงการด้วยข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้เจ้าของโครงการจะต้องเปิดเผยไว้โดยเปิดเผย ณ สถานที่เปิดเผยของหน่วยงานท้องถิ่นของรัฐสถานที่ที่จะดำเนินโครงการ และชุมชนที่เกี่ยวข้อง

2) ช่วงเวลาของการเปิดเผยข้อมูล การให้ข้อมูลนั้นจะต้องให้แน่ใจว่าประชาชน โดยเฉพาะผู้มีส่วนได้เสียได้รับ ข้อมูลของโครงการล่วงหน้าเป็นเวลานานพอที่จะสามารถเข้าใจเนื้อหาสาระและสามารถตั้งคำถามที่เกี่ยวข้อง และให้คำแนะนำต่อโครงการอย่างเป็นประโยชน์ได้ การให้ข้อมูลเบื้องต้นของโครงการนั้นควรให้ตั้งแต่เริ่มออกแบบโครงการ ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. 2548 ได้กำหนดเวลาการเปิดเผยข้อมูลให้เป็นเวลาไม่น้อยกว่า 15 วันก่อนเริ่มดำเนินการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และให้เจ้าของโครงการหรือหน่วยงานของรัฐประกาศสรุปผลการรับฟังความคิดเห็นให้ประชาชนทราบภายใน 15 วันภายหลังวันที่เสร็จสิ้นการรับฟังความคิดเห็น นอกจากนี้ทางเจ้าของโครงการควรจะต้องจัดทำแผนการให้ข้อมูลข่าวสารและการหารือกับผู้มีส่วนได้เสียแผนการดำเนินงานนี้ควรจะประกาศให้ประชาชนได้รับทราบ ถึงวิธีการให้ข้อมูล และการรับฟังความคิดเห็น ระยะเวลา สถานที่

ตลอดจน รายละเอียดอื่น ๆ ที่เพียงพอ และเหมาะสมแก่การที่ประชาชนจะสามารถเข้าถึงข้อมูลและเข้ามีส่วนร่วมในการให้ข้อคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ ได้ตามเวลาที่กำหนด

3) ชัดความสามารถของผู้มีส่วนได้เสียในการที่จะเข้าใจโครงการ และสามารถประเมินทางเลือกต่าง ๆ ตลอดจนชี้แจงข้อกังวล และข้อคิดเห็นได้อย่างมีอิสระปราศจากความกลัวเกรงหรือการบังคับ ฉะนั้นข้อมูลต่าง ๆ โดยเฉพาะในด้านเทคนิคควรที่จะได้มีการกลั่นกรองแยกย่อยและแปลเป็นภาษาท้องถิ่นเพื่อให้ง่ายต่อการเข้าใจของคนในชุมชนหรือผู้เข้าร่วมในการที่จะสามารถร่วมหารือในประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการและผลกระทบได้ วิธีการหารือจะต้องครอบคลุมสอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นนั้น ๆ เอกสารและภาษาที่ใช้ควรจะมีการปรับให้เหมาะสมกับผู้เข้าร่วมหารือที่มีความหลากหลาย โดยเฉพาะหากผู้ที่ได้รับผลกระทบเป็นกลุ่มชุมชนดั้งเดิมหรือชนเผ่า

4) ความโปร่งใสและกลไกป้อนข้อมูลกลับสู่ชุมชนและโครงการ วัตถุประสงค์หลักอันหนึ่งของการหารือกับประชาชนก็เพื่อนำความคิดเห็นและข้อเสนอแนะไปปรับปรุงการออกแบบและการดำเนินงานของโครงการ ในหลายกรณีด้วยกันประชาชนได้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นแต่หลังจากการหารือแล้วนั้น ประชาชนมักจะไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารเพิ่มเติมว่าสิ่งที่ได้เสนอไปนั้น ทางโครงการได้นำมาพิจารณาเป็นส่วนประกอบในการปรับโครงการอย่างไรบ้าง การไม่ได้รับข้อมูลย้อนกลับนี้ก่อให้เกิดความระแวง เกิดการไม่ให้ความร่วมมือในการหารือเพราะกลัวว่าตนจะถูกใช้เป็นเครื่องมือในการอนุมัติโครงการว่าได้หารือกับภาคประชาชนแล้ว ฉะนั้นผู้เสนอโครงการและหน่วยงานของรัฐจำเป็นต้องให้แน่ใจว่าในการหารือที่มีการจดบันทึกการหารือในประเด็นต่าง ๆ อย่างเพียงพอ และให้ผู้เสนอโครงการหรือหน่วยงานของรัฐประกาศสรุปผลการรับฟังความคิดเห็นให้ประชาชนทราบภายใน 15 ภายหลังวันที่เสร็จสิ้นการรับฟังความคิดเห็น และควรจัดให้มีระบบการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนตลอดระยะเวลาของโครงการและประกาศให้ประชาชนรับทราบถึงระบบการรับฟังความคิดเห็นและกลไกการแก้ไขปัญหาของทางโครงการ

2.3.3 หลักเกณฑ์การจัดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

การมีส่วนร่วมของประชาชนจะมีลักษณะเป็นกระบวนการ มิใช่การจัดรับฟังความคิดเห็นเพียงครั้งเดียว จะสำเร็จได้ทุกกรณี อย่างไรก็ตาม มีความจำเป็นที่จะต้องมีการกำหนดเกณฑ์ขั้นต่ำเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้เกี่ยวข้องได้ปฏิบัติ เมื่อปฏิบัติจริงอาจจำเป็นต้องดำเนินการมากกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำ ขอให้คำนึงถึงหลักการให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุดและแนวทางการจัดการมีส่วนร่วมให้

ประสบผลสำเร็จ ซึ่งกรณีโครงการที่ต้องทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ผู้ดำเนินโครงการจะต้องดำเนินการตามกระบวนการการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างน้อย 2 ครั้ง (สำนักวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม, 2554: 122) ดังนี้

ครั้งแรก ในระหว่างเริ่มต้นโครงการ โดยรับฟังความเห็นต่อร่างข้อเสนอโครงการ และขอบเขตการศึกษา

ครั้งที่สอง ในระหว่างการเตรียมจัดทำรายงานและมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อม

วัตถุประสงค์ของการรับฟังความคิดเห็นในครั้งแรกคือเป็นการให้ข้อมูลกับประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับโครงการที่จะเกิดขึ้นและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นทั้งทางบวกและทางลบ รวมทั้งขอบเขตการศึกษาด้วย การรับฟังความคิดเห็นครั้งที่สอง มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนมีความมั่นใจในรายงานและมาตรการการลดผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยข้อคิดเห็นที่ได้จากการรับฟังความคิดเห็นในครั้งที่สอง จะต้องผนวกไว้เป็นส่วนหนึ่งของรายงาน สำหรับโครงการขนาดใหญ่และซับซ้อน อาจจำเป็นต้องมีการรับฟังความคิดเห็นในวงกว้าง การทำประชาพิจารณ์ และ/หรือใช้เทคนิคการมีส่วนร่วมอื่น ๆ ที่เหมาะสม ภายหลังจากที่โครงการผ่านการอนุมัติแล้ว เจ้าของโครงการจะต้องให้ข้อมูลรายงานที่ผ่านการอนุมัติแล้วกับประชาชนในพื้นที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ต้องให้ข้อมูลและรับฟังความคิดเห็นตลอดการก่อสร้างโครงการ

2.3.4 ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการตั้งแต่เริ่มต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปิดโอกาสให้ประชาชน ผู้มีส่วนได้เสียได้เข้าร่วมการร่วมรับฟังข้อมูล แสดงความคิดเห็น และร่วมตัดสินใจ ตั้งแต่ขั้นตอนการศึกษาความเหมาะสมและเป็นไปได้ของโครงการ (Feasibility Study) จนกระทั่งถึงการติดตามตรวจสอบโครงการ (Creighton, 2005) ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ควรเป็นกระบวนการที่เข้าไปประกอบอยู่ในทุกขั้นตอนของการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (สถาบันสังคมร่วมกับสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545: 33) ดังนี้

1) การออกแบบและเลือกที่ตั้งโครงการ (Site Selection)

การศึกษาเพื่อเลือกที่ตั้งของโครงการ เป็นขั้นแรกของการลงทุนดำเนินโครงการ ซึ่งประชาชนในพื้นที่ที่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นนี้ได้ เนื่องจากประชาชนจะรู้สภาพเงื่อนไขของพื้นที่ได้ดีกว่าเจ้าของโครงการ และประชาชนควรได้รับรู้ในเบื้องต้นว่าถ้ามีโครงการในพื้นที่นี้

จะเกิดผลดีผลเสียอย่างไรต่อวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อม ตลอดจนจะช่วยให้ข้อมูลในแง่มุมต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจเลือกทำเลที่ตั้ง รวมถึงแนวโน้มการคัดค้านหรือยอมรับการตั้งโครงการในพื้นที่นั้น ๆ ซึ่งจะมีผลต่อการคำนวณความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์ด้วย การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคัดเลือกที่ตั้งโครงการ จะทำให้ได้แนวทางเลือกที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับ

2) การกลั่นกรองโครงการ (Screening Process)

ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นของการกลั่นกรองโครงการได้ โดยร่วมให้ความเห็นต่อโครงการในกรณีที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าจะไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือไม่ โครงการนั้นจะต้องทำรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม และบางโครงการที่ผู้พิจารณาเห็นว่าการทำการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมขั้นเบื้องต้น (IEE) ก้อนุมัติได้นั้นอาจไม่เพียงพอ ประชาชนสามารถให้ข้อมูลในแง่มุมที่ผู้กลั่นกรองโครงการไม่ได้พิจารณาอย่างทั่วถึง ซึ่งจะเกิดผลกระทบที่รุนแรงตามมาภายหลัง โดยเทคนิควิธีที่ประชาชนจะเข้ามาอยู่ในขั้นตอนนี้อาจทำได้หลายรูปแบบ เช่น การจัดประชุมประชาชน หรือเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการกลั่นกรองโครงการ

3) การทำขอบเขตการศึกษา (Scoping Process)

ประชาชนสามารถเข้ามามีความเห็นต่อขอบเขตการศึกษาของโครงการได้ เพื่อให้ครอบคลุมประเด็นผลกระทบสำคัญที่อาจเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิต ในขั้นตอนนี้จะทำให้เจ้าของโครงการเพิ่มความระมัดระวังมากขึ้นในการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยเทคนิควิธีที่ใช้ อาจเป็นรูปแบบของการประชุมประชาชนเพื่อทำขอบเขตการศึกษา

4) การศึกษาและทบทวนโครงการ (Reviewing Process)

ในขั้นของการศึกษาทบทวนโครงการ เป็นขั้นที่มีรายละเอียดมาก ซึ่งประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้ในลักษณะของการเป็นผู้ให้ข้อมูลต่อผู้ทำการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม ซึ่งเทคนิควิธีที่ใช้จะต้องเป็นการเก็บข้อมูลแบบมีส่วนร่วม เช่น มีการสัมภาษณ์เชิงลึก ทำแบบสอบถาม สัมภาษณ์แบบกลุ่ม การเข้าไปคลุกคลีกับประชาชนในพื้นที่ เพื่อเก็บข้อมูลด้านสังคม เศรษฐกิจของประชาชน ตลอดจนความเห็นต่อโครงการ หลังจากนั้นจึงนำข้อมูลเหล่านี้มาประกอบการวิเคราะห์ผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น

5) การเผยแพร่สู่สาธารณะ

การเผยแพร่สู่สาธารณะ เป็นการให้ประชาชนมีส่วนร่วมเพื่อรับรู้ผลการศึกษาทั้งหมด โดยมีเทคนิควิธีที่หลากหลายในขั้นตอนนี้ เช่น การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อวิทยุ โทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ ใบปลิว ใบประกาศ การประชุมประชาชน การติดประกาศในสถานที่สำคัญ ทั้งนี้จะต้องมีกระบวนการย้อนกลับของข้อมูลข่าวสารจากประชาชนด้วย เพื่อรับฟังความเห็นจากประชาชน ซึ่ง

เจ้าของโครงการจะต้องนำข้อเสนอจากประชาชนไปปรับปรุงแก้ไขโครงการให้มีความเหมาะสม และเป็นที่ยอมรับของประชาชนมากขึ้น

6) ขั้นทำการตัดสินใจ (Decision Making)

การตัดสินใจอนุมัติให้ดำเนินโครงการ ในแต่ละประเทศจะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนของการตัดสินใจในรูปแบบที่แตกต่างกัน เช่น การแสดงประชามติ หรือการใช้กระบวนการทางกฎหมายยับยั้งการตัดสินใจก็ได้ในกรณีที่ประชาชนไม่เห็นด้วย แต่โดยหลักการจะคล้ายกัน คือ ประชาชนมีสิทธิสามารถแสดงความเห็นคัดค้านโครงการ ทั้งนี้ความเข้มข้นของกระบวนการขึ้นอยู่กับการให้สิทธิแก่ประชาชนตามกฎหมายว่ามีมากน้อยเพียงใด

7) ขั้นติดตามและประเมินผล (Monitoring)

เมื่อมีการก่อสร้างหรือเปิดดำเนินการแล้ว ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนของการติดตามและประเมินผล เพื่อเป็นเฝ้าระวังไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตของประชาชน คอยตรวจสอบว่าเจ้าของโครงการได้ดำเนินการตามที่เสนอไว้ในการศึกษาหรือไม่ และถ้าไม่ดำเนินการดังที่เสนอไว้ประชาชนควรมีมาตรการจัดการอย่างไรต่อไป

2.3.5 ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

การมีส่วนร่วมของประชาชน/ชุมชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมมีข้อดีคือ การนำข้อคิดเห็นที่ได้จากประชาชนหรือชุมชนที่มีต่อโครงการ สามารถใช้เป็นประเด็นพื้นฐานข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่นั้น ๆ (กนกพร สว่างแจ้ง, 2549: 35) ซึ่งประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน/ชุมชน สามารถสรุปได้ดังนี้

- 1) เพื่อกำหนดขอบเขตของการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม
- 2) เพื่อเป็นส่วนหนึ่งที่ใช้เป็นข้อมูลสำหรับการประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้น
- 3) เพื่อให้ข้อมูลที่แท้จริงเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในพื้นที่โครงการ
- 4) เพื่อเป็นเครื่องมือในการกำหนดมาตรการลดผลกระทบสิ่งแวดล้อม
- 5) เพื่อให้แน่ใจว่ารายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมไม่นับเอียง ถูกต้อง

และสมบูรณ์

- 6) เพื่อให้การติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่กำหนดขึ้นอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่เป็นที่ยอมรับจากทุกฝ่าย

ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการส่งเสริมให้ภาคประชาชนมีการพัฒนาตนเองให้มีความเข้มแข็ง เป็นเอกภาพอันจะนำไปสู่การกระจายบทบาทและอำนาจในการตัดสินใจด้านสิ่งแวดล้อมไปสู่ภาคประชาชนมากกว่าจะเป็นการรวมศูนย์การตัดสินใจ เนื่องจากหลายโครงการ

พัฒนาที่ผ่านมาก็มีการพัฒนาแบบรวมศูนย์ไม่สามารถบรรลุถึงวัตถุประสงค์ของการพัฒนาอย่างแท้จริง จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในโครงการพัฒนาต่าง ๆ (สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย, 2545: 14)

2.3.6 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมในต่างประเทศ

จากการศึกษาเอกสาร โครงการวิจัย เรื่องระบบการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่มีธรรมชาติ (บริษัท ป่าสาละ จำกัด, 2560: 47-100) สามารถสรุปการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมในประเทศเยอรมนี ประเทศญี่ปุ่น และประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ดังนี้

2.3.6.1 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมในประเทศเยอรมนี

ประเทศเยอรมนีเป็นประเทศที่มีการออกกฎหมายเพื่อคุ้มครองประชาชนและสิ่งแวดล้อมจากอันตรายและความเสี่ยงที่เกิดจากภาคอุตสาหกรรมอย่างต่อเนื่อง และยังเป็นประเทศแรกในทวีปยุโรปที่เริ่มให้มีการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม หรือ EIA ขึ้นในปี ค.ศ. 1975 เพียงไม่กี่ปีหลังมีการผ่านกฎหมายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในสหรัฐอเมริกา (Mandl, 2010) ซึ่งกฎหมายฉบับนี้ของเยอรมนีนำไปสู่การผ่านข้อกำหนดของสหภาพยุโรป (European Union, EU) ด้านการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมหรือที่เรียกว่า EIA Directive ขึ้นในปี ค.ศ. 1985 เพื่อนำมาใช้กับประเทศที่เป็นสมาชิกในสหภาพยุโรปทั้งหมด

โดย EIA Directive ทำหน้าที่กำหนดแนวทางและข้อบังคับในการจัดทำ EIA สำหรับแต่ละประเทศ เช่นกำหนดขั้นตอนในการจัดทำรายงาน EIA และประเภทของโครงการที่จำเป็นต้องทำ EIA โดยประเทศเยอรมนีได้นำข้อกำหนดตามที่ระบุใน EIA Directive มารวบรวมอยู่ในกฎหมายระดับประเทศที่เรียกว่า EIA Act หรือ Act on Assessment of Environmental Impacts (Gesetz über die Umweltverträglichkeitsprüfung – UVPG) ซึ่งมีการปรับปรุงครั้งล่าสุดในปี ค.ศ. 2005 โดยได้เพิ่มรายละเอียดเกี่ยวกับข้อกำหนดสำหรับการจัดทำ Strategic Environmental Assessment (SEA)

นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญของประเทศเยอรมนีได้แบ่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการรักษาสิ่งแวดล้อมออกเป็นสองระดับ ได้แก่ระดับประเทศ (Federal Republic) และระดับสหพันธรัฐ (Länder) โดยภายหลังการปฏิรูปกฎหมายระดับประเทศในปี ค.ศ. 2006 กฎหมายด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญหลายฉบับได้รับการแต่งตั้งให้อยู่ภายใต้อำนาจทางกฎหมายระดับประเทศ โดยกฎหมายเหล่านี้ได้แก่กฎหมายที่ควบคุมด้านการจัดการคุณภาพอากาศ การจัดการของเสีย การป้องกันเสียงรบกวน การวางผังเมือง การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การป้องกันมลพิษทางน้ำ การป้องกันดิน การล่าสัตว์

และการป้องกันชายฝั่ง อย่างไรก็ตาม รัฐบาลท้องถิ่นมีอำนาจในการควบคุมและตัดสินใจ ไม่จำเป็นต้องยึดโยงกับกฎหมายที่กำหนดโดยรัฐบาลระดับชาติได้ สำหรับกรณีการวางผังเมือง การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การป้องกันมลพิษทางน้ำ และการล่าสัตว์ แต่ยังคงต้องอยู่ภายใต้กรอบของ รัฐธรรมนูญและกฎหมายของสหภาพยุโรป (EU-law) (Royal HaskoningDHV, 2012) ซึ่งกฎหมาย และข้อกำหนดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในประเทศเยอรมนีส่วนมากอ้างอิงหรือได้รับอิทธิพลจาก กฎหมายสิ่งแวดล้อมของสหภาพยุโรป เช่น การใช้แผนการรักษาคุณภาพอากาศ (Air Quality Maintenance Plans) การประกาศพื้นที่อนุรักษ์เพื่อสร้างเครือข่าย Natura 2000 ซึ่งเป็นเครือข่ายของ พื้นที่อนุรักษ์ภายในอาณาเขตของสหภาพยุโรป ควบคุมโดย Habitats Directive และ Birds Directive การนิยามของเสีย ของเสียเพื่อการกำจัด และของเสียเพื่อการใช้ประโยชน์ ผลกระทบด้าน สิ่งแวดล้อมที่จะเกิดในอนาคต (Environmental Liability) รวมถึงการศึกษาผลกระทบด้าน สิ่งแวดล้อม ซึ่งยึดโยงกับ EIA Directives ของสหภาพยุโรปเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม รัฐบาลท้องถิ่นอาจ มีเงื่อนไขที่เฉพาะเจาะจงมากกว่าที่กำหนดโดยรัฐบาลระดับชาติ

ภายหลังการผ่านกฎหมาย EIA Directive ของสหภาพยุโรปในปี ค.ศ. 1985 ประเทศ เยอรมนีได้ผ่านกฎหมาย EIA Act ขึ้นในปี ค.ศ. 1990 เพื่อควบคุมการศึกษาผลกระทบด้าน สิ่งแวดล้อมของโครงการที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบรุนแรง โดยกฎหมาย EIA Act ทั้งระดับประเทศ (UVPG) และระดับท้องถิ่น (BremUVPG) ได้รวบรวมข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับ “การประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม (EIA) และ “การประเมินสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์” (Strategic Environmental Assessment: SEA) เอาไว้ด้วยกัน และได้กำหนดให้นิยามของคำว่า “การประเมิน ด้านสิ่งแวดล้อม (environmental assessment)” ครอบคลุมทั้ง EIA และ SEA โดยชื่อที่ใช้เรียก EIA ในประเทศเยอรมนีคือ Umweltverträglichkeitsprüfung (UVP) ส่วน Strategische Umweltsprüfung (SUP) ใช้เรียก SEA เช่นเดียวกับหลายประเทศ วัตถุประสงค์ของการจัดทำ EIA ในประเทศเยอรมนีคือ เพื่อประเมินและอธิบายผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้จากการดำเนิน โครงการ และนำข้อมูลผลกระทบไปใช้ในกระบวนการออกใบอนุญาตสำหรับแต่ละโครงการ

ประเทศเยอรมนีได้กำหนดประเภทของโครงการที่ต้องจัดทำ EIA เอาไว้ทั้งหมด 19 ประเภท ตาม Annex 1 ของ UVPG โดยมีกระบวนการทำ EIA ดังนี้

1) การกลั่นกรองโครงการ (Screening)

เป็นขั้นตอนสำคัญในการกลั่นกรองว่าโครงการใดบ้างจำเป็นต้องมีการ จัดทำ EIA โดยหน่วยงานรัฐจะเป็นผู้ประเมินเมื่อได้รับใบยื่นคำร้องในการดำเนินโครงการจาก ผู้รับผิดชอบโครงการ รายชื่อของประเภทโครงการที่เข้าข่ายต้องจัดทำ EIA ได้ถูกระบุเอาไว้ใน Annex 1 ของ UVPG โดยมีข้อยกเว้นสำหรับโครงการที่สามารถยืนยันได้ว่าจะไม่ก่อให้เกิด

ผลกระทบรุนแรงต่อสิ่งแวดล้อม โดยหน่วยงานรัฐจะเป็นผู้ประเมินว่าผลการศึกษาได้มีการจัดทำอย่างน่าเชื่อถือและเป็นที่ยอมรับเพียงพอหรือไม่ ก่อนดำเนินการตัดสินใจจะเว้นการจัดทำ EIA สำหรับโครงการนั้น ๆ

ข้อกำหนดสำหรับโครงการที่ต้องจัดทำ EIA

(1) หากเข้าข่ายประเภทโครงการที่ต้องจัดทำ EIA ตามที่ระบุใน Annex 1 และมีขนาดของโครงการสอดคล้องหรือสูงกว่าที่กำหนด

(2) หากโครงการจำนวนมากว่าหนึ่งโครงการมีลักษณะที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกันถูกเสนอโดยเจ้าของโครงการเดียวกันหรือแตกต่างกัน และมีความเชื่อมโยงกันสูง (โครงการสะสม – cumulative projects) จำเป็นต้องจัดทำ EIA หากประเมินคุณสมบัติแล้วมีขนาดของโครงการที่เข้าข่ายหรือสูงกว่าที่กำหนดตาม Annex 1 โครงการจะถือว่ามีความเชื่อมโยงกันสูงเมื่อ 1) ตั้งอยู่ในพื้นที่ปฏิบัติการหรือพื้นที่ก่อสร้างเดียวกัน และมีโครงสร้างพื้นฐานสำหรับการปฏิบัติการหรือการก่อสร้างที่เชื่อมโยงกัน 2) มีความสัมพันธ์ทางกายภาพกับสภาพภูมิประเทศหรือสิ่งแวดล้อมที่อยู่ใกล้เคียงกัน และมีวัตถุประสงค์ใกล้เคียงกัน

(3) หากโครงการที่เดิมไม่เข้าข่ายต้องจัดทำ EIA มีการเปลี่ยนแปลงหรือขยาย และก่อให้เกิดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่มากขึ้น โดยโครงการที่เดิมไม่เข้าข่ายต้องจัดทำ EIA ถือว่าสามารถเป็นส่วนหนึ่งของ cumulative project ตามที่ระบุในข้อ (2) ด้วยเช่นกัน

กรณีการเปลี่ยนแปลงหรือขยายโครงการที่จำเป็นต้องมีการจัดทำ EIA

(1) การเปลี่ยนแปลงหรือขยายโครงการจำเป็นต้องมีการจัดทำ EIA หาก ก. การเปลี่ยนแปลงหรือขยายทำให้โครงการมีคุณสมบัติเข้าข่ายโครงการใน Annex 1 หรือสัดส่วนของการขยายเข้าข่ายโครงการใน Annex 1 หรือ

ข. มีผลการศึกษาที่ระบุว่า การเปลี่ยนแปลงหรือขยายโครงการสามารถก่อให้เกิดผลกระทบรุนแรงต่อสิ่งแวดล้อม

(2) การขยายหรือต่อเติมโครงการตามที่ระบุใน Annex 1 ข้อ 1.18 ถึง 8.18 และสำหรับการเปลี่ยนแปลงของโครงการตามที่ระบุใน Annex 1 ข้อ 18.8

กระบวนการกลั่นกรองจะถูกนำมาใช้ในกรณีของโครงการที่อาจจำเป็นต้องมีการจัดทำ EIA เพื่อพิสูจน์ว่าโครงการที่ถูกเสนอนั้นสามารถส่งผลกระทบรุนแรงต่อสิ่งแวดล้อมได้หรือไม่ โดยกระบวนการเดียวกันนี้จะถูกนำมาใช้เมื่อต้องมีการต่อใบอนุญาต หรือเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงหรือขยายโครงการด้วยเช่นกัน

2) การกำหนดเนื้อหาและขอบเขต (Scoping)

ผู้รับผิดชอบโครงการและหน่วยงานรัฐมีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหาและขอบเขตของการจัดทำรายงาน EIA โดยต้องมีการปรึกษากับหน่วยงานอื่นที่ได้รับผลกระทบ ผู้ชำนาญการอิสระ หรือบุคคลภายนอกอื่น เช่น กลุ่มพลเมือง หรือบริษัทด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อร่วมกันกำหนดขอบเขตของการจัดทำ EIA วัตถุประสงค์ของขั้นตอนนี้ ได้แก่

- (1) เพื่อระบุหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
- (2) กำหนดประเด็นที่เกี่ยวข้องสำหรับการประเมิน
- (3) กำหนดขอบเขตและวิธีการที่ใช้ในการประเมินผลกระทบด้าน

สิ่งแวดล้อม

โดยหน่วยงานรัฐมีหน้าที่ให้คำปรึกษาผู้เสนอโครงการหรือบริษัทที่ปรึกษาเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานที่ถูกต้องและเหมาะสมในขั้นตอนต่อ ๆ ไป

3) การยื่นแผนงานของโครงการ (Developer's Documents)

ผู้รับผิดชอบโครงการต้องยื่นข้อมูลและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นจากโครงการให้กับหน่วยงานภาครัฐ เพื่อประเมินความถูกต้องและเหมาะสมของข้อมูล โดยเอกสารที่ยื่นจะต้องครอบคลุมข้อมูลดังนี้

- (1) รายละเอียดของโครงการ สถานที่ตั้ง ลักษณะ ขนาดและความต้องการใช้พื้นที่

- (2) รายละเอียดของมาตรการป้องกันผลกระทบรุนแรงด้านสิ่งแวดล้อมที่ยึดตามมาตรฐานทางวิชาการและการตรวจสอบ (audit) ที่ได้รับการยอมรับ

- (3) รายละเอียดของผลกระทบรุนแรงด้านสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นโดยยึดตามมาตรฐานทางวิชาการและการตรวจสอบที่ได้รับการยอมรับ

- (4) รายละเอียดของสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ โดยยึดตามมาตรฐานทางวิชาการและการตรวจสอบที่ได้รับการยอมรับ รวมถึงข้อมูลเกี่ยวกับประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ดังกล่าว

- (5) รายละเอียดของทางเลือกที่ผู้รับผิดชอบโครงการต้องการนำมาใช้ในการดำเนินโครงการ พร้อมเหตุผลที่ใช้ประกอบการตัดสินใจ

ผู้รับผิดชอบโครงการอาจจำเป็นต้องแสดงข้อมูลเพิ่มเติมดังต่อไปนี้ ขึ้นอยู่กับลักษณะของโครงการ

- (1) รายละเอียดของเทคโนโลยีที่ใช้และกระบวนการทางเทคนิค

(2) รายละเอียดของคุณสมบัติและขอบเขตของมลพิษทางอากาศ ของเลีย น้ำเสีย การใช้และการจัดการน้ำ ดิน สิ่งแวดล้อมและสภาพภูมิประเทศ รวมถึงข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบอื่น ๆ ที่เกิดจากโครงการที่อาจส่งผลกระทบรุนแรงต่อสิ่งแวดล้อม

(3) หมายเหตุเกี่ยวกับอุปสรรคในการรวบรวมข้อมูล เช่น อุปสรรคทางเทคนิคหรือการขาดข้อมูล

4) การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public enquiry)

UVPG กำหนดว่าประชาชนต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำ EIA โดยชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการต้องมีโอกาสในการแสดงความคิดเห็น โดยผู้รับผิดชอบโครงการต้องมีการเปิดเผยข้อมูลตามที่ระบุในใบเสนอโครงการสำหรับการจัดทำ EIA (เอกสารตามที่ระบุในขั้นตอนที่ 3) และรายละเอียดเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยประเทศเยอรมนีได้วางข้อกำหนดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนตาม Article 74 ของ Administrative Procedure Act ในกรณีของโครงการระหว่างประเทศ ผู้รับผิดชอบโครงการจำเป็นต้องทำให้แน่ใจว่าข้อมูลและความคืบหน้าของโครงการได้รับการเผยแพร่อย่างครบถ้วนและเหมาะสมในทุกประเทศ รวมถึงระบุหน่วยงานที่รับผิดชอบในแต่ละประเทศ

5) การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Assessment of the environmental impacts)

ภายหลังการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน หน่วยงานภาครัฐจะจัดทำ Environmental Statement (ES) ซึ่งเป็นบทสรุปโดยย่อของผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการ รวมถึงมาตรการที่ใช้ในการป้องกันและลดผลกระทบดังกล่าว ภายในระยะเวลาไม่เกิน 1 เดือน หากหน่วยงานภาครัฐมีการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมเพิ่มเติมนอกเหนือไปจากที่ระบุในแผนงานของโครงการที่ผู้เสนอโครงการยื่นเข้ามา ผลการศึกษาจะถูกรวบรวมเอาไว้ในรายงาน ES และนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจอนุมัติโครงการในภายหลัง

รายงาน EIS จำเป็นต้องครอบคลุมข้อมูลอย่างน้อย ดังนี้

(1) รายละเอียดของโครงการ ข้อมูลทางกายภาพของพื้นที่ดำเนินโครงการ แบบแผนและขนาดของโครงการ

(2) ข้อมูลที่ได้จากการรับฟังความคิดเห็นจากชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ

(3) มาตรการที่ใช้ในการหลีกเลี่ยง ลด และหากเป็นไปได้ ฟื้นฟูผลกระทบรุนแรงที่เกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อม

(4) ข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการระบุและประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมของโครงการ

(5) รายละเอียดโดยสรุปเกี่ยวกับทางเลือกอื่น ๆ ในการดำเนินโครงการ พร้อมเหตุผลประกอบการตัดสินใจเลือกแนวทางที่เสนอในรายงาน โดยคำนึงถึงผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก

(6) บทคัดย่อของข้อมูลข้างต้น ในภาษาที่เข้าใจได้ง่าย

6) การอนุมัติโครงการ (Decision)

เมื่อได้รับรายงานสิ่งแวดล้อมแล้ว หน่วยงานรัฐจะเริ่มต้นตรวจสอบรายงานเพื่อตัดสินใจอนุมัติหรือไม่อนุมัติโครงการ โดยผลการตัดสินใจจำเป็นต้องได้รับการเปิดเผยต่อสาธารณะหากโครงการได้รับการอนุมัติ หากโครงการไม่ได้รับการอนุมัติ หน่วยงานรัฐสามารถเลือกที่จะเปิดเผยหรือไม่เปิดเผยผลการตัดสินใจก็ได้ โดยหน่วยงานรัฐจะออกใบรับรองการอนุมัติโครงการ ซึ่งมีรายละเอียดครอบคลุม 1) ชื่อของโครงการที่ได้รับการอนุมัติ 2) รายละเอียดโดยย่อเกี่ยวกับมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมและสาเหตุที่เลือกใช้มาตรการดังกล่าว และ 3) รายละเอียดเกี่ยวกับมาตรการติดตามตรวจสอบผลการดำเนินงาน

ภายหลังเสร็จสิ้นกระบวนการกลั่นกรองโครงการ (screening) ว่าจำเป็นต้องมีการจัดทำ EIA หรือไม่ หน่วยงานที่รับผิดชอบต้องเปิดเผยผลการตัดสินใจต่อสาธารณะ ข้อมูลที่ใช้ในขั้นตอนการกำหนดขอบเขตรายงาน (scoping) ต้องได้รับการเผยแพร่ต่อสาธารณะด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ประชาชนยังมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจตั้งแต่ระยะแรกเริ่มผ่านการจัดประชาพิจารณ์ โดยผลสรุปที่ได้จะถูกนำไปประกอบใช้ในกระบวนการตัดสินใจเพื่ออนุมัติโครงการในขั้นตอนต่อไป

2.3.6.2 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมในประเทศญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่นเริ่มมีการจัดทำ EIA ขึ้นในปี ค.ศ. 1972 โดยถูกนำมาใช้ในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการสาธารณะขนาดใหญ่ ต่อมาในช่วงปี ค.ศ. 1980 ได้เริ่มนำมาใช้สำหรับโครงการที่เกี่ยวข้องกับท่าเรือ การถมที่ดิน การสร้างโรงไฟฟ้า และรถไฟความเร็วสูง และนำไปสู่ข้อกำหนด “Implementation of Environmental Impact Assessment” ซึ่งถูกนำมาใช้เป็นแนวทางในกระบวนการจัดทำ EIA และกระตุ้นให้รัฐบาลท้องถิ่นในแต่ละจังหวัดเริ่มกำหนดแนวทางและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ของตนเองในปี ค.ศ. 1984 ต่อมาในปี ค.ศ. 1997 รัฐบาลญี่ปุ่นได้มีการผ่านกฎหมาย “Environmental Impact Assessment Law” เพื่อตอบสนองต่อระบบการจัดทำ EIA ในประเทศอื่น ๆ และเพื่อตอบสนองต่อ

ข้อกำหนดของ “Basic Environment Law” ที่ถูกกำหนดขึ้นในปี ค.ศ. 1993 ต่อมาประเทศญี่ปุ่นได้มีการปรับปรุงกฎหมาย EIA อีกครั้งในปี ค.ศ. 2011 เพื่อปรับปรุงกระบวนการจัดทำ EIA โดยได้เพิ่มขั้นตอนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น (Primary Environmental Impact Consideration, PEIC) เข้าไปในขั้นตอนการวางแผนจัดทำ EIA รวมถึงเพิ่มขั้นตอนสำหรับการทำรายงานและเปิดเผยผลการดำเนินงานเพื่อบรรเทาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม (Impact Mitigation Reporting) ภายหลังโครงการได้รับการอนุมัติแล้วอีกด้วย

กฎหมายญี่ปุ่นได้แบ่งกระบวนการจัดทำ EIA ออกเป็นทั้งหมด 8 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1) การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น 2) การกลั่นกรองโครงการประเภท 2 3) การกำหนดวิธีประเมินผลกระทบและกำหนดขอบเขต 4) การศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม 5) การจัดทำร่างรายงาน EIS 6) การจัดทำรายงาน EIS ฉบับสมบูรณ์ 7) การประเมินผลกระทบของโครงการตามแผนดำเนินงาน และ 8) การรายงานผลการป้องกันผลกระทบ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น (Primary Environmental Impact Consideration: PEIC)

วัตถุประสงค์ของขั้นตอนนี้ คือ เพื่อให้มีการประเมินข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม ตั้งแต่เนิ่น ๆ โดยผู้เสนอโครงการที่เข้าข่ายโครงการประเภท 1 ต้องจัดทำเอกสาร “ข้อพิจารณาผลกระทบหลักด้านสิ่งแวดล้อม” (Document on Primary Environmental Impact Consideration) ซึ่งมีรายละเอียดครอบคลุมเนื้อหา เช่น หัวข้อรายการที่จะประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Evaluation Items) ในระยะของการวางแผนโครงการในพื้นที่โครงการ ขนาดของโครงการ และปัจจัยอื่น ๆ ทั้งนี้ ผู้เสนอโครงการต้องจัดเตรียมทางเลือกในการดำเนินโครงการที่แตกต่างกัน ทั้งในแง่สถานที่ตั้ง ขนาดโครงการ และปัจจัยอื่น ๆ ที่สำคัญ เพื่อเปรียบเทียบให้ผู้มีส่วนได้เสียพิจารณาถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการ โดยเฉพาะประชาชน นักวิชาการ และรัฐบาลท้องถิ่น ผลลัพธ์ของขั้นตอนนี้จะถูกนำไปประกอบในขั้นตอนการกำหนดขอบเขตและกำหนดวิธีประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมต่อไป สำหรับโครงการประเภท 2 สามารถจัดทำเอกสาร “ข้อพิจารณาผลกระทบหลักด้านสิ่งแวดล้อม” ได้ตามความสมัครใจ

2) การกลั่นกรองโครงการประเภท 2 (Screening)

วัตถุประสงค์ของขั้นตอนนี้คือเพื่อพิจารณาว่าโครงการจำเป็นต้องจัดทำ EIA หรือไม่ โดยปัจจัยหลักที่นำมาใช้ในการพิจารณาคือขนาดของโครงการ อย่างไรก็ตาม ความรุนแรงของผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นอาจไม่ได้ขึ้นอยู่กับขนาดของโครงการแต่เพียงอย่างเดียว เช่น โครงการขนาดเล็กที่ดำเนินการใกล้กับโรงเรียน โรงพยาบาล แหล่งผลิตน้ำประปา หรือโครงการถมที่ดินในพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญทางชีวภาพ ซึ่งถึงแม้โครงการเหล่านี้จะมีขนาดเล็ก

แต่ก็อาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมได้ ดังนั้นการพิจารณาจึงจำเป็นต้องเป็นไปอย่างรอบคอบและมีการพิจารณาเป็นรายโครงการ ซึ่งกลุ่มโครงการขนาดเล็กที่จำเป็นต้องทำ EIA เนื่องจากมีผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่รุนแรงนั้นสามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มหลัก ได้แก่ 1) โครงการที่ส่งผลกระทบเนื่องจากธรรมชาติของโครงการ (Nature of the Project) เช่น กรณีของโรงไฟฟ้าพลังงานความร้อนที่ใช้เชื้อเพลิงซึ่งก่อให้เกิดมลพิษทางอากาศ และถนนสายย่อยที่เป็นส่วนประกอบหนึ่งของโครงการแต่อาจสร้างผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่รุนแรงได้ และ 2) โครงการที่ส่งผลกระทบต่อสถานการณ์ในภูมิภาค (Regional Situation) เช่น การสร้างเขื่อนใกล้ที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าหายาก โครงการในอุทยานแห่งชาติ และถนนที่ตัดผ่านพื้นที่ซึ่งมีปริมาณไนโตรเจนออกไซด์ (NO₂) สูงเกินค่ามาตรฐาน เป็นต้น

หน่วยงานที่ทำหน้าที่ออกใบอนุญาตที่จำเป็นสำหรับแต่ละโครงการเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจว่าโครงการใดบ้างที่จำเป็นต้องจัดทำ EIA เช่น ในกรณีของโครงการก่อสร้างถนน กระทรวงสาธารณสุข โภค ที่ดิน การขนส่ง และการท่องเที่ยว (Ministry of Infrastructure, Land, Transport and Tourism) จะเป็นผู้พิจารณาก่อนการออกใบอนุญาตแก่โครงการ โดยกระบวนการพิจารณาต้องนำเอาความเห็นจากผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่เป็นอย่างดี มาประกอบเพื่อตัดสินใจด้วย

3) การกำหนดวิธีประเมินผลกระทบและกำหนดขอบเขต (Scoping)

การจัดทำ EIA จำเป็นต้องคำนึงถึงบริบททางด้านพื้นที่และสถานที่ตั้งที่แตกต่างกันไป เช่น ในกรณีของโครงการประเภทถนนที่สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทว่า ตามลักษณะพื้นที่ที่ตัดผ่าน คือ ถนนที่ตัดผ่านพื้นที่ธรรมชาติ เช่น ในป่า หรือบนภูเขา และถนนที่ตัดผ่านชุมชนเมือง ประเด็นที่จะถูกนำมารวบรวมเพื่อศึกษาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมของทั้งสองประเภทโครงการนี้จึงย่อมมีความแตกต่างกัน การรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนในพื้นที่และรัฐบาลท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งที่สำคัญมาก ผู้เสนอโครงการจำเป็นต้องเปิดโอกาสให้กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียในพื้นที่ได้แสดงความคิดเห็นตั้งแต่เนิ่น ๆ เพื่อนำเอาความคิดเห็นเหล่านี้ไปใช้ในการคัดเลือกหัวข้อสำหรับการประเมินผลกระทบ ซึ่งจะส่งผลให้การทำ EIA มีความสอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่มากยิ่งขึ้น โดยผู้เสนอโครงการต้องจัดทำ “เอกสารกำหนดขอบเขต” (Scoping Document) ซึ่งมีรายละเอียดครอบคลุมถึงวิธีการที่ใช้ในการประเมินผลกระทบ และส่งไปยังผู้ว่าราชการจังหวัด และนายกเทศมนตรีที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งแจ้งเป็นประกาศสาธารณะเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องหรือผู้ที่สนใจสามารถเข้าไปขอดูรายละเอียดได้ที่สำนักงานส่วนท้องถิ่น รวมถึงที่สำนักงานของบริษัทผู้เสนอโครงการ และบนเว็บไซต์ของบริษัทที่เปิดให้แสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ เป็นระยะเวลา 1 เดือน

นอกจากนี้ผู้เสนอโครงการจำเป็นต้องจัดเวทีสาธารณะเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลทีละรอบในเอกสารกำหนดขอบเขต โดยผู้เข้าร่วมสามารถร่วมแสดงความคิดเห็นต่อโครงการได้ โดยความคิดเห็นดังกล่าวจะถูกนำไปสรุปและส่งต่อไปให้ผู้ว่าราชการจังหวัดและนายกเทศมนตรีที่เกี่ยวข้องในภายหลัง โดยผู้ว่าราชการจังหวัดจะแสดงความคิดเห็นภายหลังได้รับข้อมูลทั้งจากเอกสารกำหนดขอบเขต และจากเวทีสาธารณะ หลังจากนั้น ผู้เสนอโครงการจะต้องนำความคิดเห็นที่ได้รับมาใช้พิจารณาเพื่อคัดเลือกวิธีการประเมินผลกระทบ โดยสามารถขอคำแนะนำทางเทคนิคเกี่ยวกับหัวข้อที่จะประเมิน รวมถึงวิธีการที่ใช้ในการประเมินผลกระทบจากกระทรวงที่เกี่ยวข้องได้ หากจำเป็น โดยกระทรวงที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องได้รับความเห็นจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสิ่งแวดล้อม (Minister of the Environment) เสียก่อนจึงจะสามารถให้คำแนะนำได้

4) การศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Implementation of EIA)

ภายหลังกำหนดขอบเขตการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมแล้ว ผู้เสนอโครงการต้องดำเนินการศึกษาผลกระทบผ่านการสำรวจ (survey) การคาดการณ์ (forecast) และการประเมิน (evaluation) สำหรับทุกหัวข้อที่ถูกกำหนดว่าจำเป็นต้องมีการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม จากนั้นต้องมีการศึกษามาตรการที่จะนำมาใช้เพื่อป้องกันผลกระทบสิ่งแวดล้อม และประเมินผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นภายหลังดำเนินการตามมาตรการดังกล่าว โดยการสำรวจ หมายถึง การที่ผู้เสนอโครงการรวบรวมข้อมูลผ่านเอกสารราชการ ข้อมูลทางวิทยาศาสตร์จากผู้เชี่ยวชาญ รวมทั้งการลงพื้นที่สำรวจเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลจากท้องถิ่นเพื่อนำไปใช้ในขั้นตอนการคาดการณ์ และการประเมินต่อไป และการคาดการณ์ หมายถึง การที่ผู้เสนอโครงการคาดคะเนถึงผลกระทบในเชิงปริมาณที่อาจเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อม หรือความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมในระยะของการก่อสร้างและการดำเนินงานของโครงการ โดยการคาดการณ์จำเป็นต้องเป็นไปตามการคำนวณผ่านแบบจำลองทางคณิตศาสตร์ การอ้างอิง หรือการวิเคราะห์จากกรณีที่เคยเกิดขึ้น การคาดคะเนผลกระทบเชิงคุณภาพอาจถูกนำมาใช้ หากไม่สามารถคาดคะเนผลกระทบในเชิงปริมาณได้

ภายหลังการสำรวจและการคาดการณ์ ผู้เสนอโครงการต้องทำการประเมินว่าผลกระทบดังกล่าวที่คาดคะเนว่าอาจเกิดขึ้นนั้น สามารถหลีกเลี่ยงหรือบรรเทาให้อยู่ในระดับที่พอรับได้หรือไม่ รวมทั้งประเมินว่าจะสามารถผ่านเกณฑ์มาตรฐานด้านการป้องกันสิ่งแวดล้อมได้หรือไม่ โดยกฎหมาย EIA ของญี่ปุ่นชี้แนะว่าการจัดทำ EIA ควรใช้หลักคิดแบบ “ใช้ความพยายามสูงสุด” (Best-effort Pursuit Type) ในการจำกัดปริมาณผลกระทบสิ่งแวดล้อมให้ได้มากที่สุด ผ่านการเปรียบเทียบทางเลือกในการดำเนินงานที่หลากหลาย และพิจารณาถึงมาตรการที่จะช่วยลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมยิ่งขึ้นไปอีก แตกต่างไปจากการประเมินแบบ “ตั้งเป้าลดผลกระทบ” (Target Clearance Type) ที่ผู้เสนอโครงการตั้งเป้าหมายในระดับหนึ่งและดำเนินการเพียงเพื่อให้

บรรลุเป้าหมายดังกล่าว การประเมินแบบ “Best-effort Pursuit Type” ที่ครอบคลุมการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างทั่วถึงจะนำไปสู่การดำเนินโครงการที่มีประสิทธิภาพในแง่ของการป้องกันผลกระทบสิ่งแวดล้อม

5) การจัดทำร่างรายงาน EIS

ภายหลังขั้นตอนศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม ผู้เสนอโครงการจำเป็นต้องมีการรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้เสียเกี่ยวกับผลการศึกษาดังกล่าว โดยผู้เสนอโครงการต้องจัดเตรียมร่าง “รายงานผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม”(Environmental Impact Statement: EIS) ซึ่งมีเนื้อหาครอบคลุมผลการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม รวมทั้งมาตรการที่ผู้เสนอโครงการจะใช้ป้องกันผลกระทบดังกล่าว จากนั้นส่งร่างรายงานไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดและนายกเทศมนตรีที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ต้องแจ้งเป็นประกาศสาธารณะเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องหรือผู้ที่สนใจสามารถเข้าไปขอดูรายละเอียดได้ที่สำนักงานส่วนท้องถิ่น รวมถึงที่สำนักงานของบริษัทผู้เสนอโครงการ และบนเว็บไซต์ของบริษัทที่เปิดให้แสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ เป็นระยะเวลา 1 เดือน โดยภายในระยะเวลาดังกล่าว ผู้เสนอโครงการต้องมีการจัดเวทีสาธารณะเพื่ออธิบายถึงเนื้อหาที่อยู่ในร่างรายงานต่อสาธารณชน และภายหลังได้รับความเห็นจากผู้มีส่วนได้เสียแล้ว ผู้เสนอโครงการจะรวบรวมและสรุปความคิดเห็น ความกังวลและคำตอบจากผู้เสนอโครงการแล้วส่งไปยังหน่วยงานภาครัฐทั้งในระดับจังหวัดและเทศบาล จากนั้นหน่วยงานภาครัฐจะแสดงความคิดเห็นซึ่งจะถูกนำไปใช้ในการปรับปรุงร่างรายงานต่อไป

6) การจัดทำรายงาน EIS ฉบับสมบูรณ์

ภายหลังได้รับความเห็นจากผู้มีส่วนได้เสียและรัฐบาลท้องถิ่นแล้ว ผู้เสนอโครงการต้องนำความคิดเห็นเหล่านั้นไปใช้ประกอบการปรับปรุงร่างรายงาน EIS เพื่อจัดทำรายงาน EIS ฉบับสมบูรณ์ ซึ่งจะถูกยื่นไปยังหน่วยงานออกใบอนุญาตสำหรับแต่ละโครงการผู้ว่าราชการจังหวัด นายกเทศมนตรี รวมทั้งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสิ่งแวดล้อม (Minister of the Environment) เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของโครงการในแง่ของการป้องกันผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยหน่วยงานออกใบอนุญาตจะนำความเห็นของรัฐมนตรีสิ่งแวดล้อมมาใช้ประกอบการพิจารณาออกใบอนุญาตให้แก่โครงการ

นอกจากนี้ผู้เสนอโครงการต้องแจ้งเป็นประกาศสาธารณะเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องหรือผู้ที่สนใจสามารถเข้าไปขอดูรายละเอียดของรายงาน EIS ได้ที่สำนักงานส่วนท้องถิ่น รวมถึงที่สำนักงานของบริษัทผู้เสนอโครงการ และบนเว็บไซต์ของบริษัทที่เปิดให้แสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ เป็นระยะเวลา 1 เดือน โดยในระหว่างนี้ผู้เสนอโครงการไม่สามารถเริ่มต้นดำเนินการใด ๆ เกี่ยวกับโครงการได้

7) การแสดงผลการประเมินในแผนดำเนินงาน (Reflecting the Assessment Results in the Project Scheme)

การจัดทำ EIA ในช่วงก่อนเริ่มดำเนินโครงการจะถือว่าสิ้นสุดลงเมื่อมีการประกาศรายงาน EIS ฉบับสมบูรณ์ต่อสาธารณะ อย่างไรก็ตาม การจัดทำรายงาน EIS นั้นไม่ใช่วัตถุประสงค์หลักเพียงอย่างเดียว แต่ต้องมีการแสดงให้เห็นว่าได้นำผลการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมมาใช้ประกอบในการกำหนดแผนดำเนินงานของโครงการด้วย เนื่องจากเมื่อโครงการได้รับใบอนุญาตแล้ว จะถือว่าอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกฎหมายชุดอื่นที่อาจไม่ได้ให้ความสำคัญกับการป้องกันผลกระทบสิ่งแวดล้อมอย่างเพียงพอ ดังนั้นการแสดงให้เห็นถึงมาตรการด้านการป้องกันผลกระทบสิ่งแวดล้อมในแผนดำเนินงานของโครงการจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ และจะถูกนำไปใช้ในกระบวนการพิจารณาออกใบอนุญาตให้แก่โครงการอีกด้วย

8) การรายงานผลการป้องกันผลกระทบ (Impact Mitigation Reporting)

ภายหลังเสร็จสิ้นกระบวนการจัดทำรายงาน EIS และโครงการได้เริ่มต้นดำเนินการก่อสร้างแล้ว ผู้เสนอโครงการต้องมีการสำรวจเพื่อติดตามผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นทั้งในระยะเวลาของการก่อสร้างและการดำเนินงานของโครงการ และเมื่อสิ้นสุดระยะก่อสร้างของโครงการแล้ว ผู้เสนอโครงการจะต้องรวบรวมและเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการสำรวจติดตามผล (Follow-up Survey) และมาตรการป้องกันผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่ชัดเจนโดยประเมินจากข้อมูลที่ได้จากการติดตามผล รวมถึงผลลัพธ์และความคืบหน้าภายหลังดำเนินการตามมาตรการดังกล่าว

วัตถุประสงค์ของการกำหนดให้ขั้นตอนการรายงานผลการป้องกันผลกระทบเป็นหนึ่งในขั้นตอนที่จำเป็นสำหรับการจัดทำ EIA คือเพื่อให้มีการใช้มาตรการป้องกันผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องและเหมาะสมที่สุด เนื่องจากผลกระทบบางอย่างอาจคาดการณ์ได้ยากหรือไม่สามารถคาดการณ์ได้ในช่วงของการจัดทำรายงาน EIS ดังนั้นการติดตามตรวจสอบผลกระทบที่เกิดขึ้นภายหลังเริ่มต้นดำเนินโครงการแล้วจึงช่วยให้ผู้เสนอโครงการ รวมถึงประชาชนและรัฐมนตรีสิ่งแวดล้อม (Minister of the Environment) สามารถร่วมกันกำหนดมาตรการที่เหมาะสมเพื่อป้องกันและแก้ไขผลกระทบดังกล่าวได้ นอกจากนี้ การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมและผลการดำเนินงานตามมาตรการดังกล่าว ยังส่งผลดีต่อการทำ EIA ในประเทศญี่ปุ่นโดยรวม ในแง่ของการเป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญสำหรับการพัฒนาปรับปรุงอีกด้วย

การมีส่วนร่วมของประชาชนในกฎหมาย EIA ของญี่ปุ่นได้กำหนดให้ภาคประชาชนมีบทบาทสำคัญในการจัดทำ EIA ตั้งแต่ขั้นตอนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น ไปจนถึงขั้นตอนการจัดทำรายงาน EIS โดยผู้เสนอโครงการมีหน้าที่รวบรวมความคิดเห็นจากประชาชนเพื่อนำมาประกอบกับความคิดเห็นจากหน่วยงานภาครัฐ ทั้งรัฐบาลระดับท้องถิ่น

หน่วยงานผู้ออกใบอนุญาต และกระทรวงสิ่งแวดล้อม และสะท้อนความคิดเห็นเหล่านั้นผ่านมาตรการป้องกันและลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมของโครงการ

ภายหลังเสร็จสิ้นการจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น ผู้เสนอโครงการต้องเปิดเผยข้อมูลของรายงานเพื่อให้ประชาชนได้รับทราบและร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการ จากนั้นผู้เสนอโครงการต้องนำความคิดเห็นไปประกอบใช้ในการกำหนดแผนงานของโครงการ และภายหลังขั้นตอนการกำหนดวิธีศึกษาและขอบเขตของการศึกษาผลกระทบ ผู้เสนอโครงการต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีศึกษาและขอบเขตของการศึกษาดังกล่าว โดยผู้ที่มีความกังวลหรือต้องการคัดค้านโครงการสามารถยื่นคำร้องได้ภายในระยะเวลา 1 เดือนครึ่ง ภายหลังรายงานวิธีการศึกษาและขอบเขตการศึกษาผลกระทบถูกเผยแพร่ต่อสาธารณะ

เมื่อผู้เสนอโครงการจัดทำร่างรายงาน EIS สำเร็จแล้ว ประชาชนต้องมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับร่างรายงานดังกล่าว โดยผู้ที่มีความกังวลหรือต้องการคัดค้านโครงการสามารถยื่นคำร้องได้ภายในระยะเวลา 1 เดือนครึ่ง ภายหลังร่างรายงาน EIS ได้รับการเผยแพร่ต่อสาธารณะ ผู้เสนอโครงการจะนำความคิดเห็นที่ได้ไปประกอบกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากรัฐบาลในระดับท้องถิ่น หน่วยงานผู้ออกใบอนุญาต และกระทรวงสิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปจัดทำรายงาน EIS ฉบับสมบูรณ์

2.3.6.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมในประเทศสหรัฐอเมริกา มลรัฐวอชิงตัน

การตรวจสอบผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมในมลรัฐวอชิงตัน ประเทศสหรัฐอเมริกา จะต้องเป็นไปตามขั้นตอนที่ระบุไว้ในกฎหมายนโยบายสิ่งแวดล้อมของรัฐ หรือ State Environmental Policy Act (SEPA) ซึ่งออกในปี ค.ศ. 1971 โดยก่อนที่จะมีกฎหมายดังกล่าว ทางรัฐได้รับการเรียกร้องจากประชาชนว่า การตัดสินใจต่าง ๆ ของรัฐที่ผ่านมาละเลยการคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม เนื่องจากยังไม่มีกรอบแนวทางบังคับทางกฎหมายที่ว่าด้วยเรื่องของประเด็นสิ่งแวดล้อม ดังนั้นการนำกฎหมาย SEPA ซึ่งพัฒนามาจากกฎหมายนโยบายสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (National Environmental Policy Act or NEPA) มาใช้ รัฐจึงสามารถตอบโต้ของประชาชนได้ กฎหมาย SEPA จึงเป็นเครื่องมือสำหรับหน่วยงานภาครัฐทุกระดับในรัฐวอชิงตันในการพิจารณาและบรรเทาผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นจากกิจกรรมต่าง ๆ

กฎหมายดังกล่าวเปิดโอกาสให้ประชาชน หรือกลุ่มหน่วยงานใด ๆ ที่เกี่ยวข้อง หรือมีความสนใจ เข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบโครงการได้ในหลายขั้นตอน ก่อนที่จะมีการตัดสินใจครั้งสุดท้าย อย่างไรก็ตาม รัฐวอชิงตันได้ปรับปรุงพัฒนากฎหมาย SEPA มาตลอด เพื่อทำ

ให้กฎหมายมีประสิทธิภาพในทางปฏิบัติ โดยตัดรายละเอียดที่ยุงยากหรือไม่จำเป็นออก เพื่อให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่รับผิดชอบสามารถปฏิบัติตามได้ง่าย

เป้าหมายของกฎหมาย SEPA คือ เพื่อให้ข้อมูลแนวทางในการส่งเสริมการพัฒนาข้อเสนอโครงการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สำหรับผู้เสนอโครงการ (Applicant) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (Other Agencies) และประชาชน (Public) โดยกระบวนการตรวจสอบทางสิ่งแวดล้อมจะเริ่มตั้งแต่การระบุ และประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นจากโครงการดังกล่าว พร้อมทั้งการจัดเตรียมมาตรการบรรเทาผลกระทบในทางลบที่อาจเกิดขึ้น โดยเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐที่มีอำนาจจะใช้ข้อมูลทางสิ่งแวดล้อมที่ได้ ผนวกกับข้อมูลอื่น ๆ จากการประเมิน เพื่อตัดสินใจอนุมัติหรือไม่อนุมัติโครงการดังกล่าว ทั้งนี้กฎหมาย SEPA มีผลบังคับใช้กับการตัดสินใจใด ๆ ของหน่วยงานภาครัฐภายใต้รัฐวอชิงตันในทุกระดับ (Washington State Department of Ecology, n.d.) ดังนั้นการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลระดับมลรัฐ รัฐบาลท้องถิ่น คณะกรรมการ คณะกรรมาธิการ กระทรวง กรม หรือเจ้าหน้าที่ราชการ จะมีอำนาจในการรับเรื่องร้องเรียนที่มีข้อพิพาทเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และดำเนินการตามกฎหมายดังกล่าว

กระบวนการตรวจสอบทางสิ่งแวดล้อมจะเริ่มขึ้นเมื่อมีบุคคลใดทำเรื่องต่อหน่วยงานภาครัฐเพื่อขออนุญาตในการดำเนินโครงการ หรือเมื่อหน่วยงานภาครัฐ (ไม่ว่าจะระดับใดก็ตาม) มีแผนที่จะพัฒนากฎหมาย นโยบาย หรือโครงการภาครัฐใด ๆ โดยทันทีที่มีการนำเสนอโครงการ (ไม่ว่าจะเป็นภาคเอกชนหรือภาครัฐเองก็ตาม) สิ่งแรกเริ่มที่ต้องกำหนดให้แน่ชัดเกี่ยวกับโครงการ คือ 1) โครงการมีความจำเป็นจะต้องได้รับการตรวจสอบทางสิ่งแวดล้อมของ SEPA หรือไม่ 2) หน่วยงานภาครัฐที่มีอำนาจในการตัดสินใจโครงการ (Agencies with Jurisdiction) คือใครบ้าง 3) หน่วยงานหลัก ผู้รับผิดชอบในการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม (Lead Agency) คือใคร และ 4) ทุกกิจกรรมในโครงการต้องได้รับการประเมินโดยเอกสารฉบับเดียวกัน (Single Document) ตามกฎหมายปฏิบัติการของมลรัฐวอชิงตัน (Washington Administrative Code: WAC 197-11-060(3)(b)) โดยมีการปฏิบัติ ดังนี้

1) การตรวจสอบความจำเป็นของการตรวจสอบทางสิ่งแวดล้อม

โครงการสามารถแบ่งออกได้เป็นสองประเภทด้วยกัน ได้แก่ 1) โครงการที่เกี่ยวกับการก่อสร้างทางกายภาพ เช่น การให้ทุนสนับสนุนโครงการ การอนุมัติโครงการทางกายภาพดังกล่าว เป็นต้น และ 2) โครงการที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายและการวางแผน เช่น การอนุมัติหรือแก้ไขแผนงาน ระเบียบข้อบังคับ และกฎฎีกา เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าการตรวจสอบทางสิ่งแวดล้อมตามกฎหมาย SEPA จะเป็นข้อบังคับในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการของ

หน่วยงานภาครัฐ แต่ก็มีโครงการบางประเภทที่ได้รับยกเว้นตามกฎหมายตามที่ได้กำหนดไว้ในกฎหมายมลรัฐวอชิงตันฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (Revised Code of Washington) (RCW) ในกรณีที่โครงการได้รับการยกเว้นตามกฎหมาย โครงการนั้นไม่จำเป็นที่จะต้องได้รับการตรวจสอบทางสิ่งแวดล้อมตามกฎหมาย SEPA และหากโครงการใดที่มีกิจกรรมที่เข้าข่ายต้องได้รับการตรวจสอบโครงการนั้นจะต้องได้รับการตรวจสอบทางสิ่งแวดล้อมตามกฎหมาย SEPA ทั้งหมด

2) การกำหนดหน่วยงานหลัก

การกำหนดหน่วยงานหลัก (Lead Agency) ในการปฏิบัติตามบทบัญญัติของกฎหมาย SEPA เป็นหนึ่งในขั้นตอนแรก ๆ เมื่อหน่วยงานใด ๆ ได้รับแผนโครงการจากเจ้าของโครงการ และทันทีที่หน่วยงานรัฐหน่วยใดได้รับแผนโครงการ หน่วยนั้นจะรับผิดชอบในการกำหนดหน่วยงานหลักขึ้นมา โดยขั้นตอนการกำหนดสามารถสรุปได้ดังนี้

(1) โครงการใดก็ตามที่มีการระบุชื่อหน่วยงานหลักที่ต้องรับผิดชอบในการระบุรายชื่อหน่วยงานหลักต่อกิจกรรมนั้นในกฎหมาย WAC 197-11-938 หน่วยงานนั้นคือหน่วยงานหลักของโครงการ

(2) กรณีโครงการภาครัฐ หากหน่วยงานรัฐที่นำเสนอโครงการเป็นหน่วยงานรัฐที่ไม่ใช่มลรัฐวอชิงตันเอง (non-federal government agency within Washington State) ให้หน่วยงานดังกล่าวเป็นหน่วยงานหลักของโครงการ

(3) สำหรับโครงการจากภาคเอกชน โครงการใดที่จำเป็นต้องได้รับอนุญาตจากเทศบาลนครหรือเทศบาลเขต หน่วยงานหลักจะเป็นเทศบาลนครหรือเขตปกครองที่รับผิดชอบในพื้นที่ดำเนินการของโครงการมากที่สุด

(4) หากไม่มีหน่วยงานในพื้นที่ที่มีอำนาจตามกฎหมาย หน่วยงานระดับรัฐใดก็ได้ที่มีใบอนุญาตในการดำเนินเรื่องเป็นหน่วยงานหลัก (ขึ้นอยู่กับลำดับความสำคัญที่ระบุในกฎหมาย WAC 197-11-936)

อย่างไรก็ตาม หน่วยงานหลักสามารถโอนตำแหน่ง (transfer) ให้กับหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ ได้ หรือแม้แต่ว่าจะร่วมมือกับหน่วยงานอื่นในการเป็นหน่วยงานหลักร่วมกันก็ได้ (Co-Lead Agencies) ผ่านข้อตกลงของหน่วยงานหลัก (Lead Agency Agreement) และในกรณีที่หน่วยงานภาครัฐที่ได้รับเสนอให้เป็นหน่วยงานหลักปฏิเสธ ทำให้ไม่สามารถหาหน่วยงานหลักได้ทางหน่วยงานที่รับผิดชอบจะต้องทำเรื่องร้องเรียนต่อกระทรวงระบบนิเวศ (Department of Ecology) ให้กำหนดหน่วยงานหลักให้ทันที

3) การประเมินโครงการเบื้องต้น

เมื่อโครงการถูกตัดสินว่าต้องได้รับการตรวจสอบทางสิ่งแวดล้อมตามกฎหมาย SEPA ขั้นตอนแรกของการตรวจสอบคือ การประเมินโครงการ โดยหน่วยงานหลักจะทำการประเมินตามรายการตรวจสอบทางสิ่งแวดล้อม (Environmental Checklist) ซึ่งเป็นแบบฟอร์มมาตรฐานในการตรวจสอบโครงการ โดยหน่วยงานหลักจะทำการกรอกเอง หรือให้เจ้าของโครงการ กรอกเองก็ได้ (แต่หน่วยงานหลักจะเป็นคนตรวจสอบและอ่านข้อมูลในภายหลังอีกที) โดยในรายงานตรวจสอบดังกล่าวจะมีชุดข้อมูลหรือคำถามที่ช่วยให้หน่วยงานหลักตั้งคำถามเกี่ยวกับข้อมูลรายละเอียดของโครงการ เช่น สถานที่ตั้ง กิจกรรมที่อาจมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในแต่ละด้าน (ดิน น้ำ การใช้พื้นที่) เป็นต้น และยังช่วยให้หน่วยงานหลักเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับโครงการได้อย่างสะดวกอีกด้วย แทนที่จะต้องติดตามข้อมูลเอกสารจากหลายแหล่ง ๆ ด้วยตนเอง ทั้งนี้แบบรายการตรวจสอบทางสิ่งแวดล้อมนั้นถูกระบุไว้อยู่ในกฎหมาย SEPA ในหมวด WAC 197-11-960 และในกรณีที่หน่วยงานหลักมีความเห็นว่าข้อมูลที่ได้จากรายการตรวจสอบทางสิ่งแวดล้อมนั้นไม่เพียงพอในการทำ Threshold Determination หน่วยงานสามารถเลือกกระทำการดังต่อไปนี้ได้เพื่อหาข้อมูลเพิ่มเติม (ทำได้มากกว่าหนึ่งตัวเลือก) โดยการขอให้ผู้เสนอโครงการส่งข้อมูลเพิ่มเติมที่เกี่ยวข้องกับรายการตรวจสอบทางสิ่งแวดล้อม หรือทำการศึกษาวิจัยเอง ด้วยการลงพื้นที่โครงการเพื่อสืบสวน หรือปรึกษาขอความคิดเห็นจากหน่วยงานผู้เชี่ยวชาญ (Agency with Expertise) เกี่ยวกับโครงการและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากโครงการ

การขอคำปรึกษา ขอความคิดเห็นจากหน่วยงานผู้เชี่ยวชาญสามารถกระทำได้โดยการจัดประชุมกับหน่วยงานดังกล่าว หรือทำการส่งเอกสาร (เช่น รายการตรวจสอบทางสิ่งแวดล้อม และเอกสารข้อมูลทางสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ เป็นต้น) หมุนเวียนให้กับหน่วยงานผู้เชี่ยวชาญต่าง ๆ เพื่อขอความคิดเห็น เพื่อนำมาใช้สนับสนุนในการตั้งคำถามประเมินโครงการในหลายประเด็น เช่น โครงการจำเป็นต้องมีการขออนุญาตอะไรเพิ่มเติมหรือไม่ ควรต้องมีมาตรการบรรเทาเพิ่มเติมหรือไม่ และจำเป็นหรือไม่ที่จะต้องมีการจัดทำรายงานสถานะทางสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

4) การตัดสินว่าโครงการอาจก่อผลกระทบที่รุนแรงหรือไม่

เมื่อหน่วยงานหลักเห็นว่าได้รับข้อมูลเพียงพอแล้ว ทางหน่วยงานจะต้องทำการตัดสินว่าโครงการดังกล่าวมีความเสี่ยงที่จะสร้างผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญหรือไม่ โดยนิยามของคำว่านัยสำคัญในที่นี้ หมายถึง ความเป็นไปได้ของสมเหตุสมผลที่อาจจะเกิดผลกระทบด้านลบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับปานกลาง ซึ่งจริง ๆ แล้วไม่สามารถตัดสินออกมาเป็นจำนวนหรือปริมาณได้ ดังนั้นการตัดสินว่าเกิดผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญหรือไม่ จำเป็นต้องพิจารณาจากลักษณะทางกายภาพ ไม่ว่าจะเป็น ความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้น ระดับความรุนแรงของ

ผลกระทบ และระยะเวลาความยาวนานที่ผลกระทบอาจจะเกิดขึ้น ทั้งนี้ โครงการอาจสร้างผลกระทบที่มีนัยสำคัญมากกว่าหนึ่งชนิด อย่างไรก็ตาม ผลกระทบที่มีนัยสำคัญเพียงประเภทเดียวก็เพียงพอที่จะให้หน่วยงานหลักตัดสินใจเป็นโครงการที่อาจสร้างผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญ และบังคับให้มีการจัดทำรายงานสถานะสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Statement) ได้แล้ว

5) การจัดทำรายงานสถานะผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม

รายงานสถานะผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม หรือ EIS เป็นเครื่องมือที่ช่วยระบุและวิเคราะห์ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมในด้านลบ ทางเลือกอื่นในการดำเนินงานที่ส่งผลกระทบน้อยกว่า และมาตรการบรรเทาผลกระทบที่เป็นไปได้ โดยรายงาน EIS แบ่งออกเป็นสองประเภทด้วยกัน ได้แก่ รายงาน EIS สำหรับโครงการที่เกี่ยวข้องกับการก่อสร้าง และ รายงาน EIS สำหรับโครงการที่เกี่ยวข้องกับแผนงาน กฎหมายต่าง ๆ โดยรายงาน EIS สำหรับโครงการก่อสร้าง จะถูกจัดทำสำหรับโครงการที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางปัจจัยกายภาพของสิ่งแวดล้อม ในทางตรงกันข้าม รายงาน EIS สำหรับโครงการด้านกฎหมายหรือนโยบาย จะถูกจัดทำสำหรับใช้เป็นพื้นฐานในการกำหนด ตัดสิน หรือประเมินโครงการต่าง ๆ ในอนาคต ดังนั้นรายงานประเภทนี้จึงจัดทำสำหรับการลงมติอนุมัติแผนงาน นโยบาย หรือ กฎข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานในการควบคุม และการใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อม เป็นต้น โดยกระบวนการจัดทำรายงาน EIS สามารถแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1) การกำหนดขอบเขตการศึกษา หรือ การประเมินผลกระทบ 2) การจัดทำรายงาน EIS 3) การออกร่างรายงาน EIS และ 4) การออกรายงาน EIS ฉบับสมบูรณ์ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

(1) การกำหนดขอบเขตการศึกษา หรือ การประเมินผลกระทบ

การกำหนดขอบเขตการศึกษาเป็นขั้นตอนแรกในกระบวนการจัดทำรายงาน EIS เป้าหมายคือเพื่อลดกรอบการศึกษาให้เฉพาะเจาะจงเพียงแค่ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่มีนัยยะสำคัญ และวิเคราะห์หาวิธีการดำเนินงานอื่น ๆ ที่สร้างผลกระทบน้อยลง นอกจากนี้การกำหนดขอบเขตยังเปิดโอกาสให้ฝ่ายสาธารณะชนและหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ รับรู้ว่ารายนาม EIS กำลังได้รับการจัดทำ เพื่อเชิญชวนให้มีส่วนร่วมในกระบวนการแสดงความคิดเห็น

เมื่อเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานหลัก (Responsible Official) ตัดสินใจว่าจำเป็นต้องมีการจัดทำรายงาน EIS เจ้าหน้าที่ที่จะต้องทำเรื่องแจ้งต่อสาธารณะและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งได้แก่ ชุมชนที่ได้รับผลกระทบ หน่วยงานที่มีอำนาจทางกฎหมาย และกระทรวงระบบนิเวศ เพื่อแจ้งเรื่องการกำหนดขอบเขตศึกษาของรายงาน (Scoping Notice) ทันที โดยจะต้องมีการให้ข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับโครงการ พร้อมทั้งข้อมูลพื้นที่ที่จะทำการศึกษาในรายนาม EIS ด้วย จากนั้นหน่วยงานหลักจะต้องเปิดโอกาสให้กลุ่มดังกล่าวได้มีส่วนร่วมในการกำหนดขอบเขตผ่าน

การเขียนแสดงความคิดเห็น (Commenting) ต่อหน่วยงานหลัก ซึ่งสามารถกระทำได้ภายในระยะเวลา 21 วัน หลังมีการทำเรื่องประกาศแจ้งระดับผลกระทบของโครงการและการกำหนดขอบเขตการศึกษารายงาน ในกรณีที่หน่วยงานหลักต้องการความเห็นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและสาธารณะมากกว่าการเขียนแสดงความคิดเห็น หน่วยงานหลักสามารถทำเรื่องขยายระยะเวลาการแสดงความคิดเห็นออกไปเป็น 30 วัน (หลังมีการทำเรื่อง) โดยการขยายระยะเวลาจะช่วยให้หน่วยงานหลักสามารถขอความคิดเห็นอื่น ๆ ที่ละเอียดได้มากขึ้น โดยอาจจะขอความเห็นในรูปของการจัดประชุม การปรึกษากับหน่วยงานผู้เชี่ยวชาญ หรือหน่วยงานที่มีอำนาจทางกฎหมาย การแจกแบบสอบถามหรือข้อมูลเพิ่มเติม เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การขยายเวลาขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของหน่วยงานหลักเอง รวมทั้งการตัดสินใจว่าจะตอบความคิดเห็นต่าง ๆ ที่ได้รับจากทุกฝ่ายต่อสาธารณะ หรือใส่ลงในรายงานหรือไม่ นอกจากนี้ เมื่อรายละเอียดของข้อเสนอโครงการมีการเปลี่ยนแปลงหรือมีข้อมูลใหม่เข้ามา หากหน่วยงานหลักต้องการเปลี่ยนแปลงขอบเขตการศึกษา รายงาน อาจไม่จำเป็นต้องทำเรื่องแจ้งการกำหนดขอบเขตต่อสาธารณะก็ได้

การถอดถอนคำตัดสินว่า โครงการมีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญ (Determination of Significance) ของหน่วยงานหลัก จะกระทำได้ก็ต่อเมื่อ 1) เจ้าของโครงการทำการยื่นถอนโครงการเอง และ 2) มีการปรับเปลี่ยนกิจกรรมในโครงการ และหน่วยงานหลักตัดสินว่าโครงการดังกล่าวไม่สร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญ (Determination of Non-significance) ทั้งนี้ หน่วยงานหลักจะต้องทำการส่งเวียนเอกสารแจ้งการถอดถอนคำตัดสินให้กับกระทรวงระบบนิเวศ และหน่วยงานใด ๆ ที่มีอำนาจในการตัดสินใจทางกฎหมาย อย่างไรก็ตาม เมื่อโครงการถูกเปลี่ยนสถานะ จาก “มีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญ” เป็น “ไม่มีนัยสำคัญ” แล้ว หน่วยงานหลักจะต้องทำเรื่องขอรับความคิดเห็นจากสาธารณะและหน่วยงานต่าง ๆ พร้อมกันเผยแพร่เอกสารชี้แจงคำตัดสินใหม่กับรายการตรวจสอบทางสิ่งแวดล้อมใหม่ (Environmental Checklist) ต่อกระทรวงระบบนิเวศ หน่วยงานที่มีอำนาจตัดสินใจทางกฎหมาย ชุมชนที่ได้รับผลกระทบ และบุคคลใดก็ตามที่ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการในตอนยังถูกตัดสินว่าส่งผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญ

(2) การจัดทำรายงาน EIS

ผู้จัดทำรายงาน EIS ตามกฎหมายมลรัฐวอชิงตันคือเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานหลัก (Responsible Official) มิใช่ผู้เสนอโครงการ โดยเป้าหมายในการจัดทำรายงาน EIS คือ เพื่อทบทวนและให้ข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบของสิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญของโครงการ พร้อมกับการแสดงทางเลือกอื่น ๆ (Alternatives) (รวมถึงทางเลือกว่าจะไม่ทำโครงการหรือกิจกรรมใด ๆ ในพื้นที่ด้วย) เพื่อเปรียบเทียบผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้นในทางเลือกต่าง ๆ

กับกิจกรรมของโครงการที่กำหนดในรายงาน และแสดงมาตรการการบรรเทาหรือหลีกเลี่ยงการ
สร้างผลกระทบรุนแรงของโครงการ โดยหน่วยงานเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจตัดสินใจจะใช้ข้อมูลใน
รายงาน EIS ควบคู่กับข้อมูลกฎหมายข้อบังคับในหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
และเพื่อทำการตัดสินใจว่าจะอนุมัติข้อเสนอโครงการหรือไม่ ดังนั้น เนื้อหาของรายงาน EIS จะต้อง
ประกอบด้วยรายการข้อเท็จจริง (Factsheet) ของรายงานและโครงการ รายละเอียดเกี่ยวกับข้อเสนอ
โครงการ (รวมถึงเป้าหมายและวัตถุประสงค์) ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทางเลือกอื่น ๆ มาตรการ
ในการบรรเทาผลกระทบ และ ผลกระทบรุนแรงที่ไม่สามารถทำการบรรเทาได้

(3) การออกร่างรายงาน EIS

เมื่อหน่วยงานหลักทำเรื่องประกาศออกร่างรายงาน EIS หน่วยงาน
ดังกล่าวจะต้องเขียนส่งร่างรายงานให้กับหน่วยงานและกลุ่มต่าง ๆ ดังนี้

- ก. กระทรวงระบบนิเวศ
 - ข. หน่วยงานระดับมลรัฐที่มีอำนาจต่อโครงการ
 - ค. หน่วยงานที่มีอำนาจทางกฎหมายในการตัดสินใจหรือมีความ
เชี่ยวชาญในด้านสิ่งแวดล้อมของโครงการนั้น
 - ง. เทศบาลนครหรือเขตที่ได้รับการระบุในรายงานว่าได้รับ
ผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญ
 - จ. หน่วยงานในพื้นที่ หรือสำนักงานย่อยที่อาจได้รับผลกระทบจาก
โครงการต่อหน้าที่การบริการสาธารณะ
 - ฉ. ชุมชนที่อาจได้รับผลกระทบ
 - ช. หน่วยงานรัฐระดับท้องถิ่นหรือภูมิภาคที่ถูกกำหนดโดยกฎหมาย
ระดับชาติให้มีหน้าที่ทบทวนการทำงานของหน่วยงานรัฐด้วยกัน และประสานงานการทำการกิจกรรม
กับการวางแผนระดับมลรัฐหรือท้องถิ่น
 - ซ. บุคคลใดก็ตามที่ต้องการขอสำเนารายงานจากหน่วยงานหลัก
หลักจากที่มีการประกาศและเผยแพร่ร่างรายงานแล้ว บุคคลหรือ
หน่วยงานใดก็ตามจะมีเวลา 30 วัน ในการทบทวนร่างรายงานและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับร่าง
รายงาน (สามารถทำการเรียกร้องให้หน่วยงานหลักยืดระยะเวลาดังกล่าวเพิ่มอีก 15 วัน ได้)
- หน่วยงานหลักจะต้องจัดทำประชาพิจารณ์ หากได้รับจดหมายร้องขอ
การทำประชาพิจารณ์มากกว่า 50 คน จากหน่วยงานผู้มีอำนาจในการตัดสินใจทางกฎหมาย และกลุ่มคน
ที่ได้รับผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญจากข้อเสนอโครงการ ภายในช่วงเวลา 30 วัน หลังมีการออกร่าง

รายงาน โดยประชาพิจารณ์จะต้องจัดขึ้นในช่วงเวลาระหว่าง 15 หรือ 50 วัน หลังจากที่มีการออกร่างรายงาน โดยจะต้องแจ้งล่วงหน้าอย่างน้อย 10 วัน ก่อนวันทาประชาพิจารณ์

(4) การออกรายงาน EIS ฉบับสมบูรณ์

เมื่อหน่วยงานหลักได้รับความคิดเห็นจากฝ่ายต่าง ๆ แล้ว หน่วยงานจะต้องทำการพิจารณาและตอบรับความคิดเห็นเหล่านั้นลงในรายงาน EIS ฉบับสมบูรณ์ โดยคำตอบที่ให้อาจต้องมีความเฉพาะเจาะจงและให้ข้อมูลมากเท่าที่จะทำได้ ทั้งนี้หน่วยงานสามารถเลือกที่จะตอบรับความคิดเห็นรายชื่อ หรือเลือกตอบเป็นหมวดหมู่ความคิดเห็นก็ได้ และหลังจากช่วงเวลารับฟังความคิดเห็นต่อร่างรายงานจบลง หน่วยงานหลักจะต้องออกรายงานฉบับสมบูรณ์ภายใน 60 วัน ยกเว้นกรณีที่ข้อเสนอโครงการมีขอบเขตการรายงานมากกว่าปกติ ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมีความซับซ้อนกว่าปกติ หรือ รายงานจำเป็นต้องมีการปรับแก้ไขมาก เมื่อการจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์เสร็จสิ้นแล้ว หน่วยงานจะต้องออกรายงานฉบับสมบูรณ์ โดยจะต้องส่งรายงานดังกล่าวให้กับกลุ่มต่าง ๆ ดังนี้

ก. กระทรวงระบบนิเวศ

ข. หน่วยงานที่มีอำนาจการตัดสินใจทางกฎหมายต่อข้อเสนอโครงการ ทุกหน่วยงาน

ค. หน่วยงานใด ๆ ที่แสดงความคิดเห็นต่อร่างรายงาน

ง. บุคคลใด ๆ ที่ทำการขออ่านสำเนารายงาน (หน่วยงานหลักสามารถคิดค่าสำเนาได้)

เมื่อหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีอำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับข้อเสนอโครงการได้รับรายงาน EIS ฉบับสมบูรณ์ หน่วยงานดังกล่าวจะมีเวลาในการพิจารณารายงานอย่างน้อย 7 วัน ก่อนจะสามารถทำการตัดสินใจ หรือลงมือปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งต่อโครงการได้ อย่างไรก็ตาม รายงาน EIS ไม่ใช่ปัจจัยตัดสินว่า โครงการดังกล่าวต้องได้รับการอนุมัติจากหน่วยงานใด ๆ หรือไม่ หากแต่เป็นเครื่องมือสำหรับหน่วยงานที่มีอำนาจใช้ในการพิจารณาในการตัดสินใจเท่านั้น

(6) การอนุมัติโครงการ

หนึ่งในหัวใจของการจัดทำตรวจสอบทางสิ่งแวดล้อมผ่านกระบวนการของ State Environmental Policy Act (SEPA) ก็คือ การให้อำนาจอิสระ (Substantive Authority) ต่อหน่วยงานรัฐ (Government) ในทุกระดับในการกำหนดเงื่อนไขหรือปฏิเสธโครงการภายหลังจากการพิจารณาผลการประเมินทางสิ่งแวดล้อม ซึ่งหน่วยงานใด ๆ ที่มีอำนาจดังกล่าวจะถือว่าเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจตัดสินใจทางกฎหมาย (Agency with Jurisdiction)

แต่การที่หน่วยงานจะใช้อำนาจทางกฎหมาย SEPA ได้นั้น จะต้องมีการกำหนดนโยบาย SEPA ของหน่วยงาน (Agency SEPA Policy) ก่อน เพื่อที่จะใช้เป็นรากฐานในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการนั้น หน่วยงานจะต้องทำการกำหนดนโยบายดังกล่าวภายในระยะเวลาไม่เกิน 180 วัน หลังจากที่ถูกกฎหมายว่าด้วยเรื่องของการกำหนดนโยบาย SEPA ของหน่วยงาน (WAC 197-11-902) มีผลบังคับใช้ หรือหลังจากที่มีการก่อตั้งหน่วยงานดังกล่าว ทั้งนี้ทั้งนั้นหน่วยงานสามารถแก้ไขหรือเพิ่มเติมเนื้อหา นโยบาย SEPA เมื่อไรก็ได้ อย่างไรก็ตาม นโยบายของหน่วยงานจะต้องมีความสอดคล้องกับกฎหมายที่ว่าด้วยเรื่องของอำนาจอิสระในการตัดสินใจ (Substantive Authority) ใน WAC 197-11-660 และเงื่อนไขในการอนุมัติหรือปฏิเสธ Governmental Action ใน RCW 43.21C.060

นอกจากนี้กฎหมาย SEPA (WAC 197-11-904) ยังกำหนดให้หน่วยงานที่มีอำนาจในการตัดสินใจต้องกำหนดกฎเกณฑ์ในการนำกฎหมาย SEPA ไปใช้ปฏิบัติในขั้นตอนการทำงาน (Agency SEPA Procedures) ด้วยเช่นกัน ซึ่งจะต้องมีการกำหนดภายในระยะเวลาไม่เกิน 180 วัน หลังจากกฎหมายที่ว่าด้วยเรื่องของกฎเกณฑ์ดังกล่าวมีผลบังคับใช้ หรือ หลังจากที่มีการก่อตั้งหน่วยงานนั้น ๆ เช่นเดียวกันกับการกำหนดนโยบาย SEPA หน่วยงานสามารถทำการแก้ไขหรือเพิ่มเติมเนื้อหาเมื่อไรก็ได้ แต่จะมีความสอดคล้องกับข้อกำหนดที่ว่าด้วยเรื่องของเนื้อหาของกระบวนการและกฎเกณฑ์ในการนำกฎหมาย SEPA ไปใช้ปฏิบัติ (WAC 197-11-906 และ Administrative Procedure Act) โดยก่อนที่จะมีการกำหนดกฎเกณฑ์ดังกล่าว ทางหน่วยงานจะต้องทำการประกาศชี้แจงให้ทางสาธารณะทราบและเปิดโอกาสให้มีการแสดงความคิดเห็น เมื่อมีการกำหนดนโยบายและกฎเกณฑ์ดังกล่าวเสร็จสิ้นแล้ว หน่วยงานจะต้องเผยแพร่ต่อสาธารณะ เพื่อให้เจ้าของโครงการและประชาชนที่ให้ความสนใจสามารถตรวจสอบดูวิธีการตัดสินใจของหน่วยงานได้ ดังนั้น เมื่อใดที่หน่วยงานต้องการใช้อำนาจอิสระในการตัดสินใจหน่วยงานดังกล่าวจะต้องกระทำการอ้างอิงนโยบาย SEPA ของหน่วยงานเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจเสนอโครงการ บันทึกคำตัดสินเป็นลายลักษณ์อักษร และเผยแพร่เอกสารบันทึกคำตัดสินต่อสาธารณะ พร้อมกับข้อมูลเกี่ยวกับมาตรการบรรเทาผลกระทบที่ต้องปฏิบัติ

2.4 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

กฎหมายในประเทศไทยมีอยู่มากมายหลายฉบับ โดยแต่ละฉบับได้มีการระบุถึงข้อห้ามข้อปฏิบัติไว้เพื่อให้ทุกภาคส่วนในสังคมได้ยึดถือและปฏิบัติตาม ซึ่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยมีกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและได้ถูกบัญญัติไว้หลายฉบับ ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมกฎหมายดังกล่าวไว้ดังต่อไปนี้

2.4.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้มีการบัญญัติถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมไว้อยู่หลายมาตรา เพื่อรองรับสิทธิของประชาชนในการมีส่วนร่วมจัดการ ปกป้อง และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมที่ถูกระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ ปี 2550 มีรายละเอียดแต่ละมาตราดังต่อไปนี้

มาตรา 56 ระบุว่า บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น เว้นแต่การเปิดเผยข้อมูลหรือข่าวสารนั้นจะกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยของประชาชน หรือส่วนได้เสียอันพึงได้รับความคุ้มครองของบุคคลอื่น หรือเป็นข้อมูลส่วนบุคคล ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 57 ระบุว่า บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ก่อนการอนุญาตหรือการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดที่เกี่ยวกับตนหรือชุมชนท้องถิ่น และมีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปประกอบการพิจารณาในเรื่องดังกล่าว

การวางแผนพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ การวางผังเมือง การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ในที่ดิน และการออกกฎที่อาจมีผลกระทบต่อส่วนได้เสียสำคัญของประชาชน ให้รัฐจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างทั่วถึงก่อนดำเนินการ

มาตรา 66 ระบุว่า บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของ

ชาติและมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน

มาตรา 67 ระบุว่า สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการอนุรักษ์บำรุงรักษา และการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครอง ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตน ย่อมได้รับความคุ้มครองตามความเหมาะสม

การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรงทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และสุขภาพ จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้ศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในชุมชน และจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียก่อน รวมทั้งได้ให้องค์การอิสระ ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนองค์การเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ และผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติหรือด้านสุขภาพ ให้ความเห็นประกอบก่อนมีการดำเนินการดังกล่าวสิทธิของชุมชนที่จะฟ้องหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่นหรือองค์กรอื่นของรัฐที่เป็นนิติบุคคล เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัตินี้ ย่อมได้รับความคุ้มครอง

และมาตรา 290 ระบุว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีอำนาจหน้าที่ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามที่กฎหมายบัญญัติ

กฎหมายตามวรรคหนึ่งอย่างน้อยต้องมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

- 1) การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในเขตพื้นที่
- 2) การเข้าไปมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมที่อยู่นอกเขตพื้นที่ เฉพาะในกรณีที่มีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่ของตน
- 3) การมีส่วนร่วมในการพิจารณาเพื่อริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมใดนอกเขต พื้นที่ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือสุขภาพอนามัยของประชาชนในพื้นที่
- 4) การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

2.4.2 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ได้มีการบัญญัติถึงการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยมาตราดังต่อไปนี้

มาตรา 6 ระบุว่า เพื่อประโยชน์ในการร่วมกันส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของชาติ บุคคลอาจมีสิทธิและหน้าที่ดังต่อไปนี้

1) การได้รับข้อมูลและข่าวสารจากทางราชการในเรื่องเกี่ยวกับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เว้นแต่ข้อมูลหรือข่าวสารที่ทางราชการถือว่าเป็นความลับเกี่ยวกับการรักษาความมั่นคงแห่งชาติ หรือเป็นความลับเกี่ยวกับสิทธิส่วนบุคคล สิทธิในทรัพย์สิน หรือสิทธิในทางการค้า หรือกิจการของบุคคลใดที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย

2) การได้รับชดเชยค่าเสียหาย หรือค่าทดแทนจากรัฐ ในกรณีที่ได้รับความเสียหายจากอันตรายที่เกิดจากการแพร่กระจายของมลพิษหรือภาวะมลพิษ อันมีสาเหตุมาจากกิจการหรือโครงการใดที่ริเริ่ม สนับสนุนหรือดำเนินการโดยส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ

3) การร้องเรียนกล่าวโทษผู้กระทำความผิดต่อเจ้าพนักงานในกรณีที่ได้พบเห็นการกระทำใด ๆ อันเป็นการละเมิด หรือฝ่าฝืนกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมมลพิษ หรือการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

4) การให้ความร่วมมือและช่วยเหลือเจ้าพนักงานในการปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมโดยเคร่งครัด ทั้งนี้ ตามที่พระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายว่าด้วยการนั้นบัญญัติไว้

มาตรา 7 ระบุว่า เพื่อเป็นการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ให้องค์กรเอกชนซึ่งมีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายไทย หรือ กฎหมายต่างประเทศที่มีกิจกรรมเกี่ยวข้องโดยตรงกับการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม หรืออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และมีได้มีวัตถุประสงค์ในทางการเมือง หรือมุ่งค้าหากำไรจากการประกอบกิจกรรมดังกล่าว มีสิทธิขอจดทะเบียนเป็นองค์กรเอกชนด้านการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติต่อกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

และในส่วนของการทำรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมได้ระบุไว้ใน ส่วนที่ 4 ประกอบด้วยมาตราดังต่อไปนี้

มาตรา 46 ระบุว่า เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้รัฐมนตรี โดยความเห็นชอบ ของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ มีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา

กำหนดประเภท และขนาดของโครงการหรือกิจการของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือเอกชนที่มีผลกระทบสิ่งแวดล้อมซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อเสนอขอความเห็นชอบตามมาตรา 47 มาตรา 48 และมาตรา 49

ในการประกาศตามวรรคหนึ่ง ให้กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ แนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ตลอดจนเอกสารที่เกี่ยวข้องซึ่งต้องเสนอพร้อมกับรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม สำหรับโครงการหรือกิจการแต่ละประเภท และแต่ละขนาดด้วย

ในกรณีที่โครงการหรือกิจการประเภทหรือขนาดใดหรือที่จะจัดตั้งขึ้นในพื้นที่ใด มีการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมไว้แล้ว และเป็นมาตรฐานที่สามารถใช้กับโครงการหรือกิจการประเภทหรือขนาดเดียวกันหรือในพื้นที่ลักษณะเดียวกันได้ รัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติอาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา กำหนดให้โครงการหรือกิจการในทำนองเดียวกันได้รับยกเว้นไม่ต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมก็ได้ แต่ทั้งนี้โครงการหรือกิจการนั้นจะต้องแสดงความยินยอมปฏิบัติตามมาตรการต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมสำหรับโครงการหรือกิจการนั้น ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่รัฐมนตรีกำหนด

มาตรา 47 ระบุว่า ในกรณีที่โครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมตามมาตรา 46 เป็นโครงการหรือกิจการของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจหรือโครงการร่วมกับเอกชน ซึ่งต้องเสนอขอความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีตามระเบียบปฏิบัติของทางราชการ ให้ส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบโครงการหรือกิจการนั้น จัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ตั้งแต่ในกระทำการศึกษาความเหมาะสมของโครงการเสนอต่อคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เพื่อเสนอความเห็นประกอบการพิจารณาของคณะรัฐมนตรี

ในการพิจารณาให้ความเห็นชอบรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เสนอตามวรรคหนึ่ง คณะรัฐมนตรีอาจขอให้บุคคลหรือสถาบันใด ซึ่งเป็นผู้ชำนาญการหรือเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ทำการศึกษาและเสนอรายงานหรือความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาด้วยก็ได้

สำหรับโครงการหรือกิจการของส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจตามมาตรา 46 ซึ่งไม่จำเป็นต้องเสนอขอความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีตามวรรคหนึ่ง ให้ส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบโครงการหรือกิจการนั้นจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อเสนอขอความเห็นชอบก่อนที่จะดำเนินการตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในมาตรา 48 และมาตรา 49

มาตรา 48 ระบุว่า ในกรณีที่โครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมตามมาตรา 46 เป็นโครงการหรือกิจการซึ่งจะต้องได้รับอนุญาตจากทางราชการตามกฎหมายก่อนเริ่มการก่อสร้างหรือดำเนินการให้บุคคลผู้ขออนุญาตเสนอรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมต่อเจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจตามกฎหมายนั้นและต่อสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในการเสนอรายงานดังกล่าวอาจจัดทำเป็นรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่รัฐมนตรีกำหนดตามมาตรา 46 วรรคสอง ก็ได้

ให้เจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจอนุญาตตามกฎหมายรอการส่งอนุญาตสำหรับโครงการหรือกิจการตามวรรคหนึ่งไว้ก่อนจนกว่าจะทราบผลการพิจารณารายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมตามมาตรา 49 จากสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ให้สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตรวจสอบรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมและเอกสารที่เกี่ยวข้องที่เสนอมา หากเห็นว่ารายงานที่เสนอมามีได้จัดทำให้อยู่ถูกต้องตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในมาตรา 46 วรรคสอง หรือมีเอกสารข้อมูลไม่ครบถ้วน ให้สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แจ้งให้บุคคลผู้ขออนุญาตที่เสนอรายงานทราบภายในกำหนดเวลาสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับการเสนอ รายงานนั้น

ในกรณีที่สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พิจารณาเห็นว่ารายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมและเอกสารที่เกี่ยวข้องที่เสนอมาถูกต้องและมีข้อมูลครบถ้วนหรือได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมให้อยู่ถูกต้องครบถ้วนตามวรรคสามแล้ว ให้สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พิจารณาเสนอความเห็นเบื้องต้นเกี่ยวกับรายงานดังกล่าวให้แล้วเสร็จภายในกำหนดสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับการเสนอรายงานนั้น เพื่อนำเสนอให้คณะกรรมการผู้ชำนาญการพิจารณาต่อไป

การแต่งตั้งคณะกรรมการผู้ชำนาญการตามวรรคสี่ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติกำหนด ซึ่งจะต้องประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และจะต้องมีเจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจอนุญาตตามกฎหมายสำหรับโครงการหรือกิจการนั้นหรือผู้แทนร่วมเป็นกรรมการอยู่ด้วย

มาตรา 49 ระบุว่า การพิจารณาของคณะกรรมการผู้ชำนาญการตามมาตรา 48 ให้กระทำให้แล้วเสร็จภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ถ้าคณะกรรมการผู้ชำนาญการมิได้พิจารณาให้เสร็จภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ถือว่าคณะกรรมการผู้ชำนาญการให้ความเห็นชอบแล้ว

ในกรณีที่คณะกรรมการผู้ชำนาญการให้ความเห็นชอบ หรือในกรณีที่ให้ถือว่าคณะกรรมการผู้ชำนาญการให้ความเห็นชอบแล้ว ให้เจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจตามกฎหมายสั่งอนุญาตแก่บุคคลซึ่งขออนุญาตได้

ในกรณีที่คณะกรรมการผู้ชำนาญการไม่ให้ความเห็นชอบ ให้เจ้าหน้าที่รอการสั่งอนุญาตแก่บุคคลผู้ขออนุญาตไว้ก่อนจนกว่าบุคคลดังกล่าวจะเสนอรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมตามที่คณะกรรมการผู้ชำนาญการสั่งให้ทำการแก้ไขเพิ่มเติมหรือจัดทำใหม่ทั้งฉบับตามแนวทางหรือรายละเอียดที่คณะกรรมการผู้ชำนาญการกำหนด

เมื่อบุคคลดังกล่าวได้เสนอรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมซึ่งได้ทำการแก้ไขเพิ่มเติมหรือได้จัดทำใหม่ทั้งฉบับแล้ว ให้คณะกรรมการผู้ชำนาญการพิจารณารายงานดังกล่าวให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่ได้รับการเสนอรายงานดังกล่าว แต่ถ้าคณะกรรมการผู้ชำนาญการมิได้พิจารณาให้แล้วเสร็จภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ถือว่าคณะกรรมการผู้ชำนาญการเห็นชอบ และให้เจ้าหน้าที่ดังกล่าวสั่งอนุญาตแก่บุคคลผู้ขออนุญาตได้

ในกรณีที่เห็นเป็นการสมควร รัฐมนตรีจะประกาศในราชกิจจานุเบกษากำหนดให้โครงการหรือกิจการตามประเภทและขนาดที่ประกาศกำหนดตามมาตรา 46 ต้องเสนอรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมในการขอต่ออายุใบอนุญาตสำหรับโครงการหรือกิจการนั้น ตามวิธีการเช่นเดียวกับการขออนุญาตด้วยก็ได้

มาตรา 50 ระบุว่า เพื่อประโยชน์ในการพิจารณารายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมตามมาตรา 48 และมาตรา 49 ให้กรรมการผู้ชำนาญการหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการผู้ชำนาญการ มีอำนาจตรวจสอบสถานที่ซึ่งเป็นที่ตั้งของโครงการหรือกิจการที่เสนอขอรับความเห็นชอบในรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมได้ตามความเหมาะสม

เมื่อคณะกรรมการผู้ชำนาญการได้ให้ความเห็นชอบในรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมตามมาตรา 49 แล้ว ให้เจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจตามกฎหมายในการพิจารณาสั่งอนุญาตหรือต่ออายุใบอนุญาต นำมาตรการตามที่เสนอไว้ในรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมไปกำหนดเป็นเงื่อนไขในการสั่งอนุญาตหรือต่ออายุใบอนุญาตโดยให้ถือว่าเป็นเงื่อนไขที่กำหนดตามกฎหมายในเรื่องนั้นด้วย

มาตรา 51 ระบุว่า เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติตามมาตรา 47 และมาตรา 48 รัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติอาจกำหนดให้รายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมตามมาตรา 46 ต้องจัดทำหรือได้รับการรับรองจากบุคคลซึ่งได้รับอนุญาตให้เป็นผู้ชำนาญการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมก็ได้

การขอและการออกใบอนุญาต คุณสมบัติของผู้ชำนาญการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่จะมีสิทธิทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม การควบคุมการปฏิบัติงานของผู้ได้รับใบอนุญาต การต่ออายุใบอนุญาต การออกใบแทนใบอนุญาต การสั่งพักและการเพิกถอนการอนุญาต และการเสียค่าธรรมเนียมการขอและการออกใบอนุญาตให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

2.4.3 ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้มีการกำหนดประเภทและขนาดของโครงการที่ต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม หลักเกณฑ์ วิธีการระเบียบปฏิบัติต่าง ซึ่งถูกระบุไว้ใน ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติและแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ลงวันที่ 20 มิถุนายน 2555

2.4.3.1 ประเภทโครงการหรือกิจการที่ต้องจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

ประเภทโครงการหรือกิจการที่ต้องจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมถูกระบุไว้ในเอกสารท้ายประกาศ 3 ของประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติและแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ลงวันที่ 20 มิถุนายน 2555 มีจำนวนทั้งหมด 35 ประเภทโครงการ ยกตัวอย่างเช่น ระบบขนส่งมวลชนที่ใช้ราง ทุกขนาด ให้เสนอในชั้นขออนุมัติหรือขออนุญาตโครงการ เป็นต้น

2.4.3.2 แนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย

1) รายงานฉบับย่อ ต้องประกอบด้วยสาระสำคัญดังนี้

(1) ประเภทและขนาดโครงการ พร้อมกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง

(2) ที่ตั้งโครงการโดยมีภาพและแผนที่ที่ตั้งโครงการ รวมทั้งแผนที่แสดงองค์ประกอบทางสิ่งแวดล้อมในบริเวณที่อาจได้รับผลกระทบจากโครงการตามมาตรการส่วน 1:50,000 หรือมาตราส่วนที่เหมาะสม

(3) ทางเลือกที่ตั้งโครงการและวิธีการดำเนินการ โครงการพร้อมเหตุผลและข้อพิจารณาในการตัดสินใจเลือกแนวทางที่เสนอ

(4) รายงานการแสดงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ พร้อมด้วยมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบดังกล่าว และมาตรการติดตามตรวจสอบตามแบบ สผ.1

2) รายงานหลัก ต้องประกอบด้วยสาระสำคัญดังนี้

(1) บทนำ: กล่าวถึงที่มา วัตถุประสงค์ของโครงการ เหตุผลความจำเป็นในการดำเนินโครงการ วัตถุประสงค์การจัดทำรายงาน ขอบเขตการศึกษา และวิธีการศึกษา

(2) ที่ตั้งโครงการ: โดยมีภาพและแผนที่ตั้งโครงการ รวมทั้งแผนที่แสดงองค์ประกอบทางสิ่งแวดล้อม ในบริเวณที่อาจได้รับผลกระทบจากโครงการมาตราส่วน 1:50,000 หรือมาตราส่วนที่เหมาะสม

(3) รายละเอียดโครงการ: ให้มีรายละเอียดที่สามารถแสดงภาพรวมได้ชัดเจน ได้แก่ ประเภท ขนาดที่ตั้งโครงการ วิธีการดำเนินการโครงการหรือกิจกรรมประกอบของโครงการ เป็นต้น ตลอดจนแผนผังการใช้ที่ดินของโครงการโดยแสดงทิศและมาตราส่วนที่เหมาะสม

(4) สภาพแวดล้อมในปัจจุบัน: ให้แสดงรายละเอียดพร้อมภาพถ่ายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านกายภาพ ชีวภาพ โดยจำแนกเป็นชนิดที่ฟื้นฟูได้และฟื้นฟูไม่ได้ รายละเอียดคุณค่าการใช้ประโยชน์ของมนุษย์ และคุณค่าคุณภาพชีวิต ตลอดจนสภาพปัญหาปัจจุบันบริเวณพื้นที่โครงการพร้อมแสดงแผนที่สภาพแวดล้อมบริเวณโครงการ การใช้ประโยชน์ที่ดินโดยรอบโครงการ ตลอดจนบริเวณที่อาจได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

(5) การประเมินทางเลือกในการดำเนินการ และการประเมินผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากโครงการ

ก. ทางเลือกในการดำเนินโครงการ: ในรายงานฯ จะต้องเสนอทางเลือกซึ่งอาจเป็นทั้งทางเลือกที่ตั้งโครงการหรือวิธีการดำเนินโครงการ โดยทางเลือกที่เสนอทุกทางเลือกจะต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ มีเหตุผลว่าบรรลุเป้าหมายและความจำเป็นในการมีโครงการหรือไม่มีโครงการอย่างไร มีมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบในทุกทางเลือก และจะต้องระบุทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดที่จะดำเนินโครงการ พร้อมแสดงเหตุผลและความจำเป็นประกอบ

ข. การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม: ให้ประเมินผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากโครงการ ทั้งที่เป็นผลกระทบโดยตรง และผลกระทบทางอ้อมต่อทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและคุณค่าต่างๆ ตาม 2.4 พร้อมทั้งแยกประเภททรัพยากรเป็นชนิดที่สามารถฟื้นฟูได้และฟื้นฟูไม่ได้ รวมทั้งให้ประเมินผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในทุกทางเลือกของโครงการเปรียบเทียบกัน

(6) มาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมและการชดเชย: ให้อธิบายรายละเอียดในการป้องกันและแก้ไขผลกระทบที่เกิดขึ้นตาม 2.5 และในกรณีที่มีความเสียหายไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ให้เสนอแผนการชดเชยความเสียหายดังกล่าวด้วย

(7) มาตรการติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อม: ให้เสนอมาตรการและแผนการดำเนินการในการติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมทางวิชาการและการปฏิบัติการ ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งของการติดตามและประเมินผลภายหลังการดำเนินโครงการด้วย

(8) ตารางสรุปผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่สำคัญพร้อมด้วยมาตรการป้องกัน และแก้ไขผลกระทบดังกล่าว

ทั้งนี้จะต้องดำเนินการตามแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนและการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมทางสังคม และแนวทางการประเมินผลกระทบทางสุขภาพในรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม

2.4.4 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. 2548

ตามที่ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. 2548 ได้ระบุถึงหลักเกณฑ์และวิธีการในการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

ข้อ 5 ก่อนเริ่มดำเนินการโครงการของรัฐ หน่วยงานของรัฐที่เป็นผู้รับผิดชอบโครงการต้องจัดให้มีการเผยแพร่ข้อมูลตามข้อ 7 ให้ประชาชนทราบ และจะรับฟังความคิดเห็นของประชาชนโดยวิธีใดวิธีหนึ่งหรือหลายวิธีตามข้อ 9 ด้วยก็ได้

หน่วยงานของรัฐที่เป็นผู้รับผิดชอบโครงการของรัฐที่มีผลกระทบอย่างรุนแรงต่อประชาชนเป็นส่วนรวมต้องจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนโดยวิธีใดวิธีหนึ่งหรือหลายวิธีตามข้อ 9 ก่อนเริ่มดำเนินการ

ข้อ 6 ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐมิได้จัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ก่อนเริ่มดำเนินการโครงการของรัฐตามข้อ 5 วรรคหนึ่ง เมื่อผู้มีส่วนได้เสียร้องขอ รัฐมนตรีสำหรับราชการส่วนกลาง ผู้ว่าราชการจังหวัดสำหรับราชการส่วนภูมิภาคหรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครสำหรับราชการของกรุงเทพมหานคร จะสั่งหน่วยงานของรัฐให้รับฟังความคิดเห็นของประชาชนก่อนก็ได้ ในกรณีเช่นนั้นให้หน่วยงานของรัฐดำเนินการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนโดยเร็ว

ข้อ 7 ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการของรัฐที่หน่วยงานของรัฐต้องเผยแพร่แก่ประชาชนอย่างน้อยต้องประกอบด้วยข้อมูลดังต่อไปนี้

- 1) เหตุผลความจำเป็น และวัตถุประสงค์ของโครงการ
- 2) สาระสำคัญของโครงการ
- 3) ผู้ดำเนินการ
- 4) สถานที่ที่จะดำเนินการ
- 5) ขั้นตอนและระยะเวลาดำเนินการ
- 6) ผลผลิตและผลลัพธ์ของโครงการ

7) ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นแก่ประชาชนที่อยู่อาศัยหรือประกอบอาชีพอยู่ในสถานที่ที่จะดำเนินโครงการและพื้นที่ใกล้เคียง และประชาชนทั่วไป รวมทั้งมาตรการป้องกันแก้ไข หรือเยียวยาความเดือดร้อนหรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากผลกระทบดังกล่าว

8) ประมาณการค่าใช้จ่าย ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐจะเป็นผู้ดำเนินโครงการของรัฐเองให้ระบุที่มาของเงินที่จะนำมาใช้จ่ายในการดำเนินโครงการนั้นด้วย

ข้อ 8 ในการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน หน่วยงานของรัฐต้องมุ่งให้ประชาชนมีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับโครงการของรัฐ และรวบรวมความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อโครงการนั้นรวมตลอดทั้งความเดือดร้อนหรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นแก่ประชาชนด้วยหน่วยงานของรัฐจะรับฟังความคิดเห็นของประชาชนไปพร้อมกับการเผยแพร่ข้อมูลแก่ประชาชนก็ได้

ข้อ 9 การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนตามข้อ 8 อาจใช้วิธีการอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างดังต่อไปนี้

1) การสำรวจความคิดเห็น ซึ่งอาจทำโดยวิธีดังต่อไปนี้

(1) การสัมภาษณ์รายบุคคล

(2) การเปิดให้แสดงความคิดเห็นทางไปรษณีย์ ทางโทรศัพท์หรือโทรสาร ทางระบบเครือข่ายสารสนเทศ หรือทางอื่นใด

(3) การเปิดโอกาสให้ประชาชนมารับข้อมูลและแสดงความคิดเห็นต่อหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบโครงการ

(4) การสนทนากลุ่มย่อย

2) การประชุมปรึกษาหารือ ซึ่งอาจทำได้โดยวิธีดังต่อไปนี้

(1) การประชาพิจารณ์

(2) การอภิปรายสาธารณะ

(3) การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร

(4) การประชุมเชิงปฏิบัติการ

(5) การประชุมระดับตัวแทนของกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้เสีย

3) วิธีอื่นที่สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีกำหนด

ข้อ 10 ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐเห็นว่าการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนโดยวิธีอื่นนอกจากที่กำหนดไว้ในข้อ 9 จะทำให้การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนบรรลุวัตถุประสงค์ตามข้อ 8 หน่วยงานของรัฐจะรับฟังความคิดเห็นของประชาชนโดยวิธีนั้นก็ได้ แต่เมื่อดำเนินการแล้วให้แจ้งสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีทราบด้วย

ข้อ 11 ในการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน หน่วยงานของรัฐต้องประกาศให้ประชาชนทราบถึงวิธีการรับฟังความคิดเห็น ระยะเวลา สถานที่ ตลอดจนรายละเอียดอื่นที่เพียงพอแก่การที่ประชาชนจะเข้าใจและสามารถแสดงความคิดเห็นได้

ประกาศตามวรรคหนึ่ง ให้ปิดไว้โดยเปิดเผย ณ สถานที่ปิดประกาศของหน่วยงานของรัฐและสถานที่ที่จะดำเนินโครงการของรัฐนั้นเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสิบห้าวันก่อนเริ่มดำเนินการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และให้ประกาศในระบบเครือข่ายสารสนเทศที่สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีจัดให้มีขึ้นตามระเบียบนี้ด้วย

ข้อ 12 เมื่อดำเนินการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนแล้ว ให้หน่วยงานของรัฐจัดทำสรุปผลการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และประกาศให้ประชาชนทราบภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่เสร็จสิ้นการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนให้นำความในข้อ 11 วรรคสอง มาใช้บังคับแก่การประกาศตามข้อนี้โดยอนุโลม

ข้อ 13 เมื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนแล้วปรากฏว่าการดำเนินโครงการของรัฐโครงการใดอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนมากกว่าข้อมูลที่เผยแพร่แก่ประชาชนตามข้อ 7 (7) ถ้ายังมีความจำเป็นต้องดำเนินโครงการดังกล่าวต่อไป หน่วยงานของรัฐต้องกำหนดมาตรการป้องกันแก้ไข หรือเยียวยาความเดือดร้อนหรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากผลกระทบดังกล่าวเพิ่มขึ้นตามความเหมาะสมก่อนเริ่มดำเนินการโครงการของรัฐนั้นและประกาศให้ประชาชนทราบให้นำความในข้อ 11 วรรคสอง มาใช้บังคับแก่การประกาศตามข้อนี้โดยอนุโลม

ทั้งนี้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. 2548 บังคับใช้เฉพาะโครงการที่เป็นของรัฐเท่านั้น ไม่ได้มีผลบังคับใช้กับโครงการของเอกชน

จากการรวบรวมกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมแสดงให้เห็นว่า ผู้ที่ออกกฎหมายเล็งเห็นถึงความสำคัญของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน จึงพยายามออกกฎหมายเพื่อมารองรับสิทธิของประชาชนในเรื่องต่าง เช่น การใช้ประโยชน์ การปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งจะทำให้ประชาชนสามารถใช้สิทธิเหล่านี้เพื่อนำไปสู่กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านต่าง ๆ ได้มากยิ่งขึ้น

2.5 ปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

ตั้งแต่พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 ได้ถูกบัญญัติขึ้น ประกอบกับการเกิดขึ้นของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา ได้มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้และแสดงความคิดเห็นต่อโครงการใด ๆ ที่จะเกิดผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะเห็นได้ว่าการพยายามในหลายวิถีทางที่จะให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมกับการโครงการ แต่การดำเนินการยังคงมีปัญหาที่ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนไม่สมบูรณ์ นั่นคือประชาชนไม่สามารถเป็นผู้ตัดสินใจได้ว่าโครงการที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่ของตนควรเป็นโครงการใด ควรเข้ามาหรือไม่ หรือสามารถจัดการควบคุมการดำเนินงานไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมได้มากนักเพียงใด หรือการไม่สามารถที่จะมีส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการพัฒนาใด ๆ ในกรณีที่ไม่ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับโครงการ ทางเลือก และผลกระทบจากโครงการนั้น ๆ อย่างเพียงพอ จึงนำไปสู่การประท้วงต่อต้าน ร้องเรียน ซึ่งก็คือกระบวนการมีส่วนร่วมในอีกรูปแบบหนึ่ง ในกรณีที่โครงการและประชาชนในพื้นที่ไม่สามารถทำงานร่วมกันได้ โดยสาเหตุของปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (สถาบันสังคมร่วมกับสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545: 257) มีดังนี้

- 1) ความไม่เข้าใจเรื่อง “การมีส่วนร่วม” ทั้งฝ่ายโครงการและฝ่ายประชาชน
- 2) ความไม่เข้าใจขั้นตอนและวิธีการศึกษาผลกระทบทางสังคม (SIA-Social Impact Assessment) ซึ่งเท่าที่ทำมาเป็นการสำรวจทางสังคม (Social Survey) ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์เพื่อการป้องกันหรือลดผลกระทบแต่เป็นการเน้นสภาพ (Characteristics) ที่เป็นอยู่มากกว่า ถึงแม้ในทุกครั้งโครงการจะมีการคาดหมาย ประเมินการและประเมินผลกระทบไว้ตลอดจนหาแนวทางแก้ไข แต่ยังไม่พอที่จะตอบคำถามในด้านการศึกษาผลกระทบทางสังคมได้ชัดเจน
- 3) การประเมินคุณค่าทางเศรษฐกิจของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังขาดหรือไม่เพียงพอที่จะตอบคำถามได้ว่าถ้ามีโครงการเกิดขึ้นจะทำให้สูญเสียทรัพยากรมากน้อยเพียงใด และถ้าถึงกับทำให้ทรัพยากรบางอย่างหายไปจะประเมินคุณค่าอย่างไร เมื่อตอบประเด็นนี้ไม่ชัดเจนปัญหาในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนก็จะเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา
- 4) เท่าที่ผ่านมาแม้ว่าการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมทางสังคมจะได้รับการยอมรับว่าจำเป็นที่จะต้องกระทำ และแม้ว่าบทบาทของประชาชนจะมีมากขึ้น แต่ก็กล่าวได้ว่าเจ้าของโครงการและสังคมทั่วไปยังให้ความสำคัญต่อประเด็นดังกล่าวไม่เพียงพอ โดยเฉพาะในด้านเวลา และทรัพยากร การศึกษาผลกระทบทางสังคมจึงไม่สามารถทำได้เต็มที่ตามความสำคัญและจำเป็น

ทำให้เกิดปัญหาในด้านการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนดังที่เกิดขึ้นอยู่ สาเหตุที่การศึกษาผลกระทบทางสังคมทำได้ไม่เต็มที่ เป็นผลโดยตรงจากการใช้เศรษฐกิจเป็นตัวนำในการศึกษา คือ การศึกษาโดยประหยัดทั้งเวลาและงบประมาณ ใช้เวลาน้อย ใช้งบประมาณไม่เพียงพอ จึงไม่สามารถได้ข้อมูลในส่วนที่เป็นรายละเอียดได้

5) ด้วยเหตุผลที่ต้องการประหยัดเวลาและงบประมาณเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องโดยตรงต่อการทำงานของบริษัทที่ปรึกษาที่ไม่สามารถใช้เวลาหรืองบประมาณเต็มที่ได้นอกจากนี้เจ้าของโครงการก็อาจมีอิทธิพลต่อบริษัทที่ปรึกษาที่มีผลทำให้ข้อมูลได้ไม่ครบถ้วนหรือถูกต้องตามข้อเท็จจริง

6) การถ่ายโอนความรับผิดชอบในการดำเนินการด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนให้เป็นหน้าที่ของบริษัทที่ปรึกษาทุกประการ โดยจะเกิดปัญหาในขั้นตอนของการประชาสัมพันธ์โครงการที่ทำให้ประชาชนอาจเกิดความไม่ไว้วางใจในการทำงานของบริษัทที่ปรึกษาว่าไม่เป็นกลาง

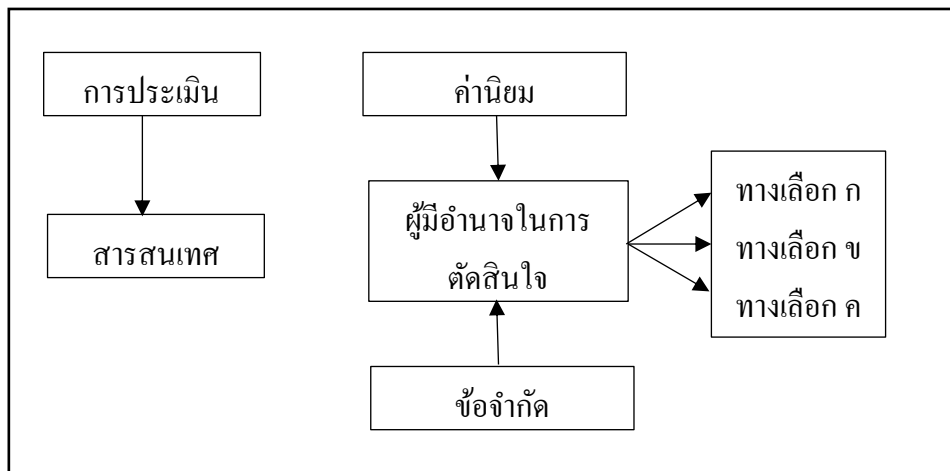
7) การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารทั้งหมดในทุกขั้นตอนของโครงการยังคงมีน้อย ไม่โปร่งใส นั่นเป็นสาเหตุใหญ่ของการทำให้การเข้าไปมีส่วนร่วมกับโครงการในลักษณะสันติวิธีมีปัญหา และถ้ายังคงไม่โปร่งใส ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนจะเกิดขึ้นได้ยาก

8) จัดสำนักด้าน Citizen Control ของประชาชนและเจ้าของโครงการยังมีน้อย ไม่เพียงพอที่จะทำให้นักเข้ามามีบทบาทในการพิจารณา หรือจัดกิจกรรมใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับสังคมหรือท้องถิ่นของตนโดยสำนักว่าเป็นหน้าที่

9) ผลของการตื่นตัวด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งเป็นผลจากการพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ทำให้ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน มีประเด็นที่แทรกซ้อนบางประการ ที่มีผลทำให้การทำความเข้าใจระหว่างโครงการกับประชาชนท้องถิ่นไม่เป็นไปตามขั้นตอนและวิถีทางที่ควรจะเป็น โดยเป็นไปในลักษณะการ “เผชิญหน้า” มากกว่าการประนีประนอมและรับฟังความเห็นหรือเหตุผลซึ่งกันและกัน การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงค่อนข้างจำกัด ด้วยการแบ่งฝ่ายกันเป็นกลุ่ม “เห็นด้วย” และ “ไม่เห็นด้วย” กับโครงการ โดยเกือบจะปฏิเสธข้อมูลของแต่ละฝ่ายที่อยู่กลุ่มตรงข้ามทั้งหมด

2.6 การประเมินโครงการ

การดำเนินงานโครงการหรือการบริหารโครงการไม่ว่าจะเป็นโครงการใดก็ตาม จะต้องมีการวางแผนโครงการโดยกำหนดเป็นวัตถุประสงค์และเป้าหมายไว้ เพื่อคาดหวังผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นเมื่อวางแผนโครงการและวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของกระบวนการ ซึ่งการประเมินโครงการเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดสารสนเทศในการปรับปรุงโครงการ และสารสนเทศในการตัดสินใจเลือกทางเลือกของโครงการ เพื่อช่วยให้ผู้มีอำนาจตัดสินใจได้ตัดสินใจเลือกทางเลือกซึ่งมีประสิทธิภาพสูงสุด แสดงดังภาพที่ 2.1 (สมหวัง พริยานุวัณน์, 2553) โดยมุ่งแสวงหาคำตอบว่า นโยบาย/แผนงาน/โครงการบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ มีมาตรฐานและเครื่องมือในการวัดที่แม่นยำและเชื่อถือได้ การประเมินผลจึงคล้ายกับการหาใคร่ครวญหนึ่งเอากระเจมาส่องให้เราเห็นหน้าตาตัวเองว่าสวยงามดีแล้วหรือยังมีข้อบกพร่องอะไรบ้าง จะได้ปรับปรุงแก้ไขตนเอง (สำนักพัฒนานโยบายและแผนการประชาสัมพันธ์, 2556) รวมทั้ง การประเมินผลกระบวนการเป็นการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของโครงการ เน้นการศึกษากระบวนการว่าในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ โดยการประเมินผลกระบวนการนี้จะต่างจากการติดตามผลการปฏิบัติงานของโครงการ (Monitoring) เนื่องจากเป็นการศึกษากระบวนการได้นำทรัพยากรของโครงการมาดำเนินงานในขั้นตอนต่าง ๆ ในระยะเวลาที่กำหนด เพื่อให้เกิดผลงานของโครงการ ส่วนการประเมินผลที่ได้รับของโครงการเป็นการวิเคราะห์ประสิทธิผลของโครงการ โดยพิจารณาผลลัพธ์ของโครงการเทียบกับวัตถุประสงค์ของโครงการ และการประเมินผลกระทบของโครงการ (Impact Evaluation) การประเมินผลกระทบของโครงการที่มีผลต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ในลักษณะผลตอบแทนโดยตรง และผลกระทบทางอ้อม (จำลอง โพธิ์บุญ, 2556)

ภาพที่ 2.1 นิยามของการประเมินเพื่อการตัดสินใจ

แหล่งที่มา: สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2553.

เมื่อพิจารณาถึงการประเมินโครงการ สตฟฟิลด์บีม และซิงค์ฟิวด์ (Stufflebeam and Shinkfield, 1990 : 159) ให้ความหมายว่า การประเมินโครงการเป็นกระบวนการของการแสวงหา การพรรณนาการให้ได้ว่าซึ่งข้อมูล ตลอดจนการเตรียมข้อมูลสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการ ตัดสินใจและแสวงหาทางเลือกที่เหมาะสมในการดำเนินโครงการ ส่วนรอสซีและฟรีแมน (Rossi, Lipsey and Freeman, 2004 : 16) ให้ความหมายโดยอิงกับแนวคิดของการวิจัยทางสังคมศาสตร์ว่า การประเมินโครงการเป็นการวิจัยเชิงประยุกต์ที่มีการประยุกต์ใช้กระบวนการวิจัยทางสังคมศาสตร์ อย่างเป็นระบบ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิผลของ โครงการสาธารณะที่จัดทำขึ้น เพื่อนำไปสู่การ ปรับปรุงสภาพแวดล้อมขององค์กร และการให้บริการสังคม ฟิตซ์แพทริก แซนเดอร์ และเวิร์เธน (Fitzpatrick, Sanders, and Worthen, 2004 : 5) ให้ความหมายของการประเมินโครงการว่าเป็น วิธีการสืบหาข้อมูลและพิจารณาตัดสินเกี่ยวกับโครงการ 3 ประเด็น คือ (1) การกำหนดมาตรฐาน เพื่อใช้ตัดสินคุณภาพโดยเทียบกับมาตรฐานที่กำหนด (2) การรวบรวมข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้อง กับโครงการ และ (3) การเปรียบเทียบข้อมูลสารสนเทศที่ได้กับมาตรฐานที่กำหนดไว้ เพื่อตัดสิน คุณค่า คุณภาพ คุณประโยชน์ประสิทธิผล หรือความสำคัญของโครงการ ซึ่งจะช่วยให้ได้ ข้อเสนอแนะที่จะทำให้งานบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ หรือช่วยให้ผู้เกี่ยวข้องตัดสินใจได้ว่า ควรปรับปรุงดำเนินการต่อไปหรือขยายโครงการ ส่วนนักวิชาการไทยก็ได้ให้ความหมายของการ ประเมินโครงการสอดคล้องกับความหมายดังที่กล่าวข้างต้น ดังเช่น (ไพศาล หวังพานิช, 2533 : 31) ให้ความหมายว่า การประเมินโครงการ เป็นการประเมินสารสนเทศข้อจำกัด โดยผู้มีอำนาจในการ ตัดสินใจ ทางเลือก ก ทางเลือก ข ทางเลือก ค ซึ่งเป็นกระบวนการในการกำหนดคุณค่าของโครงการ

หรือกิจกรรมที่กำหนดขึ้นภายใต้แผนงาน เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการนั้น ๆ ว่าดี มี ประสิทธิภาพ ได้ผลเพียงใด (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2553 : 117) ได้ให้ความหมายอย่างกระชับว่า การ ประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการที่ก่อให้เกิดสารสนเทศในการปรับปรุงโครงการและ สารสนเทศในการตัดสินใจผลสัมฤทธิ์ของโครงการ (สมคิด พรหมจ้อย, 2550 : 37) ให้ความหมายที่ สะท้อนถึงทั้งวัตถุประสงค์และประเภทของการประเมินว่า การประเมินโครงการเป็นการตรวจสอบ ความก้าวหน้าของโครงการหรือแผนงาน ตลอดจนการพิจารณาผลสัมฤทธิ์ของโครงการหรือ แผนงานนั้น ๆ ว่ามีมากน้อยเพียงใด การประเมินผลเป็นกระบวนการบ่งชี้ถึงคุณค่าของโครงการ กล่าวคือ โครงการที่ได้ดำเนินการไปแล้ว ได้ผลตามวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ โดยสามารถ ทำได้ทั้งการประเมินก่อนเริ่มโครงการ การประเมินขณะที่โครงการกำลังดำเนินการอยู่ และการ ประเมินผลโครงการหลังจากการดำเนินงานได้สิ้นสุดแล้ว

กล่าวโดยสรุปการประเมินโครงการ เป็นกระบวนการวิเคราะห์ วางแผน กำหนด วัตถุประสงค์ และเป้าหมายในการดำเนินโครงการ โดยจะสะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิผลของ โครงการ เพื่อนำมาปรับปรุง และแก้ไขให้โครงการมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2.6.1 ประเภทของการประเมินโครงการ

การแบ่งประเภทการประเมินโครงการยังไม่มีข้อกำหนดเป็นเกณฑ์ที่แน่นอน แต่ จำเป็นต้องอาศัยเกณฑ์หลายชนิดมาจำแนกประเภท เช่น เวลา วัตถุประสงค์ วิธีการ และรูปแบบการ ประเมินมาบอกถึงประเภทของการประเมิน ซึ่งในที่นี้อาจจำแนกการประเมินโครงการออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

2.6.1.1 การประเมินโครงการก่อนดำเนินการ (Preliminary Evaluation) เป็น การศึกษาการประเมินความเป็นไปได้ (Feasibility Study) ก่อนที่จะเริ่มโครงการใด ๆ โดยอาจ ทำการศึกษาถึงประสิทธิภาพของปัจจัยเบื้องต้น รวมทั้งความเหมาะสมของกระบวนการที่คาดว่าจะ นำมาใช้ในการบริหารจัดการโครงการ ปัญหาอุปสรรค ความเสี่ยงของโครงการตลอดจนผลลัพธ์ หรือประสิทธิผลที่คาดว่าจะได้รับ ในขณะเดียวกันก็อาจจะศึกษาผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นใน ด้านต่าง ๆ เช่น

- 1) การประเมินผลกระทบด้านสังคม (Social Impact Assessment-SIA)
- 2) การประเมินผลกระทบด้านนิเวศ (Ecological Impact Assessment-EIA)
- 3) การประเมินผลกระทบด้านการเมือง (Political Impact Assessment-PIA)
- 4) การประเมินผลกระทบด้านเทคโนโลยี (Technological Impact Assessment-TIA)

Assessment-TIA)

- 5) การประเมินผลกระทบด้านประชากร (Population Impact Assessment-PIA)
- 6) การประเมินผลกระทบด้านนโยบาย (Policy Impact Assessment-POIA)
- 7) การประเมินผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ (Economic Impact Assessment)

Assessment)

การประเมินโครงการก่อนการดำเนินการนี้มีประโยชน์สำหรับนักลงทุน เพื่อศึกษาว่าก่อนลงมือโครงการใด ๆ นั้น จะก่อให้เกิดความคุ้มค่าแก่การลงทุน (Cost Effectiveness) หรือจะเกิดผลกระทบต่อระบบสิ่งแวดล้อมทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ประชากร เทคโนโลยี และระดับนโยบายหรือไม่ หากได้ทำการศึกษารอบคอบแล้วอาจจะได้ผลการคาดการณ์ล่วงหน้าว่าจะได้เกิดประโยชน์หรือโทษอย่างไร ปัญหาอุปสรรคเป็นอย่างไร เพื่อผู้เป็นเจ้าของโครงการจะได้ตัดสินใจล่วงหน้าว่าจะเลิกล้มโครงการหรือปรับปรุงองค์ประกอบและกระบวนการบริหารจัดการโครงการเพียงใดเพื่อให้เกิดผลดี

2.6.1.2 การประเมินระหว่างดำเนินการโครงการ (Formative Evaluation) เป็นการประเมินผลเพื่อการปรับปรุงเป็นสำคัญซึ่งมักจะใช้ประเมินผลระหว่างแผนหรือระหว่างพัฒนาโครงการ ผลที่ได้จากการประเมินระหว่างดำเนินการโครงการนั้น จะช่วยตั้งวัตถุประสงค์ของโครงการให้เป็นไปตามเป้าหมายที่แท้จริง นอกจากนั้นอาจใช้ในระหว่างดำเนินการโครงการ โดยจะช่วยตรวจสอบว่าโครงการได้ดำเนินไปตามแผนของโครงการอย่างไร โดยทั่วไปแล้วการประเมินระหว่างดำเนินการโครงการ อาจใช้ประเมินสิ่งต่อไปนี้

- 1) ทบทวนแผนของโครงการ
- 2) การสร้างแผนของโครงการ
- 3) การพัฒนาแบบสอบถาม (Questionnaire) หรือรายการ (Check List)

สำหรับรวบรวมข้อมูลตามเรื่องที่ต้องการ

- 4) การคัดเลือกวิธีการวัดผลที่เหมาะสม
- 5) การกำหนดตารางเวลาการประเมินผลให้สอดคล้องกับการดำเนินโครงการ

โครงการ

6) การเตรียมข้อมูลที่จะเป็นข่าวสารสำหรับการรายงานและเสนอแนะสำหรับการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ

7) การแนะนำแนวทางปรับปรุง การแก้ปัญหา และการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติของโครงการ

2.6.1.3 การประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการหรือประเมินผลผลิต (Summative Evaluation) เป็นการประเมินผลรวมสรุป มักจะใช้ประเมินหลังสิ้นสุดโครงการ สำหรับโครงการที่

มีการดำเนินระยะยาวก็อาจใช้วิธีการดังกล่าวในการสรุปย่อความระยะยาวต่าง ๆ โดยข้อมูลที่ได้จากระยะต่าง ๆ จะช่วยให้มีการประเมินสรุปรวม ซึ่งผลสรุปที่ได้จะนำสู่การรายงานว่าโครงการได้บรรลุเป้าหมาย (Goals) หรือไม่อย่างไร ตลอดจนการรายงานถึงสถานภาพของโครงการว่าประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวเพียงใด มีปัญหาหรืออุปสรรคใดที่ต้องแก้ไขปรับปรุง โดยข้อมูลเหล่านี้จะช่วยให้ผู้บริหารโครงการสามารถนำไปสู่การตัดสินใจว่าโครงการนั้นควรดำเนินการต่อหรือยกเลิก

2.6.1.4 การประเมินประสิทธิภาพ การประเมินโครงการโดยทั่วไปโดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทยที่ผ่านมา ยังจำกัดอยู่แต่เพียงการประเมินผลผลิต โดยมุ่งที่จะทราบความสำเร็จหรือความล้มเหลวของโครงการเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อประกอบการตัดสินใจของผู้ให้บริการหรือผู้ให้ทุนในการยุติหรือขยายโครงการ แต่ในปัจจุบันนักประเมินและผู้บริหารโครงการได้ตระหนักถึงความสำคัญของการประเมินประสิทธิภาพของโครงการด้วย โดยถือว่าเป็นประเภทของการประเมินที่จำเป็นสำหรับโครงการบริการทั่วไป เพราะจะช่วยเสริมให้โครงการเหล่านั้น สามารถดำเนินการได้อย่างสอดคล้องกับสถานการณ์ของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาท้องถิ่นหรือโครงการที่เป็นตัวกำหนดเกณฑ์สำคัญสำหรับประกันโครงการขนาดใหญ่ระดับชาติที่ไม่ต้องสูญเสียทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดโดยไม่จำเป็น การดำเนินโครงการบริการสังคมนั้นจะไม่มุ่งแต่เพียงความสำเร็จของโครงการเท่านั้น แต่จะต้องให้คุ้มค่าในเชิงของประสิทธิภาพด้วย

โดยปกติการประเมินประสิทธิภาพของโครงการมักจะเริ่มจากคำถามต่าง ๆ กัน เช่น

- 1) ความสำเร็จของโครงการนั้น ๆ เมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายแล้วมีความเหมาะสมหรือไม่
- 2) ผลผลิตของโครงการเกิดจากปัจจัยที่ลงทุนไปหรือไม่
- 3) โครงการนี้มีผลผลิตสูงกว่าโครงการอื่น ๆ เมื่อลงทุนเท่ากันหรือไม่ และเพราะเหตุใด

2.6.2 รูปแบบการประเมินของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam)

แดเนียล แอล สตัฟเฟิลบีม และคณะ (Stufflebeam and others, 1967 อ้างถึงใน สมคิด พรหมจ้อย, 2550: 55-58) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการประเมิน เรียกว่า ชิปโมเดล (CIPP Model) เป็นการประเมินที่เป็นกระบวนการต่อเนื่อง โดยมีจุดเด่นที่สำคัญ คือ ใช้ควบคู่กับการบริหารโครงการเพื่อหาข้อมูลประกอบการตัดสินใจอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา วัตถุประสงค์การประเมินคือ การให้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ โดยคำว่า CIPP เป็นคำย่อมาจากคำว่า Context Input Process และ Product สตัฟเฟิลบีม ได้ให้ความหมายว่า การประเมินเป็นกระบวนการของการบรรยาย การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสาร เพื่อนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจ เลือกทางเลือกที่

เหมาะสม ซึ่งการประเมินเพื่อให้ได้สารสนเทศที่สำคัญมุ่งประเมิน 4 ด้าน คือ การประเมินสภาพแวดล้อม (Context Evaluation) การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) และการประเมินผลผลิต (Product Evaluation)

2.6.3 รูปแบบการประเมิน The Balanced Scorecard

Robert S. Kaplan จาก Harvard Business School และ David P. Norton จาก Borton and Company เป็นผู้นำเทคนิค Balanced Scorecard (BSC) มาใช้เป็นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1992 เพื่อใช้ในการวัดสัมฤทธิ์ผลทางด้านการเงินขององค์กรภาคธุรกิจ โดยได้เพิ่มมิติทางด้านลูกค้า ด้านกระบวนการบริหารภายในองค์กร และด้านการเรียนรู้เข้ามาช่วยในการวิเคราะห์ ซึ่งถือเป็นการวิเคราะห์แนวทางใหม่ที่ใช้แผนกลยุทธ์ระยะยาวรวมกับแผนกิจกรรมระยะสั้น ในกรอบของระบบการบริหารเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management System) และเทคนิค BSC ยังใช้เพื่อให้เกิดการปฏิบัติงานอย่างคุ้มค่า (Time Value of Money) โดยการประเมินผลที่อาศัยตัวชี้วัดในลักษณะองค์รวม นอกเหนือไปจากตัวชี้วัดทางด้านพันธกิจอย่างเดียว (พสุ เดชะรินทร์, 2544: 18)

2.6.4 แบบจำลองการประเมินผลตาม CIPP Model

แบบจำลอง (Model) หมายถึง วิธีการสื่อสารทางความคิด ความเข้าใจ ตลอดจนจินตนาการที่มีต่อปรากฏการณ์หรือเรื่องราวใด ๆ ให้ปรากฏโดยใช้การสื่อในลักษณะต่าง ๆ เช่น แผนภูมิ แผนผัง ระบบสมการ และรูปแบบอื่น เป็นต้น เพื่อให้เข้าใจได้ง่าย และสามารถนำเสนอเรื่องราวได้อย่างมีระบบ การประเมินผลโครงการนั้น มีแนวคิดและโมเดลหลายอย่าง โดยจะเสนอแนวคิดและโมเดลการประเมินแบบชิปปี้ หรือ CIPP Model ของสตัฟเฟิลบีม (Danial. L. Stufflebeam) เพราะเป็นโมเดลที่ได้รับการยอมรับกันทั่วไปในปัจจุบัน แนวคิดการประเมินของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam's CIPP Model) ในปี ค.ศ. 1971 สตัฟเฟิลบีม และคณะ ได้เขียนหนังสือทางการประเมินออกมาหนึ่งเล่ม ชื่อ “Educational Evaluation and Decision Making” หนังสือเล่มนี้เป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวาง เพราะให้แนวคิดและวิธีการทางการวัดและประเมินผล นอกจากนั้น สตัฟเฟิลบีมก็ได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับการประเมินและรูปแบบของการประเมินอีกหลายเล่มอย่างต่อเนื่อง จนเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในปัจจุบัน เรียกว่า CIPP Model เป็นการประเมินที่เป็นกระบวนการต่อเนื่อง มีจุดเน้นที่สำคัญ คือ ใช้ควบคู่กับการบริหารโครงการ เพื่อหาข้อมูลประกอบการตัดสินใจอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา วัตถุประสงค์การประเมิน คือ การให้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ เน้นการแบ่งแยกบทบาทของการทำงานระหว่างฝ่ายประเมินกับฝ่ายบริหารออกจากกันอย่างเด่นชัด กล่าวคือฝ่ายประเมินมีหน้าที่ระบุ จัดหา และนำเสนอสารสนเทศให้กับฝ่ายบริหาร

ส่วนฝ่ายบริหารมีหน้าที่เรียกหาข้อมูล และนำผลการประเมินที่ได้ไปใช้ประกอบการตัดสินใจ เพื่อดำเนินกิจกรรมใด ๆ ที่เกี่ยวข้องแล้วแต่กรณี ทั้งนี้เพื่อป้องกันการมีอคติในการประเมิน จึงได้ แบ่งประเด็นการประเมินผลออกเป็น 4 ประเภท คือ

2.6.4.1 การประเมินด้านบริบทหรือสถานะแวดล้อม (Context Evaluation : C) เป็นการประเมินให้ได้ข้อมูลสำคัญ เพื่อช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ ความเป็นไปได้ของโครงการ เป็นการตรวจสอบว่าโครงการที่จะทำสนองต่อปัญหาหรือความต้องการจำเป็นที่แท้จริงหรือไม่ วัตถุประสงค์ของโครงการชัดเจนเหมาะสม สอดคล้องกับนโยบายขององค์กรหรือไม่ เป็นโครงการที่มีความเป็นไปได้ในแง่ของโอกาสที่จะได้รับการสนับสนุนจากองค์กรต่าง ๆ หรือไม่ เป็นต้น การประเมินสถานะแวดล้อมจะช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องโครงการว่าควรจะทำ ในสภาพแวดล้อมใด ต้องการจะบรรลุเป้าหมายอะไร หรือต้องการบรรลุวัตถุประสงค์เฉพาะอะไร เป็นต้น

2.6.4.2 การประเมินปัจจัยเบื้องต้นหรือปัจจัยป้อน (Input Evaluation : I) เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาถึงความเป็นไปได้ของโครงการ ความเหมาะสม และความพอเพียงของทรัพยากรที่จะใช้ในการดำเนินโครงการ เช่น งบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ เวลา รวมทั้งเทคโนโลยีและแผนการดำเนินงาน เป็นต้น การประเมินผลแบบนี้จะทำโดยใช้เอกสารหรืองานวิจัยที่มีผู้ทำไว้แล้ว หรือใช้วิธีการวิจัยนำร่องเชิงทดลอง (Pilot Experimental Project) ตลอดจนอาจให้ผู้เชี่ยวชาญมาทำงานให้ อย่างไรก็ตาม การประเมินผลนี้จะต้องสำรวจสิ่งที่มีอยู่เดิมก่อนว่ามีอะไรบ้าง และตัดสินใจว่าจะใช้วิธีการใด ใช้แผนการดำเนินงานแบบไหน และต้องใช้ทรัพยากรจากภายนอกหรือไม่

2.6.4.3 การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation : P) เป็นการประเมินระหว่าง การดำเนินงานโครงการ เพื่อหาข้อบกพร่องของการดำเนินโครงการ ที่จะใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนา แก้ไข ปรับปรุง ให้การดำเนินการช่วงต่อไปให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และเป็นการตรวจสอบ กิจกรรม เวลา ทรัพยากรที่ใช้ในโครงการ ภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการ โดยมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานทุกขั้นตอน การประเมินกระบวนการนี้ จะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการค้นหาจุดเด่น หรือจุดแข็ง (Strengths) และจุดด้อย (Weakness) ของนโยบาย/แผนงาน/โครงการ มักจะไม่สามารถศึกษาได้ภายหลังจากสิ้นสุดโครงการแล้ว การประเมินกระบวนการจะมีบทบาทสำคัญในเรื่องการให้ข้อมูลย้อนกลับเป็นระยะ ๆ เพื่อการตรวจสอบการดำเนินของโครงการ โดยทั่วไป การประเมินกระบวนการมีจุดมุ่งหมาย คือ

1) เพื่อการหาข้อบกพร่องของโครงการ ในระหว่างที่มีการปฏิบัติการหรือ การดำเนินงานตามแผนนั้น

2) เพื่อหาข้อมูลต่าง ๆ ที่จะนำ มาใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของโครงการ

3) เพื่อการเก็บข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการดำเนินงานของโครงการ

2.6.4.4 การ ประเมินผลผลิต (Product Evaluation : P) เป็นการ ประเมินเพื่อเปรียบเทียบผลผลิตที่เกิดขึ้นกับวัตถุประสงค์ของโครงการ หรือความต้องการ/ เป้าหมายที่กำหนดไว้ รวมทั้งการพิจารณาในประเด็นของการขยาย เลิก ขยาย หรือปรับเปลี่ยนโครงการและการประเมินผลเรื่องผลกระทบ (Impact) และผลลัพธ์ (Outcomes) ของนโยบาย/แผนงาน/โครงการ โดยอาศัยข้อมูลจากการประเมินสถานะแวดล้อม ปัจจัยเบื้องต้นและกระบวนการร่วมด้วย จะเห็นได้ว่า การประเมินแบบ CIPP เป็นการประเมินที่ครอบคลุมองค์ประกอบของระบบทั้งหมด ซึ่งผู้ประเมินจะต้องกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินที่ครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน กำหนดประเด็นของตัวแปรหรือตัวชี้วัด กำหนดแหล่งข้อมูลผู้ให้ข้อมูล กำหนดเครื่องมือการประเมินวิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล กำหนดแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล และเกณฑ์การประเมินที่ชัดเจน เพื่อพิจารณาถึงช่วงเวลาของการประเมินผลโครงการ โดยจำแนกประเภทของการประเมินผลโครงการมี 4 ระยะ ดังต่อไปนี้

1) การประเมินผลโครงการก่อนการดำเนินงาน (Pre-evaluation) เป็นการประเมินว่ามีความจำเป็นและความเป็นไปได้ในการกำหนดให้มีโครงการหรือแผนงานนั้น ๆ หรือไม่ ซึ่งบางครั้งเรียกการประเมินผล ประเภทนี้ว่า การศึกษาความเป็นไปได้ (Feasibility Study) หรือการประเมินความต้องการที่จำเป็น (Need Assessment)

2) การประเมินผลโครงการขณะดำเนินงาน (On-going Evaluation) เป็นการประเมินผลโครงการเพื่อติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินงาน (Monitoring) และการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ

3) การประเมินผลโครงการเมื่อสิ้นสุดการดำเนินงาน (Post-evaluation) เป็นการประเมินว่า ผลของการดำเนินงานนั้น เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการที่วางไว้หรือไม่

4) การประเมินผลกระทบจากการดำเนินโครงการ (Impact Evaluation) เป็นการประเมินผลโครงการ ภายหลังจากการสิ้นสุดการดำเนินโครงการหรือแผนงาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจจะได้รับอิทธิพลจากการมีโครงการหรือปัจจัยอื่น ๆ

2.6.5 รูปแบบการประเมินโครงการ CIPP Model

รูปแบบการประเมินโครงการ CIPP Mode เป็นการประเมินสถานะแวดล้อม (Content) ข้อมูลนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลงาน (Product) ของโครงการ เพื่อใช้ประเมินผล

กิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ต่อมา Stufflebeam ได้พัฒนารูปแบบการประเมินที่ช่วยในการตัดสินใจ (CIPP-Model) โดยใช้กระบวนการวิเคราะห์สิ่งที่จะประเมินอย่างครอบคลุม เพื่อให้ได้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจทางเลือกต่าง ๆ โดยวิธีการเชิงระบบการใช้รูปแบบการประเมิน CIPP อย่างถูกต้องและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งต้องลงมือประเมินตั้งแต่ก่อนเริ่มงาน ขณะดำเนินงาน และการประเมินหลังจากสิ้นสุดการดำเนินการแล้ว (พิสนุ พงศ์ศรี, 2549: 84) โดยรูปแบบการประเมิน CIPP แบ่งการประเมินออกเป็น 4 ส่วน ตามลำดับพัฒนาการของการดำเนินโครงการ 3 ระยะ ดังนี้

2.6.5.1 การประเมินก่อนเริ่มดำเนินงาน การประเมินในช่วงนี้จะเป็นการดำเนินการเพื่อวางแผนอันเป็นการกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการดำเนินงาน จัดทำสิ่งต่าง ๆ ที่อาจเป็นโครงการกิจกรรม หลักสูตร ซึ่งจะทำการประเมินใน 2 ส่วน คือ

1) การประเมินบริบท (Context Evaluation) การประเมินบริบทเป็นการประเมินความต้องการที่จำเป็น เพื่อกำหนดการดำเนินงานโดยประเมินสภาพเศรษฐกิจสังคมการเมือง ตลอดจนปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น วิธีการประเมินจะทำการบรรยายและเปรียบเทียบปัจจัยนำเข้าที่ได้รับจริงกับสิ่งที่คาดหวัง บริบทของสังคม เศรษฐกิจการเมืองที่คาดหวังกับสิ่งที่เป็จริง รวมทั้งวิเคราะห์สาเหตุของความไม่สอดคล้องระหว่างความเป็นจริงและสิ่งที่คาดหวังดังกล่าว

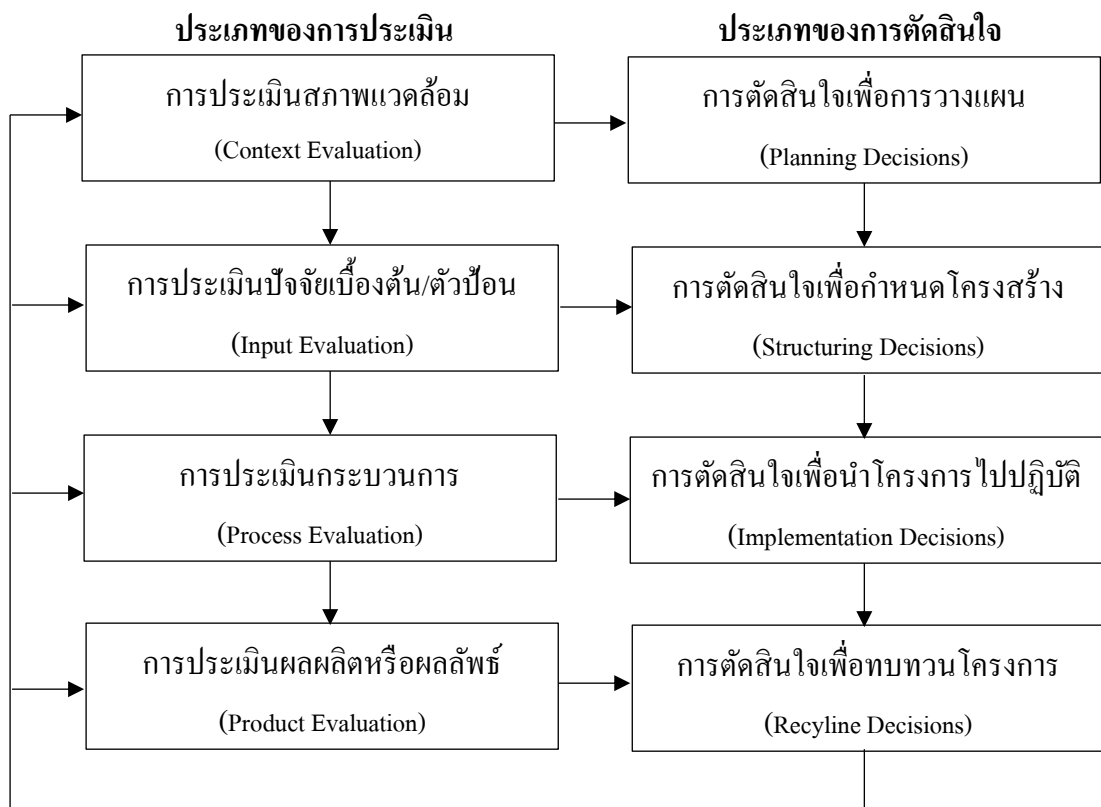
2) การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) เป็นการตรวจสอบความพร้อมด้านทรัพยากรที่จะใช้ในการดำเนินโครงการทั้งปริมาณและคุณภาพ ตลอดจนระบบบริหารจัดการที่วางแผนไว้เพื่อวิเคราะห์และกำหนดทางเลือกที่เหมาะสมที่สุด ที่จะทำให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่ วิธีการประเมินใช้การบรรยายและวิเคราะห์ทรัพยากรที่มีอยู่รวมถึงกลยุทธ์และกระบวนการดำเนินงานที่เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

2.6.5.2 การประเมินระหว่างดำเนินโครงการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินกระบวนการ อันเป็นการศึกษาจุดอ่อนจุดแข็ง ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินโครงการสาเหตุที่ทำให้ไม่สามารถดำเนินโครงการตามแผนได้ เพื่อจัดหาสารสนเทศสำหรับการปรับปรุงการดำเนินโครงการได้อย่างทันท่วงที การประเมินขั้นตอนนี้จึงมีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จของโครงการ

2.6.5.3 การประเมินหลังสิ้นสุดโครงการ (Product Evaluation) เป็นการประเมินผลผลิตของโครงการ เพื่อที่จะตอบคำถามให้ได้ว่าการดำเนินโครงการประสบความสำเร็จตามแผนที่วางไว้หรือไม่ ผลผลิตเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่ คุ่มค่าหรือไม่ การประเมินหลังสิ้นสุดโครงการจะพิจารณาผลลัพธ์ ผลกระทบของโครงการทุก ๆ ด้าน ซึ่งมักใช้เทคนิคติดตามผลหรือ

ประเมินผลด้วยการติดตามหลังโครงการเสร็จหรือการศึกษาแบบย้อนรอย (Follow up Study หรือ Tracer Study) การประเมินจะให้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับอนาคตของโครงการว่าควรจะคง ปรับ ขยายโครงการหรือควรถูกยุบโครงการตามเวลาที่กำหนดไว้ หรือควรรักษากฐานะเป็นโครงการประจำ เป็นต้น

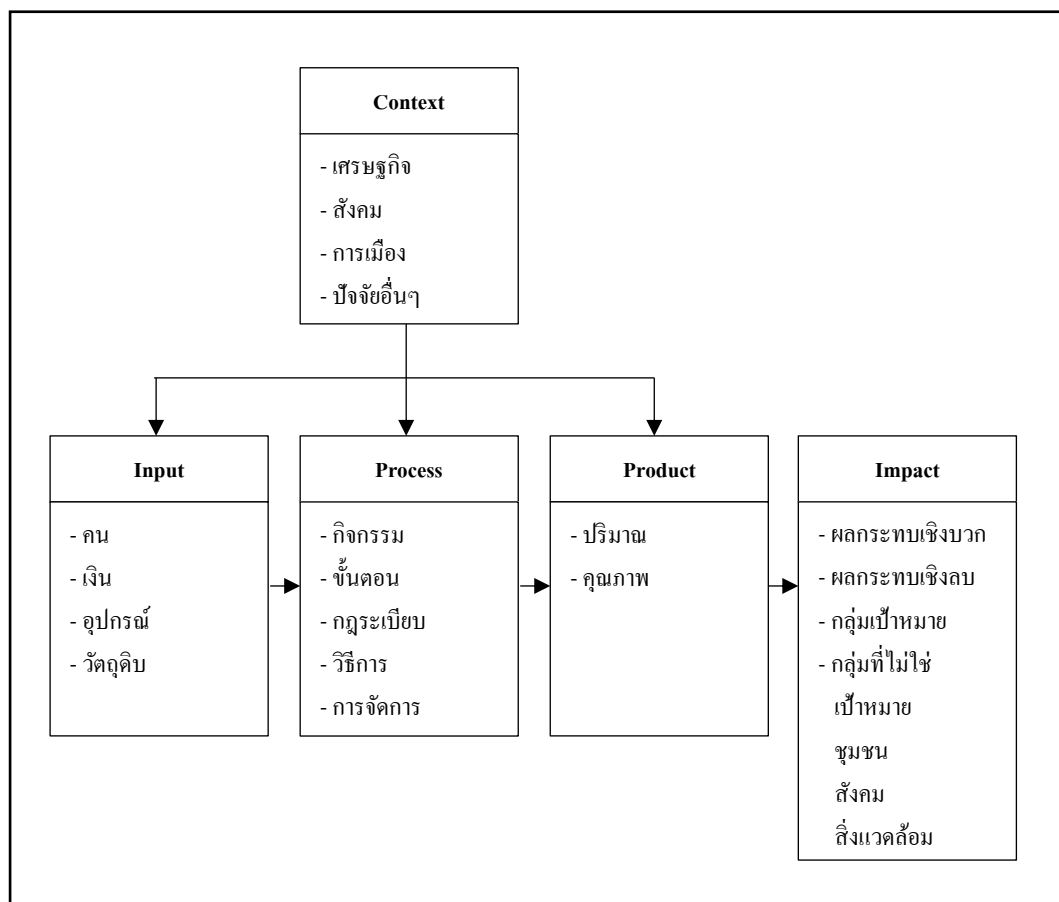
การประเมินโดยรูปแบบ CIPP เป็นที่นิยมใช้กันแพร่หลายมากที่สุด โดยเฉพาะการประเมินโครงการต่าง ๆ เพราะเป็นการประเมินที่ให้สารสนเทศที่ครอบคลุม มีการพิจารณาถึงสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ประกอบด้วย อย่างไรก็ตามบางครั้งอาจมีการนำรูปแบบการประเมินแบบนี้ไปใช้โดยไม่ครบตามขั้นตอนด้วยการตัดบริบทออก ทำให้สารสนเทศที่ได้ลดคุณภาพลงและมีผลต่อการตัดสินใจได้ สำหรับรูปแบบการประเมิน CIPP แสดงดังภาพที่ 2.2

ภาพที่ 2.2 ความสัมพันธ์ของการตัดสินใจ และประเภทของการประเมินแบบ CIPP Model
แหล่งที่มา: จำลอง โพธิ์บุญ, 2556: 69.

2.6.6 รูปแบบการประเมินโครงการ CIPP-I Model

เทคนิค CIPP-I Model เป็นเทคนิคที่ประยุกต์จาก CIPP Model ของ Daniel Stufflebeam และคณะ ร่วมกับการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (จำลอง โพธิ์บุญ, 2556: 354) โดยการประเมินผลโครงการโดยใช้เทคนิค CIPP-I Model แสดงดังภาพที่ 2.3 ซึ่งมีแนวทางดังนี้

ภาพที่ 2.3 CIPP-I Model

แหล่งที่มา : จำลอง โพธิ์บุญ, 2556.

2.6.6.1 การประเมินบริบทหรือสิ่งแวดล้อมของโครงการ (Context Evaluation) เป็นการประเมินปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อแผน/โครงการ แต่อยู่นอกเหนือการควบคุมของแผน/โครงการ ได้แก่ ปัจจัยด้านสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี การประเมินบริบทเป็นการตรวจสอบว่าปัจจัย

2.6.6.2 ภายนอกดังกล่าวนี้มีผลกระทบต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของโครงการหรือไม่เพียงใด หรือในอีกมิติหนึ่งอาจประเมินว่า แผน/โครงการนั้น ๆ มีความสอดคล้องกับบริบทหรือปัจจัยภายนอกดังกล่าวมากน้อยเพียงใด

2.6.6.3 การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) เป็นการประเมินปัจจัยนำเข้าหรือทรัพยากรต่าง ๆ ที่เข้ามาใช้สำหรับการดำเนินแผน/โครงการว่าเพียงพอหรือไม่คุณภาพเป็นอย่างไร และถูกใช้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ ปัจจัยนำเข้าที่สำคัญ ได้แก่ บุคลากร งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ ฯลฯ การประเมินปัจจัยนำเข้ายังทำให้ทราบว่า ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของแผน/โครงการเกิดจากปัจจัยนำเข้าหรือไม่เพียงใด

2.6.6.4 การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบกิจกรรมขั้นตอนต่าง ๆ และวิธีการดำเนินแผน/โครงการว่า เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้หรือไม่ ในกรณีที่ประเมินในช่วงดำเนินการประเมินกระบวนการจะทำให้ทราบถึงข้อดีและข้อบกพร่องของการดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น ตลอดจนความเหมาะสมของกิจกรรมและขั้นตอนดำเนินงานว่าจะนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ ในกรณีที่เป็นการประเมินเมื่อโครงการสิ้นสุดลงแล้ว จะช่วยให้ทราบว่าความสำเร็จหรือล้มเหลวของโครงการเกิดจากกระบวนการดำเนินโครงการมากน้อยเพียงใด

2.6.6.5 การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) การเปรียบเทียบผลผลิตจากแผน/โครงการกับวัตถุประสงค์ เป้าหมาย หรือเกณฑ์ต่าง ๆ ที่วางไว้ ทั้งด้านปริมาณ (Quantity) และด้านคุณภาพ (Quality) ซึ่งสามารถประเมินได้ทั้งระหว่างดำเนินการโครงการในกรณีที่แผน/โครงการนั้นมีผลผลิตออกมาเป็นระยะ ๆ และประเมินเมื่อสิ้นสุดแผน/โครงการเพื่อดูผลผลิตรวมจากแผน/โครงการ

2.6.6.6 การประเมินผลกระทบ (Impact Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบผลกระทบของแผน/โครงการ ทั้งด้านบวกและด้านลบที่มีต่อกลุ่มเป้าหมายและกลุ่มอื่น ๆ ชุมชน เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ซึ่งสามารถประเมินได้ทั้งช่วงที่มีการดำเนินโครงการและเมื่อโครงการสิ้นสุดแล้ว

สำหรับงานวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำ CIPP-I Model มาใช้ในการประเมินโครงการ ซึ่งเป็นรูปแบบการประเมินโครงการที่ประยุกต์มาจาก CIPP Model เพื่อให้สามารถมองเห็นภาพรวมของกระบวนการได้ดียิ่งขึ้น โดยพิจารณาจากปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อโครงการ ปัจจัยนำเข้าหรือทรัพยากรต่าง ๆ ที่นำเข้ามาใช้สำหรับการดำเนินโครงการ กระบวนการเพื่อตรวจสอบกิจกรรมขั้นตอนต่าง ๆ และวิธีการดำเนินโครงการ ผลผลิตจากโครงการเพื่อเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ เป้าหมาย หรือเกณฑ์ต่าง ๆ ที่วางไว้ และผลกระทบ เพื่อตรวจสอบผลกระทบของโครงการทั้งด้าน

บวกและด้านลบ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำรูปแบบ CIPP-I Model มาประยุกต์ใช้เพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาในบทที่ 3

2.7 ข้อมูลทั่วไปของการศึกษา: โครงการก่อสร้างรถไฟฟ้าทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา

2.7.1 ความเป็นมาของโครงการก่อสร้างรถไฟฟ้าทางคู่

คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 27 เมษายน พ.ศ. 2553 รับทราบผลการประชุมคณะรัฐมนตรีเศรษฐกิจ (รศก.) ครั้งที่ 5/2553 เมื่อวันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2553 เห็นชอบแผนการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานของการรถไฟแห่งประเทศไทย (รฟท.) ซึ่งแผนการลงทุนดังกล่าวได้รวมการพัฒนาโครงข่ายระบบรถไฟฟ้าทางคู่ในเส้นทางสายเหนือ สายตะวันออกเฉียงเหนือ และสายใต้

ตามมติคณะรัฐมนตรีนอกสถานที่ ครั้งที่ 3/2555 เมื่อวันที่ 20 มีนาคม พ.ศ. 2555 ณ จังหวัดภูเก็ต เห็นชอบข้อเสนอผลการประชุมร่วมภาครัฐและเอกชนเพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจในภูมิภาค ครั้งที่ 3/2555 ในวันจันทร์ที่ 19 มีนาคม พ.ศ. 2555 ตามข้อเสนอของคณะกรรมการร่วมภาคเอกชน 3 สถาบัน (กกร.) (สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และสมาคมธนาคารไทย) สภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (สทท.) สภาธุรกิจตลาดทุนไทย และผู้แทนภาคเอกชนในพื้นที่ 5 จังหวัดในกลุ่มภาคใต้ฝั่งอันดามัน (จังหวัดภูเก็ต พังงา กระบี่ ตรัง และระนอง) ข้อเสนอของภาคเอกชน (เสนอโดย กกร./สทท.) ประกอบด้วย 8 เรื่อง ซึ่งมอบหมายกระทรวงคมนาคมพิจารณาศึกษาความเป็นไปได้และความเหมาะสมในการพัฒนาเร่งรัดระบบโครงการรถไฟฟ้าทางคู่ภาคใต้ (เส้นทางกรุงเทพฯ-ชุมพร-สุโขทัย-หาดใหญ่ และปาดังเบซาร์) ให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาระบบรางและรถไฟความเร็วสูงที่กระทรวงคมนาคมได้ศึกษาไว้ รวมทั้งเร่งรัดการดำเนินการตามแผนการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐาน ระยะเร่งด่วน พ.ศ. 2553-2557 ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 27 เมษายน พ.ศ. 2553

จากการเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีข้างต้น กระทรวงคมนาคมจึงได้ทำกรอบการลงทุนและการพัฒนาในระยะเวลา 8 ปี ตามแผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่งของไทย พ.ศ. 2558-2565 โดยมีเป้าหมายในการช่วยยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนและพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งเชื่อว่าจะเป็นจุดเริ่มต้นการดำเนินโครงการต่าง ๆ อย่างเป็นรูปธรรม หลังจากที่ผ่านมาแม้จะมีความพยายามในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมในรูปแบบต่าง ๆ แต่ก็ติดปัญหาอุปสรรคทำให้เกิดความล่าช้า

เพื่อให้การพัฒนาโครงข่ายรถไฟฟ้าทางคู่สอดคล้องกับแนวทางการแก้ไขตามมติของคณะรัฐมนตรีข้างต้นและนโยบายของรัฐบาลที่ส่งเสริมการลงทุนในโครงการที่สำคัญของประเทศ ทั้งโครงการต่อเนื่องและโครงการใหม่ที่มีความพร้อม การศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟฟ้าทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา จึงเป็นหนึ่งในโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานการขนส่งทางรางที่กระทรวงคมนาคมให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากช่วยเพิ่มขีดความสามารถด้านการขนส่งทั้งในส่วนของสินค้าและผู้โดยสาร รวมทั้งเพิ่มศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของประเทศ

ทั้งนี้ การพัฒนาโครงข่ายรถไฟฟ้าทางคู่จะสามารถเพิ่มความจุทางได้มากขึ้น เป็นการลดระยะเวลาและประหยัดพลังงานเชื้อเพลิงที่ใช้ในภาคการขนส่งของประเทศ ลดปัญหามลพิษที่มีต่อสิ่งแวดล้อม เพิ่มประสิทธิภาพของการขนส่งสาธารณะ ทั้งพื้นที่ชนบท เมือง และระหว่างประเทศ รวมทั้งจูงใจให้ประชาชนหันกลับมาใช้บริการทางรางให้มากยิ่งขึ้น ซึ่งจะช่วยลดจำนวนอุบัติเหตุทางถนน โดยการศึกษาในครั้งนี้ นอกจากจะให้ความสำคัญกับการขนส่งผู้โดยสารแล้ว ยังให้ความสำคัญกับการบริการขนส่งสินค้า รวมทั้งเพิ่มศักยภาพด้านการท่องเที่ยวตามแหล่งสถานที่ที่สำคัญในเขตภาคใต้ และเพิ่มประสิทธิภาพของโครงข่ายการขนส่งทางรถไฟอีกทางหนึ่ง

2.7.2 เหตุผลและความจำเป็นในการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม

จากการตรวจสอบข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญของโครงการก่อสร้างรถไฟฟ้าทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา พบว่าพื้นที่เขตทางโครงการ (40 เมตรจากแนวกึ่งกลางเส้นทาง) ซึ่งจะใช้ประโยชน์ในการก่อสร้างโครงการไม่พาดผ่านพื้นที่ป่าอนุรักษ์ตามกฎหมาย (อุทยานแห่งชาติหรือเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า) พื้นที่ป่าอนุรักษ์เพิ่มเติม (ป่าโซน C) และพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1 แต่เนื่องจากลักษณะโครงการรถไฟฟ้าทางคู่เป็นการพัฒนาโครงการระบบขนส่งมวลชนที่ใช้ราง ดังนั้นจึงเข้าข่ายประเภทโครงการที่ต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ตามประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่องกำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ฉบับลงวันที่ 24 เมษายน พ.ศ. 2555 และประกาศลงในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2555 ซึ่งได้กำหนดให้โครงการระบบขนส่งมวลชนที่ใช้รางทุกขนาด ต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมในชั้นขออนุมัติหรือขออนุญาตโครงการ ดังนั้นเพื่อให้การศึกษาโครงการสอดคล้องและมีความสมบูรณ์ตามประกาศฯ ดังกล่าว เนื้อหาของการจัดทำรายงานฯ ประกอบด้วย การศึกษาและจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment : EIA) และการประชาสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของประชาชน

2.7.3 ขอบเขตและพื้นที่ศึกษา

2.7.3.1 ขอบเขตการศึกษา

ในการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา ของแนวเส้นทางและองค์ประกอบโครงการที่เหมาะสม จะดำเนินการให้สอดคล้องกับ “แนวทางการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมประเภทโครงการด้านคมนาคม” ของกลุ่มงานคมนาคม สำนักวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการฯ มีองค์ประกอบทางสิ่งแวดล้อมและคุณค่าต่าง ๆ ที่ศึกษาครอบคลุมทั้ง 4 ประเภท จำนวน 24 ปัจจัย แสดงดังตารางที่ 2.1 ดังนี้

2.7.3.2 พื้นที่ศึกษา

การศึกษาและจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา ครอบคลุมพื้นที่จากแนวกิ่งกลางเส้นทางโครงการออกไปข้างละ 500 เมตร ตลอดแนวเส้นทางของโครงการระยะทาง 321 กิโลเมตร โดยแนวเส้นทางโครงการจะพาดผ่านพื้นที่รวม 4 จังหวัด คือ จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุง และจังหวัดสงขลา ครอบคลุม 22 อำเภอ 80 ตำบล แสดงดังภาพที่ 2.4 สามารถสรุปสภาพปัจจุบันของพื้นที่โครงการในแต่ละจังหวัดได้ดังนี้

ตารางที่ 2.1 องค์ประกอบทางสิ่งแวดล้อมและคุณค่าต่าง ๆ

ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ทางกายภาพ (8 ปัจจัย)	ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ทางชีวภาพ (4 ปัจจัย)	คุณค่าการใช้ประโยชน์ ของมนุษย์ (7 ปัจจัย)	คุณค่าต่อคุณภาพชีวิต (5 ปัจจัย)
1. สภาพภูมิประเทศ	9. ทรัพยากรป่าไม้	13. การใช้ประโยชน์ที่ดิน และผังเมือง	20. สภาพเศรษฐกิจ-สังคม
2. อุตุณิยมวิทยาและ คุณภาพอากาศ	10. ทรัพยากรสัตว์ป่า	14. การจัดการลุ่มน้ำ	21. การชดเชยทรัพยากร
3. ระดับเสียงและ ความสั่นสะเทือน	11. พื้นที่ชุ่มน้ำ	15. การคมนาคมขนส่ง	22. อาชีวอนามัยและ ความปลอดภัย
4. อุทกวิทยาน้ำผิวดิน	12. นิเวศวิทยาทางน้ำ	16. เกษตรกรรม	23. การท่องเที่ยวและ สุนทรียภาพ
5. คุณภาพน้ำผิวดิน		17. การอุตสาหกรรม	24. แหล่งโบราณคดีและ ประวัติศาสตร์
6. อุทกธรณีวิทยาและ คุณภาพน้ำใต้ดิน		18. การระบายน้ำและ การบรรเทาน้ำท่วม	
7. ทรัพยากรดิน		19. สาธารณูปโภคและ สาธารณูปการ	
8. ธรณีวิทยา แผ่นดินไหว และแหล่งวัสดุก่อสร้าง			

1) ช่วงจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีระยะทาง 65 กิโลเมตร จุดเริ่มต้นโครงการเริ่มจากบริเวณท้ายสถานีสุราษฎร์ธานี ที่ตำบลท่าข้าม อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยแนวเส้นทางรถไฟอยู่ฝั่งด้านตะวันออกขนานกับถนนทางหลวงหมายเลข 41 มุ่งสู่จังหวัดนครศรีธรรมราช ในช่วงนี้ตัดผ่านพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอพุนพิน อำเภอบ้านนาเดิม อำเภอบ้านนาสาร และอำเภอเวียงสระ ตามลำดับ แนวเส้นทางในช่วงนี้ตัดผ่านถนนสายหลักที่สำคัญ ได้แก่ ถนนทางหลวงหมายเลข 401 ก่อนเข้าสถานีเขาหัวควาย และถนนหมายเลข 44 ก่อนเข้าที่หยุดรถไฟคลองยา สภาพพื้นที่บริเวณแนวเส้นทางรถไฟมีทั้งพื้นที่ราบลุ่ม และที่ราบสลับเนินเขา ใช้เป็นพื้นที่การเกษตร เช่น สวนยางพารา และสวนปาล์มน้ำมัน รวมทั้งมีบ้านเรือนตามแนวเส้นทางเป็นช่วง ๆ ซึ่งในช่วงนี้มีสถานีรถไฟ 9 แห่ง และที่หยุดรถไฟ 3 แห่ง แสดงดังภาพที่ 2.5

2) ช่วงจังหวัดนครศรีธรรมราช มีระยะทาง 119 กิโลเมตร แนวเส้นทางรถไฟตัดผ่านบริเวณพื้นที่ราบฝั่งตะวันตก ขนานไปกับถนนทางหลวงหมายเลข 41 มุ่งสู่จังหวัดพัทลุง ในช่วงนี้ตัดผ่านพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช 7 อำเภอ ได้แก่ อำเภอฉวาง อำเภอช้างกลาง อำเภอนาบอน อำเภอทุ่งสง อำเภอร่อนพิบูลย์ อำเภอจุฬาภรณ์ และอำเภอชะอวด ตามลำดับ สภาพพื้นที่ตามแนวเส้นทางส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นพื้นที่ราบใช้ทำการเกษตร ซึ่งในช่วงนี้มีสถานีรถไฟ 16 แห่ง ที่หยุดรถไฟ 5 แห่ง และสถานีชุมทาง 2 แห่ง ได้แก่ สถานีชุมทางเขาชุมทอง ซึ่งเป็นจุดที่รถไฟทุกขบวนที่จะเข้าสายแยกนครศรีธรรมราชต้องจอด (ยกเว้นรถด่วนและรถด่วนพิเศษบางขบวน) และสถานีชุมทางทุ่งสง ซึ่งเป็นจุดเติมน้ำมันดีเซลรถจักรทุกขบวนที่จะเดินทางมาจากกรุงเทพฯ และลงไปสายกันตัง สายนครศรีธรรมราช สายสุโขทัย และสายปาดังเบซาร์เป็นสัญลักษณ์เมืองท่าที่สำคัญในการเดินทาง และการขนส่งที่สำคัญของภาคใต้ เป็นชุมทางที่กระจายสินค้าต่าง ๆ ไปทั่วจังหวัดภาคใต้ ซึ่งเป็นจุดกึ่งกลางของภาคใต้ โดยแยกไปฝั่งทะเลอันดามันสิ้นสุดที่สถานีกันตัง จังหวัดตรัง และฝั่งอ่าวไทย ไปสิ้นสุดที่จังหวัดยะลา แสดงดังภาพที่ 2.6

3) ช่วงจังหวัดพัทลุง มีระยะทาง 77 กิโลเมตร แนวเส้นทางรถไฟตัดผ่านพื้นที่อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราชก่อนเข้าสู่พื้นที่จังหวัดพัทลุง ที่อำเภอควนขนุนโดยที่แนวเส้นทางขนานไปกับถนนทางหลวงหมายเลข 4 ทางด้านฝั่งตะวันตก และเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลหลวงทางด้านตะวันออก มุ่งหน้าลงสู่ภาคใต้ในจังหวัดสงขลา ในช่วงนี้ตัดผ่านพื้นที่ 6 อำเภอ ได้แก่ อำเภอควนขนุน อำเภอเมืองพัทลุง อำเภอเขาชัยสน อำเภอบางแก้ว อำเภอป่าบอน และอำเภอปากพะยูน ตามลำดับ สภาพพื้นที่บริเวณอำเภอควนขนุนมีลักษณะเป็นพื้นที่เนินต่ำ ใช้เป็นพื้นที่กสิกรรม ปลูกข้าวและพืชไร่ ส่วนพื้นที่ตัดผ่านบริเวณอื่นๆ เป็นที่ราบสลับเนินเขา ใช้เป็นพื้นที่การเกษตร เช่น สวนยางพารา สวนปาล์มน้ำมัน สำหรับในช่วงนี้มีสถานีรถไฟ 9 แห่ง และที่หยุดรถไฟ 9 แห่ง แสดงดังภาพที่ 2.7

4) ช่วงจังหวัดสงขลา จากแนวเส้นทางรถไฟตัดผ่านพื้นที่จังหวัดพัทลุง จะเข้าสู่พื้นที่จังหวัดสงขลาที่อำเภอควนเนียง โดยแนวเส้นทางขนานกับถนนทางหลวงหมายเลข 43 ทางด้านฝั่งตะวันตก และทะเลสาบสงขลาในด้านตะวันออก มุ่งหน้าลงสู่ภาคใต้ที่ชุมทางสถานีหาดใหญ่ ในช่วงนี้ตัดผ่านพื้นที่จังหวัดสงขลา 5 อำเภอ แสดงดังภาพที่ 2.8 โดยแนวเส้นทางแบ่งเป็น 2 ช่วง ได้แก่

ช่วงที่ 1 จากอำเภอควนเนียงถึงสถานีชุมทางหาดใหญ่ มีระยะทางประมาณ 31 กิโลเมตร ผ่านพื้นที่อำเภอควนเนียง อำเภอรัตนบุรี อำเภอบางกล่ำ และเข้าสถานีชุมทางหาดใหญ่ ที่อำเภอหาดใหญ่ ช่วงแรกมีลักษณะเป็นที่ราบสลับลูกเนิน บริเวณสถานีควนเนียงมีชุมชนอยู่หนาแน่น พื้นที่ตามแนวเส้นทาง ส่วนใหญ่เป็นสวนยางพาราและสวนปาล์มน้ำมัน ขณะที่ช่วงอำเภอบางกล่ำ มีลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มริมแม่น้ำขนานไปกับคลองบางกล่ำ ใช้เป็นพื้นที่กสิกรรมและสวนยางพารา จากนั้นแนวเส้นทางมุ่งหน้าสู่อำเภอหาดใหญ่ ผ่านสถานีบ้านดินลานที่ตำบลคลองอู่ตะเภา ขนานไปกับคลองอู่ตะเภา ซึ่งเป็นคลองที่ใหญ่ที่สุดและเป็นแหล่งน้ำสำหรับทะเลสาบสงขลาตอนล่างซึ่งอยู่ทางด้านทิศตะวันออก ตัดข้ามลำน้ำที่สำคัญ คือ คลองอู่ตะเภา และคลองเตย ทั้งนี้แนวเส้นทางได้ตัดผ่านถนนสายหลักที่สำคัญ ได้แก่ ถนนทางหลวงหมายเลข 406 บริเวณสถานีควนเนียง ถนนทางหลวงหมายเลข 414 (ทางคู่ขนานลพบุรีราเมศวร์) และถนนทางหลวงหมายเลข 4 (เพชรเกษม) ก่อนเข้าสู่ชุมทางสถานีหาดใหญ่ พบว่าช่วงตั้งแต่สถานีบ้านดินลานจนถึงบริเวณสถานีชุมทางหาดใหญ่มีชุมชนตามแนวเส้นทางหนาแน่นไปตลอดแนวเส้นทาง

ช่วงที่ 2 จากชุมทางหาดใหญ่ถึงสถานีสงขลาใหม่ มีระยะทางประมาณ 29 กิโลเมตร ตัดผ่านพื้นที่ 2 อำเภอ คือ อำเภอหาดใหญ่ และอำเภอสงขลา ปัจจุบันเส้นทางอยู่ในสภาพชำรุดทรุดโทรม และมีผู้เข้ามาอาศัยปลูกสร้างอาคารบ้านเรือนเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในเขตเทศบาลนครสงขลาและเทศบาลเขารูปช้าง

2.7.4 ประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ

โครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเส้นทางรถไฟทางคู่สายใต้ และปัจจุบันอยู่ภายใต้แผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่งของไทย พ.ศ. 2558-2565 โดยจะเห็นได้ว่าการพัฒนารถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา จะเป็นส่วนเติมเต็มให้โครงข่ายรถไฟทางคู่สายใต้มีความสมบูรณ์ของโครงข่ายมากยิ่งขึ้น ดังนั้น ทางกระทรวงคมนาคมได้เล็งเห็นความสำคัญของโครงการจึงได้มีการศึกษาและออกแบบรายละเอียด โดยหากโครงการนี้เกิดขึ้นจะมีผลประโยชน์สำคัญในด้านต่าง ๆ ได้แก่

2.7.4.1 เชื่อมโยงโครงข่ายการเดินทางและเพิ่มประสิทธิภาพในการเดินทางและการขนส่ง

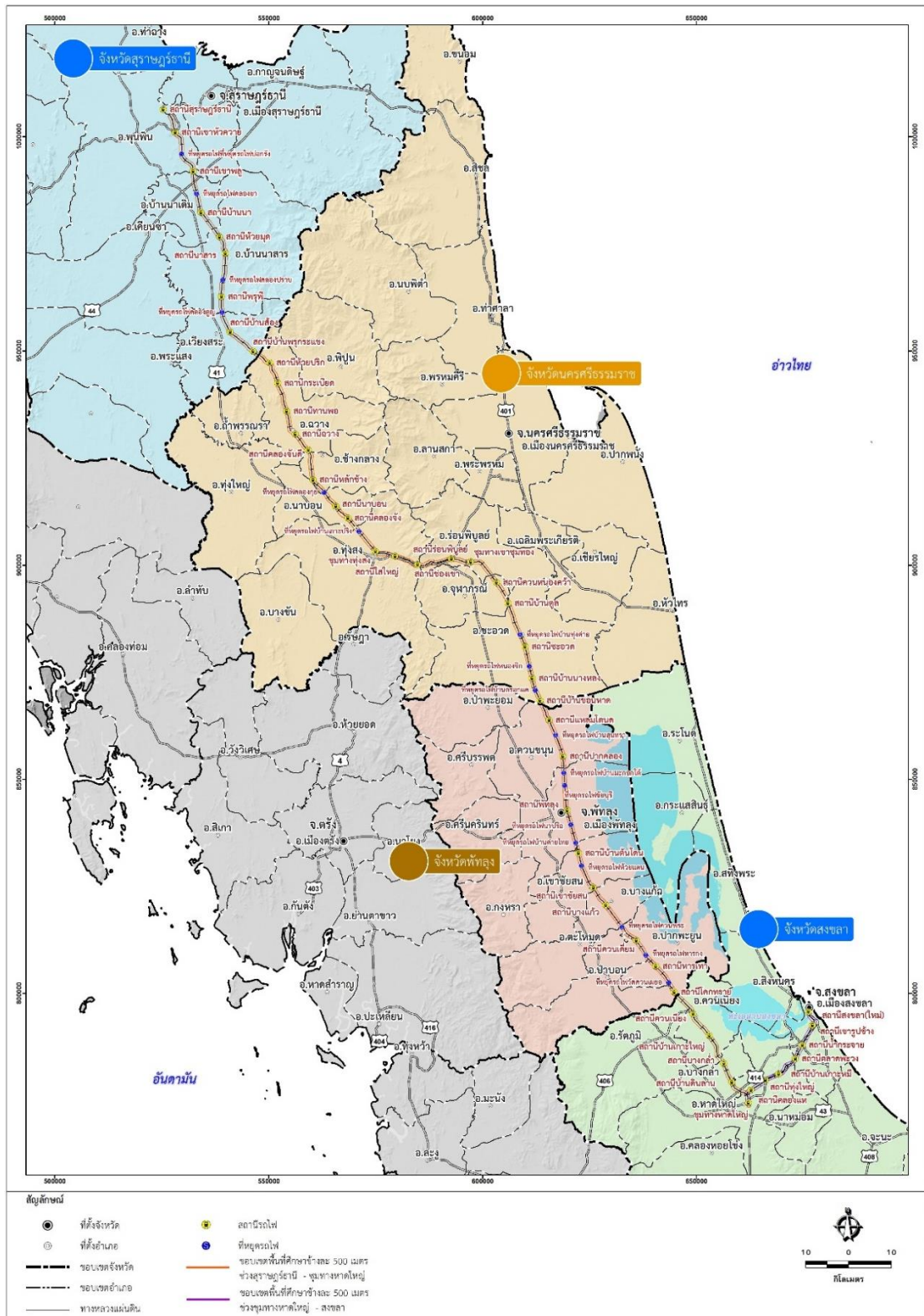
การพัฒนาระบบรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา จะช่วยเพิ่มความจุทางได้มากขึ้น เป็นการลดระยะเวลาในการเดินทาง และเป็นการเชื่อมโยงโครงข่ายการเดินทางให้มีการเข้าถึงพื้นที่ต่าง ๆ ให้มีความสะดวกมากขึ้น พร้อมทั้งช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของระบบขนส่งสาธารณะ ทั้งพื้นที่ชนบท เมือง และระหว่างประเทศ และจูงใจให้ประชาชนหันมาใช้บริการทางรางให้มากยิ่งขึ้น รวมถึงเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการจราจรและการขนส่งในพื้นที่ดังกล่าว ซึ่งมีส่วนช่วยทำให้ลดความแออัดของการจราจรที่ติดขัดบนท้องถนนได้ และช่วยลดปริมาณการเดินทางและลดการเกิดอุบัติเหตุบนท้องถนนได้

2.7.4.2 ส่งเสริมให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวบริเวณพื้นที่โครงการ

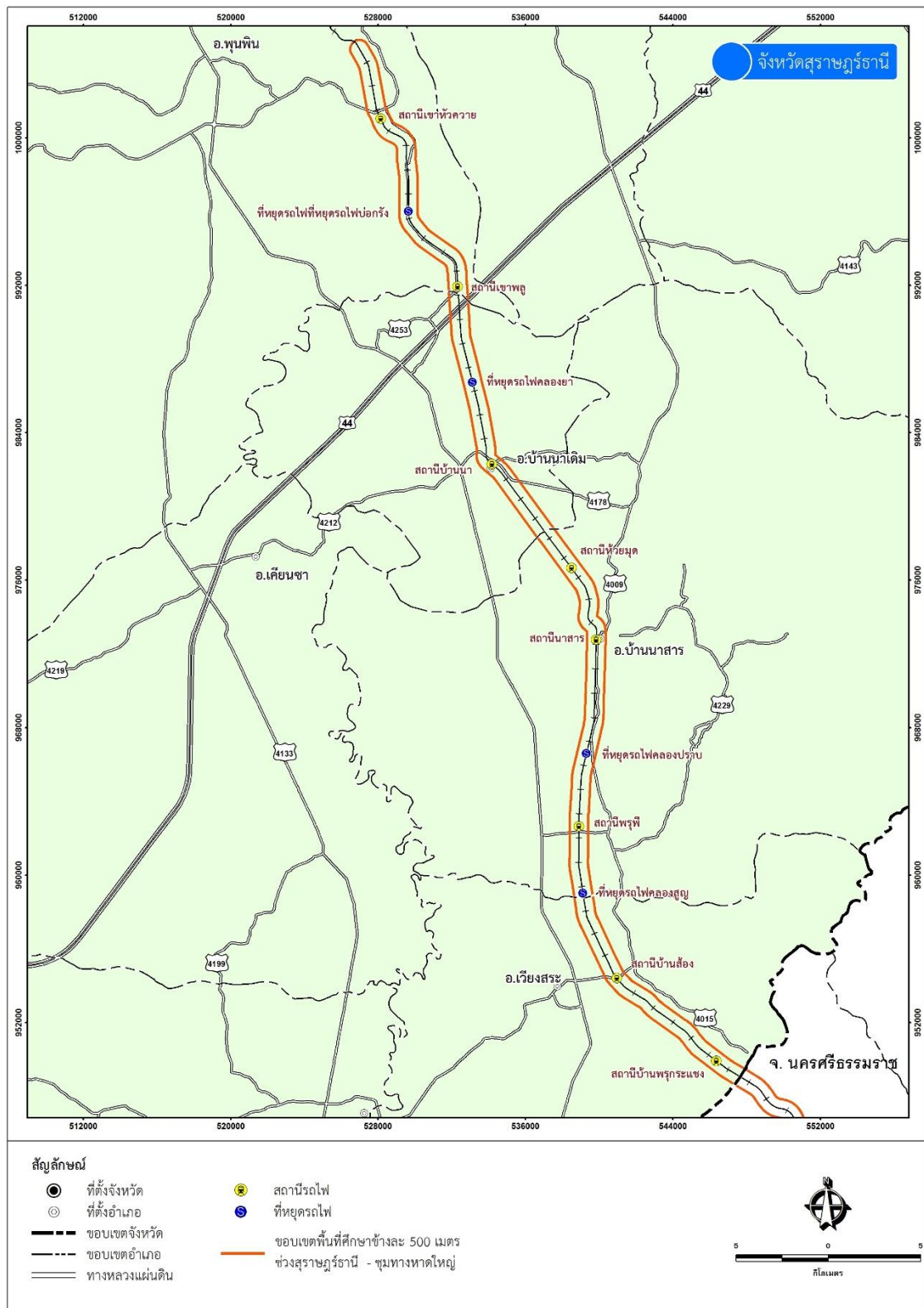
เมื่อระบบการเดินทางและขนส่งได้มีการเชื่อมต่อแนวเส้นทางอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว จะมีส่วนสำคัญในการกระตุ้นการขยายตัวของเศรษฐกิจบริเวณพื้นที่โครงการ ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความเจริญเติบโตและผลักดันให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจในพื้นที่แนวเส้นทางรถไฟ ส่งเสริมให้เกิดการจ้างงานและการลงทุนย่อมส่งผลให้เศรษฐกิจภายในประเทศและเศรษฐกิจการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งนอกจากจะให้ความสำคัญกับการขนส่งผู้โดยสารแล้วยังให้ความสำคัญกับการบริการขนส่งสินค้า รวมทั้งเพิ่มศักยภาพด้านการท่องเที่ยวตามแหล่งสถานที่ที่สำคัญในเขตภาคใต้ และภาคใต้ตอนบน

2.7.4.3 ลดปัญหาผลกระทบสิ่งแวดล้อม

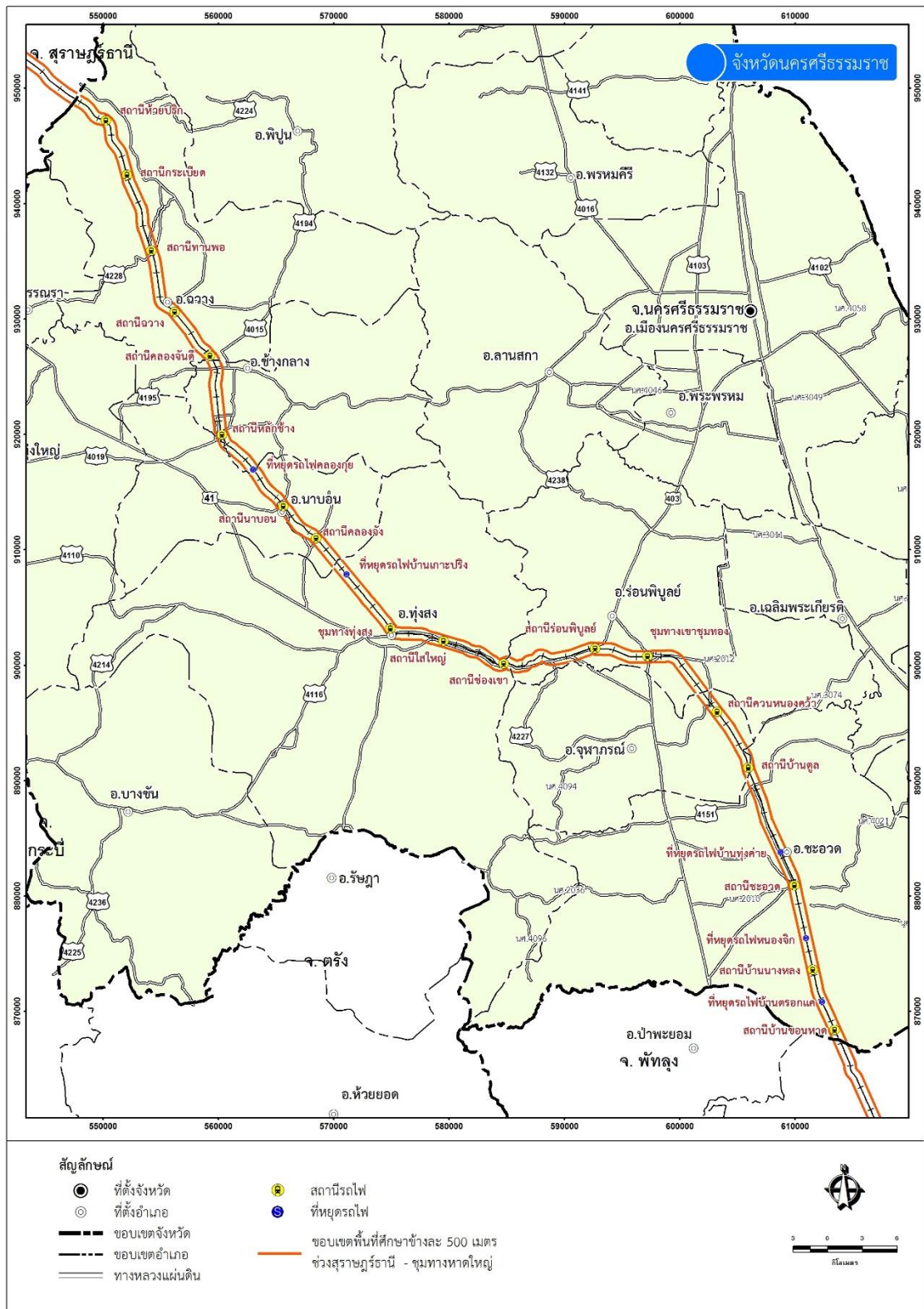
สำหรับการพัฒนาระบบรถไฟทางคู่ จะมีส่วนช่วยลดการเดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัว รวมถึงลดการขนส่งสินค้าโดยรถบรรทุกได้ส่วนหนึ่ง ซึ่งส่งผลต่อการลดการใช้น้ำมันเชื้อเพลิงที่เป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดมลพิษทางอากาศ จึงเป็นการลดผลกระทบสิ่งแวดล้อม ลดมลพิษ และเป็นการลดภาวะโลกร้อน

ภาพที่ 2.4 พื้นที่ศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา
แหล่งที่มา: บริษัท ปัญญา คอนซัลแตนท์ จำกัด, 2559.

ภาพที่ 2.5 แนวเส้นทางในช่วงจังหวัดสุราษฎร์ธานี
แหล่งที่มา: บริษัท ปัญญา คอนซัลแตนท์ จำกัด, 2559.

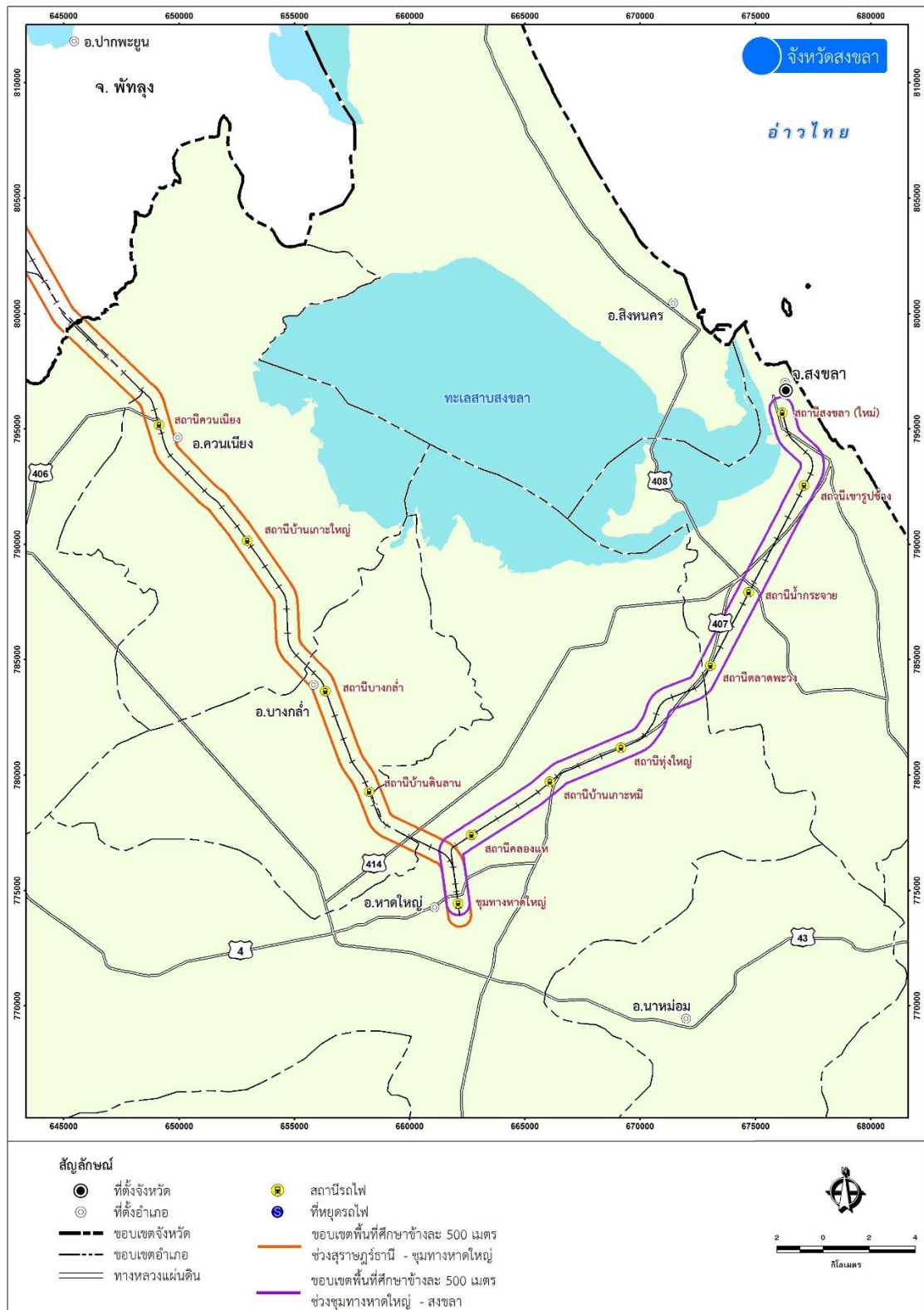

ภาพที่ 2.6 แนวเส้นทางในช่วงจังหวัดนครศรีธรรมราช

แหล่งที่มา: บริษัท ปัญญา คอนซัลแตนท์ จำกัด, 2559.

ภาพที่ 2.7 แนวเส้นทางในช่วงจังหวัดพัทลุง

แหล่งที่มา: บริษัท ปัญญา คอนซัลแตนท์ จำกัด, 2559.

ภาพที่ 2.8 แนวเส้นทางในช่วงจังหวัดสงขลา

แหล่งที่มา: บริษัท ปัญญา คอนซัลแตนท์ จำกัด, 2559.

2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยสามารถรวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสามารถเป็นประโยชน์ต่องานวิจัยนี้ได้ดังต่อไปนี้

จุฑารัตน์ ชมพันธุ์ (2556) การประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษา โครงการเขตประกอบการอุตสาหกรรมเมโทร อินดัสเทรียล ปาร์ค โดยประยุกต์หลัก CIPP-I Model พบว่า พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ที่ประกาศใช้มานานกว่า 20 ปีควรมีการปรับปรุงแก้ไขให้มีความสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมากยิ่งขึ้น ในส่วนของความเพียงพอและการเข้าถึงข้อมูลของประชาชนยังมีอุปสรรคและปัญหาในการเข้าถึงข้อมูลจากเจ้าของโครงการและเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ประชาชนในพื้นที่โครงการบางคนยังไม่รับรู้ข้อมูลข่าวสาร เกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการและการทำประชาพิจารณ์รับฟังความคิดเห็นของประชาชน ซึ่งจะมีเพียงประชาชนบางกลุ่มเท่านั้นที่รับรู้ข้อมูลและเข้าร่วมทำประชาพิจารณ์ ในส่วนของความครอบคลุมของผู้เข้าร่วมกระบวนการแสดงความคิดเห็นยังมีความบกพร่องและไม่ครอบคลุม เนื่องจากประชาชนกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับ การดำเนินงานโครงการรวมตัวกันคัดค้านและไม่เข้าร่วมในการจัดทำประชาพิจารณ์ของโครงการ สำหรับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม โครงการ พบว่า ประชาชนมีระยะเวลาไม่มากพอที่จะเตรียมตัวในการรับฟังข้อมูลของโครงการส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่ไม่เชื่อมั่นในการทำงานของส่วนราชการท้องถิ่น และระบบการทำงานของภาครัฐที่มีอำนาจในการตัดสินใจ

พิเชฐ โสภณแพทย์ (2555) การประเมินการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษา โรงไฟฟ้าถ่านหินเขาหินซ้อนจังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นการประเมินระบบโดยใช้ CIPP-I Model พบว่า ในด้านบริบทของโครงการ กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนยังคงเป็นเรื่องใหม่ซึ่งต้องใช้เวลาในการเรียนรู้แก่ประชาชน โดยพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 ควรได้รับการแก้ไขให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ส่วนด้านปัจจัยนำเข้า งบประมาณและบุคลากรที่ใช้ในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความเหมาะสมเพียงพอ แต่ในส่วนของประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม ด้านกระบวนการ ผู้ดำเนินโครงการได้ดำเนินกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมได้เหมาะสม แต่ยังมีผู้มีส่วนได้เสียบางส่วนที่ไม่เข้าร่วมในกระบวนการ ส่งผลให้ขาดความครอบคลุมของผู้มีส่วนได้เสีย ด้านผลผลิต รายงานการประเมินผล

กระทบสิ่งแวดล้อมยังไม่สามารถเปิดเผยต่อสาธารณะได้จนกว่าโครงการนั้นจะได้รับอนุมัติให้ดำเนินโครงการ ส่งผลให้ประชาชนไม่สามารถรับรู้ข้อมูลในรายงานและไม่สามารถขอเพิ่มเติมข้อมูลต่าง ๆ ได้ และด้านผลกระทบ การใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในกาประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมตั้งแต่กระบวนการศึกษาความเหมาะสมของโครงการจะช่วยป้องกันและลดความขัดแย้งได้ รวมถึงผู้ดำเนินโครงการต้องจัดกิจกรรมให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนในพื้นที่มากที่สุด ซึ่งจะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันระหว่างโครงการกับประชาชนอย่างยั่งยืน โดยปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินการได้แก่ การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมให้แก่ทุกภาคส่วน ในส่วนของปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ พบว่า ผู้นำชุมชนขาดความตระหนักและความกระตือรือร้นในการประสานความร่วมมือระหว่างประชาชนและผู้ดำเนินโครงการ

มานิดา เพื่องชุมช (2559) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ กรณีศึกษา โครงการขยายกำลังการผลิตโรงไฟฟ้ากระบี่ ประยุกต์หลัก CIPP-I Model มาทำการศึกษากระบวนการดังกล่าว พบว่า พื้นที่โครงการอยู่ใกล้กับพื้นที่ชุ่มน้ำปากแม่น้ำกระบี่ที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ เป็นแหล่งเศรษฐกิจและศูนย์กลางความหลากหลายทางชีวภาพทางทะเล ในส่วนของกฎหมายที่มีช่องว่างในทางปฏิบัติทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมดังกล่าวยังไม่สามารถบรรลุเจตนารมณ์ที่แท้จริงของกฎหมายได้ และแผนพัฒนากำลังการผลิตไฟฟ้าของประเทศไทยมิได้พิจารณาถึงศักยภาพด้านพลังงานที่มีอยู่ รวมถึงความต้องการของคนในพื้นที่อย่างแท้จริง นอกจากนี้ประชาชนยังมีอุปสรรคในด้านการได้รับข้อมูล ซึ่งอาจยังไม่เพียงพอต่อการตัดสินใจ เนื่องจากข้อมูลที่โครงการนำเสนอแก่ประชาชนเป็นข้อมูลเดียวและยังไม่ชัดเจนเพียงพอ ทำให้ประชาชนเกิดความสับสน ในส่วนของรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ พบว่า มีอุปสรรคเกี่ยวกับระบบฐานข้อมูลด้านสุขภาพ ทำให้ไม่สามารถวิเคราะห์เชื่อมโยงผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมกับผลกระทบด้านสุขภาพจากการดำเนินโครงการฯ ได้นำไปสู่ความไม่ชัดเจนของมาตรการลดผลกระทบต่อสุขภาพ ด้านความขัดแย้งในพื้นที่เป็นผลมาจากการได้รับผลประโยชน์ที่แตกต่างกันของคนสองกลุ่ม

ศิริยา ชลทนุบำรุง (2548) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม พบว่าปัจจุบันไม่มีกฎหมายที่บัญญัติเกี่ยวกับเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมไว้โดยตรง พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ที่บัญญัติเกี่ยวกับการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมก็ไม่ได้บัญญัติในเรื่องนี้ไว้ มีเพียงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 56 และมาตรา 59 ที่ได้บัญญัติรับรองการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ ตามกระบวนการ

รับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 46 กำหนดให้รัฐมนตรีกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษากำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการ ซึ่งต้องจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ในประกาศดังกล่าว ให้กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ แนวทางการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ตลอดจนเอกสารที่เกี่ยวข้อง ทำให้สามารถใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายนี้กำหนดให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมได้

สุทธิศักดิ์ ภัทรมานะวงศ์ (2533) ศึกษาเรื่องการป้องกันล่วงหน้า : การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม พบว่า กระบวนการทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมยังขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน การพิจารณารายงานมีศูนย์รวมอำนาจอยู่ที่ส่วนกลางและการควบคุมให้มีการปฏิบัติตามมาตรการที่กำหนดไว้ยังไม่มีประสิทธิภาพ ในส่วนของข้อเสนอแนะและวิธีการแก้ไขเกี่ยวกับการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมประกอบด้วยแนวทางในการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมรวมทั้งองค์กรและมาตรการควบคุมการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมตลอดจนรูปแบบใหม่ของ การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม คือ องค์กรจัดทำ องค์กรประเมิน องค์กรควบคุมการมีส่วนร่วมของประชาชน และองค์กรอิสระ

จำลอง โพธิ์บุญ (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งผลการวิจัยพบว่า การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันทางภาครัฐที่ทำหน้าที่ดูแลและรับผิดชอบในการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสมจะต้องทำหน้าที่ในการติดตาม เฝ้าระวัง ป้องกันและแก้ไขปัญหาของความเสื่อมโทรมทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งมีการควบคุมให้มีการใช้ทรัพยากรในอัตราที่เหมาะสม ไม่ไปก่อให้เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ แต่การจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมทั้งหมดก็ไม่ใช่หน้าที่ของทางราชการเท่านั้น เพราะปัญหาทรัพยากรธรรมชาติที่ลดลงมีหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องและสุดท้ายผลกระทบทุกอย่างก็ตกอยู่ที่ประชาชน ดังนั้นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับรู้การเปลี่ยนแปลง สาเหตุของปัญหาตลอดจนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและป้องกันปัญหาสิ่งแวดล้อมน่าจะเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด

ลักษมี เกตุสกุล (2558) ได้ทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม: กรณีศึกษาชุมชนบ้านทุ่งศรี อำเภอร่องขวาง จังหวัดแพร่ ทำการวิจัยเชิงคุณภาพเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งพบว่า ประชาชนที่อยู่ในบริเวณชุมชนบ้านทุ่งศรีส่วนใหญ่มีการใช้สารเคมีในการทำเกษตรและมีการเผาหลังจากการเก็บเกี่ยว โดยส่งผลกระทบต่อ

ต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมของชุมชนเป็นอย่างมาก ทำให้ประชาชนมีการร่วมดำเนินการในการแก้ไขปัญหา มีการจัดกิจกรรมลดใช้สารเคมี ชุมชนปลอดการเผา การคัดแยกขยะในครัวเรือน ทำให้ชุมชนบ้านทุ่งศรีประสบความสำเร็จและเป็นชุมชนต้นแบบด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนจะเป็นแนวทางสำคัญที่จะสามารถขับเคลื่อนให้ชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนให้เป็นสังคมที่เข้มแข็งอย่างยั่งยืน

บัณณพัฒน์ ฤทธิเรืองเดช (2559) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนแม่บทการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย จังหวัดปทุมธานี พบว่า ปัญหาด้านการจัดการขยะในจังหวัดปทุมธานีอยู่ในระดับสูง เนื่องจากจังหวัดปทุมธานีมีนิคมอุตสาหกรรม ตลาดค้าส่งขนาดใหญ่ และมีประชากรแฝงอยู่ในจังหวัดนี้ปริมาณมาก ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนคือประชาชนไม่ได้มีโอกาสมีส่วนร่วมในโครงการต่าง ๆ เท่าที่ควร เช่นการก่อสร้างโรงไฟฟ้าขยะ ซึ่งประชาชนมีการคัดค้านอย่างรุนแรงแต่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องยืนยันที่จะดำเนินการต่อ ส่วนการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนแม่บทฯ นั้นพบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาแต่ยังมีส่วนในการตัดสินใจน้อย ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมคือความรู้ความเข้าใจของประชาชน การตอบสนองของผู้นำชุมชน การให้ความร่วมมือของประชาชน ตลอดจนนโยบายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง และการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

รุจิกันต์ เสนาคง (2559) การประเมินผลการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการสะพานข้ามอ่างเก็บน้ำลำปาว จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการพัฒนาประเทศเป็นสิ่งจำเป็นต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชน อย่างไรก็ตามการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ จำเป็นต้องพิจารณาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่อาจจะเกิดขึ้น งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลกระทบระบบการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย ปัญหาและอุปสรรค รวมถึงเสนอแนวทางการปรับปรุงระบบการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการสะพานข้ามอ่างเก็บน้ำลำปาว จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการศึกษา พบว่า การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการ มีการดำเนินการกับผู้มีส่วนได้เสียกับโครงการในพื้นที่ตามกฎหมาย เปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการ เพื่อให้การพิจารณาผลประโยชน์และผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นจากโครงการพัฒนาเป็นไปอย่างถูกต้องและเหมาะสมที่สุด โดยกระบวนการครอบคลุมผู้มีส่วนได้เสียและมีการเผยแพร่ข้อมูลให้กับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ส่วนแนวทางการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมให้ประสบความสำเร็จนั้น หน่วยงานภาครัฐและเอกชนต้องสร้างความเชื่อมั่น โดยเปิดเผยข้อมูลการ

ประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่มีความถูกต้อง กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนรับรู้ข้อมูลโครงการ และรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างแท้จริง ส่วนภาคประชาชนต้องศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมในด้านการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ให้ความสำคัญในการรับฟังข้อมูลจากหน่วยงานเจ้าของโครงการด้วยความเป็นธรรม และเปิดใจยอมรับข้อมูลต่าง ๆ

ทั้งนี้ จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีหลายปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เช่น ปัจจัยด้านบุคลากร ปัจจัยด้านข้อมูล เทคนิคและรูปแบบของกระบวนการมีส่วนร่วม รวมไปถึงความรู้ความเข้าใจของประชาชน โดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้ค้นพบจากงานวิจัยต่าง ๆ ดังกล่าวมาประยุกต์ใช้เพื่อกำหนดกรอบแนวคิด และเป็นแนวทางในการวิจัยต่อไป

บทที่ 3

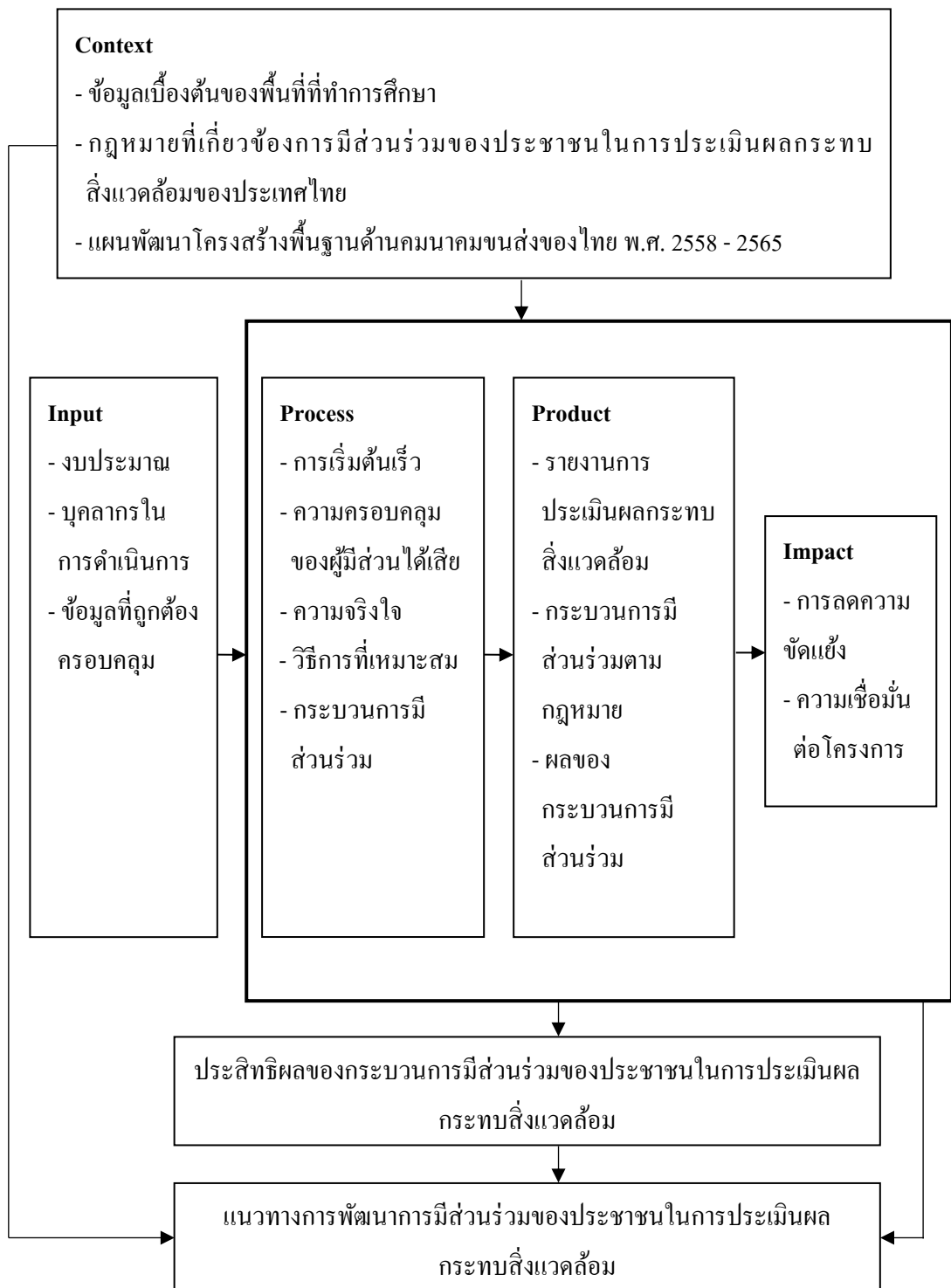
กรอบแนวคิดและวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง การประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา ในครั้งนี้ได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาประยุกต์เป็นแนวคิดในการวิจัยและวิธีการวิจัย โดยกำหนดหัวข้อการวิจัยเป็น 9 ส่วน ซึ่งประกอบด้วยรายละเอียดดังนี้

- 3.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย
- 3.2 วิธีการดำเนินการวิจัย
- 3.3 แหล่งข้อมูลในการวิจัย
- 3.4 วิธีการเก็บข้อมูล
- 3.5 กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ
- 3.6 แผนที่โครงการและขอบเขตของประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ
- 3.7 การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล
- 3.8 เกณฑ์การประเมินประสิทธิผล
- 3.9 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่อง การประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา แสดงดังภาพที่ 3.1

ภาพที่ 3.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แหล่งที่มา: ดัดแปลงจากเทคนิคการประเมินแบบ CIPP-I Model ของจำลอง โพธิ์บุญ, 2552. 93

อ้างอิงใน พิเชฐ โสภณแพทย์, 2555: 41.

จากภาพที่ 3.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย เรื่องการประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา ได้นำเทคนิคการประเมินแบบ CIPP-I Model มาเป็นกรอบในการนำเสนอ รูปแบบที่เหมาะสมในการประเมินประสิทธิผลของกระบวนการและหาแนวทางการพัฒนา กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมให้ประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น ดังนี้

3.1.1 บริบทหรือสิ่งแวดล้อม (Context)

เป็นการประเมินปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อโครงการ ซึ่งอยู่นอกเหนือการควบคุมของโครงการ โดยพิจารณาปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมตลอดจนปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นต่อกระบวนการ เพื่อตรวจสอบว่าปัจจัยภายนอกดังกล่าวมีผลกระทบต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของโครงการมากน้อยเพียงใด ซึ่งในการวิจัยนี้ประกอบด้วย ข้อมูลเบื้องต้นของพื้นที่ที่ทำการศึกษา กฎหมายที่เกี่ยวข้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย และแผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่งของไทย พ.ศ. 2558 – 2565

3.1.2 ปัจจัยนำเข้า (Input)

เป็นการประเมินปัจจัยนำเข้าหรือทรัพยากรต่าง ๆ ที่นำเข้ามาใช้สำหรับการดำเนินโครงการ ว่ามีความเพียงพอมากน้อยเพียงใด รวมทั้งมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพหรือไม่ ปัจจัยที่พิจารณาจากทรัพยากรที่มีอยู่ซึ่งมีผลต่อกระบวนการที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมาย ซึ่งในการวิจัยนี้ประกอบด้วย งบประมาณ บุคลากรในการดำเนินการ และข้อมูลที่ต้องครอบคลุม

3.1.3 กระบวนการ (Process)

เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบกระบวนการต่าง ๆ และวิธีการดำเนินการมีส่วนร่วมของประชาชนของโครงการว่าเป็นไปตามที่กำหนดไว้หรือไม่ รวมทั้งปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากกระบวนการดำเนินงาน เพื่อนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ ซึ่งในการวิจัยนี้ประกอบด้วย การเริ่มต้นเร็ว (Starting Early) ความครอบคลุมของผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) ความจริงใจ (Sincerity) วิธีการที่เหมาะสม (Suitability) และกระบวนการมีส่วนร่วม (Public participation)

3.1.4 ผลผลิต (Product)

เป็นการเปรียบเทียบผลผลิตจากโครงการกับวัตถุประสงค์ที่วางไว้ เพื่อตอบคำถามในการดำเนินโครงการว่าประสบความสำเร็จตามแผนที่วางไว้หรือไม่ ซึ่งในการวิจัยนี้ประกอบด้วย รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กระบวนการมีส่วนร่วมตามกฎหมาย และผลของกระบวนการมีส่วนร่วม

3.1.5 ผลกระทบ (Impact)

เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบผลกระทบที่เกิดขึ้นกับกระบวนการมีส่วนร่วมของโครงการ ทั้งด้านบวกและด้านลบที่มีผลต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งในการวิจัยนี้ประกอบด้วย การลดความขัดแย้ง และความเชื่อมั่นต่อโครงการ

จากนั้นนำผลการศึกษาที่ได้มาสรุปถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งการประเมินประสิทธิผลของกระบวนการ ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา เพื่อนำเสนอแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพสำเร็จมากยิ่งขึ้นในอนาคต

3.2 วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน และประชาชนที่เกี่ยวข้องในการประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา ประสิทธิภาพของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ตลอดจนข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และปัญหาและอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อหาแนวทางในการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ โดยการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interviews) และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบอกต่อ (Snowball Sampling) ร่วมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory observation) กับกลุ่มประชาชนที่เกี่ยวข้องในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา และการเก็บข้อมูลทุติยภูมิจากการวิจัยเอกสาร

(Documentary Research) เช่น เอกสารทางวิชาการ บทความ และวิทยานิพนธ์ เป็นต้น โดยนำข้อมูลมาทำการเรียบเรียงและวิเคราะห์เนื้อหา และใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อหาข้อสรุปของผลการศึกษามีความเหมาะสม

3.3 แหล่งข้อมูลในการวิจัย

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้านี้ ประกอบด้วยข้อมูลสำคัญ 2 ประเภท คือ ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.3.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data)

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลจากแหล่งที่มาของข้อมูลโดยตรง โดยการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interviews) และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบอกต่อ (Snowball Sampling) กับประชาชนและผู้นำชุมชนในพื้นที่โครงการ เจ้าหน้าที่หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล เจ้าหน้าที่ส่วนกลางสำนักงานโยธาและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เจ้าหน้าที่การรถไฟแห่งประเทศไทย บริษัทที่ปรึกษานักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อม และองค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม และร่วมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory observation) ในเวทีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนของโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา โดยนำประเด็นการสัมภาษณ์มารวบรวมข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และปัญหาและอุปสรรคจากผู้ให้สัมภาษณ์ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสรุปผลการศึกษา

3.3.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิที่ได้ผ่านการวิเคราะห์แล้ว ไม่ว่าจะเป็น หนังสือเอกสารทางวิชาการ บทความ เอกสารการประชุม ข้อมูลออนไลน์จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลกระทบมีส่วนร่วมของประชาชน

3.4 วิธีการเก็บข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับงานวิจัยครั้งนี้คือ การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interviews) กับประชาชนที่เกี่ยวข้องกับโครงการก่อสร้างรถไฟฟ้าทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา ซึ่งการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกที่มีลักษณะคำถามเป็นแบบปลายเปิด (Open-ended Questions) ร่วมกับปลายปิด (Close-ended Questions) โดยผู้วิจัยได้ออกแบบการสัมภาษณ์จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งกำหนดคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษานี้

3.4.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด (Open-ended Questions) ร่วมกับปลายปิด (Close-ended) ที่ใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษานี้ ได้จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วกำหนดคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา จากนั้นผู้วิจัยจึงนำแบบสัมภาษณ์ไปทดสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) เพื่อให้เนื้อหาของแบบสัมภาษณ์นั้นมีความเหมาะสม สอดคล้อง ตรงประเด็น และครอบคลุมกับสิ่งที่ต้องการศึกษา โดยผู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่ศึกษาเป็นผู้ประเมิน ตรวจสอบ และให้ความเห็นแบบสัมภาษณ์ดังกล่าว เมื่อได้แบบสัมภาษณ์ที่เป็นเครื่องมือในการวิจัยดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการศึกษานำร่อง (Pilot-Study) เพื่อทดสอบกับผู้ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ก่อนการทดสอบจริงกับประชาชนที่เกี่ยวข้องกับโครงการก่อสร้างรถไฟฟ้าทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา โดยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเพื่อการศึกษาในครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interviews) ที่สร้างขึ้นประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปหรือมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม

ส่วนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

3.4.2 การศึกษานำร่อง (Pilot – Study)

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษานำร่อง (Pilot Study) โดยได้เข้าไปสังเกตและสัมภาษณ์กับผู้ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ก่อนการทดสอบจริงกับประชาชนที่เกี่ยวข้องกับโครงการก่อสร้างรถไฟฟ้าทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา ซึ่งจะช่วยให้ผู้วิจัยได้แบบสอบถามที่ตรงประเด็นสำคัญ

ตามที่ต้องการศึกษา ตลอดจนเพื่อการปรับปรุงตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามและปัญหาที่คาดว่าจะพบในการทำวิจัยครั้งนี้

3.4.3 อุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

อุปกรณ์ที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่

1) แบบสัมภาษณ์ปลายเปิดร่วมกับปลายปิด โดยผู้วิจัยได้เตรียมไว้ล่วงหน้า เพื่อให้สะดวกในการบันทึกและวิเคราะห์ข้อมูล

2) เครื่องบันทึกเสียง เพื่อใช้บันทึกการสัมภาษณ์ การสนทนาที่เป็นประเด็นสำคัญของผู้ให้ข้อมูล โดยก่อนการสัมภาษณ์แต่ละครั้ง ผู้วิจัยได้ขออนุญาตจากผู้ให้สัมภาษณ์ก่อน ซึ่งช่วยให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลครบถ้วนตรงตามประเด็นที่ต้องการศึกษาและสามารถตรวจสอบกับที่บันทึกได้

3) กล้องถ่ายภาพ เพื่อใช้บันทึกภาพการสัมภาษณ์ และการสนทนาของผู้ให้ข้อมูล รวมทั้งสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปของพื้นที่ศึกษา

โดยจากการศึกษาได้กำหนดประเด็นและแนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ แสดงดังตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 ประเด็นและแนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์

ประเด็น	คำถาม	กลุ่มเป้าหมาย
บริบทหรือสิ่งแวดล้อม		
(Context)		
1. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย	- ท่านทราบหรือไม่ว่ากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย มีกฎหมายอะไรบ้าง	- หน่วยงานราชการส่วนกลาง - หน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่น - นักวิชาการ/องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม - เจ้าของโครงการ/บริษัทที่ปรึกษา - ผู้นำชุมชน/ประชาชน

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ประเด็น	คำถาม	กลุ่มเป้าหมาย
	- ท่านมีความเข้าใจในหลักการของกฎหมายดังกล่าวหรือไม่ อย่างไร	- หน่วยงานราชการส่วนกลาง - หน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่น - นักวิชาการ/องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม - เจ้าของโครงการ/บริษัทที่ปรึกษา - ผู้นำชุมชน/ประชาชน
	- ท่านคิดว่ากฎหมายดังกล่าวมีความเหมาะสมต่อการนำไปปฏิบัติมากน้อยเพียงใด อย่างไร	- หน่วยงานราชการส่วนกลาง - หน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่น - นักวิชาการ/องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม - เจ้าของโครงการ/บริษัทที่ปรึกษา
2. แผนพัฒนา โครงสร้างพื้นฐานด้าน คมนาคมขนส่งของไทย พ.ศ. 2558 - 2565	- ท่านคิดว่าแผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่งของไทยมีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด อย่างไร	- หน่วยงานราชการส่วนกลาง - หน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่น - นักวิชาการ/องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม - เจ้าของโครงการ/บริษัทที่ปรึกษา - ผู้นำชุมชน/ประชาชน
	- ท่านคิดว่าแผนการพัฒนาโครงการฯ ก่อให้เกิดผลดี หรือผลเสียต่อชุมชนและประชาชนในพื้นที่มากน้อยเพียงใด อย่างไร	- หน่วยงานราชการส่วนกลาง - หน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่น - นักวิชาการ/องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ประเด็น	คำถาม	กลุ่มเป้าหมาย
		- เจ้าของโครงการ/บริษัทที่ปรึกษา
	- ท่านคิดว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อแผนการพัฒนาโครงการฯ หรือไม่ อย่างไร	- หน่วยงานราชการส่วนกลาง - หน่วยงานราชการ ส่วนท้องถิ่น - นักวิชาการ/องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม
		- เจ้าของโครงการ/บริษัทที่ปรึกษา
ปัจจัยนำเข้า (Input)		
1. งบประมาณ	- ท่านคิดว่าทรัพยากร (งบประมาณ) ในกระบวนการมีส่วนร่วมของโครงการมีความเพียงพอหรือไม่ อย่างไร	- หน่วยงานราชการส่วนกลาง - หน่วยงานราชการ ส่วนท้องถิ่น - นักวิชาการ/องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม - เจ้าของโครงการ/บริษัทที่ปรึกษา - ผู้นำชุมชน/ประชาชน
2. บุคลากรในการดำเนินการ	- ท่านคิดว่าทรัพยากร (บุคลากรในการดำเนินงาน) ในกระบวนการมีส่วนร่วมของโครงการมีความเพียงพอหรือไม่ อย่างไร	- หน่วยงานราชการส่วนกลาง - หน่วยงานราชการ ส่วนท้องถิ่น - นักวิชาการ/องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม - เจ้าของโครงการ/บริษัทที่ปรึกษา - ผู้นำชุมชน/ประชาชน

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ประเด็น	คำถาม	กลุ่มเป้าหมาย
	- ท่านสามารถสอบถามและขอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากบุคลากรในการดำเนินงานได้เสมอหรือไม่ อย่างไร	- หน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่น - ผู้นำชุมชน/ประชาชน
3. ข้อมูล ที่ ถูก ต้อง ครอบคลุม	- ท่านคิดว่าวิธีการประชาสัมพันธ์โครงการ หรือช่องทางในการสื่อสารข้อมูลต่าง ๆ เหมาะสมหรือไม่ อย่างไร (เพื่อเป็นการให้ความรู้ในการตัดสินใจ และอธิบายเกี่ยวกับการดำเนินโครงการให้ประชาชนรับทราบข้อมูลได้อย่างถูกต้องครอบคลุม และเพียงพอ) - ท่านคิดว่าวิธีการประชาสัมพันธ์ในการให้ความรู้ สร้างความเข้าใจเพื่อประกอบการตัดสินใจต่อประชาชน และผู้มีส่วนได้เสียควรดำเนินการอย่างไร เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพต่อการพัฒนาโครงการ	- หน่วยงานราชการส่วนกลาง - หน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่น - นักวิชาการ/องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม - เจ้าของโครงการ/บริษัทที่ปรึกษา - ผู้นำชุมชน/ประชาชน - หน่วยงานราชการส่วนกลาง - หน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่น - นักวิชาการ/องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม - ผู้นำชุมชน/ประชาชน
กระบวนการ (Process)		
1. การเริ่มต้นเร็ว	- ท่านคิดว่าการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ระยะแรก ก่อให้เกิดประโยชน์หรือเกิดผลเสียต่อประชาชน หรือโครงการ และผู้มีส่วนได้เสียหรือไม่ อย่างไร	- หน่วยงานราชการส่วนกลาง - หน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่น - นักวิชาการ/องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม - เจ้าของโครงการ/บริษัทที่ปรึกษา

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ประเด็น	คำถาม	กลุ่มเป้าหมาย
2. ความครอบคลุมของ ผู้มีส่วนได้เสีย	- ท่านคิดว่าแนวคิดหรือวิธีการใน การกำหนดผู้มีส่วนได้เสียของ โครงการครอบคลุมหรือไม่ และมี แนวคิดหรือวิธีการใดที่จะทำให้ ครอบคลุมผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย (ผู้มีส่วนได้เสียโดยตรงและโดยอ้อม)	- ผู้นำชุมชน/ประชาชน - หน่วยงานราชการส่วนกลาง - หน่วยงานราชการ ส่วน ท้องถิ่น - นักวิชาการ/องค์กรพัฒนา เอกชนด้านสิ่งแวดล้อม - เจ้าของโครงการ/บริษัทที่ ปรึกษา
3. ความจริงจัง	- ท่านคิดว่าการเปิดเผยข้อมูลอย่าง จริงจัง มีการให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วน เพียงพอ และตอบสนอง ข้อสงสัยของผู้มีส่วนได้เสีย ก่อให้เกิดผลดีผลเสียหรือไม่ อย่างไร	- ผู้นำชุมชน/ประชาชน - หน่วยงานราชการส่วนกลาง - หน่วยงานราชการ ส่วน ท้องถิ่น - นักวิชาการ/องค์กรพัฒนา เอกชนด้านสิ่งแวดล้อม - เจ้าของโครงการ/บริษัทที่ ปรึกษา
4. วิธีการที่เหมาะสม	- ท่านคิดว่าเทคนิคหรือรูปแบบการ มีส่วนร่วมของประชาชนแบบใดที่ ควรนำมาใช้ในกระบวนการมีส่วน ร่วมของประชาชนในการ ประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของ ประเทศไทย เพราะเหตุใด	- ผู้นำชุมชน/ประชาชน - หน่วยงานราชการส่วนกลาง - หน่วยงานราชการ ส่วน ท้องถิ่น - นักวิชาการ/องค์กรพัฒนา เอกชนด้านสิ่งแวดล้อม - เจ้าของโครงการ/บริษัทที่ ปรึกษา - ผู้นำชุมชน/ประชาชน

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ประเด็น	คำถาม	กลุ่มเป้าหมาย
	- ท่านคิดว่า “การจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชน” เป็นเทคนิคการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการความขัดแย้งที่เหมาะสมหรือไม่ อย่างไร (ถ้าใช่อะไรคือจุดแข็ง ถ้าไม่ใช่อะไรคือจุดอ่อน)	- หน่วยงานราชการส่วนกลาง - หน่วยงานราชการ ส่วนท้องถิ่น - นักวิชาการ/องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม - เจ้าของโครงการ/บริษัทที่ปรึกษา - ผู้นำชุมชน/ประชาชน
5. กระบวนการมีส่วนร่วม	- ท่านคิดว่ากิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความเหมาะสมและเพียงพอหรือไม่ ต่อการให้ข้อมูล การได้รับข้อมูล และการตอบกลับ ข้อมูลต่อประชาชน โครงการ และผู้มีส่วนได้เสีย เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพ มีความหมายอย่างแท้จริง และประสบความสำเร็จ - ภายหลังการเข้าร่วมแสดงความเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสีย ท่านได้รับข้อมูลย้อนกลับจากทางโครงการหรือไม่ อย่างไร	- หน่วยงานราชการส่วนกลาง - หน่วยงานราชการ ส่วนท้องถิ่น - นักวิชาการ/องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม - เจ้าของโครงการ/บริษัทที่ปรึกษา - ผู้นำชุมชน/ประชาชน - หน่วยงานราชการ ส่วนท้องถิ่น - ผู้นำชุมชน/ประชาชน
ผลผลิต (Product)		
1. รายงานการประเมินผล กระทบสิ่งแวดล้อม	- ท่านคิดว่ารายงานการประเมินผล กระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการ พัฒนาต่าง ๆ มีความน่าเชื่อถือหรือไม่ อย่างไร	- หน่วยงานราชการส่วนกลาง - หน่วยงานราชการ ส่วนท้องถิ่น - นักวิชาการ/องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม - เจ้าของโครงการ/บริษัทที่ปรึกษา

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ประเด็น	คำถาม	กลุ่มเป้าหมาย
		- ผู้นำชุมชน/ประชาชน
	- ท่านคิดว่าการที่ประชาชนไม่มีความเชื่อถือ หรือเกิดการต่อต้านคัดค้านรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง มีสาเหตุมาจากอะไร	- หน่วยงานราชการส่วนกลาง - หน่วยงานราชการ ส่วนท้องถิ่น - นักวิชาการ/องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม - เจ้าของโครงการ/บริษัทที่ปรึกษา
2. กระบวนการมีส่วนร่วมตามกฎหมาย	- ท่านคิดว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมมีความครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนดหรือไม่อย่างไร	- ผู้นำชุมชน/ประชาชน - หน่วยงานราชการส่วนกลาง - หน่วยงานราชการ ส่วนท้องถิ่น - นักวิชาการ/องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม - เจ้าของโครงการ/บริษัทที่ปรึกษา
3. ผลของกระบวนการมีส่วนร่วม	- ท่านคิดว่าผลของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมมีประโยชน์มากน้อยต่อการดำเนินงานโครงการฯ เพียงใดอย่างไร	- ผู้นำชุมชน/ประชาชน - หน่วยงานราชการส่วนกลาง - หน่วยงานราชการ ส่วนท้องถิ่น - นักวิชาการ/องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม - เจ้าของโครงการ/บริษัทที่ปรึกษา
		- ผู้นำชุมชน/ประชาชน

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ประเด็น	คำถาม	กลุ่มเป้าหมาย
ผลกระทบ (Impact)		
1. การลดความขัดแย้ง	- ท่านคิดว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม จะช่วยลดความขัดแย้งระหว่างผู้มีส่วนได้เสียกับโครงการหรือไม่ อย่างไร - ท่านมีแนวทางที่จะช่วยลดความขัดแย้งระหว่างผู้มีส่วนได้เสียกับโครงการหรือไม่ อย่างไร	- หน่วยงานราชการส่วนกลาง - หน่วยงานราชการ ส่วนท้องถิ่น - นักวิชาการ/องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม - เจ้าของโครงการ/บริษัทที่ปรึกษา - ผู้นำชุมชน/ประชาชน - หน่วยงานราชการส่วนกลาง - หน่วยงานราชการ ส่วนท้องถิ่น - นักวิชาการ/องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม - เจ้าของโครงการ/บริษัทที่ปรึกษา - ผู้นำชุมชน/ประชาชน
2. ความเชื่อมั่น ต่อโครงการ	- ท่านคิดว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมจะช่วยเพิ่มความเชื่อมั่นหรือความเชื่อถือนระหว่างผู้มีส่วนได้เสียกับโครงการหรือไม่ อย่างไร	- หน่วยงานราชการส่วนกลาง - หน่วยงานราชการ ส่วนท้องถิ่น - นักวิชาการ/องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม - เจ้าของโครงการ/บริษัทที่ปรึกษา - ผู้นำชุมชน/ประชาชน

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ประเด็น	คำถาม	กลุ่มเป้าหมาย
ปัจจัยความสำเร็จ	- ท่านคิดมีแนวทางที่จะช่วยเพิ่มความเชื่อมั่นหรือความเชื่อถือนระหว่างผู้มีส่วนได้เสียกับโครงการหรือไม่ อย่างไร	- หน่วยงานราชการส่วนกลาง - หน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่น - นักวิชาการ/องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม - เจ้าของโครงการ/บริษัทที่ปรึกษา - ผู้นำชุมชน/ประชาชน
	- ท่านคิดว่าปัจจัยใดบ้างที่ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมประสบความสำเร็จ	- หน่วยงานราชการส่วนกลาง - หน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่น - นักวิชาการ/องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม - เจ้าของโครงการ/บริษัทที่ปรึกษา - ผู้นำชุมชน/ประชาชน
ปัญหาและอุปสรรค	- ท่านคิดว่าปัจจัยใดบ้างที่เป็นปัญหาหรืออุปสรรคต่อความสำเร็จของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม	- หน่วยงานราชการส่วนกลาง - หน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่น - นักวิชาการ/องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม - เจ้าของโครงการ/บริษัทที่ปรึกษา - ผู้นำชุมชน/ประชาชน

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ประเด็น	คำถาม	กลุ่มเป้าหมาย
ข้อเสนอแนะ	- ท่านมีข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมอย่างไรบ้าง	- หน่วยงานราชการส่วนกลาง - หน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่น - นักวิชาการ/องค์การพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม - เจ้าของโครงการ/บริษัทที่ปรึกษา - ผู้นำชุมชน/ประชาชน

3.5 กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นประชาชนที่ได้รับผลกระทบโดยตรง และประชาชนที่ได้รับผลกระทบโดยอ้อมจากการพัฒนาโครงการ แบ่งออกได้เป็น 5 กลุ่มหลัก ๆ ดังนี้

1) ผู้ได้รับผลกระทบ ประกอบด้วย

- (1) ประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาโครงการ จำนวน 26 คน
- (2) ผู้นำชุมชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาโครงการ จำนวน 24 คน

2) หน่วยงานที่รับผิดชอบจัดทำรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย

- (1) เจ้าหน้าที่การรถไฟแห่งประเทศไทย จำนวน 2 คน
- (2) บริษัทที่ปรึกษา จำนวน 2 คน

3) หน่วยงานที่ทำหน้าที่พิจารณารายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย

- (1) เจ้าหน้าที่สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.)

จำนวน 1 คน

4) หน่วยงานราชการท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

- (1) รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเขาหัวควาย จำนวน 1 คน
- (2) ผู้อำนวยการกองช่างองค์การบริหารส่วนตำบลท่าสะท้อน จำนวน 1 คน
- (3) ผู้อำนวยการกองช่างเทศบาลเมืองนาสาร จำนวน 1 คน
- (4) รองนายกเทศบาลตำบลเวียงสระ จำนวน 1 คน

- (5) นายกเทศบาลตำบลจันดี จำนวน 1 คน
 - (6) ผู้อำนวยการกองช่างเทศบาลเมืองทุ่งสง จำนวน 1 คน
 - (7) รองปลัดเทศบาลตำบลเขาชุมทอง จำนวน 1 คน
 - (8) นายกองค์การบริหารส่วนตำบลควนหนองควัว จำนวน 1 คน
 - (9) นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านชะอวด จำนวน 1 คน
 - (10) รองนายกเทศบาลเมืองพัทลุง จำนวน 1 คน
 - (11) รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลชัยบุรี จำนวน 1 คน
 - (12) ผู้อำนวยการกองช่างเทศบาลตำบลเขาชัยสน จำนวน 1 คน
 - (13) รองนายกเทศบาลตำบลควนเนียง จำนวน 1 คน
 - (14) นายกเทศบาลนครหาดใหญ่ จำนวน 1 คน
 - (15) ผู้อำนวยการกองช่างเทศบาลตำบลเขารูปช้าง จำนวน 1 คน
 - (16) รองนายกเทศบาลเมืองคลองแห จำนวน 1 คน
- 5) องค์การพัฒนเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม นักวิชาการสิ่งแวดล้อม และอื่น ๆ ประกอบด้วย
- (1) เจ้าหน้าที่องค์การพัฒนเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม จำนวน 1 คน
 - (2) ผู้เชี่ยวชาญด้านการมีส่วนร่วมและประชาสัมพันธ์ จำนวน 1 คน
 - (3) นักวิชาการสิ่งแวดล้อม จำนวน 1 คน
 - (4) นักวิชาการการมีส่วนร่วมและประชาสัมพันธ์ จำนวน 1 คน

ทั้งนี้ในการนำเสนอผลการศึกษาในการวิจัยจะไม่เปิดเผยชื่อของผู้ให้สัมภาษณ์ ดังนั้นผู้วิจัยจึงกำหนดรหัสผู้ให้สัมภาษณ์ เพื่อให้สอดคล้องกับจริยธรรมทางการวิจัย แสดงดังตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2 รหัสผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่	รหัสผู้ให้สัมภาษณ์
1	ประชาชนคนที่ 1 ตำบลเขาหัวควาย อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2	ประชาชนคนที่ 2 ตำบลท่าสะท้อน อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี
3	ประชาชนคนที่ 3 ตำบลนาสาร อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี
4	ประชาชนคนที่ 4 ตำบลคลองปราบ อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี
5	ประชาชนคนที่ 5 ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
6	ประชาชนคนที่ 6 ตำบลบ้านส้อง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
7	ประชาชนคนที่ 1 ตำบลฉวาง อำเภอลำตาหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช
8	ประชาชนคนที่ 2 ตำบลจันดี อำเภอลำตาหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่	รหัสผู้ให้สัมภาษณ์
9	ประชาชนคนที่ 3 ตำบลปากแพรก อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช
10	ประชาชนคนที่ 4 ตำบลนาบอน อำเภอนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช
11	ประชาชนคนที่ 5 ตำบลนาบอน อำเภอนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช
12	ประชาชนคนที่ 6 ตำบลร่อนพิบูลย์ อำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช
13	ประชาชนคนที่ 1 ตำบลมะกอกเหนือ อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง
14	ประชาชนคนที่ 2 ตำบลคูหาสวรรค์ อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง
15	ประชาชนคนที่ 3 ตำบลเขาชัยสน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง
16	ประชาชนคนที่ 4 ตำบลกวนขนุน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง
17	ประชาชนคนที่ 5 ตำบลคอนประดู่ อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง
18	ประชาชนคนที่ 6 ตำบลวังใหม่ อำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง
19	ประชาชนคนที่ 1 ตำบลรัตภูมิ อำเภอกวนเนียง จังหวัดสงขลา
20	ประชาชนคนที่ 2 ตำบลบางกล่ำ อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา
21	ประชาชนคนที่ 3 ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
22	ประชาชนคนที่ 4 ตำบลคอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
23	ประชาชนคนที่ 5 ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
24	ประชาชนคนที่ 6 ตำบลบ่อหย่าง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา
25	ประชาชนคนที่ 7 ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา
26	ประชาชนคนที่ 8 ตำบลพะวง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา
27	ผู้นำชุมชนคนที่ 1 ตำบลท่าสะท้อน อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี
28	ผู้นำชุมชนคนที่ 2 ตำบลนาไผ่ อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
29	ผู้นำชุมชนคนที่ 3 ตำบลนาสาร อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี
30	ผู้นำชุมชนคนที่ 4 ตำบลคลองปราบ อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี
31	ผู้นำชุมชนคนที่ 5 ตำบลบ้านส้อง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
32	ผู้นำชุมชนคนที่ 1 ตำบลฉวาง อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช
33	ผู้นำชุมชนคนที่ 2 ตำบลจันดี อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช
34	ผู้นำชุมชนคนที่ 3 ตำบลนาบอน อำเภอนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช
35	ผู้นำชุมชนคนที่ 4 ตำบลปากแพรก อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช
36	ผู้นำชุมชนคนที่ 5 ตำบลร่อนพิบูลย์ อำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

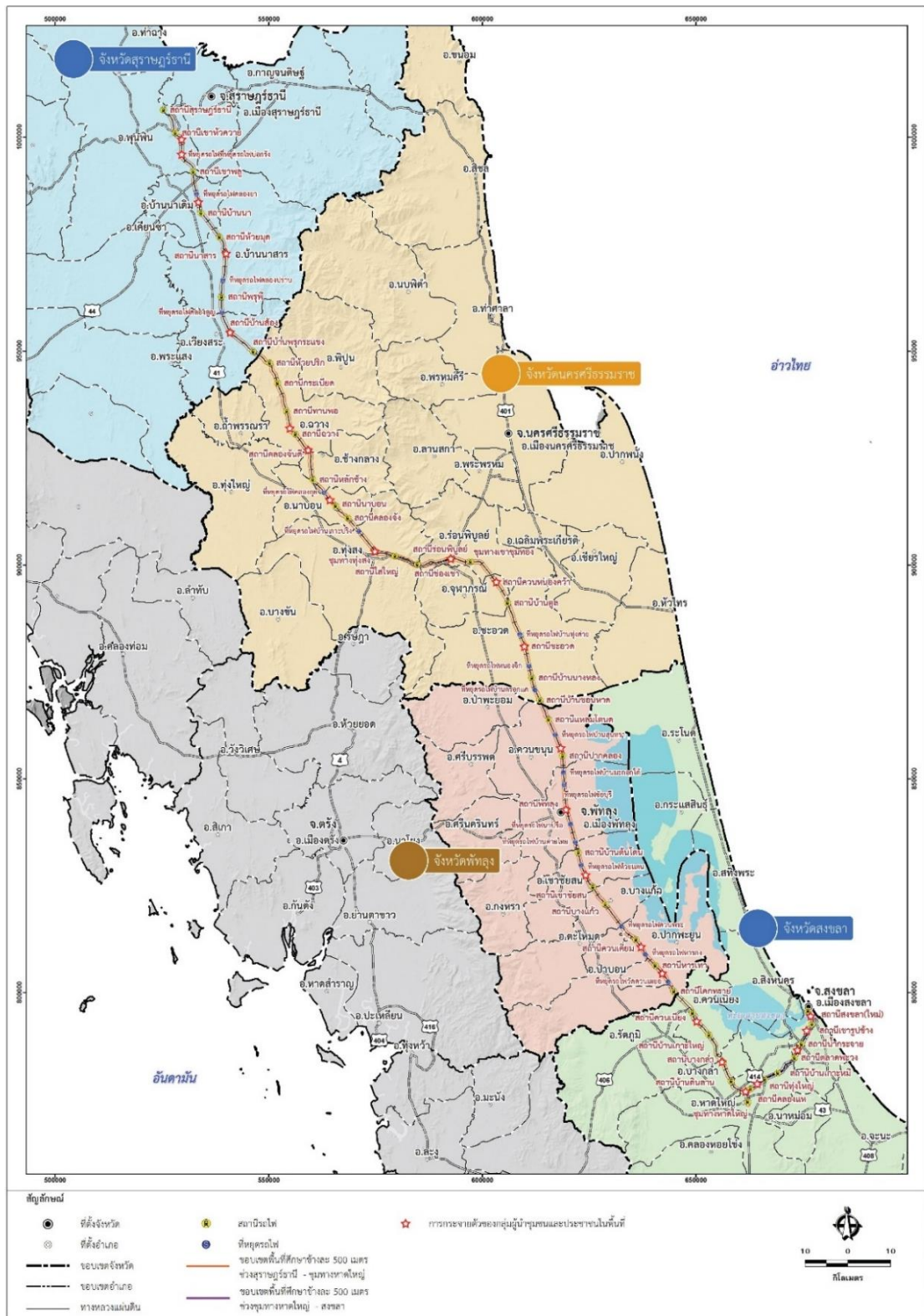
ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่	รหัสผู้ให้สัมภาษณ์
37	ผู้นำชุมชนคนที่ 1 ตำบลมะกอกเหนือ อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง
38	ผู้นำชุมชนคนที่ 2 ตำบลภูหาสวรรค์ อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง
39	ผู้นำชุมชนคนที่ 3 ตำบลเขาชัยสน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง
40	ผู้นำชุมชนคนที่ 4 ตำบลควนขนุน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง
41	ผู้นำชุมชนคนที่ 5 ตำบลคอนประคู้ อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง
42	ผู้นำชุมชนคนที่ 6 ตำบลวังใหม่ อำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง
43	ผู้นำชุมชนคนที่ 1 ตำบลรัตภูมิ อำเภอกวนเนียง จังหวัดสงขลา
44	ผู้นำชุมชนคนที่ 2 ตำบลบางกล่ำ อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา
45	ผู้นำชุมชนคนที่ 3 ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
46	ผู้นำชุมชนคนที่ 4 ตำบลคอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
47	ผู้นำชุมชนคนที่ 5 ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
48	ผู้นำชุมชนคนที่ 6 ตำบลบ่อยาง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา
49	ผู้นำชุมชนคนที่ 7 ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา
50	ผู้นำชุมชนคนที่ 8 ตำบลพะวง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา
51	เจ้าหน้าที่การรถไฟแห่งประเทศไทยคนที่ 1
52	เจ้าหน้าที่การรถไฟแห่งประเทศไทยคนที่ 2
53	บริษัทที่ปรึกษาคนที่ 1
54	บริษัทที่ปรึกษาคนที่ 2
55	เจ้าหน้าที่สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
56	รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเขาหัวควาย
57	ผู้อำนวยการกองช่างองค์การบริหารส่วนตำบลท่าสะท้อน
58	ผู้อำนวยการกองช่างเทศบาลเมืองนาสาร
59	รองนายกเทศบาลตำบลเวียงสระ
60	นายกเทศบาลตำบลจันดี
61	ผู้อำนวยการกองช่างเทศบาลเมืองทุ่งสง
62	รองปลัดเทศบาลตำบลเขาชุมทอง
63	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลควนหนองควัว
64	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านชะอวด

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่	รหัสผู้ให้สัมภาษณ์
65	รองนายกเทศบาลเมืองพัทลุง
66	รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลชัยบุรี
67	ผู้อำนวยการกองช่างเทศบาลตำบลเขาชัยสน
68	รองนายกเทศบาลตำบลควนเนียง
69	นายกเทศบาลนครหาดใหญ่
70	ผู้อำนวยการกองช่างเทศบาลตำบลเขารูปช้าง
71	รองนายกเทศบาลเมืองคลองแห
72	เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม
73	ผู้เชี่ยวชาญด้านการมีส่วนร่วมและประชาสัมพันธ์
74	นักวิชาการสิ่งแวดล้อม
75	นักวิชาการการมีส่วนร่วมและประชาสัมพันธ์

3.6 แผนที่โครงการและขอบเขตของประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในบริเวณพื้นที่ศึกษาโครงการ โดยมีรัศมีจากกึ่งกลางแนวเส้นทางรถไฟข้างละ 500 เมตร ครอบคลุมพื้นที่ 22 อำเภอ 80 ตำบล 4 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุง และจังหวัดสงขลา แสดงดังภาพที่ 3.2

ภาพที่ 3.2 แผนที่แสดงพื้นที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
แหล่งที่มา: บริษัท ปัญญา คอนซัลแตนท์ จำกัด, 2559.

3.7 การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

งานวิจัยนี้ทำการตรวจสอบข้อมูลในงานวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ข้อมูลมีความถูกต้องแม่นยำ และความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ประกอบด้วย การตรวจสอบข้อมูลสามเส้าด้านข้อมูล การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย และการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) โดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งในรูปแบบเอกสาร ผลการสังเกต และผลการสัมภาษณ์จากการจดบันทึกที่เก็บรวบรวมมาได้จากแหล่งต่าง ๆ ที่มีความแตกต่างกัน ทั้งในด้านเวลา สถานที่ และจากตัวบุคคล มาสรุปเพื่อเปรียบเทียบความสอดคล้องกัน รวมทั้งเพิ่มเติมประเด็นที่สำคัญให้มีความสมบูรณ์และครอบคลุมประเด็นการวิเคราะห์ที่ได้กำหนดไว้ โดยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จาก 3 แหล่ง ได้แก่ ประชาชน ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2) การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) โดยการตรวจสอบข้อมูลว่าหากเปลี่ยนผู้เก็บข้อมูลที่ไม่ใช่ผู้วิจัย ข้อมูลที่ได้ตรงมีความเหมือนกัน ซึ่งแสดงว่าผู้วิจัยได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง

3) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) โดยการวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interviews) แล้วนำผลการเก็บรวบรวมข้อมูลมาตรวจสอบ เพื่อตรวจสอบความครอบคลุมเพียงพอในการวิเคราะห์และสรุปผลของการศึกษา

3.8 ตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมินผล

ผู้วิจัยได้กำหนดตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา โดยอ้างอิงจากหลักเกณฑ์การประเมินตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษา โรงไฟฟ้าพระนครใต้ จังหวัดสมุทรปราการ (ปริญญ์ เลิศรัศมิ์มาลา, 2559) ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้มีความใกล้เคียง จึงได้นำมาใช้ในการประเมินปัจจัยด้านกระบวนการ ปัจจัยด้านผลผลิต และปัจจัยด้านผลกระทบให้ได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา แสดงดังตารางที่ 3.3 ถึง ตารางที่ 3.4

ตารางที่ 3.3 ตัวชี้วัดและเกณฑ์ในการให้คะแนนการประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนของโครงการก่อสร้างรถไฟฟ้าทางคู่ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา

แนวความคิด	หลักการประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชน	ตัวชี้วัด	เกณฑ์ในการให้คะแนน	
			เกณฑ์การประเมิน	
กระบวนการ	การเริ่มต้นเร็ว	การเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นตั้งแต่เริ่มต้นการศึกษาโครงการ (20 คะแนน)	รวม	
			เกณฑ์การประเมิน	
กระบวนการ	การเริ่มต้นเร็ว	การเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นตั้งแต่เริ่มต้นการศึกษาโครงการ (20 คะแนน)	1) การเปิดโอกาสให้ประชาชนทั้ง 7 กลุ่ม เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ตามแนวทางของสำนักงาน โยบาชและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตั้งแต่เริ่มต้นการศึกษาโครงการ โดยแบ่งการให้เกณฑ์การให้คะแนนเป็น 3 ระดับ ดังนี้	
			ระดับที่ 3 ครอบคลุมทั้ง 7 กลุ่ม (20 คะแนน)	
			ระดับที่ 2 ครอบคลุม 4-6 กลุ่ม (10 คะแนน)	
			ระดับที่ 1 ครอบคลุม 1-3 กลุ่ม (5 คะแนน)	
			2) มีแนวคิดหรือวิธีการในการกำหนดกลุ่มเป้าหมายหรือประชาชนทั้งทางตรงและทางอ้อมของโครงการที่มีความครอบคลุมตามระยะการศึกษาถึงแวงล้อม 500 เมตร โดยแบ่งการให้เกณฑ์การให้คะแนนเป็น 3 ระดับ ดังนี้	
- ความครอบคลุมของผู้มีส่วนได้เสีย	การมีส่วนร่วม	การเปิดโอกาสให้ประชาชนทั้งทางตรงและทางอ้อมของโครงการให้มีโอกาสเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วม (20 คะแนน)	ระดับที่ 3 ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายร้อยละ 80 ขึ้นไป (20 คะแนน)	
			ระดับที่ 2 ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายร้อยละ 50-79 (10 คะแนน)	
			ระดับที่ 1 ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายน้อยกว่าร้อยละ 50 (5 คะแนน)	

ตารางที่ 3.3 (ต่อ)

แนวความคิด	หลักการประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชน	ตัวชี้วัด	เกณฑ์ในการให้คะแนน	
			เกณฑ์การประเมิน	รวม
- ความจริงใจ	3) การเปิดเผยข้อมูลและมีการให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วนเพียงพอ และตอบสนองข้อสงสัยของประชาชน (10 คะแนน)	3) การเปิดเผยข้อมูลการศึกษาของโครงการในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างถูกต้อง ครบถ้วน เพียงพอ เช่น แนวทางการออกแบบ มาตรการด้านสิ่งแวดล้อม เป็นต้น และตอบสนองข้อสงสัยของประชาชนทั้ง 7 กลุ่ม โดยแบ่งการให้เกณฑ์การให้คะแนนเป็น 3 ระดับ ดังนี้	ระดับที่ 3 ข้อมูลที่ใช้ในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความถูกต้อง ตรงไปตรงมา ประชาชนสามารถเข้าใจได้ร้อยละ 80 ขึ้นไป (10 คะแนน)	
	ระดับที่ 2 ข้อมูลที่ใช้ในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความถูกต้อง แต่บางส่วนเป็นข้อมูลเป็นเชิงเทคนิค ประชาชนสามารถเข้าใจได้ร้อยละ 50-79 (5 คะแนน)	ระดับที่ 1 ข้อมูลที่ใช้ในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ไม่ถูกต้องและไม่สอดคล้องกับข้อเท็จจริง ประชาชนสามารถเข้าใจได้น้อยกว่าร้อยละ 50 (2.5 คะแนน)		

ตารางที่ 3.3 (ต่อ)

แนวความคิด	หลักการประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชน	ตัวชี้วัด	เกณฑ์ในการให้คะแนน	
			เกณฑ์การประเมิน	รวม
		4) มีช่องทางการเผยแพร่หรือประชาสัมพันธ์ข้อมูลให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารรายละเอียดของโครงการ (10คะแนน)	4) มีช่องทางการเผยแพร่หรือประชาสัมพันธ์ข้อมูลผ่านช่องทางสื่อสารสาธารณะ ตามแนวทางการประเมินผลกระทบทางสุขภาพในรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เช่น เว็บไซต์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สิ่งตีพิมพ์ เป็นต้น โดยแบ่งการให้เกณฑ์การให้คะแนนเป็น 3 ระดับ ดังนี้ ระดับที่ 3 มีช่องทางการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลมากกว่า 3 ช่องทางขึ้นไป (10 คะแนน) ระดับที่ 2 มีช่องทางการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูล 2 ช่องทาง (5 คะแนน) ระดับที่ 1 มีช่องทางการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูล 1 ช่องทาง (2.5 คะแนน)	
			5) มีเทคนิคหรือรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีลักษณะที่เหมาะสมของพื้นที่และของกลุ่มประชาชน ตามแนวทางของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น จัดเวทีปรึกษาหารือ เวทีรับฟังความคิดเห็น และประชุมกลุ่มย่อย เป็นต้น โดยแบ่งการให้เกณฑ์การให้คะแนนเป็น 3 ระดับ ดังนี้	
	-วิธีการที่เหมาะสม			

ตารางที่ 3.3 (ต่อ)

แนวความคิด	หลักการประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชน	ตัวชี้วัด	เกณฑ์ในการให้คะแนน		รวม
			เกณฑ์การประเมิน		
	- กระบวนการมีส่วนร่วม	6) มีการให้ข้อมูลของโครงการต่อประชาชนล่วงหน้า ก่อนเริ่มดำเนินการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน (10 คะแนน)	ระดับที่ 3 เทคนิคหรือรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีลักษณะที่เหมาะสมมากกว่า 3 เทคนิคขึ้นไป (20 คะแนน)		
			ระดับที่ 2 เทคนิคหรือรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีลักษณะที่เหมาะสม 2 เทคนิค (10 คะแนน)		
			ระดับที่ 1 เทคนิคหรือรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีลักษณะที่เหมาะสม 1 เทคนิค (5 คะแนน)		
			6) มีการให้ข้อมูลของโครงการต่อประชาชนล่วงหน้า 15 วัน ตามแนวทางของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ก่อนเริ่มดำเนินการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน โดยแบ่งการให้เกณฑ์การให้คะแนนเป็น 3 ระดับ ดังนี้		
			ระดับที่ 3 มีการให้ข้อมูลของโครงการต่อประชาชนล่วงหน้า 15 วัน ครบทุกกลุ่ม (10 คะแนน)		
			ระดับที่ 2 มีการให้ข้อมูลของโครงการต่อประชาชนล่วงหน้า 15 วัน 4-6 กลุ่ม (5 คะแนน)		
			ระดับที่ 1 มีการให้ข้อมูลของโครงการต่อประชาชนล่วงหน้า 15 วัน 1-3 กลุ่ม (2.5 คะแนน)		

ตารางที่ 3.3 (ต่อ)

แนวความคิด	หลักการประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชน	ตัวชี้วัด	เกณฑ์ในการให้คะแนน		
			เกณฑ์การประเมิน	รวม	
ผลผลิต (Product)	- รายงานการประเมินผล กระทั่งถึงแวดลอม	1) มีการป้อนข้อมูลย้อนกลับสู่ประชาชน ภายหลังจากการรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ของประชาชน 15 วัน โดยแบ่งการให้เกณฑ์การให้คะแนนเป็น 3 ระดับ ดังนี้ ระดับที่ 3 มีการป้อนข้อมูลย้อนกลับสู่ประชาชน ภายหลังจาก 15 วัน ครบทุกกลุ่ม (10 คะแนน) ระดับที่ 2 มีการป้อนข้อมูลย้อนกลับสู่ประชาชน ภายหลังจาก 15 วัน 4-6 กลุ่ม (5 คะแนน) ระดับที่ 1 การป้อนข้อมูลย้อนกลับสู่ประชาชน ภายหลังจาก 15 วัน 1-3 กลุ่ม (2.5 คะแนน)	7) มีการป้อนข้อมูลย้อนกลับสู่ประชาชน ภายหลังจากการรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ของประชาชน 15 วัน โดยแบ่งการให้เกณฑ์การให้คะแนนเป็น 3 ระดับ ดังนี้ ระดับที่ 3 มีการป้อนข้อมูลย้อนกลับสู่ประชาชน ภายหลังจาก 15 วัน ครบทุกกลุ่ม (10 คะแนน) ระดับที่ 2 มีการป้อนข้อมูลย้อนกลับสู่ประชาชน ภายหลังจาก 15 วัน 4-6 กลุ่ม (5 คะแนน) ระดับที่ 1 การป้อนข้อมูลย้อนกลับสู่ประชาชน ภายหลังจาก 15 วัน 1-3 กลุ่ม (2.5 คะแนน)		
			รวม		
			1) มีการเปิดเผยข้อมูลในรายงานการประเมินผลกระทั่งถึงแวดลอม เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบถึงมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมที่กำหนด โดยแบ่งการให้เกณฑ์การให้คะแนนเป็น 3 ระดับดังนี้ ระดับที่ 1 มีการเปิดเผยข้อมูลในรายงานการประเมินผลกระทั่งถึงแวดลอม ครบทุกกลุ่ม (40 คะแนน) ระดับที่ 2 มีการเปิดเผยข้อมูลในรายงานการประเมินผลกระทั่งถึงแวดลอม 4-6 กลุ่ม (20 คะแนน)		

ตารางที่ 3.3 (ต่อ)

แนวความคิด	หลักการประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชน	ตัวชี้วัด	เกณฑ์ในการให้คะแนน	
			เกณฑ์การประเมิน	รวม
	- กระบวนการมีส่วนร่วมตามกฎหมาย	2) การปฏิบัติตามกฎหมายที่มีส่วนร่วมของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการของโครงการก่อสร้างรถไฟฟ้าทางคู่มือ (30 คะแนน)	ระดับที่ 1 มีการเปิดเผยข้อมูลในรายงานการประเมินผลกระทบล่วงหน้า 1-3 กลุ่ม (10 คะแนน)	
			2) โครงการก่อสร้างรถไฟฟ้า ช่วงสายสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา ปฏิบัติตามกฎหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งการให้เกณฑ์การให้คะแนนเป็น 3 ระดับ ดังนี้	
			ระดับที่ 3 โครงการก่อสร้างรถไฟฟ้าทางคู่มือการปฏิบัติตามกฎหมายการมีส่วนร่วมของประชาชน ตามแนวทางของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และตามระเบียบสำนักงานฯ ครบทั้งหมด (30 คะแนน)	
			ระดับที่ 2 โครงการก่อสร้างรถไฟฟ้าทางคู่มือการปฏิบัติตามกฎหมายการมีส่วนร่วมของประชาชน ตามแนวทางของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และตามระเบียบสำนักงานฯ เป็นบางเรื่อง (15 คะแนน)	

ตารางที่ 3.3 (ต่อ)

แนวความคิด	หลักการประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชน	ตัวชี้วัด	เกณฑ์ในการให้คะแนน		รวม
			เกณฑ์การประเมิน		
	- ผลของกระบวนการมีส่วนร่วม	3) ผลจากกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนมีผลต่อการดำเนินงานของโครงการก่อสร้างรถไฟฟ้าถู่ (30 คะแนน)	ระดับที่ 1 โครงการก่อสร้างรถไฟฟ้าถู่มีการปฏิบัติตามกฎหมายการมีส่วนร่วมของประชาชน ตามแนวทางการดำเนินงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และตามระเบียบสำนักงานฯ ไม่ครบทั้งหมด (7.5 คะแนน)		
			ระดับที่ 2 โครงการก่อสร้างรถไฟฟ้าถู่ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา นำข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนมาปรับให้มีความเหมาะสมตามสภาพพื้นที่ปัจจุบัน โดยแบ่งการให้เกณฑ์การให้คะแนนเป็น 3 ระดับ ดังนี้		
			ระดับที่ 1 โครงการก่อสร้างรถไฟฟ้าถู่ นำข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะทุกข้อจากการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนมาปรับเปลี่ยนให้มีความเหมาะสม (30 คะแนน)		
			ระดับที่ 2 โครงการก่อสร้างรถไฟฟ้าถู่ นำข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะบางข้อจากการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนมาปรับเปลี่ยนให้มีความเหมาะสม (15 คะแนน)		

ตารางที่ 3.3 (ต่อ)

แนวความคิด	หลักการประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชน	ตัวชี้วัด	เกณฑ์ในการให้คะแนน		รวม
			เกณฑ์การประเมิน		
ผลกระทบ (Impact)	- การลดความขัดแย้ง	1) โครงการดำเนินการอย่างเป็นธรรมกับทุกกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้อง โดยมีขดเขยถึงปลูกสร้างและจัดสรรพื้นที่อพยพให้กับประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการ (50 คะแนน)	ระดับที่ 3 โครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ไม่นำข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนมาปรับรูปแบบให้มีความเหมาะสม (7.5 คะแนน)		
			รวม		
			1) มีแผนและขั้นตอนในการสำรวจการขดเขยทรัพย์สินของประชาชนที่ได้รับผลกระทบ และจำนวนสิ่งปลูกสร้างของโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปตรวจสอบกรรมสิทธิ์และกำหนดราคาส่งปลูกสร้าง โดยแบ่งการให้เกณฑ์การให้คะแนนเป็น 3 ระดับ (25 คะแนน) ดังนี้ ระดับที่ 3 มีแผนและขั้นตอน และมีการสำรวจการขดเขยทรัพย์สินของประชาชนที่ได้รับผลกระทบ และจำนวนสิ่งปลูกสร้าง ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายทั้งหมด (25 คะแนน)		
			ระดับที่ 2 มีแผนและขั้นตอน แต่มีการสำรวจการขดเขยทรัพย์สินของประชาชนที่ได้รับผลกระทบ และจำนวนสิ่งปลูกสร้างไม่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายทั้งหมด (12.5 คะแนน)		

ตารางที่ 3.3 (ต่อ)

แนวความคิด	หลักการประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชน	ตัวชี้วัด	เกณฑ์ในการให้คะแนน	รวม
			ระดับที่ 1 "ไม่มีแผนและขั้นตอน และไม่มีการสำรวจการชดเชยทรัพย์สินของประชาชนที่ได้รับผลกระทบ และจำนวนสิ่งปลูกสร้างของกลุ่มเป้าหมาย (6.25 คะแนน) 2) มีกระบวนการชดเชยทรัพย์สินของประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่อย่างเป็นธรรม โดยแบ่งการให้เกณฑ์การให้คะแนนเป็น 3 ระดับ (25 คะแนน) ดังนี้ ระดับที่ 1 มีกระบวนการชดเชยทรัพย์สินของประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการครอบคลุมเป้าหมายทั้งหมด (25 คะแนน) ระดับที่ 2 มีกระบวนการชดเชยทรัพย์สินของประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการร้อยละ 60 ขึ้นไป (12.5 คะแนน) ระดับที่ 1 มีกระบวนการชดเชยทรัพย์สินของประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการน้อยกว่าร้อยละ 60 (6.25 คะแนน)	

ตารางที่ 3.3 (ต่อ)

ตารางที่ 3.4 ผลรวมของคะแนนจากการประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนตามกรอบแนวคิด 3 ด้าน

แนวความคิด	หลักการประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชน	ค่าน้ำหนัก	คะแนนเต็ม	คะแนนที่ได้	คะแนนที่ได้คิดเป็นร้อยละ
1) กระบวนการ (Process)	- การเริ่มต้นเร็ว - ความครอบคลุมของผู้มีส่วนได้เสีย - ความจริงใจ - วิธีการที่เหมาะสม - กระบวนการมีส่วนร่วม	ร้อยละ 40	100		
2) ผลผลิต (Product)	- รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม - กระบวนการมีส่วนร่วมตามกฎหมาย - ผลของกระบวนการมีส่วนร่วม	ร้อยละ 40	100		
3) ผลกระทบ (Impact)	- การลดความขัดแย้ง - ความเชื่อมั่นต่อโครงการ	ร้อยละ 20	100		
รวม		ร้อยละ 100	300		

ดังนั้น ผลรวมของคะแนนจากการประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนตามกรอบแนวคิด 3 ด้าน ได้แก่ กระบวนการ (Process) ผลผลิต (Product) และผลกระทบ (Impact) มีดังนี้

- 1) คะแนนรวม $\geq 90\%$ = การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความเหมาะสมดีมาก
- 2) คะแนนรวมอยู่ระหว่าง 70% - 89% = การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความเหมาะสมดี
- 3) คะแนนรวมอยู่ระหว่าง 50% - 69% = การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความเหมาะสมปานกลาง
- 4) คะแนนรวม 30% - 49% = การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความเหมาะสมน้อย
- 5) คะแนนรวม $< 30\%$ = การมีส่วนร่วมของประชาชนควรมีการปรับปรุงอย่างยิ่ง

3.9 การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาในครั้งนี้ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ววิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์โดยใช้เทคนิคการประเมินแบบ CIPP-I Model ซึ่งประกอบด้วย 1) ปัจจัยภายนอก (Context) ได้แก่ ข้อมูลเบื้องต้นของพื้นที่ที่ทำการศึกษา กฎหมายที่เกี่ยวข้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย และแผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่งของไทย พ.ศ. 2558 – 2565 2) ปัจจัยนำเข้า (Input) ได้แก่ งบประมาณ บุคลากรในการดำเนินการ และข้อมูลที่ต้องครอบคลุม 3) กระบวนการ (Process) ได้แก่ การเริ่มต้นเร็ว (Starting Early) ความครอบคลุมของผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) ความจริงใจ (Sincerity) วิธีการที่เหมาะสม (Suitability) และกระบวนการมีส่วนร่วม (Public participation) 4) ผลผลิต (Product) ได้แก่ รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กระบวนการมีส่วนร่วมตามกฎหมาย และผลของกระบวนการมีส่วนร่วม 5) ผลกระทบ (Impact) ได้แก่ การลดความขัดแย้ง และความเชื่อมั่นต่อโครงการ จากนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ เอกสารทางวิชาการ บทความ เอกสารการประชุม ข้อมูลออนไลน์จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่ได้จากผู้ให้สัมภาษณ์ เพื่อหาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จรวมถึงประเด็นปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา เพื่อนำมาสรุปตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยต่อไป

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การวิจัยเรื่อง การประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟฟ้าทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interviews) และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบอกต่อ (Snowball Sampling) ร่วมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory observation) กับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการก่อสร้างรถไฟฟ้าทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา พร้อมทั้งการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งสามารถสรุปผลการศึกษาออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

4.1 กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟฟ้าทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา

4.2 ประสิทธิภาพของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟฟ้าทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา

4.3 แนวทางในการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟฟ้าทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา ให้ประสบความสำเร็จ

4.1 กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟฟ้าทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมกรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟฟ้าทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา ผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษาดังต่อไปนี้

4.1.1 ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไป

ผลจากการศึกษาข้อมูลทั่วไปของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียของโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา ประกอบด้วย

1) กลุ่มผู้ได้รับผลกระทบ รวมทั้งสิ้น 50 คน ประกอบด้วย ประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาโครงการ จำนวน 26 คน แบ่งเป็นประชาชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี 6 คน ประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช 6 คน ประชาชนในจังหวัดพัทลุง 6 คน และประชาชนในจังหวัดสงขลา 8 คน และผู้นำชุมชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาโครงการ จำนวน 24 คน แบ่งเป็นผู้นำชุมชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี 5 คน ผู้นำชุมชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช 5 คน ผู้นำชุมชนในจังหวัดพัทลุง 6 คน และผู้นำชุมชนในจังหวัดสงขลา 8 คน

2) หน่วยงานที่รับผิดชอบจัดทำรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่การรถไฟแห่งประเทศไทย จำนวน 2 คน และบริษัทที่ปรึกษา จำนวน 2 คน

3) หน่วยงานที่ทำหน้าที่พิจารณารายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) จำนวน 1 คน

4) หน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง จำนวน 16 คน ประกอบด้วย รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเขาหัวควาย ผู้อำนวยการกองช่างองค์การบริหารส่วนตำบลท่าสะท้อน ผู้อำนวยการกองช่างเทศบาลเมืองนาสาร รองนายกเทศบาลตำบลเวียงสระ นายกเทศบาลตำบลจันดี ผู้อำนวยการกองช่างเทศบาลเมืองทุ่งสง รองปลัดเทศบาลตำบลเขาชุมทอง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลควนหนองควัว นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านชะอวด รองนายกเทศบาลเมืองพัทลุง รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลชัยบุรี ผู้อำนวยการกองช่างเทศบาลตำบลเขาชัยสน รองนายกเทศบาลตำบลควนเนียง นายกเทศบาลนครหาดใหญ่ ผู้อำนวยการกองช่างเทศบาลตำบลเขารูปช้าง และรองนายกเทศบาลเมืองคลองแห

5) องค์การพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม นักวิชาการสิ่งแวดล้อม และอื่น ๆ ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่องค์การพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม จำนวน 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการมีส่วนร่วมและประชาสัมพันธ์ จำนวน 1 คน นักวิชาการสิ่งแวดล้อม จำนวน 1 คน นักวิชาการการมีส่วนร่วมและประชาสัมพันธ์ จำนวน 1 คน

ทั้งนี้ จากการสัมภาษณ์กลุ่มที่เป็นประชาชนในพื้นที่และตัวแทนผู้นำชุมชน พบว่า แบ่งเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง โดยผู้ให้สัมภาษณ์เพศชายคิดเป็นร้อยละ 55.56 และเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 44.44 มีอายุส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 51-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 44.44 รองลงมาอยู่ในช่วง 60 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 33.33 ในส่วนของระดับการศึกษาส่วนใหญ่ผู้ให้สัมภาษณ์จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 27.78 รองลงมาจบการศึกษาในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น

และระดับอนุปริญญา/ปวส. คิดเป็นร้อยละ 16.67 ตามลำดับ โดยประชาชนในพื้นที่และตัวแทนผู้นำชุมชนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 38.89 รองลงมาประกอบอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 22.22 ซึ่งประชาชนในพื้นที่และตัวแทนผู้นำชุมชนส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่มานานกว่า 35 ปีคิดเป็นร้อยละ 72.22 และเมื่อถามถึงการเข้าร่วมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบแวดล้อมของโครงการ พบว่า ส่วนใหญ่เคยเข้าร่วม คิดเป็นร้อยละ 83.33 และไม่เคยเข้าร่วม คิดเป็นร้อยละ 16.67 ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลทั่วไปของประชาชนและผู้นำชุมชน

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1) เพศ		
ชาย	28	55.56
หญิง	22	44.44
รวม	50	100.00
2) อายุ		
ต่ำกว่า 20 ปี	0	0.00
20-30 ปี	0	0.00
31-40 ปี	3	5.56
41-50 ปี	8	16.67
51-60 ปี	22	44.44
60 ปีขึ้นไป	17	33.33
รวม	50	100.00
3) ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	8	16.67
มัธยมศึกษาตอนต้น	8	16.67
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	6	11.11
อนุปริญญา/ปวส.	8	16.67
ปริญญาตรี	14	27.78
สูงกว่าปริญญาตรี	6	11.11
อื่นๆ	0	0.00
รวม	50	100.00

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
4) อาชีพหลัก		
เกษตรกรรม	19	38.89
เลี้ยงสัตว์	0	0.00
ประมง	0	0.00
ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย	8	16.67
รับจ้างทั่วไป	8	16.67
พนักงานบริษัทเอกชน	3	5.56
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	11	22.22
อื่นๆ	0	0.00
รวม	50	100.00
5) ระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่		
ต่ำกว่า 5 ปี	0	0.00
5-15 ปี	0	0.00
16-25 ปี	0	0.00
26-35 ปี	14	27.78
มากกว่า 35 ปีขึ้นไป	36	72.22
รวม	50	100.00
6) การเข้าร่วมในกระบวนการมีส่วนร่วมของโครงการ		
เคย	42	83.33
ไม่เคย	8	16.67
รวม	50	100.00

สำหรับเจ้าหน้าที่หน่วยงานราชการส่วนกลาง และส่วนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่การรถไฟแห่งประเทศไทย เจ้าหน้าที่สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บริษัทที่ปรึกษา เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม ผู้เชี่ยวชาญด้านการมีส่วนร่วมและประชาสัมพันธ์ นักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อม และนักวิชาการการมีส่วนร่วมและประชาสัมพันธ์ มีระดับการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาตรีจนถึงปริญญาเอก

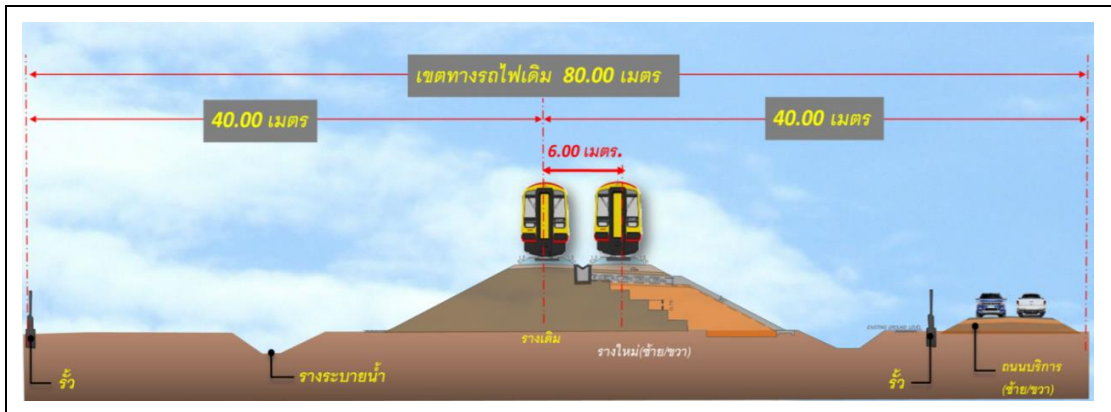
4.1.2 บริบทหรือสิ่งแวดล้อม (Context)

จากการศึกษาพบว่าบริบทหรือสิ่งแวดล้อมของโครงการที่มีผลต่อกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา ประกอบด้วย ข้อมูลเบื้องต้นของพื้นที่ที่ทำการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย และแผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่งของไทย พ.ศ. 2558 - 2565 โดยมีรายละเอียดของผลการศึกษาแต่ละประเด็นดังนี้

4.1.2.1 ข้อมูลเบื้องต้นของพื้นที่ที่ทำการศึกษา

จากการศึกษาข้อมูลเอกสารของบริษัท ปัญญา คอนซัลแตนท์ จำกัด (2559) พบว่าข้อมูลเบื้องต้นของพื้นที่ที่ทำการศึกษา อยู่ในพื้นที่ของการรถไฟแห่งประเทศไทย ซึ่งแนวเส้นทางพาดผ่านพื้นที่รวม 4 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุง และจังหวัดสงขลา มีระยะทางรวมทั้งสิ้น 321 กิโลเมตร และใช้พื้นที่จากกึ่งกลางแนวเส้นทางรถไฟข้างละ 500 เมตร ทั้งนี้ได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ช่วง คือช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่ ปัจจุบันแนวเส้นทางรถไฟช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่ เป็นรถไฟทางเดี่ยวตลอดเส้นทางตั้งแต่สถานีสุราษฎร์ธานีจนถึงสถานีชุมทางหาดใหญ่ ระยะทาง 291 กิโลเมตร มีสถานีและที่หยุดรถไฟทั้งสิ้น 58 แห่ง (ไม่รวมสถานีสุราษฎร์ธานี) โดยได้ออกแบบทางใหม่ขนานไปกับแนวรถไฟปัจจุบัน แสดงดังภาพที่ 4.1

เนื่องจากแนวเส้นทางในช่วงนี้มีระยะทางยาว และมีช่วงทางโค้งกว่า 145 แห่ง บางช่วงของแนวเส้นทางมีข้อจำกัดในการเดินรถที่ไม่สามารถวิ่งด้วยความเร็ว 120-160 กิโลเมตรต่อชั่วโมงได้ ทางการรถไฟแห่งประเทศไทยจึงได้มีการออกแบบปรับปรุงแนวเส้นทางในช่วงที่เป็นทางโค้งบางแห่งโดยไม่ต้องทำการเวนคืนที่ดินเพิ่มเติมจำนวน 49 แห่ง และจำเป็นต้องเวนคืนเพิ่มเพื่อเปลี่ยนแปลงแนวเส้นทางใน 3 ช่วง ได้แก่ 1. ช่วงระหว่างสถานีเขาหัวควายถึงป้ายหยุดรถบ่อกรัง 2. ช่วงระหว่างป้ายหยุดรถบ่อกรังถึงสถานีเขาพลู และ 3. ช่วงระหว่างสถานีนาบอนถึงสถานีคลองจ้ง

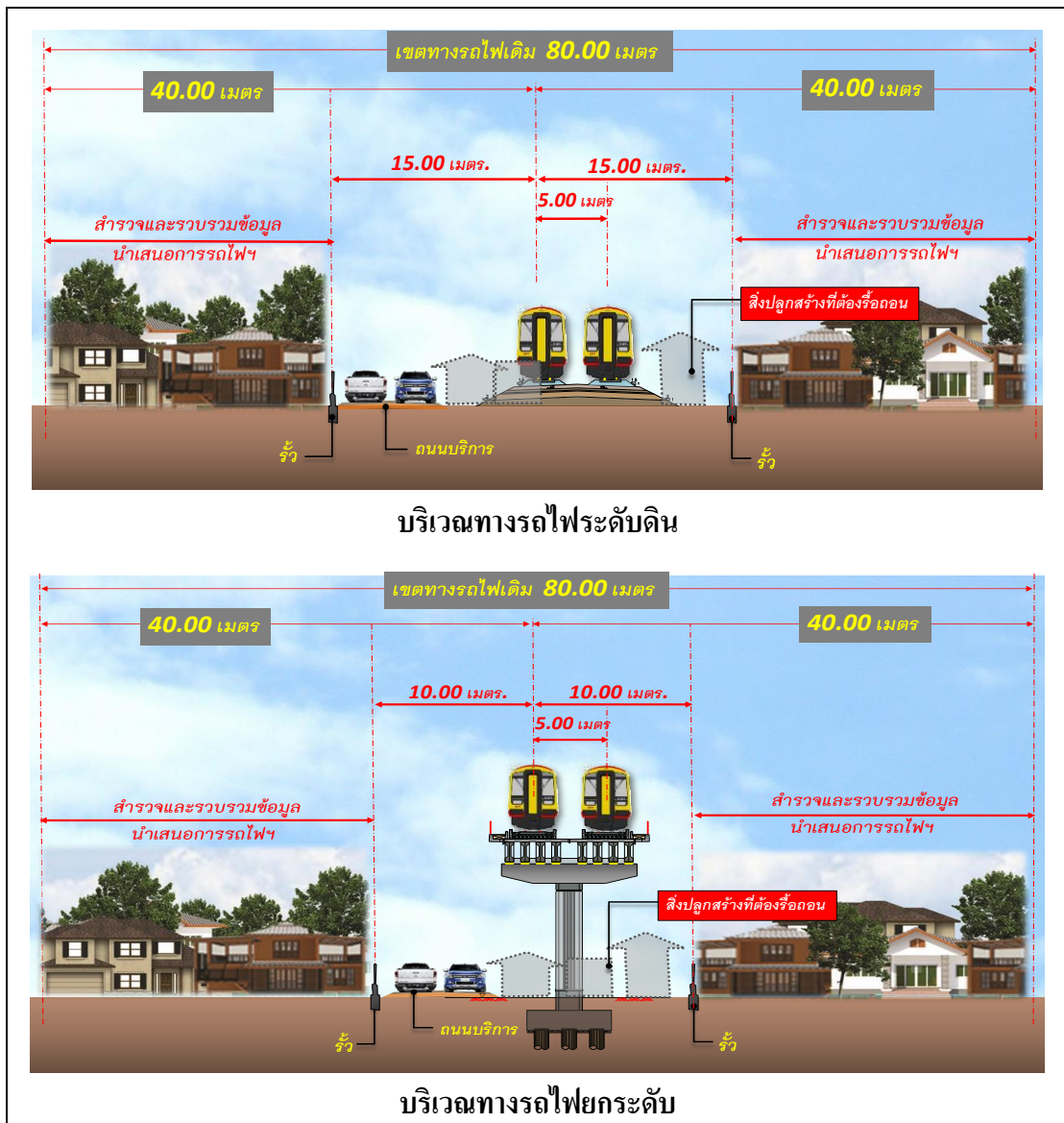

ภาพที่ 4.1 รูปตัดทางรถไฟช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่

สำหรับแนวเส้นทางรถไฟช่วงชุมทางหาดใหญ่-สงขลา ระยะทาง 29 กิโลเมตร เนื่องจากแนวเส้นทางช่วงนี้ได้ถูกยุบเลิกไปตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521 ปัจจุบันไม่มีการเดินรถและทางรถไฟอยู่ในสภาพทรุดโทรม บางแห่งถูกปิดทับด้วยสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ แสดงดังภาพที่ 4.2 ในขั้นตอนศึกษาความเหมาะสมฯ ได้กำหนดแนวเส้นทางโดยอาศัยข้อมูลแนวเส้นทางและเขตทางรถไฟที่มีอยู่เดิม พร้อมทั้งตำแหน่งสถานีใหม่ 7 แห่ง (ไม่รวมสถานีหาดใหญ่) จาก 14 สถานีเดิมที่มีการยุบเลิกไป โดยจะทำการออกแบบเป็นรถไฟทางคู่ และบางช่วงอาจเป็นโครงสร้างทางรถไฟยกระดับ เนื่องจากในเขตเทศบาลเมืองสงขลา มีจำนวนประชาชนที่มาอาศัยในเขตทางรถไฟเดิมเป็นจำนวนมาก รวมทั้งสถานที่ราชการ วัด สถานศึกษา โดยออกแบบลดขนาดเขตทางจากเดิม 80 เมตร ให้เหลือเพียง 30 เมตร สำหรับทางรถไฟระดับดิน และ 20 เมตร สำหรับทางรถไฟยกระดับ เพื่อให้เพียงพอสำหรับการเดินรถไฟเท่านั้น แสดงดังภาพที่ 4.3 ซึ่งเขตทางที่เหลืออยู่ยังคงเป็นเขตทางของการรถไฟแห่งประเทศไทย แต่อาจให้ประชาชนสามารถอยู่อาศัยต่อไปโดยขึ้นทะเบียนการเช่าอยู่ต่อการรถไฟแห่งประเทศไทยอย่างถูกต้อง เพื่อลดผลกระทบอันจะก่อให้เกิดอุปสรรคในขั้นตอนก่อสร้าง

ภาพที่ 4.2 สภาพทางรถไฟช่วงชุมทางหาดใหญ่-สงขลา ในปัจจุบัน

ภาพที่ 4.3 รูปตัดทางรถไฟช่วงชุมทางหาดใหญ่-สงขลา

จากการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา ทั้งในระยะก่อสร้างและระยะดำเนินการ พิจารณาจากสภาพแวดล้อมปัจจุบันของพื้นที่ศึกษาโครงการ ลักษณะโครงการ และกิจกรรมที่จะดำเนินการทั้งในช่วงเตรียมการ ช่วงก่อสร้างองค์ประกอบต่าง ๆ ของโครงการ และช่วงเปิดให้บริการเดินรถไฟ ซึ่งจะมีผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบ ทั้งผลกระทบทางตรงและทางอ้อม เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาพิจารณาเสนอมาตรการป้องกัน แก้ไข และลดผลกระทบสิ่งแวดล้อม และมาตรการติดตาม

ตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมต่อกิจกรรมโครงการในแต่ละขั้นตอนการดำเนินงานไว้อย่างครบถ้วน สามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1) ผลกระทบด้านบวก

(1) การขยายและเชื่อมโยงโครงข่ายคมนาคมขนส่งทางราง

เมื่อการพัฒนาโครงการแล้วเสร็จ ก่อให้เกิดการเชื่อมต่อกับโครงการรถไฟทางคู่ช่วงอื่น ๆ ในสายได้ โดยต่อเนื่องจากจังหวัดสุราษฎร์ธานีถึงจังหวัดสงขลา มีความยาวประมาณ 321 กิโลเมตร ทำให้การรถไฟแห่งประเทศไทย สามารถเดินรถไฟได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เนื่องจากเชื่อมโยงโครงข่ายและการบริหารจัดการขนส่งผู้โดยสารและสินค้า และบริการที่สะดวกและปลอดภัยจากกรุงเทพฯ ไปยังจังหวัดสงขลา หรือจากกรุงเทพฯ ไปยังชุมทางหาดใหญ่ เพื่อส่งต่อไปยังด่านปาดังเบซาร์ในอนาคตได้อีกทางหนึ่ง นอกจากนี้ ยังสนับสนุนการขยายฐานการผลิตตามแนวเส้นทางรถไฟและใช้ในการขนส่งสินค้า และเป็นโครงข่ายคมนาคมขนส่งระบบรางเชื่อมโยงทั้งในพื้นที่ชนบทและพื้นที่เมือง

(2) การขยายตัวทางเศรษฐกิจตามแนวเส้นทางโครงการ

เมื่อการเดินทางด้วยรถไฟให้บริการที่สะดวกปลอดภัย ตรงต่อเวลา และมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น คาดว่าจะทำให้มีผู้โดยสารหันกลับมาใช้บริการรถไฟทั้งในส่วนของผู้โดยสารและสินค้ามากขึ้นเช่นกัน โดยจากการคาดการณ์ปริมาณผู้โดยสารภายในพื้นที่ศึกษาของโครงการด้วยแบบจำลอง พบว่าในปี พ.ศ. 2564 ซึ่งเป็นปีที่คาดว่าจะเปิดให้บริการจะมีปริมาณผู้โดยสารประมาณ 21,416 คนต่อวัน และเพิ่มขึ้นเป็น 28,760 และ 37,342 คนต่อวัน ในปี พ.ศ. 2574 และ 2584 ตามลำดับ ซึ่งคาดว่าจะส่งผลดีต่อสภาพเศรษฐกิจและย่านการค้าบริเวณโดยรอบสถานีรถไฟตามแนวเส้นทางโครงการ

(3) การเพิ่มศักยภาพของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวตามแนวเส้นทางโครงการ

เนื่องจากตามแนวเส้นทางโครงการและพื้นที่ใกล้เคียง มีแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมของนักท่องเที่ยว ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ เช่น วัดพระธาตุน้อย วัดถ้ำเขาวัว วัดถ้ำคูหาสวรรค์ วัดเจ้าเมืองพัทลุง เขาคอกทะเลวนอุทยานเมืองเก่าชัยบุรี สถานีรถไฟสงขลา ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสงขลา และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสงขลา เป็นต้น และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น น้ำตก 357 น้ำตกโยง น้ำตกปลิว อุทยานนกน้ำทะเลน้อย เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลหลวง เขาดังกวน เขาแก้วแสน(แก้วเส้ง) และแหลมสมิหลา เป็นต้น หลังจากเปิดให้บริการเส้นทางรถไฟทางคู่ คาดว่าจะช่วยสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางไปยังจังหวัดต่าง ๆ ที่แนวเส้นทางรถไฟพาดผ่านมากขึ้น เพราะการเดินทางด้วยระบบรางทำได้สะดวกรวดเร็วและตรงต่อเวลามากขึ้น ซึ่งเป็นการเพิ่มศักยภาพของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่

เกี่ยวข้องอีกทางหนึ่ง ส่งผลดีต่อสภาพเศรษฐกิจในชุมชนที่เกี่ยวข้อง และทำให้มีการจ้างงานในภาคการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น นอกจากนี้หากมีการเชื่อมโยงเส้นทางรถไฟทางคู่กับประเทศเพื่อนบ้าน จะทำให้ประเทศไทยมีโอกาสเปลี่ยนเป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ในอนาคต

2) ผลกระทบด้านลบ

(1) ผลกระทบด้านฝุ่นละอองและเสียงที่มีต่อประชาชน

การดำเนินโครงการในช่วงระยะก่อสร้างสถานีรถไฟ คั่นทางรถไฟ และโครงสร้างขององค์ประกอบอื่น ๆ เช่น สะพานรถไฟ และสะพานรถยนต์ข้ามทางรถไฟ เป็นต้น เนื่องจากมีกิจกรรมก่อสร้าง โดยเฉพาะในส่วนของ การตอกเสาเข็ม การขุด/ถมดิน การก่อสร้างคันทางรถไฟ การขุดเจาะอุโมงค์ และการขนส่งวัสดุก่อสร้าง รวมทั้งในช่วงระยะดำเนินการที่มีการเดินรถไฟ อาจมีผลกระทบของฝุ่นละอองและระดับเสียงรบกวนจากกิจกรรมการก่อสร้างและการเดินรถไฟทางคู่ที่มีต่อประชาชน โดยเฉพาะในช่วงที่แนวเส้นทางผ่านชุมชนบริเวณอำเภอบ้านนาเดิม อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี อำเภอลำปาง อำเภอนาบอน อำเภอยะรัง และอำเภอยะรัง จังหวัดนครศรีธรรมราช อำเภอมะปริง จังหวัดพัทลุง และอำเภอยะรัง อำเภอบางกล่ำ อำเภอหาดใหญ่ และอำเภอยะรัง จังหวัดสงขลา รวมทั้งพื้นที่อื่นใดที่อยู่ตามแนวเส้นทางโครงการ

(2) การสูญเสียที่ทำกินและที่อยู่อาศัยของประชาชนในพื้นที่

เป็นประเด็นผลกระทบทางสังคมที่สำคัญ เนื่องจากปัจจุบันมีประชาชนจำนวนมากเข้าไปอาศัยและทำกินอยู่ในพื้นที่เขตทางรถไฟ (ข้างละ 40 เมตรจากกึ่งกลางรางรถไฟเดิม) และบริเวณโดยรอบสถานีรถไฟขนาดใหญ่หลายแห่ง เช่น สถานีรถไฟนาสาร สถานีรถไฟบ้านส้อง สถานีรถไฟจันดี ชุมทางทุ่งสง และชุมทางหาดใหญ่ เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวเส้นทางช่วงชุมทางหาดใหญ่-สงขลา ซึ่งยุบเลิกไปแล้วตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521 ทำให้มีประชาชนเข้ามาอาศัยและทำกินอยู่ในพื้นที่เขตทางรถไฟอย่างหนาแน่น ดังนั้นกิจกรรมการพัฒนาโครงการ ทั้งในส่วนของก่อสร้างแนวรางรถไฟเพิ่ม ปรับปรุงสถานีรถไฟเดิม และก่อสร้างแนวรางรถไฟและสถานีรถไฟขึ้นใหม่ รวมถึงการก่อสร้างองค์ประกอบต่าง ๆ ของสถานีรถไฟเพิ่มเติมในเขตทางรถไฟเดิม บริเวณที่ต้องใช้ในการก่อสร้างโครงการ จึงมีผลกระทบต่อพื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัยของประชาชนในเขตทางรถไฟและย่านสถานีโดยตรง ทั้งที่เช่าอยู่อย่างถูกต้องตามกฎหมาย และไม่ถูกต้องตามกฎหมายในพื้นที่เขตทาง

จากการประเมิน พบว่าช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่ มีสิ่งปลูกสร้างในเขตทางประมาณ 6,551 หลัง และช่วงชุมทางหาดใหญ่-สงขลา มีสิ่งปลูกสร้างในเขตทางประมาณ 5,549 หลัง รวมทั้งหมด 12,100 หลัง นอกจากนี้ ยังมีบริเวณที่ต้องเวนคืนเพิ่มเติม เพื่อปรับ

รัศมีโค้งของแนวเส้นทางโครงการอีก 3 แห่ง ได้แก่ บริเวณตำบลเขาหัวควาย บริเวณตำบลท่าสะท้อน และบริเวณตำบลนาบอน และเวนคืนบริเวณจุดตัดทางรถไฟ จำนวน 29 แห่ง โดยส่วนใหญ่อยู่ในช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่ถึง 26 แห่ง คิดเป็นพื้นที่ประมาณ 180 ไร่ อย่างไรก็ตาม ช่วงที่ผ่านพื้นที่ชุมชนหนาแน่น ทางโครงการจะพยายามหลีกเลี่ยงการใช้พื้นที่เขตทางหรือย่านสถานีทั้งหมดเพื่อลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้น โดยจำกัดเฉพาะเขตที่ต้องใช้ในการก่อสร้างโครงการเท่าที่จำเป็น เพื่อให้การพัฒนาโครงการก่อให้เกิดผลกระทบต่อการอพยพโยกย้ายประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตทางให้น้อยที่สุด ทั้งนี้สำหรับในส่วนที่จำเป็นต้องมีการเวนคืนเพิ่มเติม ต้องพิจารณาค่าชดเชยอย่างเป็นธรรมตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์และแนวทางการเวนคืนของกระทรวงคมนาคม พร้อมทั้งกำหนดมาตรการเยียวยาผู้ที่จำเป็นต้องโยกย้ายออกจากพื้นที่พัฒนาโครงการอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของทุกฝ่าย โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือช่วยในการดำเนินงาน

(3) การตัดผ่านเส้นทางคมนาคมของชุมชน

ในการก่อสร้างแนวเส้นทางโครงการมีจุดตัดกับเส้นทางคมนาคมรวมทั้งหมด 302 แห่ง ประกอบด้วย ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่ 253 แห่ง และช่วงชุมทางหาดใหญ่-สงขลา 49 แห่ง มีเส้นทางคมนาคมที่สำคัญ เช่น ทางหลวงหมายเลข 44 (บริเวณ กม.ที่ 653+568) ทางหลวงหมายเลข 401 (บริเวณ กม.ที่ 641+070) ทางหลวงหมายเลข 4009 (บริเวณ กม.ที่ 691+368) ทางหลวงหมายเลข 4047 (บริเวณ กม.ที่ 846+193) ทางหลวงหมายเลข 414 (บริเวณ กม.ที่ 931+682) และทางหลวงหมายเลข 407 (ถนนกาญจนาภิเษก) เป็นต้น ทั้งนี้ทางโครงการมีแนวคิดการแก้ไขปัญหาคัดตัดทางรถไฟกับถนนดังกล่าว เพื่อให้ประชาชนสามารถสัญจรข้ามทางรถไฟไปมาได้เช่นเดิม หรือใกล้เคียงกับสภาพเดิมเท่าที่เป็นไปได้ จำนวน 5 รูปแบบ คือ สะพานรถไฟข้ามถนน (Elevated Railway) 65 แห่ง สะพานรถยนต์ข้ามทางรถไฟ (Overpass) 28 แห่ง สะพานกลับรูปตัว U และตัว H (U-Shape and H-Shape Overpass) 73 และ 5 แห่ง ตามลำดับ ทางลอดทางรถไฟ (Box Underpass) 34 แห่ง และทางบริการข้างทางรถไฟ (Service Road) 84 แห่ง นอกจากนี้ยังมีแผนก่อสร้างสะพานลอยคนและรถจักรยานยนต์ข้ามเพิ่มเติม ในย่านที่มีชุมชนหนาแน่นหรือสถานศึกษาตามความต้องการของท้องถิ่น

(4) ผลกระทบด้านการระบายน้ำ

การก่อสร้างแนวรางรถไฟที่มีความยาวประมาณ 321 กิโลเมตร บางส่วนพาดผ่านพื้นที่ลุ่มและพื้นที่น้ำท่วมขังในช่วงฤดูน้ำหลากโดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดพัทลุง ซึ่งแนวเส้นทางรถไฟรูปแบบคันดินในช่วงที่เป็นพื้นที่ราบและพื้นที่ราบลุ่ม จึงมีผลกระทบต่อการระบายน้ำข้ามผ่านพื้นที่ทั้ง 2ฝั่ง รวมทั้งแนวเส้นทางโครงการในช่วงที่ผ่านลำน้ำสายหลักหลายแห่ง ได้แก่

แม่น้ำตาปี คลองชะอวด คลองท่ามะเค็ด และคลองอุต๊ะเกา อาจเกิดขบวนการไหลของน้ำในลำน้ำ ทั้งนี้ทางโครงการได้ออกแบบก่อสร้างทางรถไฟให้มีองค์ประกอบที่เหมาะสม ไม่เกิดขวางทางน้ำ และสามารถระบายน้ำได้ดี เช่น สะพานรถไฟข้ามลำน้ำ และอาคาร/ช่องระบายน้ำ เป็นต้น โดยได้คำนวณขนาดช่องระบายน้ำที่เหมาะสมและเพียงพอในการระบายน้ำบริเวณคันทางรถไฟในอนาคต เพื่อแก้ไขปัญหาน้ำท่วมน้ำหลากบริเวณริมทางรถไฟ และช่องระบายน้ำเดิมที่ระบายน้ำไม่ทัน รวมทั้งในการก่อสร้างทางรถไฟผ่านแหล่งน้ำที่สำคัญจะออกแบบให้มีระยะของตอม่อที่ไม่เกิดขวางทางน้ำเดิมเพื่อให้การดำเนินโครงการไม่มีผลกระทบต่อการระบายน้ำเดิม

(5) ผลกระทบด้านแหล่งโบราณคดีและประวัติศาสตร์

ในการออกแบบแนวเส้นทางและองค์ประกอบต่าง ๆ ของโครงการ ได้พยายามหลีกเลี่ยงการซ้อนทับกับแหล่งโบราณคดีและสถานที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ต่าง ๆ จึงคาดว่าพัฒนาโครงการจะไม่ก่อให้เกิดผลกระทบโดยตรงต่อแหล่งโบราณคดีและประวัติศาสตร์ในแนวเขตดังกล่าว แต่จากการตรวจสอบในภาคสนาม พบว่ามีแหล่งโบราณคดีหรือสถานที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่มีโอกาสได้รับผลกระทบทางอ้อมจากการพัฒนาโครงการ และควรให้ความสำคัญในการดำเนินกิจกรรมการก่อสร้างบริเวณใกล้เคียงกับพื้นที่ดังกล่าว จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ วัดบ้านส้อง และวัดห้วยมุด จังหวัดสุราษฎร์ธานี และศาลเทวดาฟ้าดิน จังหวัดนครศรีธรรมราช จะเห็นได้ว่า ในการพัฒนาโครงการทุกโครงการ ย่อมก่อให้เกิดผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชน โดยเฉพาะประชาชนที่อาศัยหรือใช้ประโยชน์อยู่ในพื้นที่เขตทางรถไฟและย่านสถานี เนื่องจากต้องมีการเปลี่ยนแปลงสภาพการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณดังกล่าวเพื่อรองรับการพัฒนาโครงการ

อย่างไรก็ตาม ในการพัฒนาโครงการดังกล่าว เป็นการพัฒนาระบบคมนาคมขนส่งทางราง เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงและมีรูปแบบการเดินรถไฟที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการบริหารจัดการการขนส่งระบบรางและการบริการของการรถไฟแห่งประเทศไทยในภาพรวมของประเทศ ดังนั้นเพื่อให้การพัฒนาโครงการเกิดประโยชน์สูงสุดและบรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการ จึงได้มีเสนอมาตรการส่งเสริม/ป้องกัน แก้ไข และลดผลกระทบที่สำคัญ เพื่อเป็นการป้องกันและลดความรุนแรงของผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชนให้มากที่สุด รวมทั้งใช้เป็นข้อมูลในการออกแบบโครงการ ดังแสดงรายละเอียดในรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม โครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา ทั้งนี้จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของพื้นที่โครงการและจากการสัมภาษณ์ประชาชนที่เกี่ยวข้องกับโครงการ สามารถสรุปประเด็นในการพิจารณาได้ดังนี้

1) ผลประโยชน์จากการพัฒนาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ เมื่อการพัฒนาโครงการแล้วเสร็จก่อให้เกิดการเชื่อมต่อกับโครงการรถไฟทางคู่ช่วงอื่น ๆ ในสายได้ ทำให้สามารถเดินรถไฟได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เชื่อมโยงโครงข่ายและการบริหารจัดการขนส่งผู้โดยสารและสินค้า และบริการที่สะดวกและปลอดภัย นอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่มศักยภาพของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้อง ส่งผลดีต่อสภาพเศรษฐกิจในชุมชนที่เกี่ยวข้อง และทำให้มีการจ้างงานในภาคการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น โดยมุมมองของผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 20 (ประชาชนคนที่ 2 ตำบลบางกล้า อำเภอบางกล้า จังหวัดสงขลา, 2560) ได้ให้ความคิดเห็นว่า

อยากให้พัฒนาโครงการให้แล้วเสร็จโดยเร็ว เพราะจะทำให้การเดินทางและขนส่งสินค้าของคนได้สะดวกขึ้น เพราะสมัยก่อนคนได้ส่วนใหญ่ก็ใช้รถไฟในการเดินทางไปไหนมาไหน ใช้ส่งสินค้าไปค้าขายทั้งในประเทศและประเทศเพื่อนบ้าน แต่ถ้ามีอุบัติเหตุหรือรถไฟเสียก็จะใช้เวลานานมากกว่าจะถึงที่หมาย คนก็เลยใช้รถไฟน้อยลง หากมีการพัฒนาเป็นทางคู่แล้วการเดินทางมันก็จะสะดวกและปลอดภัยขึ้น มันก็ถือว่าเป็นอีกหนึ่งทางเลือกของคนได้ที่จะกลับมาใช้ชีวิตชีวิตแบบเก่า ๆ อีกครั้ง

สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 62 (รองปลัดเทศบาลตำบลเขาชุมทอง, 2559) และผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 45 (ผู้นำชุมชนคนที่ 3 ตำบลคลองแห อำเภอลำใหญ่ จังหวัดสงขลา, 2560) ได้ให้ความคิดเห็นว่า

การพัฒนาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ เป็นการกระตุ้นให้เศรษฐกิจและการท่องเที่ยวในพื้นที่ดีขึ้น เพราะจะช่วยดึงดูดให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติมาเที่ยวภาคใต้เยอะขึ้น เพราะในแต่ละจังหวัดของทางภาคใต้ก็จะมีสถานที่ที่มีเอกลักษณ์และความสวยที่แตกต่างกันไป

2) ผลกระทบจากการพัฒนาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ โดยประเด็นที่ได้จากกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม พบว่า โดยส่วนใหญ่ประชาชนมีความกังวลในเรื่องการสูญเสียที่ทำกินและที่อยู่อาศัย ผลกระทบด้านฝุ่นละออง เสียง และการฉ่นสะเทือน การแก้ปัญหาจุดตัดทางรถไฟกับถนนที่ประชาชนใช้สัญจรอยู่ และการแก้ปัญหาด้านการระบายน้ำในพื้นที่ที่มีปัญหาน้ำท่วมเป็นประจำ โดยทุกประเด็นจาก

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนได้นำมากำหนดมาตรการในการป้องกัน แก้ไข และลดผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นการลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชนให้มากที่สุด ซึ่งมีความสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ประชาชนที่เกี่ยวข้องกับโครงการ โดยมุมมองของผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 10 (ประชาชนคนที่ 4 ตำบลนาบอน อำเภอนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช, 2560) ได้ให้ความคิดเห็นว่า

การพัฒนาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ของการรถไฟแห่งประเทศไทยเป็นเรื่องที่ดีต่อประเทศ แต่ก็มีชาวบ้านบางส่วนที่ได้รับผลกระทบจากการออกแบบ อย่างเช่น ตัวผมเองได้รับผลกระทบเต็ม ๆ ในเรื่องของที่อยู่อาศัย ถ้าจะให้ย้ายที่อยู่อาศัยก็มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตอย่างมาก เนื่องจากอยู่อาศัยและทำมาหากินตรงนี้มาเป็นเวลานาน หากย้ายไปที่ใหม่ก็ไม่รู้จะทำมาหากินได้เหมือนเดิมหรือไม่ ก็ยังเกิดความกังวลอยู่ แต่ก็ขอให้ทางการรถไฟแห่งประเทศไทยปฏิบัติตามมาตรการที่มาบอกกับชาวบ้านให้ดีที่สุดตามที่ตกลงกัน

สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 25 (ประชาชนคนที่ 7 ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา, 2560) และผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 13 (ประชาชนคนที่ 1 ตำบลมะกอกเหนือ อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง, 2560) และผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 27 (ผู้นำชุมชนคนที่ 1 ตำบลท่าสะท้อน อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2559)

จากการที่ผู้เชี่ยวชาญเข้ามาให้ข้อมูล เข้ามารับฟังความคิดเห็นของชาวบ้าน แม้แต่เรื่องที่ทางผู้เชี่ยวชาญบอกว่าการกำหนดมาตรการในการหาพื้นที่ที่อยู่อาศัยใหม่ให้กับชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ แล้วชาวบ้านอย่างพวกเราจะรับทราบได้อย่างไรว่าจะได้รับความเป็นธรรม และจะไม่โดนดัดลิดี๋ย เนื่องจากบางพื้นที่มีการรวมกลุ่มกันทำสัญญาเช่ากับการรถไฟแห่งประเทศไทย แต่ก็มีบางคนที่จ่ายและไม่ยอมจ่ายค่าเช่า นอกจากนี้ชาวบ้านโดยส่วนใหญ่ที่ไม่มีสัญญาเช่าที่ถูกต้องกับการรถไฟแห่งประเทศไทย จะได้เข้าไปอยู่ในพื้นที่ที่จัดสรรใหม่หรือไม่

นอกจากนี้ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 55 (เจ้าหน้าที่สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2560) ได้ให้ความเห็นว่า

พื้นที่ที่ศึกษามีระยะทางที่ยาวและมีความหลากหลายทั้งทางกายภาพ ชีวภาพ การใช้ประโยชน์ต่าง ๆ สภาพเศรษฐกิจสังคม การออกแบบโครงสร้างต่าง ๆ และการประชาสัมพันธ์การมีส่วนร่วมของประชาชน อยากให้มีการตรวจสอบข้อมูลในการศึกษาให้ถูกต้อง ชัดเจน และควรมีหลักฐานเชิงประจักษ์ เพื่อนำมาประกอบในการพิจารณารายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นการป้องกันการร้องเรียนของประชาชนในอนาคต

4.1.2.2 กฎหมายที่เกี่ยวข้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย

จากการศึกษาข้อมูลเอกสารและการสัมภาษณ์ พบว่า กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ในมาตรา 57 และมาตรา 67 วรรคสอง ซึ่งบุคคลย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยงานราชการหน่วยงานของรัฐ ก่อนการดำเนินโครงการที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม คุณภาพชีวิต และมีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปประกอบการพิจารณา โดยกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนของโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ มีการดำเนินกิจกรรมตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. 2548 และประกาศสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2549 ซึ่งกำหนดให้โครงการต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอย่างน้อย 2 ครั้ง โดยแยกประเด็นการพิจารณาได้ดังนี้

1) กฎหมายด้านการได้รับข้อมูลของประชาชน พบว่า ประชาชนที่เกี่ยวข้องกับโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ได้รับสิทธิในการเข้ามารับฟังข้อมูล พร้อมทั้งแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และซักถามข้อสงสัยต่าง ๆ ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดการดำเนินโครงการ โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 72 (เจ้าหน้าที่องค์การพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม, 2560) และผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 53 (บริษัทที่ปรึกษาคนที่ 1, 2560) ได้ให้ความเห็นว่า

การที่กฎหมายกำหนดให้เปิดโอกาสต่อประชาชนที่เกี่ยวข้องกับโครงการทุกคนสามารถร่วมแสดงข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาและการออกแบบ เพื่อให้ลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมและชุมชนที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งยังทำให้หน่วยงานภาครัฐและประชาชนได้มีการพูดคุยทำความเข้าใจถึงแนวทางการพัฒนา การกำหนดมาตรการต่าง ๆ ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

2) กฎหมายด้านการให้ข้อมูลข่าวสารกับประชาชน พบว่า โครงการก่อสร้างรถไฟฟ้าทางคู่มือมีการกำหนดเทคนิคการมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล และการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างชัดเจนตามที่กฎหมายกำหนด เช่น การให้ข้อมูลผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ การทำวิดิทัศน์ สรุปผลการศึกษา เว็บไซต์โครงการ การจัดประชุมปรึกษาหารือกับผู้นำชุมชน การประชุมกลุ่มย่อย และการประชุมรับฟังความคิดเห็น ซึ่งโครงการนี้ได้เลือกเทคนิคหรือรูปแบบของการมีส่วนร่วมที่มีความหลากหลาย เพื่อให้มีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ และให้ประชาชนสามารถรับทราบ เพื่อทำความเข้าใจข้อมูลของโครงการได้ง่ายยิ่งขึ้น โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 75 (นักวิชาการการมีส่วนร่วมและประชาสัมพันธ์, 2560) ได้ให้ความเห็นว่า “เทคนิคหรือรูปแบบที่กฎหมายกำหนดนั้นมีความหลากหลาย ควรเลือกเทคนิคหรือรูปแบบที่มีความเหมาะสมกับประชาชนสถานการณ์หรือเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของโครงการ”

4.1.2.3 แผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่งของไทย พ.ศ. 2558 – 2565

จากการศึกษาข้อมูลเอกสารและการสัมภาษณ์ พบว่า แผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่งของไทย พ.ศ. 2558 - 2565 เป็นแผนยุทธศาสตร์ของประเทศ ที่จะพัฒนาระบบคมนาคมขนส่งให้มีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งมีมติเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 ให้ดำเนินการศึกษาออกแบบตามแผนงานที่เสนอ แต่เนื่องจากเป็นโครงการขนาดใหญ่ทั่วประเทศและใช้งบลงทุนเป็นจำนวนมากทำให้เกิดความล่าช้า จึงต้องมีการร่วมมือกันระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชน เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาโครงข่ายคมนาคมขนส่งให้ดียิ่งขึ้น โดยกระทรวงคมนาคมได้มีการวางกรอบการลงทุน และระยะเวลาตามแผนการพัฒนาโครงข่ายรถไฟระหว่างเมือง เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการเดินรถและบริการที่ปลอดภัยให้กับประชาชน และเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยการเชื่อมต่อโครงข่ายคมนาคมขนส่งระหว่างภูมิภาคให้มีความสมบูรณ์และรวดเร็ว โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 51 (เจ้าหน้าที่การรถไฟแห่งประเทศไทยคนที่ 1, 2560) ได้ให้ความเห็นว่า

เราจะเห็นได้ว่าประเทศไทยมีแผนแม่บท แผนงาน โครงการต่าง ๆ ด้านการพัฒนา ระบบคมนาคมขนส่งของประเทศมากมาย แต่ในความเป็นจริง โครงการที่เกิดขึ้น มักจะเป็นโครงการขนาดเล็กไม่ใหญ่นัก ดำเนินงานด้วยงบประมาณ โครงการลงทุนขนาดใหญ่จริง ๆ เกิดขึ้นน้อยมาก มีทั้งติดปัญหาเรื่องการออกแบบรายละเอียด เรื่องการศึกษาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เรื่องรับฟังความคิดเห็น แต่เชื่อว่าแผนแม่บทที่ออกมานี้ มีความชัดเจนและต่อเนื่อง เป็นโอกาสดีในการผลักดันการพัฒนาโครงสร้างคมนาคมของประเทศในทุก ๆ โหมดไปพร้อมกัน

จากการศึกษา ด้านบริบทหรือสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมกรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา สามารถสรุปได้ว่า

ข้อมูลเบื้องต้นของพื้นที่ที่ทำการศึกษา อยู่ในพื้นที่ของการรถไฟแห่งประเทศไทย ใช้พื้นที่จากกึ่งกลางแนวเส้นทางรถไฟข้างละ 500 เมตร ทั้งนี้ได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ช่วง คือช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่ ปัจจุบันแนวเส้นทางรถไฟเป็นรถไฟทางเดี่ยวตลอดเส้นทางตั้งแต่สถานีสุราษฎร์ธานีจนถึงสถานีชุมทางหาดใหญ่ ระยะทาง 291 กิโลเมตร มีสถานีและที่หยุดรถไฟทั้งสิ้น 58 แห่ง (ไม่รวมสถานีสุราษฎร์ธานี) โดยได้ออกแบบทางใหม่ขนานไปกับแนวรถไฟปัจจุบัน สำหรับแนวเส้นทางรถไฟช่วงชุมทางหาดใหญ่-สงขลา ระยะทาง 29 กิโลเมตร เนื่องจากแนวเส้นทางช่วงนี้ได้ถูกยุบเลิกไปตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521 ปัจจุบันไม่มีการเดินรถและทางรถไฟอยู่ในสภาพทรุดโทรม บางแห่งถูกปิดทับด้วยสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ได้กำหนดแนวเส้นทางโดยอาศัยข้อมูลแนวเส้นทางและเขตทางรถไฟที่มีอยู่เดิม พร้อมทั้งตำแหน่งสถานีใหม่ 7 แห่ง (ไม่รวมสถานีหาดใหญ่) จาก 14 สถานีเดิมที่มีการยุบเลิกไป โดยจะทำการออกแบบเป็นรถไฟทางคู่ และบางช่วงอาจเป็นโครงสร้างทางรถไฟยกระดับ เนื่องจากในเขตเทศบาลเมืองสงขลา มีจำนวนประชาชนที่มาอาศัยในเขตทางรถไฟเดิมเป็นจำนวนมาก และจากการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ทั้งในระยะก่อสร้างและระยะดำเนินการ และช่วงเปิดให้บริการเดินรถไฟ ซึ่งจะมีผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบ โดยผลกระทบด้านบวก เป็นการขยายและเชื่อมโยงโครงข่ายคมนาคมขนส่งทางราง เป็นการขยายตัวทางเศรษฐกิจตามแนวเส้นทางโครงการ และเป็นการเพิ่มศักยภาพของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวตามแนวเส้นทางโครงการ ส่วนผลกระทบด้านลบ ส่งผลกระทบต่อด้านฝุ่นละอองและเสียงที่มีต่อประชาชน สูญเสียที่ทำกินและที่อยู่อาศัยของประชาชนในพื้นที่ ตัดผ่านเส้นทางคมนาคมของชุมชนผลกระทบด้านการระบายน้ำ และผลกระทบด้านแหล่งโบราณคดีและประวัติศาสตร์

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย พบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนของโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ได้ดำเนินกิจกรรมตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. 2548 และประกาศสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2549 ที่กำหนดไว้จริง พร้อมทั้งยังปฏิบัติตามกฎหมาย เรื่องการให้ประชาชนมีสิทธิได้รับข้อมูลข่าวสารของโครงการ เข้ามาแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และซักถามข้อสงสัยต่าง ๆ ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดการดำเนินโครงการ นอกจากนี้เรื่องการให้ข้อมูลข่าวสารกับประชาชน โครงการก่อสร้าง

รถไฟฟ้าทางคู่ มีการให้ข้อมูลผ่านเทคนิคการมีส่วนร่วมในการรับฟังความคิดเห็น เช่น การประชุมปรึกษาหารือผู้นำทางความคิด ประชุมรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และประชุมกลุ่มย่อย และให้ข้อมูลผ่านเทคนิคการมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล เช่น เอกสารประกอบ แผ่นพับ เอกสารประกอบการบรรยาย จดหมายข่าว เว็บไซต์โครงการ และวิดีโอ ทำให้อาสาสมัครสามารถรับทราบเพื่อทำความเข้าใจข้อมูลของโครงการได้ง่ายยิ่งขึ้น

แผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่งของไทย พ.ศ. 2558 – 2565 พบว่า เป็นแผนยุทธศาสตร์ของประเทศ ที่จะพัฒนาระบบคมนาคมขนส่งให้มีประสิทธิภาพ โดยกระทรวงคมนาคมได้มีการวางกรอบการลงทุน และระยะเวลาตามแผนการพัฒนาโครงข่ายรถไฟระหว่างเมือง เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการเดินรถและบริการที่ปลอดภัยให้กับประชาชน และเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยการเชื่อมต่อโครงข่ายคมนาคมขนส่งระหว่างภูมิภาคให้มีความสมบูรณ์และรวดเร็ว

4.1.3 ปัจจัยนำเข้า (Input)

จากการศึกษาพบว่าปัจจัยนำเข้า (Input) ที่มีผลต่อกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟฟ้าทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา ประกอบด้วย งบประมาณ บุคลากรในการดำเนินการ และข้อมูลที่ต้องครอบคลุม โดยมีรายละเอียดของผลการศึกษาแต่ละประเด็นดังนี้

4.1.3.1 งบประมาณ

จากการศึกษาข้อมูลเอกสารและการสัมภาษณ์ พบว่า การรถไฟแห่งประเทศไทย และบริษัทผู้ดำเนินโครงการและจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมได้จัดสรรงบประมาณในการจัดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนของโครงการไว้อย่างเพียงพอ สำหรับในช่วงดำเนินการศึกษาออกแบบ โดยผู้ดำเนินโครงการได้กำหนดกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนของโครงการหลายรูปแบบ อาทิ การประชุมปรึกษาหารือผู้นำทางความคิด การจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชน การประชุมกลุ่มย่อยระดับพื้นที่โครงการ และการทำสื่อประชาสัมพันธ์โครงการ เช่น เอกสารประกอบการประชุม แผ่นพับ บอร์ดนิทรรศการ สื่อวิดีโอ และเว็บไซต์โครงการ เป็นต้น ซึ่งถือได้ว่าในทุกกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนได้มีการจัดสรรงบประมาณไว้แล้วทั้งสิ้น แต่สำหรับช่วงก่อนดำเนินการก่อสร้าง การจัดสรรงบประมาณในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลโครงการไม่เพียงพอ ควรมีการจัดสรรงบประมาณในส่วนของการประชาสัมพันธ์เพิ่มเติมให้เพียงพอ สำหรับการเข้าไปให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับโครงการต่อประชาชนอีกครั้งก่อนดำเนินการก่อสร้าง เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง ชัดเจน และตรงกันของทุกฝ่าย

ซึ่งจะช่วยคลี่คลายความกังวลใจ และความขัดแย้งภายในชุมชน โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 54 (บริษัทที่ปรึกษาคนที่ 2, 2560) ได้ให้ความเห็นว่า

กระบวนการมีส่วนร่วมหรือการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างมาก เพราะเป็นการเข้าไปนำเสนอข้อมูลในการศึกษา พร้อมทั้งเป็นการรับฟังความคิดเห็น แลกเปลี่ยนข้อมูลปัจจุบันในพื้นที่ รับฟังข้อห่วงกังวล และข้อเสนอแนะ เพื่อนำมากำหนดเป็นมาตรการป้องกัน แก้ไข และลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่มีความเหมาะสมสำหรับการพัฒนาโครงการให้ประสบความสำเร็จ

สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 51 (เจ้าหน้าที่การรถไฟแห่งประเทศไทยคนที่ 1, 2560) ได้ให้ความเห็นว่า

จากการดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมที่ผ่านมา การรถไฟแห่งประเทศไทยได้ให้ความสำคัญในส่วนนี้เป็นอย่างมาก เนื่องจากพื้นที่ที่เข้าไปศึกษามีระยะทางที่ยาวถึง 321 กิโลเมตร และประชาชนที่ได้รับผลกระทบเป็นจำนวนมาก การวางแผนการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมและประชาสัมพันธ์ถือว่าเป็นเรื่องเด่น จึงได้มีการจัดสรรงบประมาณในส่วนนี้ไว้พอสมควร เพื่อความสะดวกในการเข้าไปให้ข้อมูลกับประชาชนในช่วงการศึกษาออกแบบ แต่ในช่วงก่อนดำเนินการก่อสร้างจะต้องมีทีมประชาสัมพันธ์เข้าไปให้ข้อมูลกับประชาชนอีกครั้ง แต่มีการจัดสรรงบประมาณในส่วนนี้ไว้เพียงนิดเดียว ไม่เพียงพอ ถ้าหากโครงการไหนได้รับอนุมัติในการก่อสร้างล่าช้า หลายปี เวลาที่จะเข้าไปก่อสร้างก็ต้องให้ทีมประชาสัมพันธ์เข้าไปพูดคุยกับประชาชนในพื้นที่นั้น ๆ ก่อน พองบประมาณที่จัดสรรไว้ไม่เพียงพอก็จะทำให้เกิดความล่าช้า เพราะต้องเสียเวลาในการทำหนังสือเพื่อขอเพิ่มงบประมาณในส่วนนี้ใหม่

4.1.3.2 บุคลากรในการดำเนินการ

จากการศึกษาจากการสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์ พบว่า การจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชนของโครงการในแต่ละครั้ง บุคลากรในการดำเนินการที่ทำหน้าที่ในการชี้แจงข้อมูล รับฟังข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และข้อห่วงกังวลของประชาชน จะเป็นบุคลากรของบริษัทผู้ทำหน้าที่ศึกษาและจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญ

ในแต่ละด้านของการศึกษา อาทิ ผู้เชี่ยวชาญในการออกแบบแนวเส้นทาง จุดตัดทางข้ามทางแยก และการระบายน้ำ ผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อม และผู้เชี่ยวชาญด้านการมีส่วนร่วมและประชาสัมพันธ์ เป็นต้น ทั้งนี้เจ้าของโครงการยังให้ความสำคัญกับการเข้าร่วมรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในทุก ๆ ครั้งของการดำเนินกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งเจ้าของโครงการและบุคลากรในการดำเนินการมีความเพียงพอและมีความพร้อมในการชี้แจงข้อมูล รับฟังข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และข้อห่วงกังวลของประชาชน จึงส่งผลให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นและความเชื่อถือในตัวบุคลากรและเจ้าของโครงการ โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 48 (ผู้นำชุมชนคนที่ 6 ตำบลบ่อทราย อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา, 2560) ได้ให้ความเห็นว่า

บุคลากรที่มาตอบคำถามส่วนใหญ่จะเป็นคนของบริษัทผู้ทำหน้าที่ศึกษาก็จริง แต่เขาได้ทำการศึกษาข้อมูลในแต่ละด้านมาอย่างดี ไม่ว่าจะถามข้อสงสัยในด้านไหนก็มีบุคลากรในด้านนั้น ๆ มาชี้แจงข้อมูลหรือรับฟังข้อเสนอแนะต่าง ๆ ของเราไป เพื่อไปปรับให้มีความเหมาะสม อย่างเช่น เมื่อถามว่าสถานีรถไฟสงขลาใหม่ จะก่อสร้างบริเวณสถานีรถไฟสงขลาเดิมหรือไม่ เขาก็ได้นำเสนอเป็นภาพถ่ายทางอากาศที่มีการออกแบบแนวเส้นทาง ขนาดของสถานีใหม่ และจุดที่ตั้งสถานีใหม่ให้เราเห็น ทำให้เราเห็นว่าเขาไม่ออกแบบบริเวณสถานีสงขลาเดิมที่ได้ปรับปรุงเป็นพิพิธภัณฑ์ และรู้ว่าชุมชนไหนบ้างที่ได้รับผลกระทบ ซึ่งชุมชนที่เราดูแลก็ได้รับผลกระทบไปหลายหลังคาเรือน สำหรับเจ้าของโครงการเขาก็จะช่วยตอบข้อสงสัยที่เกี่ยวกับระเบียบต่าง ๆ ของเขา และรับฟังข้อห่วงกังวลของเรา อย่างเช่น เรื่องที่เราทำสัญญาเช่ากับการรถไฟฯ หากมีการพัฒนาโครงการจริง ๆ เราจะได้รับค่าชดเชยไหม เขาก็ยืนยันว่าได้รับและได้ระบุเรื่องนี้ไปเป็นมาตรการไว้ในรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมแล้ว มันก็ทำให้เราเกิดเชื่อมั่นในตัวบุคลากรและเจ้าของโครงการที่มีความรู้ ความเพียงพอ และความพร้อมมาชี้แจงข้อมูล มารับฟังข้อเสนอแนะต่าง ๆ ที่แสดงถึงจิตใจต่อประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาโครงการ

สอดคล้องกับกับความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 66 (รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลชัยบุรี, 2560) และผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 42 (ผู้นำชุมชนคนที่ 6 ตำบลวังใหม่ อำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง, 2560) ได้ให้ความคิดเห็นว่า

เมื่อสอบถามถึงการออกแบบจุดตัดทางข้ามทางรถไฟกับถนนที่ชาวบ้านใช้ข้าม สัญจรอยู่ทุกวัน ใช้ในการเลี้ยงสัตว์ มีการออกแบบอย่างไร อยู่ตรงจุดไหน บุคลากรในการดำเนินโครงการก็เปิดเป็นแผนที่ภาพถ่ายในคอมพิวเตอร์ให้ดูเลย และก็อธิบายถึงเหตุผลที่ออกแบบ ถ้าบริเวณไหนที่ชาวบ้านเห็นว่าไม่เหมาะสมเขาก็กลับไปแก้ไขหรือเพิ่มเติมเป็นจุดทางลอดให้สัตว์ตามความเหมาะสม ภายหลังจากที่เขากลับไปแก้ไขแบบ เขาก็กลับมาชี้แจงให้ชาวบ้านในพื้นที่ที่ทราบในการประชุมรอบถัดไป

4.1.3.3 ข้อมูลที่ถูกต้องครอบคลุม

จากการศึกษาข้อมูลเอกสารและการสัมภาษณ์ สามารถแยกประเด็นในการพิจารณาได้ดังนี้

1) ข้อมูลที่นำเสนอ พบว่า ข้อมูลที่นำเสนอและเผยแพร่ให้ประชาชนได้รับทราบถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญมาก การนำเสนอข้อมูลในการศึกษาควรมีข้อมูลของโครงการอย่างครบถ้วนและชัดเจน ทั้งในด้านประโยชน์ที่จะได้รับ และด้านผลกระทบต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบและทำความเข้าใจในกระบวนการศึกษามากยิ่งขึ้น รวมทั้งช่วยเสนอข้อคิดเห็นต่าง ๆ ในการกำหนดมาตรการป้องกันแก้ไขกับผู้ดำเนินโครงการให้ครอบคลุมทุกประเด็นการศึกษา และนำไปกำหนดไว้ในรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 75 (นักวิชาการการมีส่วนร่วมและประชาสัมพันธ์, 2560) ได้ให้ความคิดเห็นว่า

ข้อมูลที่นำมาเสนอและเผยแพร่ให้ประชาชนได้รับทราบ ประกอบด้วย สไลด์นำเสนอ บอร์ดนิทรรศการประชาสัมพันธ์โครงการ เอกสารประกอบการประชุม และสื่อวีดิทัศน์สรุปโครงการ ประกอบไปด้วยข้อมูลของโครงการ ทั้งวัตถุประสงค์ ขอบเขตการศึกษา ระยะเวลาในการดำเนินการ รูปแบบและแนวเส้นทางโครงการ รูปแบบสถานี การออกแบบจุดตัดทางข้ามทางแยก การวิเคราะห์ความคุ้มค่าทางด้านเศรษฐกิจของโครงการ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ มาตรการลดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม และกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนตลอดการศึกษาโครงการ ซึ่งเป็นสื่อการประชาสัมพันธ์ที่ประชาชนสามารถนำไปศึกษาและทำความเข้าใจในรูปแบบการพัฒนา และการกำหนดมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมของโครงการที่จะดำเนินการก่อสร้างในอนาคต

2) ความถูกต้องของข้อมูล ข้อมูลต่าง ๆ ที่ผู้ดำเนินโครงการนำมาเสนอให้ประชาชนได้รับทราบในช่วงแรกของการศึกษายังบางส่วนที่ยังไม่ครอบคลุมกับสภาพพื้นที่ในปัจจุบัน อาทิ เรื่องเสียงและความสั่นสะเทือนในพื้นที่อ่อนไหว การระบายน้ำและป้องกันน้ำท่วมในพื้นที่ที่น้ำท่วมซ้ำซาก และการชดเชยสิ่งปลูกสร้างของผู้ที่เข้าไปอยู่อาศัยในพื้นที่ของการรถไฟแห่งประเทศไทย ซึ่งทำให้ในช่วงแรกของการศึกษายังมีข้อถกเถียงถึงความเหมาะสมและไม่เหมาะสมในการออกแบบ และการกำหนดมาตรการในการลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประชาชน ทำให้ข้อมูลขาดความน่าเชื่อถือ แต่ภายหลังจากการนำเสนอข้อมูลในช่วงแรก ผู้ดำเนินโครงการและทีมงานสำรวจก็ดำเนินการลงสำรวจในพื้นที่อีกครั้ง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและครอบคลุมทุกผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้นกับประชาชน พร้อมนำข้อมูลที่ได้มากำหนดเป็นมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมตามวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 6 (ประชาชนคนที่ 6 ตำบลบ้านส้อง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2559) ได้ให้ความคิดเห็นว่า “ในพื้นที่บ้านส้องประสบปัญหาน้ำท่วมอยู่เป็นประจำ พี่ก็เสนอให้มีการออกแบบทางระบายน้ำให้ดียิ่งขึ้นจากเดิมหรือทำเพิ่มเติมในทุก ๆ พื้นที่ที่มีปัญหาน้ำท่วม เพราะในบางพื้นที่ทางรถไฟไปปิดกั้นทางน้ำไหลทำให้เกิดน้ำท่วมทุกครั้ง ผู้ดำเนินโครงการเขาก็ชี้แจงในที่ประชุมเลย ว่าได้สำรวจและเพิ่มเติมทางระบายน้ำในทุก ๆ พื้นที่ที่มีปัญหาน้ำท่วมให้เรียบร้อยแล้ว”

เช่นเดียวกับผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 2 (ประชาชนคนที่ 2 ตำบลท่าสะท้อน อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2559) ได้ให้ความคิดเห็นว่า “ในเรื่องของเสียงและความสั่นสะเทือน ทั้งในช่วงก่อนก่อสร้าง ช่วงก่อสร้าง และช่วงดำเนินการ อยากให้มีการกำหนดมาตรการที่ชัดเจนและป้องกันได้จริง เพราะมีทั้งวัดและโรงเรียนที่อยู่ติดริมทางรถไฟเลย เกรงว่าพวกเสียงต่าง ๆ จะส่งผลให้นักเรียน พระสงฆ์ และประชาชนบริเวณใกล้เคียงเกิดความรำคาญ และความสั่นสะเทือนจะส่งผลกับตัวอาคารของวัดและโรงเรียน ผู้ดำเนินโครงการเขาก็ชี้แจงให้ทราบว่า ได้มาตรการป้องกันในจุดที่ได้รับผลกระทบให้เรียบร้อยแล้ว โดยจะติดตั้งเป็นกำแพงกันเสียงให้”

เช่นเดียวกับผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 26 (ประชาชนคนที่ 8 ตำบลพะวง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา, 2560) ได้ให้ความคิดเห็นว่า “มาตรการที่ผู้ดำเนินโครงการกำหนดเรื่องการชดเชยสิ่งปลูกสร้าง พร้อมทั้งหาที่อยู่อาศัยให้ใหม่ เกรงว่าจะไม่ได้รับความยุติธรรมเนื่องจากในพื้นที่ผู้ที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่ไม่ได้ทำสัญญาเช่าที่ถูกต้องกับการรถไฟแห่งประเทศไทย อีกทั้งยังมีการเช่าช่วงต่อ และมีการรวมกลุ่มไปกู้ยืมเงินกับธนาคารมาสร้างบ้าน แล้วจะรู้ได้อย่างไรว่าผู้ที่ได้รับผลกระทบจะได้รับการชดเชยและมีที่อยู่อาศัยจริง”

3) การนำเสนอข้อคิดเห็นจากประชาชน หลังจากการนำเสนอข้อมูลในช่วงแรกของกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ผู้ดำเนินโครงการก็ได้นำข้อมูลจากการ

สำรวจและจากการรับฟังข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะต่าง ๆ ของประชาชน ไปพิจารณาเพิ่มเติมหรือปรับแก้ไขตามเกณฑ์หรือสภาพพื้นที่นั้น ๆ ให้มีความเหมาะสมและเป็นที่ยอมรับของประชาชน นอกจากนี้ผู้ดำเนินโครงการยังนำข้อมูลกลับไปนำเสนอให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับทราบเป็นระยะ ๆ ตามกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนและการประชาสัมพันธ์จนถึงสิ้นสุดการศึกษาของโครงการ โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 14 (ประชาชนคนที่ 2 ตำบลทูลหาสวรรค์ อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง, 2560) ได้ให้ความคิดเห็นว่า

เราเสนอให้มีการปรับปรุงแบบจุดตัดทางรถไฟบริเวณถนนรามเสวรีไปยังถนนอภัยบริรักษ์ โดยผู้ดำเนินโครงการได้ออกแบบเป็นสะพานกลับรถรูปตัวยูบริเวณวัดนิโครธารามและโรงเรียนเทศบาลวัดนิโครธาราม ซึ่งอาจทำให้วัดและโรงเรียนได้รับผลกระทบเรื่องอากาศ เสียง และความสั่นสะเทือน จึงได้เสนอในการประชุมให้ทำเป็นสะพานรถยนต์ข้ามทางรถไฟ ทางผู้ดำเนินโครงการก็ได้นำไปพิจารณาและปรับแก้ไขรูปแบบจุดตัดทางรถไฟให้ตามที่เสนอในที่ประชุม

เช่นเดียวกับผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 35 (ผู้นำชุมชนคนที่ 4 ตำบลปากแพรก อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช, 2559) ได้ให้ความคิดเห็นว่า

ผมเสนอให้ทางผู้ดำเนินโครงการ ออกแบบจุดตัดทางรถไฟบริเวณสวนหลวง ร.5 เป็นอุโมงค์ เนื่องจากมีรถสัญจรเป็นจำนวนมาก ผู้ดำเนินโครงการเขาก็มาชี้แจงให้ทราบว่าทำเป็นอุโมงค์ตามที่เสนอ โดยไม่ปิดการสัญจรของถนนเดิม และจะออกแบบให้มีความปลอดภัยต่อผู้สัญจรให้มากที่สุด

จากการศึกษา ปัจจัยนำเข้าที่มีผลต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมการศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา สามารถสรุปได้ว่า

งบประมาณ สำหรับในช่วงดำเนินการศึกษาออกแบบ ได้มีการจัดสรรงบประมาณในการจัดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนของโครงการไว้อย่างเพียงพอ ตามแผนงานที่ได้วางแผนไว้ตั้งแต่ต้น แต่สำหรับช่วงก่อนดำเนินการก่อสร้าง การจัดสรรงบประมาณในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลโครงการไม่เพียงพอ ควรมีการจัดสรรงบประมาณในส่วนของการประชาสัมพันธ์เพิ่มเติมให้

เพียงพอ สำหรับการเข้าไปให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ โครงการต่อประชาชนอีกครั้งก่อนดำเนินการก่อสร้าง เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง ชัดเจน และตรงกันของทุกฝ่าย

บุคลากรในการดำเนินการ เป็นบุคลากรของบริษัทผู้ทำหน้าที่ศึกษาและจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญในแต่ละด้านของการศึกษา นอกจากนี้เจ้าของโครงการยังให้ความสำคัญกับการเข้าร่วมรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในทุก ๆ ครั้งของการดำเนินกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ถือได้ว่าเจ้าของโครงการและบุคลากรในการดำเนินการมีความพร้อมและมีความเพียงพอในการชี้แจงข้อมูล รับฟังข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และข้อห่วงกังวลของประชาชน จึงส่งผลให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นและความเชื่อถือในตัวบุคลากรในการดำเนินการและเจ้าของโครงการ

ข้อมูลที่ต้องครอบคลุม แบ่งเป็นประเด็น 1) ข้อมูลที่นำเสนอและเผยแพร่ให้ประชาชนได้รับทราบ ควรมีข้อมูลของโครงการอย่างครบถ้วนและชัดเจน ทั้งในด้านประโยชน์ที่จะได้รับ และด้านผลกระทบต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบและทำความเข้าใจในกระบวนการศึกษามากยิ่งขึ้น 2) ความถูกต้องของข้อมูล ข้อมูลต่าง ๆ ที่ผู้ดำเนินโครงการนำมาเสนอให้ประชาชนได้รับทราบในช่วงแรกของการศึกษายังบางส่วนที่ยังไม่ครอบคลุมกับสภาพพื้นที่ในปัจจุบัน แต่ภายหลังจากการนำเสนอข้อมูลในช่วงแรก ก็ดำเนินการลงสำรวจในพื้นที่อีกครั้ง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการและครอบคลุมทุกผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้นกับประชาชน พร้อมนำข้อมูลที่ได้มากำหนดเป็นมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมตามวัตถุประสงค์ของโครงการ 3) หลังจากการนำเสนอข้อมูลในช่วงแรก ผู้ดำเนินโครงการก็นำข้อมูลจากการสำรวจและจากการรับฟังข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะต่าง ๆ ของประชาชน ไปพิจารณาเพิ่มเติมหรือปรับแก้ไขตามเกณฑ์หรือสภาพพื้นที่นั้น ๆ ให้มีความเหมาะสม พร้อมทั้งนำข้อมูลกลับไปนำเสนอให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับทราบเป็นระยะ ๆ และเป็นที่ยอมรับของประชาชนจนสิ้นสุดการศึกษาของโครงการ

4.1.4 กระบวนการ (Process)

จากการศึกษาพบว่ากระบวนการที่มีผลต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย การเริ่มต้นเร็ว (Starting Early) ความครอบคลุมของผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) ความจริงใจ (Sincerity) วิธีการที่เหมาะสม (Suitability) และกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public participation) โดยในแต่ละประเด็นมีรายละเอียดดังนี้

4.1.4.1 การเริ่มต้นเร็ว (Starting Early)

จากการศึกษาข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์ สามารถแยกประเด็นในการพิจารณาได้ดังนี้

1) การเริ่มต้นเร็วในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนและการประชาสัมพันธ์ เป็นการให้ข้อมูลกับประชาชนตั้งแต่เริ่มต้น และเปิดโอกาสให้ประชาชนทั้ง 7 กลุ่มตามแนวทางของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเข้ามารับฟังข้อมูล พร้อมทั้งเป็นการแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะต่าง ๆ เพื่อนำข้อมูลไปปรับให้มีความเหมาะสมก่อนการตัดสินใจหรือเป็นแนวทางแก้ปัญหาในการพัฒนาโครงการ โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 59 (รองนายกเทศบาลตำบลเวียงสระ, 2559) ได้ให้ความคิดเห็นว่า “เขาเข้ามาขอติดป้ายประชาสัมพันธ์โครงการที่เทศบาล และข้อมูลเบื้องต้น เช่น แผนพัฒนา ข้อมูลผู้นำชุมชน ข้อมูลหมู่บ้านที่อยู่ริมทางรถไฟ เลยทำให้ได้ทราบถึงแนวทางการพัฒนาในเบื้องต้นของโครงการ”

สอดคล้องกับผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 14 (ประชาชนคนที่ 2 ตำบลภูหาสวรรค์ อำเภอมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง, 2560) ได้ให้ความคิดเห็นว่า

เราเห็นจดหมายข่าวประชาสัมพันธ์ที่เขาเข้ามาติดประกาศที่ป้ายประชาสัมพันธ์ที่ตั้งอยู่ที่สถานีรถไฟ และเราก็ทราบมาจากผู้นำชุมชน เพราะเขาส่งหนังสือเชิญมาที่เทศบาลให้เข้าร่วมประชุมล่วงหน้าก่อนถึงกำหนดวันจัดประชุม

4.1.4.2 ความครอบคลุมของผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders)

จากการศึกษาข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์ สามารถแยกประเด็นในการพิจารณาได้ดังนี้

ความครอบคลุมของผู้มีส่วนได้เสียในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยได้กำหนดประชาชนที่เกี่ยวข้องกับโครงการเป็น 7 กลุ่มตามแนวทางของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย ผู้ที่ได้รับผลกระทบทางตรงและทางอ้อม การรถไฟแห่งประเทศไทย บริษัทที่ปรึกษา สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หน่วยงานราชการในระดับต่าง ๆ องค์กรเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม องค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันทางศึกษาภายในท้องถิ่น และนักวิชาการ สื่อมวลชน และประชาชนทั่วไป และจากการตรวจสอบผู้เข้าร่วมประชุมในรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการ (บริษัท ปัญญา คอนซัลแตนท์ จำกัด, 2559) พบว่า ครอบคลุมประชาชนที่เกี่ยวข้องกับโครงการทั้ง 7 กลุ่ม แต่ประชาชนที่ได้รับผลกระทบทางตรงและทางอ้อม

เข้าร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็นเพียงร้อยละ 50-79 ของภาพรวมในกระบวนการมีส่วนร่วม ทำให้ไม่ครอบคลุมประชาชนที่เกี่ยวข้องกับโครงการทั้งหมด (ร้อยละ 100) ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ประชาชนและผู้นำชุมชน พบว่า ร้อยละ 83 เคยเข้าร่วมการประชุมรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ส่วนที่เหลือ ร้อยละ 17 ไม่เคยเข้าร่วมการประชุมรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เมื่อสอบถามผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 41 (ผู้นำชุมชนคนที่ 5 ตำบลคอนประดู่ อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง, 2560) ที่ไม่เคยเข้าร่วมการประชุม ได้ให้ความคิดเห็นว่า “ผมได้รับหนังสือเชิญ แต่บ้านผมไม่ได้อยู่ใกล้ทางรถไฟในรัศมีที่เขาจะพัฒนา ถ้าผมไปเข้าร่วมการประชุมด้วยก็ไม่ว่าจะถามอะไร เพราะเห็นด้วยว่าควรมีการพัฒนาระบบขนส่งทางรางให้ดีขึ้น ให้ปลอดภัยและรวดเร็วกว่าปัจจุบัน”

สอดคล้องกับผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 22 (ประชาชนคนที่ 4 ตำบลคลองสีย อำเภอลาดใหญ่ จังหวัดสงขลา, 2560) ได้ให้ความเห็นที่ “ตัวพี่เองไม่ได้รับหนังสือเชิญ แต่เพื่อนที่อยู่ใกล้กับทางรถไฟเก่าได้รับหนังสือเชิญ พี่เลยไม่ได้ไปเข้าร่วม เพราะคิดว่าบ้านพี่คงไม่ได้รับผลกระทบมากหรอก เพราะเขาออกแบบเป็นทางรถไฟยกระดับ แต่ก็ขอแค่ให้มีมาตรการเรื่องความปลอดภัยที่ดี ๆ และทำได้จริงตามที่มาบอกชาวบ้าน”

4.1.4.3 ความจริงใจ (Sincerity)

จากการศึกษาข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์ สามารถแยกประเด็นในการพิจารณาได้ดังนี้

1) การเปิดเผยข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วน และการตอบสนองข้อสงสัยของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับโครงการ โดยผู้ดำเนินโครงการมีการเปิดเผยข้อมูลต่อประชาชนอย่างถูกต้อง ครบถ้วน และเปิดโอกาสให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องกับโครงการได้แสดงข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และสอบถามข้อสงสัยต่าง ๆ อย่างตรงไปตรงมา โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 61 (ผู้อำนวยการกองช่างเทศบาลเมืองทุ่งสง, 2559) กล่าวว่า “เขาตอบทุกข้อห่วงกังวล ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการระบายน้ำ การออกแบบแนวเส้นทาง การออกแบบจุดตัดทางข้าม หรือว่าใครสงสัยตรงจุดไหน เขาก็มีภาพแผนที่ดาวเทียมแล้วเปิดให้เราดูได้เลย ทำให้ไม่มีสงสัย ส่วนใครสงสัยอะไรก็ถามได้เลยตรงนั้น เขาก็มีวิทยากรมาเลย เขาก็มีข้อมูลมาให้ว่าใครสงสัยอะไรเขียนถามได้เขาก็เขียนตอบเลย”

เช่นเดียวกับผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 13 (ประชาชนคนที่ 1 ตำบลมะกอกเหนือ อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง, 2560) ได้ให้ความคิดเห็นว่า

ผู้ดำเนินโครงการเขามาเตรียมความพร้อมมาอย่างดี เวลาสอบถามถึงการแก้ไข ปัญหาจุดตัดทางรถไฟกับถนน เขาก็เปิดเป็นแผนที่ของแต่ละจุดที่อยู่ในพื้นที่นั้น ๆ

ได้อย่างชัดเจน หากชาวบ้านขอให้เปลี่ยนหรือเพิ่มแนวทางการออกแบบจุดตัดทางรถไฟกับถนน เขาก็ขอรับไปพิจารณาเพื่อปรับแก้ให้ตามความเหมาะสม แล้วก็กลับเข้ามาชี้แจงในเวทีการประชุมครั้งต่อไปทุกครั้ง มันดีมากที่เขาไม่เคยปิดบังข้อมูลเลย และก็ดำเนินการตามความคิดเห็นของประชาชนจริง ๆ ไม่เหมือนบางหน่วยงานที่เข้ามารับฟังความคิดเห็นชาวบ้านจนแล้วเสร็จ พอจะก่อสร้างจริง ๆ ก็ไปเปลี่ยนแบบการก่อสร้างที่ไม่ใช่ตามความคิดเห็นของชาวบ้าน

2) การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ผู้ดำเนินโครงการได้เผยแพร่ข้อมูลหรือประชาสัมพันธ์ข้อมูลโครงการให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องกับโครงการได้รับทราบในหลายช่องทาง เช่น เอกสารประกอบ แผ่นพับ จดหมายข่าว วิทยุทัศน์ เว็บไซต์โครงการ เป็นต้น ซึ่งข้อมูลที่เผยแพร่เป็นข้อมูลที่มีความครบถ้วน และมีความชัดเจน โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 42 (ผู้นำชุมชนคนที่ 6 ตำบลวังใหม่ อำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง, 2560) ให้ความเห็นว่า “การเปิดเผยข้อมูลทั้งหมดเป็นสิ่งที่ดี เพราะทำให้ประชาชนเข้าใจถูกต้อง และทำให้มีการเตรียมความพร้อมก่อนที่โครงการจะเข้าไปดำเนินงาน”

สอดคล้องกับผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 2 (ประชาชนคนที่ 2 ตำบลท่าสะท้อน อำเภอบันนังสวย จังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2559) ได้ให้ความคิดเห็นว่า “ข้อมูลต่าง ๆ ของโครงการ ที่นำมาให้ชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านรู้ว่าแนวทางที่ออกแบบเป็นยังไง ทำให้รู้ว่าอีกกี่ปีจะได้นั่งรถไฟทางคู่ ทำให้รู้ว่าใช้งบประมาณในการพัฒนาเท่าไร มันคุ้มทุนต่อการลงทุนหรือไม่ ถ้าหากมีการพัฒนาจริง ร่นลูก ร่นหลานเราจะได้กลับมาเลือกใช้ระบบขนส่งทางรางในการเดินทาง”

4.1.4.4 วิธีการที่เหมาะสม (Suitability)

จากการศึกษาข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์ สามารถแยกประเด็นในการพิจารณาได้ดังนี้

1) เทคนิคหรือรูปแบบในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมได้พิจารณาจากประเภทและขนาดของโครงการ เพื่อให้มีเทคนิคหรือรูปแบบที่มีความเหมาะสมกับลักษณะที่แตกต่างกันของพื้นที่และประชาชนที่เกี่ยวข้องกับโครงการ ตลอดจนความแตกต่างด้านวัฒนธรรม สังคม และค่านิยม ซึ่งรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการ (บริษัท ปัญญา คอนซัลแตนท์ จำกัด, 2559) ได้ระบุรูปแบบและวิธีการของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1) การประชุมปรึกษาหารือผู้นำทางความคิด เป็นการประชุมปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และข้อห่วงกังวลกับผู้นำชุมชน และหน่วยงานส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ 2) การจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชนกับกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียทั้ง 7 กลุ่ม และ 3) การประชุมกลุ่มย่อยระดับพื้นที่โครงการ เพื่อนำเสนอรายละเอียดโครงการ นำเสนอผลการศึกษาและมาตรการด้านสิ่งแวดล้อม รับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมประชุมต่อหน่วยงานราชการระดับท้องถิ่น ผู้นำชุมชน สถานศึกษา ศาสนสถาน สถานพยาบาล ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ และประชาชนที่มีความสนใจโครงการ

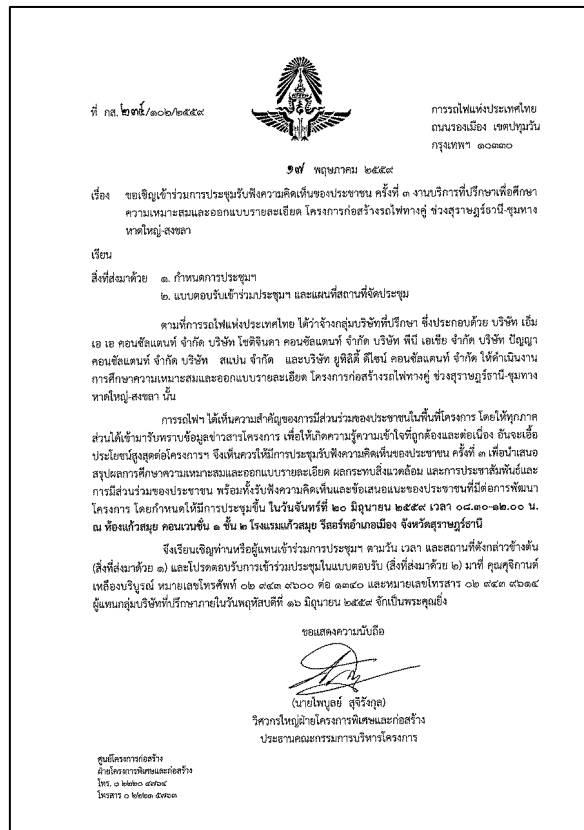
โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 73 (ผู้เชี่ยวชาญด้านการมีส่วนร่วมและประชาสัมพันธ์, 2560) ได้ให้ความคิดเห็นว่า “เราได้พิจารณาจากเทคนิคหรือรูปแบบตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. 2548 ที่ได้ระบุไว้หลายเทคนิค แต่ด้วยบริบทต่าง ๆ ของพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ ประชาชนที่เกี่ยวข้องกับโครงการ ความเหมาะสมและความพร้อมในการจัดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนั้น 3 เทคนิคที่ได้เลือกใช้จึงมีความเหมาะสมและความพร้อมมากที่สุดที่จะทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนประสบความสำเร็จ”

4.1.4.5 กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public participation)

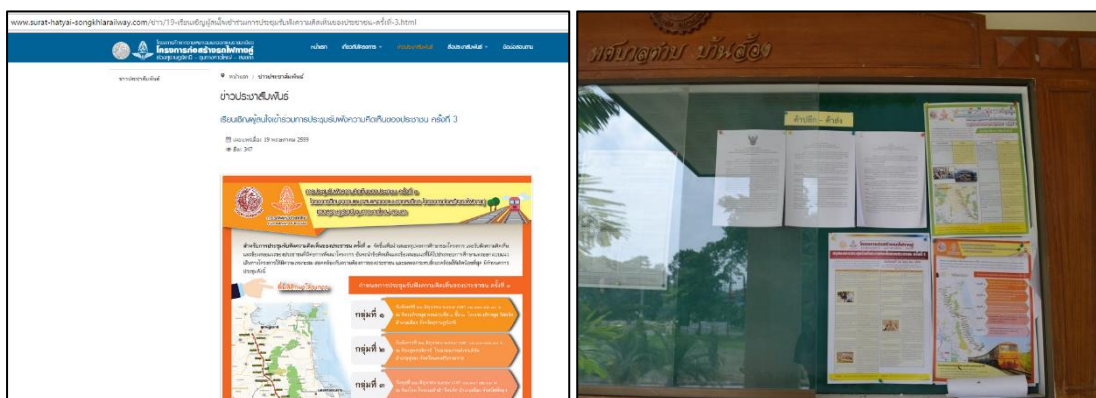
จากการศึกษาข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์ สามารถแยกประเด็นในการพิจารณาได้ดังนี้

1) การเปิดเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารหรือประชาสัมพันธ์โครงการไม่น้อยกว่า 15 วัน ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. 2548 ผู้ดำเนินโครงการต้องจัดทำแผนการให้ข้อมูลข่าวสารและการหารือกับผู้มีส่วนได้เสีย รวมทั้งแผนการดำเนินงานที่จะประกาศให้ประชาชนได้รับทราบถึงวิธีการให้ข้อมูล และการรับฟังความคิดเห็น ระยะเวลา สถานที่ และความเหมาะสมแก่การที่ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ข้อคิดเห็นได้ตามเวลาที่กำหนด โดยในรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการ (บริษัท ปัญญา คอนซัลแตนท์ จำกัด, 2559) ได้มีการระบุระยะเวลาในการเตรียมงานในการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็น และมีตัวอย่างหนังสือเชิญประชุมรับฟังความคิดเห็นอย่างชัดเจน พร้อมทั้งมีการระบุช่องทางในการประชาสัมพันธ์การแจ้งกำหนดการการจัดประชุม เช่น การเผยแพร่กำหนดการจัดประชุมผ่านเว็บไซต์โครงการ www.surat-hatyai-songkhlarailway.com และติดประกาศ

ผ่านบอร์ดประชาสัมพันธ์ของเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลที่เกี่ยวข้องกับโครงการ แสดง
ดังภาพที่ 4.4 และภาพที่ 4.5

ภาพที่ 4.4 ตัวอย่างจดหมายเชิญประชุมรับฟังความคิดเห็นของประชาชน

ภาพที่ 4.5 ตัวอย่างช่องทางการแจ้งกำหนดการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นของประชาชน

โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 3 (ประชาชนคนที่ 3 ตำบลนาสาร อำเภอนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2559) ได้ให้ความคิดเห็นว่า “พี่ได้รับหนังสือเชิญเข้าร่วมประชุมทุกครั้ง เขามีการแจ้งให้ทราบล่วงหน้าหลายวันมาก และเขาก็ยังไปติดประกาศเชิญชวนไว้ที่บอร์ดประชาสัมพันธ์ของเทศบาลทุกครั้ง เลยทำให้ตัวพี่เองและชาวบ้านแถวนี้รับทราบการประชุมประชาสัมพันธ์ และได้เตรียมเอาข้อสงสัยไปสอบถามในเวทีการประชุมของโครงการตลอด”

เช่นเดียวกับผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 31 (ผู้นำชุมชนคนที่ 5 ตำบลบ้านส้อง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2559) ได้ให้ความคิดเห็นว่า “ผมได้รับทราบข้อมูลการเชิญเข้าร่วมประชุมจากหนังสือภายในของหน่วยงานที่เจ้าหน้าที่ของโครงการเขาประสานงานกับทางหน่วยงาน โดยขอความอนุเคราะห์ให้เรียนเชิญสมาชิกของหน่วยงานเข้าร่วมการประชุมรับฟังความคิดเห็นก่อนล่วงหน้าวันจัดประชุมทุกครั้ง ทำให้มีเวลาในการเตรียมตัว และไปประชาสัมพันธ์ให้ลูกบ้านที่ได้รับผลกระทบทราบ”

2) การป้อนข้อมูลย้อนกลับสู่ประชาชน เป็นการสรุปผลการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบภายใน 15 วัน ภายหลังจากที่เสร็จสิ้นการรับฟังความคิดเห็น ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. 2548 โดยในรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการ (บริษัท ปัญญา คอนซัลแตนท์ จำกัด, 2559) ได้มีการระบุวันที่เผยแพร่สรุปผลการรับฟังความคิดเห็นและตัวอย่างการสรุปผลการรับฟัง และระบุช่องทางการเผยแพร่สรุปผลการรับฟังความคิดเห็นอย่างชัดเจน เช่น การเผยแพร่สรุปผลการประชุมผ่านเว็บไซต์โครงการ www.surat-hatyai-songkhlarailway.com และติดประกาศผ่านบอร์ดประชาสัมพันธ์ของเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลที่เกี่ยวข้องกับโครงการ แสดงดังภาพที่ 4.6 และภาพที่ 4.7

โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 63 (นายกองค์การบริหารส่วนตำบลควนหนองควัว, 2560) ได้ให้ความคิดเห็นว่า “ภายหลังจากการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นแล้วเสร็จ ภายใต้นี้สัปดาห์ก็จะมีเจ้าหน้าที่โครงการทำหนังสือมาขอความอนุเคราะห์ประชาสัมพันธ์สรุปผลการรับฟังความคิดเห็นของชาวบ้านทุกครั้ง โดยในสรุปผลก็จะมีคำถามของชาวบ้าน และมีคำตอบของผู้ดำเนินโครงการเป็นการสรุปเพื่อยืนยันความชัดเจนตามคำชี้แจงที่มีความถูกต้องและชัดเจนตามความต้องการของชาวบ้าน”

เช่นเดียวกับผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 26 (ประชาชนคนที่ 8 ตำบลพะวง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา, 2560) ได้ให้ความคิดเห็นว่า “เจ้าหน้าที่โครงการเขาทำสรุปผลเร็วมาก ไม่ถึง 2 สัปดาห์ เขาก็เผยแพร่สรุปผลการประชุมผ่านทางเว็บไซต์โครงการเลย เพราะส่วนใหญ่ผมจะติดตามข่าวสารผ่านทางเว็บไซต์โครงการเสมอ เพราะสะดวก รวดเร็ว และมีความชัดเจนดี”

โครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่
ช่วงสุราษฎร์ธานี - ภูเก็ต

สรุปผลการประชุมรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ครั้งที่ 3

วันที่ 23 มิถุนายน 2559

เวลา 13.00-16.30 น. ณ ห้องประชุม 1

โรงแรม พลาซ่า แร่ รีสอร์ท อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ผู้เข้าร่วมประชุม 251 คน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการก่อสร้างโครงการรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี - ภูเก็ต

2. เพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการก่อสร้างโครงการรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี - ภูเก็ต

3. เพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการก่อสร้างโครงการรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี - ภูเก็ต

4. เพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการก่อสร้างโครงการรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี - ภูเก็ต

5. เพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการก่อสร้างโครงการรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี - ภูเก็ต

6. เพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการก่อสร้างโครงการรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี - ภูเก็ต

7. เพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการก่อสร้างโครงการรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี - ภูเก็ต

8. เพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการก่อสร้างโครงการรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี - ภูเก็ต

9. เพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการก่อสร้างโครงการรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี - ภูเก็ต

10. เพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการก่อสร้างโครงการรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี - ภูเก็ต

สรุปผลการประชุม

1. ได้รับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการก่อสร้างโครงการรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี - ภูเก็ต

2. ได้รับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการก่อสร้างโครงการรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี - ภูเก็ต

3. ได้รับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการก่อสร้างโครงการรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี - ภูเก็ต

4. ได้รับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการก่อสร้างโครงการรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี - ภูเก็ต

5. ได้รับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการก่อสร้างโครงการรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี - ภูเก็ต

6. ได้รับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการก่อสร้างโครงการรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี - ภูเก็ต

7. ได้รับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการก่อสร้างโครงการรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี - ภูเก็ต

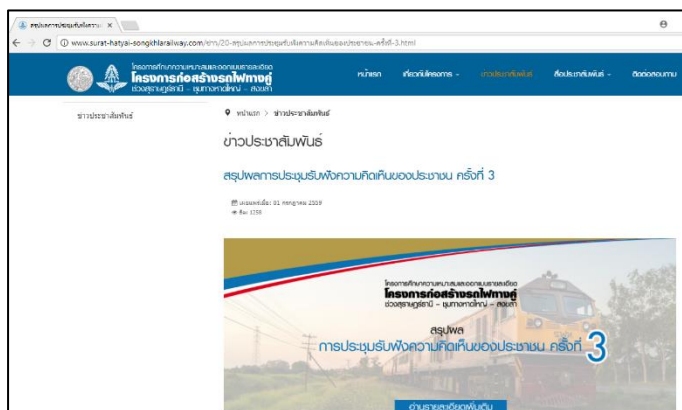
8. ได้รับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการก่อสร้างโครงการรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี - ภูเก็ต

9. ได้รับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการก่อสร้างโครงการรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี - ภูเก็ต

10. ได้รับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการก่อสร้างโครงการรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี - ภูเก็ต

เว็บไซต์ : www.surat-hatjai-songkhlarailway.com

ภาพที่ 4.6 ตัวอย่างสรุปผลการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน

ภาพที่ 4.7 ตัวอย่างช่องทางการแจ้งสรุปผลการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน

จากการศึกษา กระบวนการที่มีผลต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมกรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา สามารถสรุปได้ว่า

การเริ่มต้นเร็ว การเริ่มต้นเร็วในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนและการประชาสัมพันธ์ เป็นการให้ข้อมูลกับประชาชนตั้งแต่เริ่มต้น และเปิดโอกาสให้ประชาชนทั้ง 7 กลุ่ม เข้ามารับฟังข้อมูล พร้อมทั้งเป็นการแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะต่าง ๆ เพื่อนำข้อมูลไปปรับให้มีความเหมาะสมก่อนการตัดสินใจหรือเป็นแนวทางแก้ปัญหาในการพัฒนาโครงการ

ความครอบคลุมของผู้มีส่วนได้เสีย โดยได้กำหนดประชาชนที่เกี่ยวข้องกับโครงการเป็น 7 กลุ่ม พบว่า ครอบคลุมประชาชนที่เกี่ยวข้องกับโครงการทั้ง 7 กลุ่ม แต่ประชาชนที่ได้รับผลกระทบทางตรงและทางอ้อมเข้าร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็นเพียงร้อยละ 50-79 ของภาพรวมในกระบวนการมีส่วนร่วม ทำให้ไม่ครอบคลุมประชาชนที่เกี่ยวข้องกับโครงการทั้งหมด

ความจริงใจ แบ่งเป็นประเด็น 1) การเปิดเผยข้อมูล ผู้ดำเนินโครงการมีการเปิดเผยข้อมูลต่อประชาชนอย่างถูกต้อง ครบถ้วน และเปิดโอกาสให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องกับโครงการได้แสดงข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และสอบถามข้อสงสัยต่าง ๆ อย่างตรงไปตรงมา 2) การเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร ผู้ดำเนินโครงการได้เผยแพร่ข้อมูลให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องกับโครงการได้รับทราบในหลายช่องทาง เช่น เอกสารประกอบ วิดิทัศน์ เว็บไซต์โครงการ เป็นต้น ซึ่งข้อมูลที่เผยแพร่เป็นข้อมูลที่มีความครบถ้วน และมีความชัดเจน

วิธีการที่เหมาะสม เทคนิคหรือรูปแบบในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนได้พิจารณาจากประเภทและขนาดของโครงการ เพื่อให้มีเทคนิคหรือรูปแบบที่มีความเหมาะสมกับลักษณะที่แตกต่างกันของพื้นที่ โดยโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ได้ระบุรูปแบบและวิธีการของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) การประชุมปรึกษาหารือผู้นำทางความคิด 2) การจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และ 3) การประชุมกลุ่มย่อยระดับพื้นที่โครงการ

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน แบ่งเป็นประเด็น 1) การเปิดเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร หรือประชาสัมพันธ์โครงการไม่น้อยกว่า 15 วัน ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีฯ ผู้ดำเนินโครงการต้องจัดทำแผนการดำเนินงานที่จะประกาศให้ประชาชนได้รับทราบถึงวิธีการให้ข้อมูล และการรับฟังความคิดเห็น ระยะเวลา สถานที่ และความเหมาะสมที่ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วม โดยในรายงานฯ ได้มีการระบุระยะเวลาในการเตรียมงานในการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็น และการระบุช่องทางในการประชาสัมพันธ์การแจ้งกำหนดการจัดประชุม เช่น เว็บไซต์โครงการ และติดประกาศผ่านเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลที่เกี่ยวข้องกับโครงการ

2) การป้อนข้อมูลย้อนกลับสู่ประชาชน เป็นการสรุปผลการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบภายใน 15 วัน ภายหลังจากที่เสร็จสิ้นการรับฟังความคิดเห็น ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีฯ โดยในรายงานฯ ได้มีการระบุวันที่เผยแพร่สรุปผลการรับฟังความคิดเห็น และการระบุช่องทางในการประชาสัมพันธ์การแจ้งกำหนดการการจัดประชุม เช่น เว็บไซต์ โครงการ และติดประกาศผ่านเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลที่เกี่ยวข้องกับโครงการ

4.1.5 ผลผลิต (Product)

จากการศึกษาพบว่าผลผลิตที่เกิดจากกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ประกอบไปด้วย 1) รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม 2) กระบวนการมีส่วนร่วมตามกฎหมาย และ 3) ผลของกระบวนการมีส่วนร่วม โดยในแต่ละประเด็นมีรายละเอียดดังนี้

4.1.5.1 รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

จากการศึกษาข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์ สามารถแยกประเด็นในการพิจารณาได้ดังนี้

1) แนวทางที่ใช้ในการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม โครงการหรือกิจการซึ่งจะต้องได้รับอนุญาตจากทางราชการตามกฎหมายให้เสนอรายงาน ซึ่งโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่อยู่ในประเภทโครงการระบบขนส่งมวลชนที่ใช้ราง จึงต้องให้เสนอในชั้นขออนุมัติหรือขออนุญาตโครงการ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ ตามประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยในรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการ (บริษัท ปัญญา คอนซัลแตนท์ จำกัด, 2559) ผู้ดำเนินโครงการได้ระบุถึงการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติที่กำหนดตามระเบียบสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไว้ดังนี้

การจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ได้ดำเนินการตามประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่องกำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยสำนักวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ฉบับลงวันที่ 24 เมษายน พ.ศ. 2555 และประกาศลงในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2555

2) ในส่วนของการประชาสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้ดำเนินกิจกรรมตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. 2548 และตามระเบียบสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ต้องดำเนินการตามกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างน้อย 2 ครั้ง

2) ความเชื่อถือรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ผู้ดำเนินโครงการเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญและมีความชำนาญในการประเมินผลกระทบที่จะเกิดขึ้นทั้งทางบวกและทางลบ รวมทั้งการเข้ามารับฟังความคิดเห็นของประชาชน ทำให้สามารถกำหนดมาตรการป้องกัน แก้ไข และลดผลกระทบสิ่งแวดล้อม และมาตรการติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่มีความเหมาะสมกับประชาชนที่เกี่ยวข้องกับโครงการ โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 51 (เจ้าหน้าที่การรถไฟแห่งประเทศไทยคนที่ 1, 2560) ได้ให้ความคิดเห็นว่า

ในฐานะของผู้ว่าจ้าง เราเชื่อมั่นในการทำงานของผู้ดำเนินโครงการทั้งหมด ทุกคนเป็นผู้ที่มีประสิทธิภาพสูง ที่สามารถทำการศึกษาค้นคว้าได้อย่างครอบคลุม รวดเร็ว และครบถ้วน เพื่อลดการเกิดผลกระทบกับประชาชน นอกจากนี้ผู้ดำเนินโครงการยังได้นำแนวทางหรือประสบการณ์จากโครงการอื่น ๆ มาปรับใช้ให้โครงการนี้ดียิ่งขึ้นกว่าเดิม และเชื่อว่าผลการศึกษาและการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมกำหนดมาจะทำให้ที่ประชาชนที่เกี่ยวข้องกับโครงการเกิดความมั่นใจ และสนับสนุนการพัฒนาโครงการ

3) ความไม่เชื่อถือรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เนื่องจากรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ อยู่ในขั้นตอนของการพิจารณารายงานจากคณะกรรมการผู้ชำนาญการ จึงยังไม่ได้รับความเห็นชอบและยังไม่ได้รับอนุญาตให้เผยแพร่รายงานต่อสาธารณะได้ โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 50 (ผู้นำชุมชนคนที่ 8 ตำบลพะวง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา, 2560) ได้ให้ความเห็นว่า

เรายังไม่ได้เห็นเล่มรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม แต่เราได้รับทราบมาตรการในการป้องกัน แก้ไข และลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่ทางผู้ดำเนินโครงการกำหนดไว้ในรายงานฯ โดยเขาได้เข้ามาจัดประชุมชี้แจงมาตรการให้เรา

ได้ทราบอีกครั้ง เพื่อเป็นการยืนยันความเห็นชอบของประชาชน ว่ามาตรการนี้ได้กำหนดตามข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะของประชาชนอย่างแท้จริง

สอดคล้องกับโดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 74 (นักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อม, 2560) ได้ให้ความเห็นว่า

รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมอยู่ในช่วงขั้นตอนการพิจารณา รายงานต่อคณะกรรมการผู้ชำนาญการ โดยทางคณะกรรมการผู้ชำนาญการยังมีความเห็นว่าให้ปรับเพิ่มเติมข้อมูลหรือตรวจสอบข้อมูลในทุก ๆ ด้านให้ชัดเจน พร้อมทั้งต้องมีเอกสารหรือหลักฐานเชิงประจักษ์ เพื่อป้องกันการเกิดปัญหา ในช่วงดำเนินการก่อสร้างโครงการ เมื่อทางโครงการได้ชี้แจงแล้วเสร็จและผ่านมติเห็นชอบจากคณะกรรมการผู้ชำนาญการก็จะสามารถเผยแพร่ข้อมูลต่อสาธารณะได้ ตามขั้นตอนของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.)

4.1.5.2 กระบวนการมีส่วนร่วมตามกฎหมาย

จากการศึกษาข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์ สามารถแยกประเด็นในการพิจารณาได้ดังนี้

ตามหลักเกณฑ์การจัดการมีส่วนร่วมของประชาชนตามกฎหมายที่กำหนด ระบุว่าเจ้าของโครงการจะต้องดำเนินการตามกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างน้อย 2 ครั้ง โดยจากการศึกษาข้อมูลจากรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการ พบว่าโครงการมีกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งสิ้น 8 ครั้ง ประกอบด้วย การประชุมปรึกษาหารือผู้นำทางความคิด 3 ครั้ง การประชุมรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ทั้ง 7 กลุ่มตามระเบียบสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 3 ครั้ง และการประชุมกลุ่มย่อยกับประชาชนที่เกี่ยวข้องกับโครงการ 2 ครั้ง โดยทุกกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนทางโครงการได้จัดทำแผนการให้ข้อมูลข่าวสาร ระยะเวลา สถานที่ วิธีการให้ข้อมูล และการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนให้ทราบล่วงหน้า 15 วันก่อนเริ่มดำเนินการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และภายหลังจากเสร็จสิ้นการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ทางโครงการก็ได้ประกาศสรุปผลการรับฟังความคิดเห็นให้ประชาชนได้รับทราบภายใน 15 วันตามระเบียบสำนักนายกฯ

เนื่องจากโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ เป็นโครงการที่จะต้องได้รับอนุญาตจากทางราชการตามประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ประเภทโครงการหรือกิจการระบบขนส่งมวลชนที่ใช้ราง ทำให้ต้องดำเนินงานตามหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติอย่างถูกต้องและชัดเจน เพื่อยุติการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมผ่านการอนุมัติ และพร้อมเปิดเผยข้อมูลให้กับประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการ นอกจากนั้นยังต้องให้ข้อมูลและรับฟังความคิดเห็นตลอดการก่อสร้างโครงการ

โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 25 (ประชาชนคนที่ 7 ตำบลเขาสูง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา, 2560) ได้ให้ความเห็นว่า

โครงการนี้เป็นโครงการที่รัฐบาลกำลังเร่งให้มีการพัฒนา เขาก็ต้องทำตามนโยบาย เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกันทั้งประเทศ หากเขาไม่ดำเนินงานตามนโยบายและกฎหมายต่าง ๆ ที่กำหนดก็จะมีผลเสียต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบ ในความคิดผมผมว่าหน่วยงานนี้เขามีการวางแผนและเตรียมพร้อมมาอย่างดี ทั้งเรื่องข้อมูลต่าง ๆ การลงมารับฟังความคิดเห็นในพื้นที่ การนำข้อเสนอแนะของชาวบ้านไปพิจารณาปรับแก้ให้เหมาะสม การนำข้อมูลกลับมาชี้แจง ช่องทางการประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ เป็นต้น ถือได้ว่าเขาให้ความสำคัญกับประชาชนตามที่กฎหมายกำหนด พร้อมทั้งจะปฏิบัติตามข้อกำหนดอย่างแท้จริง

สอดคล้องกับผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 51 (เจ้าหน้าที่การรถไฟแห่งประเทศไทย คนที่ 1, 2560) ได้ให้ความคิดเห็นว่า

ในทุกขั้นตอนของการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสำรวจออกแบบ การกำหนดมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นต้น ผมในฐานะเจ้าของโครงการก็ต้องให้ความสำคัญกับทุก ๆ เรื่อง แต่ในด้านของผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับประชาชน ผมจะให้ความสำคัญเป็นพิเศษ เพราะพลังเสียงของประชาชนสามารถทำให้การพัฒนาโครงการนั้น ๆ หยุดการดำเนินการได้เลย ซึ่งจะเห็นได้ว่าเวลาผมเข้าไปพบปะพูดคุยกับประชาชน ผมจะเน้นย้ำในเรื่องของมาตรการลดผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ประชาชนได้รับผลกระทบจากการพัฒนาน้อยที่สุด

พร้อมทั้งยังมีการวางแผนให้จัดสรรพื้นที่ที่สามารถย้ายประชาชนจากจุดหนึ่ง ไปอีกจุดหนึ่งได้ โดยทุกอย่างอยู่ภายใต้งบประมาณการก่อสร้างโครงการทั้งหมด และทุก ๆ อย่างก็ได้กำหนดไว้ภายใต้กฎหมายต่าง ๆ อย่างชัดเจน

4.1.5.3 ผลของกระบวนการมีส่วนร่วม

จากการศึกษาข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์ สามารถแยกประเด็นในการพิจารณาได้ดังนี้

ผลที่ได้จากกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ดำเนินโครงการนำข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และข้อห่วงกังวลของประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาโครงการ มาทำการพิจารณาปรับแก้ไขเพิ่มเติมในการออกแบบต่าง ๆ ให้มีความเหมาะสม และยังนำข้อคิดเห็นต่าง ๆ มาร่วมกับการสำรวจ เพื่อให้ได้มาตรการในการป้องกัน แก้ไข และลดผลกระทบสิ่งแวดล้อม และมาตรการติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่สำคัญและมีความเหมาะสม โดยในรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการ (บริษัท ปัญญา คอนซัลแตนท์ จำกัด, 2559) ระบุถึงผลของกระบวนการมีส่วนร่วมที่ได้จากการรับฟังความเห็นของประชาชน พบว่า

ทางโครงการจึงได้รวบรวมและนำข้อห่วงกังวลเกี่ยวกับการชดเชยทรัพย์สิน การอพยพ/โยกย้าย และการจัดสรรพื้นที่ที่อยู่อาศัยใหม่ที่ได้จากการรับฟังความคิดเห็นของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากกิจกรรมการมีส่วนร่วม และรับฟังความคิดเห็นของประชาชนทั้งสิ้น 8 ครั้ง เข้าไปปรึกษาหารือกับการรถไฟฟ้าแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นเจ้าของโครงการ เพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาและลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับผู้ได้รับผลกระทบ โดยไม่ให้ขัดกับระเบียบปฏิบัติของหน่วยงานต้นสังกัด ทั้งนี้เมื่อได้แนวทางการแก้ไขปัญหา และลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้น จึงได้นำมากำหนดมาตรการป้องกัน แก้ไข และลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมทั้งในระยะก่อนก่อสร้างและระยะก่อสร้าง โดยการจัดสรรที่ดินในเขตรถไฟที่อยู่นอกเขตก่อสร้าง และไม่มีแผนการใช้ประโยชน์/ในอนาคต ให้เป็นพื้นที่อพยพสำหรับกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบทั้งที่เช่าและไม่ได้เช่าที่ดินกับการรถไฟฟ้าแห่งประเทศไทย

สอดคล้องกับผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 36 (ผู้นำชุมชนคนที่ 5 ตำบลร่อนพิบูลย์ อำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช, 2559) ได้ให้ความคิดเห็นว่า

ผลจากระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ทำให้เป็นแนวทางการแก้ไข ปัญหา และลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้น และผู้ดำเนินโครงการสามารถนำไปกำหนด มาตรการป้องกัน แก้ไข และลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมทั้งในระยะก่อนก่อสร้าง และระยะก่อสร้าง ส่งผลให้ประชาชนได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโครงการและ ลดผลกระทบต่อประชาชนน้อยที่สุด

เช่นเดียวกับผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 37 (ผู้นำชุมชนคนที่ 1 ตำบลมะกอก เหนือ อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง, 2560) ได้ให้ความคิดเห็นว่า “จากการรับฟังความคิดเห็นของ ประชาชน ทำให้ได้แนวทางจากข้อเสนอแนะของประชาชนต่อผู้ดำเนินโครงการ ว่าควรจะมีการ กำหนดมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมแบบใด ที่จะทำให้ประชาชนได้รับผลกระทบน้อยหรือไม่ได้รับ ผลกระทบจากการพัฒนาโครงการเลย

เช่นเดียวกับผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 8 (ประชาชนคนที่ 2 ตำบลจันดี อำเภอลาว จังหวัดนครศรีธรรมราช, 2560) ได้ให้ความเห็นว่า “การมารับฟังความคิดเห็นของประชาชน เป็นประโยชน์อย่างแท้จริง เพราะจะได้รับทราบถึงวิถีชีวิต ปัญหาภัยธรรมชาติ ที่เป็นปัจจุบัน เพื่อผู้ ดำเนินโครงการจะได้นำไปปรับให้รูปแบบมีความเหมาะสม และจะได้เป็นแนวทางในการกำหนด มาตรการด้านสิ่งแวดล้อม ที่จะนำมาปฏิบัติได้อย่างแท้จริง

จากการศึกษา ผลผลิตที่มีผลต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผล กระทบสิ่งแวดล้อมกรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่- สงขลา สามารถสรุปได้ว่า

รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม พบว่า 1) โครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่อยู่ใน ประเภทโครงการระบบขนส่งมวลชนที่ใช้ราง จึงต้องให้เสนอในชั้นขออนุมัติหรือขออนุญาต โครงการ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ ตามประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม 2) ความเชื่อถือรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ผู้ดำเนินโครงการเป็นผู้ที่มี ความเชี่ยวชาญและมีความชำนาญในการประเมินผลกระทบที่จะเกิดขึ้นทั้งทางบวกและทางลบ รวมทั้งการเข้ามารับฟังความคิดเห็นของประชาชน ทำให้สามารถกำหนดมาตรการด้านสิ่งแวดล้อม ที่มีความเหมาะสมกับประชาชนที่เกี่ยวข้องกับโครงการ และ 3) ความไม่เชื่อถือรายงานการ ประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เนื่องจากรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการ ก่อสร้างรถไฟทางคู่ อยู่ในขั้นตอนของการพิจารณารายงานจากคณะกรรมการผู้ชำนาญการ จึงยัง ไม่ได้รับความเห็นชอบและยังไม่ได้รับอนุญาตให้เผยแพร่รายงานต่อสาธารณะได้

กระบวนการมีส่วนร่วมตามกฎหมาย โครงการรถไฟฟ้าทางคู่ เป็นประเภทโครงการหรือกิจการระบบขนส่งมวลชนที่สร้าง ทำให้ต้องดำเนินงานตามหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติอย่างถูกต้องและชัดเจน เพื่อบริการการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมผ่านการอนุมัติ และพร้อมเปิดเผยข้อมูลให้กับประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการ นอกจากนี้ยังต้องให้ข้อมูลและรับฟังความคิดเห็นตลอดการก่อสร้างโครงการ

ผลของกระบวนการมีส่วนร่วม ผลที่ได้จากกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ทำให้ผู้ดำเนินโครงการนำข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และข้อห่วงกังวลของประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาโครงการ มาทำการพิจารณาปรับแก้ไขเพิ่มเติมในการออกแบบต่าง ๆ ให้มีความเหมาะสม และยังนำข้อคิดเห็นต่าง ๆ มาร่วมกับการสำรวจ เพื่อให้ได้มาตรการด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญและมีความเหมาะสม

4.1.6 ผลกระทบ (Impact)

จากการศึกษาพบว่าผลผลิตที่เกิดจากกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย การลดความขัดแย้ง และความเชื่อมั่นต่อโครงการ โดยในแต่ละประเด็นมีรายละเอียดดังนี้

4.1.6.1 การลดความขัดแย้ง

จากการศึกษาข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์ สามารถแยกประเด็นในการพิจารณาได้ดังนี้

จากการศึกษาข้อมูลกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (บริษัท ปัญญา คอนซัลแตนท์ จำกัด, 2559) พบว่า โครงการก่อสร้างรถไฟฟ้าทางคู่ ไม่มีความขัดแย้ง การประท้วงและการร้องเรียนตลอดระยะเวลาศึกษาของโครงการดังกล่าว แต่มีผู้ที่ได้รับผลกระทบบางส่วน โดยเฉพาะในช่วงชุมทางหาดใหญ่-สงขลา มีความวิตกกังวลในเรื่องการชดเชยทรัพย์สิน การอพยพ/โยกย้าย และการจัดสรรพื้นที่ที่อยู่อาศัยใหม่ รวมทั้งจัดตั้งกลุ่มเพื่อขอหารือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและต่อรองกับการรถไฟแห่งประเทศไทย โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 51 (เจ้าหน้าที่การรถไฟแห่งประเทศไทยคนที่ 1, 2560) ได้ให้ความคิดเห็นว่า

ในเรื่องของมาตรการชดเชยทรัพย์สิน ที่ประชาชนในช่วงชุมทางหาดใหญ่-สงขลา กังวลใจ เราได้กำหนดมาตรการป้องกัน แก้ไข และลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมไว้ในรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นที่เรียบร้อยแล้ว และได้เข้าไปชี้แจงรายละเอียดในขั้นตอนการสำรวจ การกำหนดราคา และการจ่ายค่าชดเชยให้กับ

ประชาชนได้ทำความเข้าใจในเบื้องต้นก่อนที่จะดำเนินการก่อสร้าง แต่สำหรับบางส่วนของกังวลว่าจะไม่มีที่อยู่อาศัย ทางกรรณไฟฟ้าก็จะช่วยประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน) เป็นต้น

ทั้งนี้ ก็ยังมีประชาชนที่ยังไม่คอยเชื่อถือต่อมาตรการชดเชยทรัพย์สินที่กำหนด โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 50 (ผู้นำชุมชนคนที่ 8 ตำบลพะวง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา, 2560) ได้ให้ความคิดเห็นว่า

ข้อมูลหรือสิ่งที่เขาบอกดูไม่น่าเชื่อถือ แต่ถามว่าเชื่อได้แค่ไหน เราว่าเชื่อถือแค่ 70 เปอร์เซ็นต์ เพราะประโยชน์ที่ชาวบ้านจะได้รับอย่างยุติธรรมมันน้อย เนื่องจากมีชาวบ้านหลายกลุ่มที่เข้ามาจับจองที่ดิน ทุกคนหวังผลประโยชน์ที่จะได้รับหมด แล้วจะรู้ได้ไม่ว่าจะมีที่อยู่อาศัยใหม่จริง ๆ

สอดคล้องกับผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 23 (ประชาชนคนที่ 5 ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา, 2560) ที่ให้ความเห็นว่า “เขาพูดก็ดูน่าเชื่อถือ แต่เราไม่รู้ว่าจะข้อมูลที่เขามอบมานั้นครบถ้วนหรือยัง เห็นเขาเข้ามาสอบถามหลายรอบนะ แต่ก็ไม่รู้ว่าจะได้ครบจริงไหม ก็ต้องรอดูวันที่จะมาก่อสร้างนั้นแหละ ว่าจะเป็นจริงดังที่เขาบอกไหม”

4.1.6.2 ความเชื่อมั่นต่อโครงการ

จากการศึกษาข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์ สามารถแยกประเด็นในการพิจารณาได้ดังนี้

จากการศึกษาข้อมูลกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม พบว่า หลังจากเสร็จสิ้นกระบวนการศึกษาความเหมาะสมและออกแบบรายละเอียดโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา โดยทางโครงการได้มีการจัดประชุมกลุ่มย่อยเพิ่มเติม เพื่อสรุปผลการศึกษาออกแบบ และมาตรการด้านสิ่งแวดล้อม กับตัวแทนผู้ได้รับผลกระทบโดยตรง หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และองค์กรเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม (ENGO) ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักที่ต้องสร้างความเข้าใจและสามารถกระจายข้อมูลต่อเนื่องได้ มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอสรุปผลการออกแบบรายละเอียดทางวิศวกรรม สรุปผลกระทบสิ่งแวดล้อมและมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ และเพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากกลุ่มเป้าหมายพร้อมทั้งสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับโครงการ ซึ่งผลจากการ

ประชุมกลุ่มย่อยเพิ่มเติม เพื่อสรุปผลการศึกษาออกแบบ และมาตรการด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมประชุม เห็นด้วยต่อการพัฒนาโครงการ แต่ก็ยังมีบางส่วนที่ยังคงมีความกังวลต่อการพัฒนาโครงการ โดยสาเหตุที่ยังมีความกังวล เช่น การย้ายถิ่นฐานที่อยู่อาศัย ค่าชดเชยที่ไม่เหมาะสม สูญเสียที่ทำกิน ปัญหาเสียงดังรบกวน และการกีดขวางทางน้ำและปัญหาน้ำท่วม

สอดคล้องกับผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 45 (ผู้นำชุมชนคนที่ 3 ตำบลคลองแห อำเภอลำใหญ่ จังหวัดสงขลา, 2560) ได้ให้ความคิดเห็นว่า

ถึงแม้ว่าทางโครงการจะเข้ามาสรุปผลการออกแบบ สรุปมาตรการด้านสิ่งแวดล้อม แต่ก็ยังมีความกังวลอยู่ว่าจะไม่มีที่อยู่อาศัย เพราะว่าไม่ได้ทำสัญญาเช่าที่กับการรถไฟแห่งประเทศไทยให้ถูกต้อง แต่ถึงอย่างไรถ้าโครงการมาจริง ๆ ก็ต้องทำตามกฎระเบียบที่เขาหนดมาเนี่ยแหละ

เช่นเดียวกับผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 6 (ประชาชนคนที่ 6 ตำบลบ้านส้อง อำเภอยะรัง จังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2559) ได้ให้ความคิดเห็นว่า

บริเวณบ้านส้องก็มีผู้ที่ได้รับผลกระทบเรื่องที่อยู่อาศัย แต่ก็ไม่ได้มีจำนวนมากมายกยอกให้ทางโครงการใช้มาตรการเดียวกันในการชดเชยเรื่องที่อยู่อาศัย เพราะว่าเราไม่ได้ทำสัญญาเช่าที่กับการรถไฟแห่งประเทศไทยให้ถูกต้อง

จากการศึกษา ผลผลิตที่มีผลต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมกรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา สามารถสรุปได้ว่า

การลดความขัดแย้ง พบว่า โครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ไม่มีความขัดแย้ง การประท้วง และการร้องเรียนตลอดระยะเวลาศึกษาของโครงการดังกล่าว แต่มีผู้ที่ได้รับผลกระทบบางส่วน โดยเฉพาะในช่วงชุมทางหาดใหญ่-สงขลา มีความวิตกกังวลในเรื่องการชดเชยทรัพย์สิน การอพยพโยกย้าย และการจัดสรรพื้นที่ที่อยู่อาศัยใหม่ รวมทั้งจัดตั้งกลุ่มเพื่อขอหารือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและต่อรองกับการรถไฟแห่งประเทศไทย

ความเชื่อมั่นต่อโครงการ พบว่า ทางโครงการได้มีการจัดประชุมกลุ่มย่อยเพิ่มเติม เพื่อสรุปผลการศึกษาออกแบบ และมาตรการด้านสิ่งแวดล้อม เป็นการเพิ่มความเชื่อมั่นในการกำหนดมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ ซึ่งผลจากการประชุมกลุ่มย่อยเพิ่มเติม เพื่อสรุปผล

การศึกษาออกแบบ และมาตรการด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมประชุม เห็นด้วยต่อการพัฒนาโครงการ แต่ก็ยังมีบางส่วนที่ยังคงมีความกังวลต่อการพัฒนาโครงการ โดยสาเหตุที่ยังมีความกังวล เช่น การย้ายถิ่นฐานที่อยู่อาศัย ค่าชดเชยที่ไม่เหมาะสม สูญเสียที่ทำกิน เป็นต้น

4.2 ประสิทธิภาพของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา

จากผลการศึกษาปัจจัยด้านกระบวนการ ปัจจัยด้านผลผลิต และปัจจัยด้านผลกระทบ ตามเกณฑ์การประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา ซึ่งสามารถสรุปรายละเอียดแต่ละปัจจัยของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนของโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา แสดงดังตารางที่ 4.2 และตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.2 สรุปการประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนของโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา

แนวความคิด	หลักการประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชน	ตัวชี้วัด	เกณฑ์การประเมิน	ผลการศึกษา	รวม
กระบวนการ (Process)	- การเริ่มต้นเร็ว	1) การเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ (20 คะแนน)	1) การเปิดโอกาสให้ประชาชนทั้ง 7 กลุ่ม เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ตามแนวทางของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตั้งแต่เริ่มต้นการศึกษาโครงการ โดยแบ่งการให้เกณฑ์การให้คะแนนเป็น 3 ระดับ ดังนี้ ระดับที่ 1 ครอบคลุมทั้ง 7 กลุ่ม (20 คะแนน) ระดับที่ 2 ครอบคลุม 4-6 กลุ่ม (10 คะแนน) ระดับที่ 3 ครอบคลุม 1-3 กลุ่ม (5 คะแนน)	โครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่เปิดโอกาสให้ประชาชนทั้ง 7 กลุ่ม เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ตั้งแต่เริ่มต้นการศึกษาโครงการ ซึ่งผลการศึกษาสรุปได้ว่าโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ดำเนินงานอยู่ในเกณฑ์การประเมินอยู่ในระดับที่ 3 (20 คะแนน)	20
	- ความครอบคลุมของผู้มีส่วนได้เสีย	2) มีแนวคิดหรือวิธีการในการกำหนดกลุ่มเป้าหมายหรือประชาชน ทั้งทางตรงและทางอ้อมของโครงการ โดยแบ่งการให้เกณฑ์การให้คะแนนเป็น 3 ระดับ ดังนี้ ระดับที่ 3 ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายร้อยละ 80 ขึ้นไป (20 คะแนน) ระดับที่ 2 ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายร้อยละ 50-79 (10 คะแนน)	2) มีแนวคิดหรือวิธีการในการกำหนดกลุ่มเป้าหมายหรือประชาชนทั้งทางตรงและทางอ้อมของโครงการที่มีความครอบคลุมตามระยะการศึกษาสิ่งแวดล้อม 500 เมตร โดยแบ่งการให้เกณฑ์การให้คะแนนเป็น 3 ระดับ ดังนี้ ระดับที่ 3 ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายร้อยละ 80 ขึ้นไป (20 คะแนน) ระดับที่ 2 ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายร้อยละ 50-79 (10 คะแนน)	โครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ มีวิธีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายหรือประชาชนทั้งทางตรงและทางอ้อมของโครงการ ยังไม่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายทั้งหมด (ร้อยละ 100) ตามระยะการศึกษาสิ่งแวดล้อม 500 เมตร แต่กลุ่มเป้าหมายที่มาร่วมแสดงความความคิดเห็น ส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่การพัฒนาโครงการตลอดแนว	10

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

แนวความคิด	หลักการประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชน	ตัวชี้วัด	เกณฑ์การประเมิน	ผลการศึกษา	รวม
			ระดับที่ 1 ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายน้อยกว่าร้อยละ 50 (5 คะแนน)	เส้นทางโครงการ 4 จังหวัดเกือบทั้งหมด ซึ่งผลการศึกษาสรุปได้ว่าโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ดำเนินงานอยู่ในเกณฑ์การประเมินอยู่ในระดับที่ 2 (10 คะแนน)	
- ความจริงใจ	3) การเปิดเผยข้อมูลและมีการให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วน เพียงพอ และตอบสนองข้อสงสัยของประชาชน (10 คะแนน)	3) การเปิดเผยข้อมูลการศึกษาของโครงการในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างถูกต้อง ครบถ้วน เพียงพอ เช่น แนวทางการออกแบบ มาตรการด้านสิ่งแวดล้อม เป็นต้น และตอบสนองข้อสงสัยของประชาชนทั้ง 7 กลุ่ม โดยแบ่งการให้เกณฑ์การให้คะแนนเป็น 3 ระดับ ดังนี้ ระดับที่ 3 ข้อมูลที่ใช้ในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความถูกต้อง ตรงไปตรงมา ประชาชนสามารถเข้าใจได้ ร้อยละ 80 ขึ้นไป (10 คะแนน)		โครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่เปิดเผยข้อมูลการศึกษาของโครงการในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างถูกต้อง ครบถ้วน เพียงพอ พร้อมทั้งมีบุคลากรในการดำเนินงานช่วยเหลือข้อสงสัยของประชาชนทั้ง 7 กลุ่ม ทุกครั้งที่การจัดกิจกรรม ซึ่งผลการศึกษาสรุปได้ว่าโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ดำเนินงานอยู่ในเกณฑ์การประเมินอยู่ในระดับที่ 3 (10 คะแนน)	10

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

แนวความคิด	หลักการประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชน	ตัวชี้วัด	เกณฑ์การประเมิน	ผลการศึกษา	รวม
			ระดับที่ 2 ข้อมูลที่ใช้ในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความถูกต้อง แต่บางส่วนเป็นข้อมูล เป็นเชิงเทคนิค ประชาชนสามารถเข้าใจได้ ร้อยละ 50-79 (5 คะแนน)		
			ระดับที่ 1 ข้อมูลที่ใช้ในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ถูกต้อง และไม่สอดคล้องกับข้อเท็จจริง ประชาชนสามารถเข้าใจได้น้อย กว่าร้อยละ 50 (2.5 คะแนน)		
	4) มีช่องทางการเผยแพร่ หรือประชาสัมพันธ์ ข้อมูลให้ประชาชน สามารถเข้าถึงข้อมูล ข่าวสารรายละเอียดของ โครงการ (10 คะแนน)	4) มีช่องทางการเผยแพร่หรือประชาสัมพันธ์ ข้อมูลผ่านช่องทางการสื่อสารสาธารณะ ตามแนวทางการประเมินผลกระทบ สุขภาพในรายงานการประเมินผลกระทบ สิ่งแวดล้อม เช่น เว็บไซต์ สื่อวิทยุทัศน์ สิ่งสื่อ พิมพ์ เป็นต้น โดยแบ่งการให้เกณฑ์การให้ คะแนนเป็น 3 ระดับ ดังนี้	โครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ มี ช่อง ทา ง การ เผย แพร่ หรือ ประชาสัมพันธ์มากกว่า 3 ช่องทาง ประกอบด้วย เว็บไซต์ สื่อวิทยุทัศน์ เอกสารประกอบการบรรยายเอกสาร ประกอบแผนผังจดหมายข่าวบอร์ด นิทรรศการ ป้ายประชาสัมพันธ์	10	

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

แนวความคิด	หลักการประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชน	ตัวชี้วัด	เกณฑ์การประเมิน	ผลการศึกษา	รวม
	- กระบวนการมีส่วนร่วม	6) มีการให้ข้อมูลของโครงการต่อประชาชนล่วงหน้า ก่อนเริ่มดำเนินการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน (10 คะแนน)	ระดับที่ 3 เทคนิคหรือรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีลักษณะที่เหมาะสมมากกว่า 3 เทคนิคขึ้นไป (20 คะแนน)	ซึ่งผลการศึกษาสรุปได้ว่าโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ดำเนินงานอยู่ในเกณฑ์การประเมินอยู่ในระดับที่ 3 (20 คะแนน)	10
			ระดับที่ 2 เทคนิคหรือรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีลักษณะที่เหมาะสม 2 เทคนิค (10 คะแนน)		
			ระดับที่ 1 เทคนิคหรือรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีลักษณะที่เหมาะสม 1 เทคนิค (5 คะแนน)		
		6) มีการให้ข้อมูลของโครงการต่อประชาชนล่วงหน้า ก่อนเริ่มดำเนินการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน (10 คะแนน)	ระดับที่ 3 มีการให้ข้อมูลของโครงการต่อประชาชนล่วงหน้า 15 วัน ตามแนวทางของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ก่อนเริ่มดำเนินการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน โดยแบ่งการให้เกณฑ์การให้คะแนนเป็น 3 ระดับ ดังนี้	โครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ มีการประสานงานและทำหนังสือเชิญ เพื่อประชาสัมพันธ์ข้อมูลการศึกษาตลอดระยะเวลาดำเนินการให้กับประชาชนหรือกลุ่มเป้าหมายได้มีโอกาสเข้าร่วมการประชุมล่วงหน้า 15 วัน ทุกกิจกรรมการประชุม ตามแนวทางของสำนักงานนโยบายและ	
			ระดับที่ 3 มีการให้ข้อมูลของโครงการต่อประชาชนล่วงหน้า 15 วัน ครบทุกกลุ่ม (10 คะแนน)		

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

แนวความคิด	หลักการประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชน	ตัวชี้วัด	เกณฑ์การประเมิน	ผลการศึกษา	รวม
			ระดับที่ 2 มีการให้ข้อมูลของโครงการต่อประชาชนล่วงหน้า 15 วัน	แผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกำหนด เพื่อประชาชนเตรียมความพร้อมในการเข้าร่วมรับฟังและแลกเปลี่ยนข้อสงสัยในการพัฒนาโครงการ	
			4-6 กลุ่ม (5 คะแนน)		
			ระดับที่ 1 มีการให้ข้อมูลของโครงการต่อประชาชนล่วงหน้า 15 วัน	ซึ่งผลการศึกษาสรุปรได้ว่าโครงการก่อสร้างรถไฟฟ้าอยู่ดำเนินงานอยู่ในเกณฑ์การประเมินอยู่ในระดับที่ 3 (10 คะแนน)	10
			1-3 กลุ่ม (2.5 คะแนน)		
			7) มีการป้อนข้อมูลย้อนกลับสู่ประชาชน	ภายหลังจากการรับฟังข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะของประชาชนหรือกลุ่มเป้าหมาย ทางโครงการก่อสร้างรถไฟฟ้าได้ทำการสรุปผลการรับฟังความคิดเห็นต่าง ๆ และป้อนข้อมูลกลับสู่ประชาชน	
			ภายหลังจากการรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ของประชาชน 15 วัน โดยแบ่งการให้เกณฑ์การให้คะแนนเป็น 3 ระดับ ดังนี้	ภายหลังการจัดประชุม 15 วัน ทุกกิจกรรมการประชุม ตามแนวทางของสำนักงาน	
			ระดับที่ 3 มีการป้อนข้อมูลย้อนกลับสู่ประชาชน ภายหลัง 15 วัน ครบทุกกลุ่ม (10 คะแนน)		

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

แนวความคิด	หลักการประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชน	ตัวชี้วัด	เกณฑ์การประเมิน	ผลการศึกษา	รวม
ผลผลิต (Product)	- รายงานการประเมินผล กระทั่งสิ่งแวดล้อม	1) มีการเปิดเผยข้อมูลใน รายงานการประเมินผล กระทั่งสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ประชาชนได้รับ ทราบถึงมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมที่กำหนด โดยแบ่งการให้เกณฑ์การให้คะแนนเป็น 3 ระดับดังนี้	ระดับที่ 2 มีการเปิดเผยข้อมูลย้อนกลับสู่ ประชาชน ภายหลัง 15 วัน	นโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมกำหนด	90
			4-6 กลุ่ม (5 คะแนน)	ซึ่งผลการศึกษาสรุปได้ว่า	
			ระดับที่ 1 การเปิดเผยข้อมูลย้อนกลับสู่ ประชาชน ภายหลัง 15 วัน	โครงการก่อสร้างรถไฟฟ้าทางคู่	
			1-3 กลุ่ม (2.5 คะแนน)	ดำเนินงานอยู่ในเกณฑ์การประเมิน	
				อยู่ในระดับที่ 3 (10 คะแนน)	
ผลผลิต (Product)	- รายงานการประเมินผล กระทั่งสิ่งแวดล้อม	1) มีการเปิดเผยข้อมูลใน รายงานการประเมินผล กระทั่งสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ประชาชนได้รับ ทราบถึงมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมที่กำหนด โดยแบ่งการให้เกณฑ์การให้คะแนนเป็น 3 ระดับดังนี้	ระดับที่ 1 มีการเปิดเผยข้อมูลใน รายงานการ ประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม	การเปิดเผยข้อมูลข้อมูลในรายงาน	10
			ครบทุกกลุ่ม (40 คะแนน)	การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม	
			ระดับที่ 2 มีการเปิดเผยข้อมูลใน รายงานการ ประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม	ของโครงการก่อสร้างรถไฟฟ้าทางคู่	
			ระดับที่ 3 มีการเปิดเผยข้อมูลใน รายงานการ ประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม	ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่- สงขลา อยู่ในระยะหว่างการปรับแก้	
			ระดับที่ 4 มีการเปิดเผยข้อมูลใน รายงานการ ประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม	ของคณะกรรมการผู้ชำนาญการ พิจารณารายงานการวิเคราะห์ ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (คชก.) จึงยัง	
รวม				ไม่มีการเผยแพร่ให้ประชาชน รับทราบในปัจจุบัน	
รวม					4-6 กลุ่ม (20 คะแนน)

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

แนวความคิด	หลักการประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชน	ตัวชี้วัด	เกณฑ์การประเมิน	ผลการศึกษา	รวม
- กระบวนการมีส่วนร่วมตามกฎหมาย	2) การปฏิบัติตามกฎหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโครงการก่อสร้างรถไฟฟ้า	ระดับที่ 1 มีการเปิดเผยข้อมูลในรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม 1-3 กลุ่ม (10 คะแนน)	ซึ่งผลการศึกษาสรุปได้ว่าโครงการก่อสร้างรถไฟฟ้าดำเนินงานอยู่ในเกณฑ์การประเมินอยู่ในระดับที่ 1 (10 คะแนน)	30	
	2) การปฏิบัติตามกฎหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโครงการก่อสร้างรถไฟฟ้า	ระดับที่ 2 การปฏิบัติตามกฎหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโครงการก่อสร้างรถไฟฟ้า	ซึ่งผลการศึกษาสรุปได้ว่าโครงการก่อสร้างรถไฟฟ้าดำเนินงานอยู่ในเกณฑ์การประเมินอยู่ในระดับที่ 2 (20 คะแนน)		
- กระบวนการมีส่วนร่วมตามกฎหมาย	2) การปฏิบัติตามกฎหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโครงการก่อสร้างรถไฟฟ้า	ระดับที่ 3 การปฏิบัติตามกฎหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนตามแนวทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12	ซึ่งผลการศึกษาสรุปได้ว่าโครงการก่อสร้างรถไฟฟ้าดำเนินงานอยู่ในเกณฑ์การประเมินอยู่ในระดับที่ 3 (30 คะแนน)	30	
	2) การปฏิบัติตามกฎหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโครงการก่อสร้างรถไฟฟ้า	ระดับที่ 4 การปฏิบัติตามกฎหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนตามแนวทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12	ซึ่งผลการศึกษาสรุปได้ว่าโครงการก่อสร้างรถไฟฟ้าดำเนินงานอยู่ในเกณฑ์การประเมินอยู่ในระดับที่ 4 (40 คะแนน)		

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

แนวความคิด	หลักการประเมินผลการมี ส่วนร่วมของประชาชน	ตัวชี้วัด	เกณฑ์การประเมิน	ผลการศึกษา	รวม
			ระดับที่ 2 โครงการก่อสร้างรถไฟฟ้าคู่มือ การปฏิบัติตามกฎหมายการมี ส่วนร่วมของประชาชน ตาม แนวทางของสำนักงานนโยบาย และแผนทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม และตาม ระเบียบสำนักงานกฤษฎา ธิราช (15 คะแนน) ระดับที่ 1 โครงการก่อสร้างรถไฟฟ้าคู่มือ การปฏิบัติตามกฎหมายการมี ส่วนร่วมของประชาชน ตาม แนวทางของสำนักงานนโยบาย และแผนทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม และตาม ระเบียบสำนักงานกฤษฎา ธิราช (7.5 คะแนน)		

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

แนวความคิด	หลักการประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชน	ตัวชี้วัด	เกณฑ์การประเมิน	ผลการศึกษา	รวม
	ผลของกระบวนการมีส่วนร่วม	3) ผลจากกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน	3) โครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าผู้ ช่างสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา นำข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนมาปรับให้มีความเหมาะสมตามสภาพพื้นที่ปัจจุบัน โดยแบ่งการให้เกณฑ์การให้คะแนนเป็น 3 ระดับ ดังนี้	โครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าผู้ ช่างสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา นำข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนมาปรับแนวทางการออกแบบให้มีความเหมาะสมตามสภาพพื้นที่ที่ไม่สามารถ	15
	ส่วนร่วม	มีผลต่อการดำเนินงานของโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าผู้ (30 คะแนน)	ระดับที่ 1 โครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าผู้ นำ ข้อ คิ ด เ ห็น และ ข้อเสนอแนะทุกข้อจากการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนมาปรับรูปแบบให้มีความเหมาะสม (30 คะแนน)	ข้อคิดเห็นของประชาชนได้ ซึ่งผลการศึกษาสรุปได้ว่าโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าผู้ ดำเนินงานอยู่ในเกณฑ์การประเมิน	
			ระดับที่ 2 โครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าผู้ นำ ข้อ คิ ด เ ห็น และ ข้อเสนอแนะบางข้อจากการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนมาปรับรูปแบบให้มีความเหมาะสม (15 คะแนน)	อยู่ในระดับที่ 2 (15 คะแนน)	

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

แนวความคิด	หลักการประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชน	ตัวชี้วัด	เกณฑ์การประเมิน	ผลการศึกษา	รวม
			ระดับที่ 3 โครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าทางดูไม่นำข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนมาปรับรูปแบบให้มีความเหมาะสม คิด (7.5 คะแนน)		
ผลกระทบ (Impact)	- การลดความขัดแย้ง	1) โครงการดำเนินการอย่างเป็นธรรมกับทุกกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้อง โดยมีชดเชยสิ่งปลูกสร้างและจัดสรรพื้นที่อพยพให้กับประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการ (50 คะแนน)	ระดับที่ 3 มีแผนและขั้นตอน และมีมีการสำรวจการชดเชยทรัพย์สินของประชาชนที่ได้รับผลกระทบ และจำนวนสิ่งปลูกสร้างครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายทั้งหมด (25 คะแนน)	โครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าทางดูให้มีทีมงานทำหน้าที่ประสานข้อมูลและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับข้อมูลรายละเอียดโครงการ แผนการก่อสร้างและกิจกรรมก่อสร้างของโครงการในแต่ละบริเวณ รวมถึงหลักเกณฑ์การจ่ายค่าชดเชยที่ถูกต้องและเป็นธรรม และขั้นตอนการชดเชยทรัพย์สินสำหรับผู้ที่ได้รับผลกระทบ ทั้งในส่วนของการที่ดินที่ถูกเวนคืนเพิ่มเติมและที่ดินที่อยู่ในเขตทางของการรถไฟ	55
			รวม		25
			1) มีแผนและขั้นตอนในการสำรวจการชดเชยทรัพย์สินของประชาชนที่ได้รับผลกระทบและจำนวนสิ่งปลูกสร้างของโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าทางดูเพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปตรวจสอบกรรมสิทธิ์และกำหนดราคาส่งปลูกสร้าง โดยแบ่งการให้เกณฑ์การให้คะแนนเป็น 3 ระดับ (25 คะแนน) ดังนี้		

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

แนวความคิด	หลักการประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชน	ตัวชี้วัด	เกณฑ์การประเมิน	ผลการศึกษา	รวม
			ระดับที่ 2 มีแผนและขั้นตอน แต่มีการสำรวจการชดเชยทรัพย์สินของประชาชนที่ได้รับผลกระทบและจำนวนสิ่งปลูกสร้างไม่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายทั้งหมด (12.5 คะแนน)	เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องชัดเจน และตรงกันของทุกฝ่าย ซึ่งจะช่วยคลี่คลายความกังวลใจ ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ด้านโครงการ และความขัดแย้งภายในชุมชน และดำเนินการสำรวจและรังวัดเพื่อจัดทำรายละเอียดของทรัพย์สินที่ต้องจ่ายค่าชดเชยและค่าร้อยละของทรัพย์สิน ค่าที่ดิน ค่าสิ่งปลูกสร้าง และค่าไม้ผล เป็นต้น ทั้งนี้ต้องประสานกับผู้นำหรือตัวแทนชุมชนเข้าร่วมดำเนินการสำรวจและรังวัดด้วย เพื่อความโปร่งใสถูกต้อง และชัดเจนในการดำเนินการ	
			ระดับที่ 1 ไม่มีแผนและขั้นตอน และไม่มีการสำรวจการชดเชยทรัพย์สินของประชาชนที่ได้รับผลกระทบและจำนวนสิ่งปลูกสร้างของกลุ่มเป้าหมาย (6.25 คะแนน)	ซึ่งผลการศึกษาสรุปได้ว่าโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ดำเนินงานอยู่ในเกณฑ์การประเมินอยู่ในระดับที่ 3 (25 คะแนน)	

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

แนวความคิด	หลักการประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชน	ตัวชี้วัด	เกณฑ์การประเมิน	ผลการศึกษา	รวม
			2) มีกระบวนการชดเชยทรัพย์สินของประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการก่อสร้างรถไฟฟ้าอย่างเป็นธรรม โดยแบ่งการให้เกณฑ์การให้คะแนนเป็น 3 ระดับ (25 คะแนน) ดังนี้ ระดับที่ 3 มีกระบวนการชดเชยทรัพย์สินของประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการครอบคลุมเป้าหมายทั้งหมด (25 คะแนน) ระดับที่ 2 มีกระบวนการชดเชยทรัพย์สินของประชาชนที่ได้รับผลประโยชน์จากการดำเนินโครงการครอบคลุมเป้าหมายทั้งหมด (25 คะแนน) ระดับที่ 1 มีกระบวนการชดเชยทรัพย์สินของประชาชนที่ได้รับผลประโยชน์จากการดำเนินโครงการ น้อยกว่าร้อยละ 60 (6.25 คะแนน)	โครงการก่อสร้างรถไฟฟ้าทางคู่ มีการสำรวจจำนวนครัวเรือน และรังวัดที่ดิน สำรวจสิ่งปลูกสร้างและพืชผลที่ต้องโยกย้ายออกจากพื้นที่ก่อสร้าง ให้แล้วเสร็จก่อนการเริ่มก่อสร้าง และจัดสรรที่ดินในเขตรถไฟ ที่อยู่นอกเขตก่อสร้างและไม่มีแผนการใช้ประโยชน์ในอนาคตจัดสรรเป็นพื้นที่อพยพให้กลุ่มผู้ได้รับผลกระทบถูกโยกย้ายได้อยู่อาศัยตามแนวเส้นทางโครงการ อยู่ในระยะไม่เกิน 5 กม. จากพื้นที่อยู่อาศัยเดิม ตามที่ประชาชนต้องการโดยทำการปรับถมพื้นที่ และจัดทำระบบระบายน้ำ แล้วจัดทำผังและวางแปลนอพยพ เพื่อใช้ในการก่อสร้างที่อยู่อาศัยทดแทน ทั้งนี้ต้องเปิดโอกาสให้ผู้ที่ถูกโยกย้ายและผู้นำชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมใน	12.5

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

แนวความคิด	หลักการประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชน	ตัวชี้วัด	เกณฑ์การประเมิน	ผลการศึกษา	รวม
				การจัดทำยังร่วมกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนร่วมพิจารณาด้วย ซึ่งผลการศึกษาสรุปได้ว่า โครงการก่อสร้างรถไฟฟ้าทางคู่ ดำเนินงานอยู่ในเกณฑ์การประเมินอยู่ในระดับที่ 2 (12.5คะแนน)	
				โครงการก่อสร้างรถไฟฟ้าทางคู่ มีการจัดประชุม เพื่อชี้แจงสรุปมาตรการด้านสิ่งแวดล้อม และผลการศึกษา ออกแบบของโครงการ เพื่อให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบ รับทราบ และสร้างความเชื่อมั่นต่อการพัฒนาโครงการ โดยประชาชนส่วนใหญ่ไม่คัดค้านหรือต่อต้าน การพัฒนาโครงการ แต่ก็มีบางส่วนที่มีความคิดเห็นว่าไม่ได้รับความยุติธรรมต่อการกำหนดมาตรการลดผลกระทบสิ่งแวดล้อม	

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

แนวความคิด	หลักการประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชน	ตัวชี้วัด	เกณฑ์การประเมิน	ผลการศึกษา	รวม
			ระดับที่ 2 มีการจัดประชุมชี้แจงเพื่อให้ประชาชนรับทราบมาตรการต่างๆ แต่ประชาชนบางส่วนต่อต้าน การพัฒนาโครงการก่อสร้างรถไฟฟ้า (25 คะแนน)	ซึ่งผลการศึกษาสรุปรูปได้ว่า โครงการก่อสร้างรถไฟฟ้า ดำเนินงานอยู่ในเกณฑ์การประเมินอยู่ในระดับที่ 2 (25 คะแนน)	
			ระดับที่ 1 มีการจัดประชุมชี้แจงเพื่อให้ประชาชนรับทราบมาตรการต่างๆ แต่ประชาชนส่วนใหญ่ต่อต้าน การพัฒนาโครงการก่อสร้างรถไฟฟ้า (12.5 คะแนน)		
		รวม			62.5

ตารางที่ 4.3 สรุปผลรวมของคะแนนจากการประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนตามกรอบแนวคิด 3 ด้าน

แนวความคิด	หลักการประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชน	ค่าน้ำหนัก	คะแนนเต็ม	คะแนนที่ได้	คะแนนที่ได้คิดเป็นร้อยละ
1) กระบวนการ (Process)	- การเริ่มต้นเร็ว - ความครอบคลุมของผู้มีส่วนได้เสีย - ความจริงใจ - วิธีการที่เหมาะสม - กระบวนการมีส่วนร่วม	ร้อยละ 40	100	90	36
2) ผลผลิต (Product)	- รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม - กระบวนการมีส่วนร่วมตามกฎหมาย - ผลของกระบวนการมีส่วนร่วม	ร้อยละ 40	100	55	22
3) ผลกระทบ (Impact)	- การลดความขัดแย้ง - ความเชื่อมั่นต่อโครงการ	ร้อยละ 20	100	62.5	12.5
รวม		ร้อยละ 100	300	207.5	71

ดังนั้น ผลรวมของคะแนนจากการประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนตามกรอบแนวคิด 3 ด้าน ได้แก่ กระบวนการ (Process) ผลผลิต (Product) และผลกระทบ (Impact) มีดังนี้

- 1) คะแนนรวม $\geq 90\%$ = การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความเหมาะสมดีมาก
- 2) คะแนนรวมอยู่ระหว่าง $70\% - 89\%$ = การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความเหมาะสมดี
- 3) คะแนนรวมอยู่ระหว่าง $50\% - 69\%$ = การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความเหมาะสมปานกลาง
- 4) คะแนนรวม $30\% - 49\%$ = การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความเหมาะสมน้อย
- 5) คะแนนรวม $< 30\%$ = การมีส่วนร่วมของประชาชนควรมีการปรับปรุงอย่างยิ่ง

จึงสรุปผลการประเมินประสิทธิผลของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนของโครงการก่อสร้างรถไฟฟ้าทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา พบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความเหมาะสมอยู่ในระดับดี ดังนั้น เมื่อมีการปรับปรุงแก้ไขรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมแล้วเสร็จ ควรมีการประชาสัมพันธ์มาตรการสิ่งแวดล้อมของโครงการให้ประชาชนรับทราบอีกครั้ง อาจใช้ช่องทางการประชาสัมพันธ์ผ่านทางเว็บไซต์โครงการ หรือส่งเป็นเอกสารให้กับหน่วยงานส่วนท้องถิ่น เพื่อให้กระบวนการมีส่วนร่วมและประชาสัมพันธ์ของโครงการมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4.3 แนวทางในการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟฟ้าทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา ให้ประสบความสำเร็จ

4.3.1 แนวทางในการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

1) ความจริงใจ ในการเปิดเผยข้อมูลต้องให้ความสำคัญกับการนำเสนอข้อมูลในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนกับประชาชนที่เกี่ยวข้องกับโครงการอย่างแท้จริง เพื่อแสดงถึงความจริงใจ ความโปร่งใส และสร้างความน่าเชื่อถือตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะส่งผลให้รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ประสบความสำเร็จ โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 55 (เจ้าหน้าที่สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2560) ได้ให้ความเห็นว่า

สิ่งสำคัญอันดับแรกเลยคือข้อมูล ผู้ดำเนินโครงการต้องเปิดเผยข้อมูลอย่างรอบด้าน และไม่หมกเม็ด ต้องถูกต้อง เปิดเผย ก็ต้องบอกความจริง ถ้ายังไม่ปิดบังชาวบ้านเขา สักวันหนึ่งเขาก็ต้องไปหาข้อมูลเอง พอรู้ข้อมูลในด้านอื่นเขาก็จะรู้สึก ว่าโครงการไม่มีความจริงใจ ก็จะนำไปสู่ความไม่เชื่อใจ และอคติตามมา

2) การเลือกใช้ช่องทางการเผยแพร่หรือประชาสัมพันธ์ ควรเป็นช่องทางการประชาสัมพันธ์ข้อมูลที่ให้ประชาชนในพื้นที่สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารหรือรายละเอียดในการออกแบบของโครงการได้อย่างสะดวก เข้าใจง่าย เช่น เว็บไซต์โครงการ สื่อวิทยุทัศน์ และสื่อสิ่งพิมพ์ โดยสื่อสิ่งพิมพ์ต้องเป็นข้อมูลที่ประชาชนอ่านและทำความเข้าใจง่าย ไม่เป็นข้อมูลทางเทคนิค

เฉพาะ มีความสวยงามและมีขนาดกะทัดรัด โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 53 (บริษัทที่ปรึกษา, 2560) ได้ให้ความคิดเห็นว่า

ช่องทางการประชาสัมพันธ์ของโครงการถือว่ามีความเหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นสื่อวิทยุทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ และเว็บไซต์โครงการ ที่สามารถเข้าถึงประชาชนได้รวดเร็ว และมีข้อมูลที่ใช้ประชาชนทำความเข้าใจโครงการมาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ แต่ถ้าให้ดีขึ้นเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อท้องถิ่น เช่น วิทยุท้องถิ่น และโทรทัศน์ท้องถิ่น อาจทำให้ช่องทางการประชาสัมพันธ์มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3) ความเชื่อมั่นต่อโครงการ การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนทำให้สามารถนำข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และข้อห่วงกังวล มาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา และนำมากำหนดเป็นมาตรการลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ เมื่อได้มาตรการลดผลกระทบที่สำคัญแล้ว ต้องนำมากำหนดไว้ในรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม และนำกลับมาเผยแพร่ให้กับประชาชนที่เกี่ยวข้องกับโครงการได้ทราบอีกครั้งก่อนที่จะดำเนินการก่อสร้างโครงการ ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 70 (ผู้อำนวยการกองช่างเทศบาลตำบลเขารูปช้าง, 2560) ได้ให้ความคิดเห็นว่า

ทางโครงการเขาเข้ามารับฟังความคิดเห็นของประชาชน เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา และนำมากำหนดเป็นมาตรการลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ โดยการที่จะทำให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นต่อโครงการ ต้องมีการยืนยันมาตรการที่กำหนดอย่างชัดเจน และเมื่อกำหนดแล้วก็ต้องนำมาปฏิบัติได้อย่างแท้จริง ไม่ใช่ละเลยเมื่อถึงเวลาก่อสร้างโครงการ

จากการศึกษา แนวทางในการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมกรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา สามารถสรุปได้ว่า 1) ความจริงใจ ในการเปิดเผยข้อมูลต้องให้ความสำคัญกับการนำเสนอข้อมูลในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนกับประชาชนที่เกี่ยวข้องกับโครงการอย่างแท้จริง เพื่อแสดงถึงความจริงใจ ความโปร่งใส และสร้างความน่าเชื่อถือตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน 2) การเลือกใช้ช่องทางการเผยแพร่หรือประชาสัมพันธ์ ควรเป็นช่องทางการประชาสัมพันธ์ข้อมูลที่ให้ประชาชนในพื้นที่สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารหรือ

รายละเอียดในการออกแบบของโครงการได้อย่างสะดวก เข้าใจง่าย และ 3) ความเชื่อมั่นต่อโครงการ การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนทำให้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา และนำมากำหนดเป็น มาตรการลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ ต้องนำมากำหนดไว้ในรายงานการประเมินผลกระทบ สิ่งแวดล้อม และนำกลับมาเผยแพร่ให้กับประชาชนที่เกี่ยวข้องกับโครงการได้ทราบ

4.3.2 ปัญหาในการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบ สิ่งแวดล้อม

1) ความครอบคลุมของผู้มีส่วนได้เสีย โครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ให้ความสำคัญ กับประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการ โดยจากการศึกษาการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ในรัศมี 500 เมตรจากกึ่งกลางรางรถไฟ และการแบ่งระดับการศึกษาสภาพเศรษฐกิจสังคมออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะ 0-40 เมตร ระยะ 41-100 เมตร และระยะ 101 – 500 เมตร เพื่อให้การสำรวจ ความคิดเห็นของประชาชนครอบคลุมทั้ง 3 ระยะการศึกษา และในกระบวนการมีส่วนร่วมของ ประชาชน ก็ได้ทำการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของโครงการให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบ ทางตรงและผลกระทบทางอ้อมที่อยู่ในรัศมีการศึกษาสภาพเศรษฐกิจสังคมทั้ง 3 ระยะ พบว่า โดยส่วนใหญ่ประชาชนที่เข้าร่วมกระบวนการรับฟังความคิดเห็นจะเป็นประชาชนที่อยู่ในระยะ 0-100 เมตร ซึ่งยังไม่ครอบคลุมประชาชนทั้งหมดที่อยู่ในระยะ 500 เมตร นอกจากนี้หน่วยงานส่วน ท้องถิ่นบางพื้นที่ก็ยังไม่ค่อยให้ความสำคัญในการเข้ามารับฟังข้อมูลหรือแสดงความคิดเห็นกับการ พัฒนาโครงการเท่าที่ควร โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 72 (เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนด้าน สิ่งแวดล้อม, 2560) ได้ให้ความคิดเห็นว่า

ชาวบ้านจะแบ่งออกได้เป็นสองประเภทเลยคือ 1) กลุ่มที่เห็นด้วยหรือต่อต้าน โครงการ ซึ่งแสดงเจตนาชัดเจนว่าเขาเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์ หรือเสีย ผลประโยชน์ก็จะเข้าร่วมการประชุมทุกครั้ง 2) กลุ่มที่ไม่ได้ให้ความสำคัญ ก็จะมีโครงการเกิดก็ได้ เพราะไม่ได้รับผลกระทบโดยตรง และการพัฒนานี้เป็น นโยบายของประเทศ เมื่อพัฒนามาแล้วจะได้มีความเจริญเพิ่มขึ้น ก็ไม่ค่อยได้เข้าร่วมประชุม จะอาศัยรับฟังข่าวสารจากผู้นำชุมชนเป็นหลัก

2) รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ไม่เชื่อถือ รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เนื่องจากยังไม่มีใครได้เห็นรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เนื่องจากรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมอยู่ในขั้นตอนของการ

พิจารณารายงานจากคณะกรรมการผู้ชำนาญการ จึงยังไม่ได้รับความเห็นชอบและยังไม่ได้รับอนุญาตให้เผยแพร่รายงานต่อสาธารณะได้ โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 58 (ผู้อำนวยการกองช่างเทศบาลเมืองนาสาร, 2559) ได้ให้ความคิดเห็นว่า

อยากให้ทางโครงการเผยแพร่รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมทั้งที่ที่
ได้รับการอนุญาต เพื่อที่ประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะได้เกิดความเชื่อมั่นต่อ
โครงการก่อนที่จะดำเนินการก่อสร้าง

จากการศึกษา ปัญหาในการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมกรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา สามารถสรุปได้ว่า 1) ความครอบคลุมของผู้มีส่วนได้เสีย พบว่า โดยส่วนใหญ่ประชาชนที่เข้าร่วมกระบวนการรับฟังความคิดเห็นจะเป็นประชาชนที่อยู่ในระยะ 0-100 เมตร ซึ่งยังไม่ครอบคลุมประชาชนทั้งหมดที่อยู่ในระยะ 500 เมตร นอกจากนี้หน่วยงานส่วนท้องถิ่นบางพื้นที่ก็ยังไม่ค่อยให้ความสำคัญในการเข้ามารับฟังข้อมูลหรือแสดงความคิดเห็นกับการพัฒนาโครงการเท่าที่ควร 2) รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ไม่เชื่อถือรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพราะกว่ายังไม่มีใครได้เห็นรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เนื่องจากรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมอยู่ในขั้นตอนของการพิจารณารายงานจากคณะกรรมการผู้ชำนาญการ จึงยังไม่ได้รับความเห็นชอบและยังไม่ได้รับอนุญาตให้เผยแพร่รายงานต่อสาธารณะได้

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา 2) ประสิทธิภาพของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา 3) เสนอแนวทางในการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา ให้ประสบความสำเร็จ โดยทำการรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interviews) และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบอกต่อ (Snowball Sampling) ร่วมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory observation) กับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา ซึ่งสามารถสรุปและอภิปรายผลการศึกษาพร้อมข้อเสนอแนะได้ดังนี้

5.1 สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

การวิจัยเรื่อง การประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา ผู้วิจัยได้สรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ดังนี้

5.1.1 กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา

จากผลการศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา สามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

5.1.1.1 ด้านบริบทของโครงการ (Context)

การศึกษาพบว่าบริบทของโครงการ (Context) ของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม สามารถสรุปรายละเอียดของแต่ละประเด็นได้ดังนี้

1) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย พบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนของโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ได้ดำเนินกิจกรรมตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. 2548 และประกาศสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2549 ที่กำหนดไว้จริง พร้อมทั้งยังปฏิบัติตามกฎหมาย เรื่องการให้ประชาชนมีสิทธิได้รับข้อมูลข่าวสารของโครงการ เข้ามาแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และซักถามข้อสงสัยต่าง ๆ ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดการดำเนินโครงการ นอกจากนี้เรื่องการให้ข้อมูลข่าวสารกับประชาชน โครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ มีการให้ข้อมูลผ่านเทคนิคการมีส่วนร่วมในการรับฟังความคิดเห็น เช่น การประชุมปรึกษาหารือผู้นำทางความคิด ประชุมรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และประชุมกลุ่มย่อย และให้ข้อมูลผ่านเทคนิคการมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล เช่น เอกสารประกอบ แผ่นพับ เอกสารประกอบการบรรยาย จดหมายข่าว เว็บไซต์โครงการ และวิดีโอทัศน์ ทำให้ประชาชนสามารถรับทราบ เพื่อทำความเข้าใจข้อมูลของโครงการได้ง่ายยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับจุฑารัตน์ ชมพันธุ์ (2557) พบว่า กฎหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติไว้อย่างชัดเจนแต่ในความเป็นจริงในทางปฏิบัติยังเกิดช่องว่าง และขาดการดำเนินการตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงของกฎหมาย และกฎหมายที่เกี่ยวข้องดังกล่าวบางฉบับประกาศใช้มานานมาแล้ว ควรจะมีการปรับปรุงแก้ไขให้มีความสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมากยิ่งขึ้น

ทั้งนี้ ในปัจจุบันได้มีการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมในกฎหมาย พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561 ให้ทันสมัยและสอดคล้องกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ และเพื่อให้การบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อมของประเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพอันจะเป็นประโยชน์ในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนและประโยชน์สาธารณะ โดยมีการแก้ไขปัญหาและเพิ่มประสิทธิภาพของการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่ขั้นตอนการจัดทำรายงาน การพิจารณารายงาน ระยะเวลา

การพิจารณา การติดตาม และบทลงโทษ รวมทั้ง ได้กำหนดมาตราเพิ่มเติมในสาระสำคัญด้านการพิจารณารายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพไว้อย่างชัดเจน ซึ่งไม่ได้มีกำหนดไว้ใน พ.ร.บ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ฉบับเดิม

ใน พ.ร.บ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ฉบับใหม่นี้ จะช่วยแก้ไข ปัญหาของการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ ในหลายประเด็น เช่น กำหนดหลักเกณฑ์ จัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพที่ชัดเจนขึ้น กำหนดเงื่อนไขในการอนุญาตผู้จัดทำรายงานให้ได้คุณภาพมากขึ้น เพิ่มกลไกการบังคับใช้มาตรการในรายงานและการติดตามตรวจสอบโดยเจ้าของโครงการต้องส่งรายงานผลการปฏิบัติตามมาตรการต่อหน่วยงานอนุญาตและหน่วยงานอนุญาตต้องนำผลการส่งรายงานดังกล่าวไปเป็นเงื่อนไขในการต่ออายุใบอนุญาตด้วย กำหนดกรอบเวลาเพื่อให้การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพมีความเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน เช่น อายุรายงาน 5 ปี ทบทวนการกำหนดประเภทและขนาดของโครงการที่ต้องจัดทำรายงานทุก 5 ปี เป็นต้น

นอกจากนั้น การจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพจะต้องจัดทำโดยนิติบุคคลที่ขึ้นทะเบียนเป็นผู้มีสิทธิทำรายงานกับสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) กรณีหากพบว่ามีการจัดทำรายงานที่เป็นเท็จ ผู้จัดทำจะถูกเพิกถอนหรือพักใช้ใบอนุญาต ทั้งนี้ รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพได้ถูกตรวจสอบโดยคณะกรรมการผู้ชำนาญการ (คชก.) และประชาชนสามารถเข้าตรวจสอบได้ตาม พ.ร.บ. ข้อมูลข่าวสารฯ ของราชการ พ.ศ. 2540 และยังเพิ่มให้มีการกำหนดโทษปรับไม่เกิน 1 ล้านบาท กรณีสร้างโครงการก่อนและกรณีหลีกเลี่ยงหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรการในรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ และการใช้มาตรการบังคับทางปกครองให้หน่วยงานอนุญาตสั่งระงับหรือหยุดการดำเนินโครงการ

2) แผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่งของไทย พ.ศ. 2558 - 2565 พบว่า เป็นแผนยุทธศาสตร์ของประเทศ ที่จะพัฒนาระบบคมนาคมขนส่งให้มีประสิทธิภาพ โดยกระทรวงคมนาคมได้มีการวางกรอบการลงทุน และระยะเวลาตามแผนการพัฒนาโครงข่ายรถไฟระหว่างเมือง เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการเดินรถและบริการที่ปลอดภัยให้กับประชาชน และเป็น การกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยการเชื่อมต่อโครงข่ายคมนาคมขนส่งระหว่างภูมิภาคให้มีความสมบูรณ์ และรวดเร็ว ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ จุฬารัตน์ ชมพันธ์ (2556) ที่พบว่า บริบทในประเทศไทยในอดีตจนถึงปัจจุบันกิจกรรมหรือโครงการเพื่อการพัฒนาประเทศส่วนใหญ่ โดยเฉพาะโครงการของภาครัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือโครงการนั้น ๆ ในระดับต่ำ หรือแทบไม่มีส่วนร่วมเลยในบางกรณี โดยจะเป็นในลักษณะที่รัฐเป็นผู้ริเริ่ม และ

ตัดสินใจให้มีกิจกรรม หรือโครงการพัฒนาขึ้น แล้วจึงแจ้งให้ประชาชนทราบในภายหลัง ซึ่งเป็นลักษณะการสั่งการจากภาครัฐสู่ประชาชน (Top-down Approach)

5.1.1.2 ปัจจัยนำเข้า (Input)

การศึกษาด้านปัจจัยนำเข้าของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม สามารถสรุปรายละเอียดของแต่ละประเด็นได้ดังนี้

1) งบประมาณ พบว่า สำหรับในช่วงดำเนินการศึกษาออกแบบ ได้มีการจัดสรรงบประมาณในการจัดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนของโครงการไว้อย่างเพียงพอ ตามแผนงานที่ได้วางแผนไว้ตั้งแต่ต้น แต่สำหรับช่วงก่อนดำเนินการก่อสร้าง การจัดสรรงบประมาณในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลโครงการไม่เพียงพอ ควรมีการจัดสรรงบประมาณในส่วนของการประชาสัมพันธ์เพิ่มเติมให้เพียงพอ สำหรับการเข้าไปให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับโครงการต่อประชาชนอีกครั้งก่อนดำเนินการก่อสร้าง เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง ชัดเจน และตรงกัน ของทุกฝ่าย ซึ่งสอดคล้องกับมานิดา เฟื่องชูหนู (2559) ที่กล่าวว่าโครงการจัดสรรงบประมาณที่เพียงพอ ซึ่งมีผลต่อการดำเนินงานกระบวนการมีส่วนร่วมให้ความหลากหลาย สอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่ และเป็นการเพิ่มโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของโครงการมากขึ้น อย่างไรก็ตาม หากการบริหารจัดการงบประมาณในการดำเนินงานกระบวนการมีส่วนร่วมดังกล่าวมีการจัดสรรงบประมาณไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง รวมถึงการใช้งบประมาณในเชิงประชาานิยมกับประชาชนในพื้นที่ที่อาจได้รับผลกระทบ ข่มขู่ผลประโยชน์ให้ความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อโครงการลดลงได้เช่นกัน

2) บุคลากรในการดำเนินการ พบว่า เป็นบุคลากรของบริษัทผู้ทำหน้าที่ศึกษาและจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญในแต่ละด้านของการศึกษา นอกจากนี้เจ้าของโครงการยังให้ความสำคัญกับการเข้าร่วมรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในทุก ๆ ครั้งของการดำเนินกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ถือได้ว่าเจ้าของโครงการและบุคลากรในการดำเนินการมีความพร้อมและมีความเพียงพอในการชี้แจงข้อมูล รับฟังข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และข้อห่วงกังวลของประชาชน จึงส่งผลให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นและความเชื่อถือในตัวบุคลากรในการดำเนินการและเจ้าของโครงการ ซึ่งสอดคล้องกับพิเชฐ โสภณแพทย์ และจุฑารัตน์ ชมพันธุ์ (2556) ที่กล่าวว่าบุคลากรที่มีความเพียงพอเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้การดำเนินกิจกรรมหรือกระบวนการประสบความสำเร็จ ทำให้โครงการมีการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนต่าง ๆ ที่มีความหลากหลาย ทั้งนี้ กิจกรรมที่จัดขึ้นต้องใช้นักวิชาการที่มีความหลากหลาย และเชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ จึงอาจกล่าวได้ว่าบุคลากรที่มีความเหมาะสมเพียงพอและมีคุณภาพแล้ว การบริหารจัดการทรัพยากรดังกล่าวให้เหมาะสมตอบวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของ

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน จึงจะทำให้การดำเนินการกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมประสบความสำเร็จ และสอดคล้องกับ จุฑารัตน์ ชมพันธุ์ (2556) ที่พบว่า สิ่งที่สำคัญที่สุดของกระบวนการรับฟังความคิดเห็นคือการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่แท้จริงให้แก่ประชาชน ทั้งนี้เมื่อประชาชนได้รับทราบและมีความรู้ความเข้าใจมากขึ้นย่อมนำไปสู่การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีการยอมรับของทุกฝ่าย

3) ข้อมูลที่ถูกต้องครอบคลุม พบว่า 1) ข้อมูลที่นำเสนอและเผยแพร่ให้ประชาชนได้รับทราบ ควรมีข้อมูลของโครงการอย่างครบถ้วนและชัดเจน ทั้งในด้านประโยชน์ที่จะได้รับ และด้านผลกระทบต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบและทำความเข้าใจในกระบวนการศึกษามากยิ่งขึ้น 2) ความถูกต้องของข้อมูล ข้อมูลต่าง ๆ ที่ผู้ดำเนินโครงการนำมาเสนอให้ประชาชนได้รับทราบในช่วงแรกของการศึกษายังบางส่วนที่ยังไม่ครอบคลุมกับสภาพพื้นที่ในปัจจุบัน แต่ภายหลังจากการนำเสนอข้อมูลในช่วงแรก ก็ดำเนินการลงสำรวจในพื้นที่อีกครั้ง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและครอบคลุมทุกผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้นกับประชาชน พร้อมนำข้อมูลที่ได้มากำหนดเป็นมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมตามวัตถุประสงค์ของโครงการ 3) หลังจากการนำเสนอข้อมูลในช่วงแรก ผู้ดำเนินโครงการก็ได้นำข้อมูลจากการสำรวจและจากการรับฟังข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะต่าง ๆ ของประชาชน ไปพิจารณาเพิ่มเติมหรือปรับแก้ไขตามเกณฑ์หรือสภาพพื้นที่นั้น ๆ ให้มีความเหมาะสม พร้อมทั้งนำข้อมูลกลับไปนำเสนอให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับทราบเป็นระยะ ๆ และเป็นที่ยอมรับของประชาชนจนสิ้นสุดการศึกษาของโครงการ ซึ่งสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2556) ที่ระบุว่า การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของโครงการ ควรจัดให้มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารอย่างครบถ้วนทั้งในด้านประโยชน์ที่จะได้รับและในด้านผลกระทบทางลบที่จะเกิดขึ้นจากโครงการให้แก่สาธารณชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้รับทราบ ซึ่งจะทำให้ประชาชนรับทราบข้อเท็จจริงและมีความเข้าใจมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย เมื่อประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้น จึงนำประชาชนเข้าสู่กระบวนการลงประชามติ หรือประชาพิจารณ์ ทั้งนี้ การเปิดเผยข้อมูลที่ถูกต้องและครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ที่ประชาชนควรรับทราบเป็นส่วนหนึ่งที่จะแสดงความจริงใจในการดำเนินการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการต่อประชาชนในพื้นที่ อีกทั้งความน่าเชื่อถือของข้อมูลมีผลต่อความคิดเห็นและการตัดสินใจของประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

5.1.1.3 กระบวนการ (Process)

จากการศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ในด้านกระบวนการ(Process) ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ประเด็นหลัก ได้แก่

การเริ่มต้นเร็ว (Starting Early) ความครอบคลุมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ความจริงใจ (Sincerity) วิธีการที่เหมาะสม (Suitability) และกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public participation) โดยมีรายละเอียดในแต่ละประเด็นดังนี้

1) การเริ่มต้นเร็ว (Starting Early) การเริ่มต้นเร็วในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนและการประชาสัมพันธ์ เป็นการให้ข้อมูลกับประชาชนตั้งแต่เริ่มต้น และเปิดโอกาสให้ประชาชนทั้ง 7 กลุ่มเข้ามารับฟังข้อมูล พร้อมทั้งเป็นการแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะต่าง ๆ เพื่อนำข้อมูลไปปรับให้มีความเหมาะสมก่อนการตัดสินใจหรือเป็นแนวทางแก้ปัญหาในการพัฒนาโครงการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ลักนา คำเจริญ และบัณฑิต เอื้ออาภรณ์ (2551) ที่ระบุว่า การเปิดเผยข้อมูลก่อนการเริ่มกระบวนการรับฟังความคิดเห็นจะทำให้ทราบขอบเขตของเนื้อหาในแต่ละครั้ง หากขาดการเผยแพร่ข้อมูลล่วงหน้าจะทำให้ผู้มีส่วนได้เสียไม่ทราบถึงกรอบการดำเนินการในแต่ละครั้งอย่างชัดเจนถึงเนื้อหาสาระของกระบวนการรับฟัง ความคิดเห็นและสมมติฐานที่ใช้ในการจัดทำแผนพัฒนากำลังผลิตไฟฟ้าของประเทศไทยว่าเป็นอย่างไร ซึ่งการศึกษาข้อมูลก่อนเริ่มกระบวนการจะทำให้ความคิดเห็นของประชาชนและกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียมีประโยชน์และเป็นไปอย่างสร้างสรรค์และได้รับการนำมาประกอบในการปรับปรุงแผนฯ ซึ่งเป็นการแสดงความจริงใจของหน่วยงานภาครัฐและถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงโดยทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทำให้ได้แผนที่มีประสิทธิภาพและการยอมรับของประชาชนมากที่สุด

2) ความครอบคลุมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) พบว่า โดยได้กำหนดประชาชนที่เกี่ยวข้องกับโครงการเป็น 7 กลุ่ม พบว่า ครอบคลุมประชาชนที่เกี่ยวข้องกับโครงการทั้ง 7 กลุ่ม แต่ประชาชนที่ได้รับผลกระทบทางตรงและทางอ้อมเข้าร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็นเพียงร้อยละ 50-79 ของภาพรวมในกระบวนการมีส่วนร่วม ทำให้ไม่ครอบคลุมประชาชนที่เกี่ยวข้องกับโครงการทั้งหมด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมศักดิ์ มินคร (2555) ที่พบว่าประชาชนในพื้นที่มีความตื่นตัวเพียงแค่ในช่วงแรกของโครงการเท่านั้น เมื่อระยะเวลาผ่านไปช่วงหนึ่งความรู้สึกตื่นตัวก็จะแผ่วลง และหากในชุมชนไม่มีกิจกรรมอื่น ๆ มากกระตุ้นความตระหนักและจิตสำนึก และโครงการก็ไม่สามารถจะประสบผลสำเร็จได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ จุฑารัตน์ ชมพันธุ์ (2556) ที่พบว่า การระบุผู้มีส่วนได้เสียต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง รอบคอบ เพื่อป้องกันมิให้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเฉพาะการประชุมปรึกษาหารือ ประชาพิจารณ์ กลายเป็นเสียงที่มาจากกลุ่มผลประโยชน์มากกว่าการเป็นตัวแทนความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐชา อุ๋นทองดี (2556) ที่พบว่า การที่ประชาชนส่วนใหญ่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ และได้รับข้อมูลนั้นอย่างเหมาะสม มีผลต่อการ

เข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน เพราะช่องทางการสื่อสารและข้อมูลที่ครอบคลุมจะทำให้ประชาชนในพื้นที่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างเพียงพอ ซึ่งการได้รับข้อมูลหรือการเข้าถึงข้อมูลอย่างเพียงพอจะทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการต่าง ๆ ของโครงการ

3) ความจริงใจ (Sincerity) พบว่า 1) การเปิดเผยข้อมูล ผู้ดำเนินโครงการมีการเปิดเผยข้อมูลต่อประชาชนอย่างถูกต้อง ครบถ้วน และเปิดโอกาสให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องกับโครงการได้แสดงข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และสอบถามข้อสงสัยต่าง ๆ อย่างตรงไปตรงมา 2) การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ผู้ดำเนินโครงการได้เผยแพร่ข้อมูลให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องกับโครงการได้รับทราบในหลายช่องทาง เช่น เอกสารประกอบ วิดีทัศน์ เว็บไซต์โครงการ เป็นต้น ซึ่งข้อมูลที่เผยแพร่เป็นข้อมูลที่มีความครบถ้วน และมีความชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชูเกียรติ ศิวะทกุล (2544) ที่พบว่า กระบวนการรับฟังความคิดเห็นสามารถแก้ไขความขัดแย้งในส่วนข้อมูลที่มีความแตกต่างกันอย่างมากของกลุ่มสนับสนุนโครงการและคัดค้านโครงการ ด้วยการเปิดช่องทางการสื่อสารระหว่างคู่ขัดแย้ง ทำให้เกิดการตอบโต้ในประเด็นและสภาพปัญหาที่กลุ่มคัดค้านโครงการสงสัย ทั้งนี้สิ่งที่สำคัญที่สุดของกระบวนการคือการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่แท้จริงแก่ประชาชน เช่น ข้อมูลทั้งทางบวกและทางลบที่เป็นข้อเท็จจริง การนำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมฉบับจริงที่จัดทำขึ้น เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ของ สำนักวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (2549) ที่ระบุว่า การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของโครงการ โครงการควรจัดให้มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารโครงการอย่างครบถ้วน ทั้งในด้านประโยชน์ที่จะได้รับและด้านผลกระทบทางลบให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและสาธารณชนทั่วไปได้รับทราบ ซึ่งจะช่วยให้ประชาชนได้รับทราบและมีความรู้ความเข้าใจมากขึ้นซึ่งท้ายที่สุดก็จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย เมื่อประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้นจึงนำประชาชนเข้าสู่กระบวนการลงประชามติหรือประชาพิจารณ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เครือมาส สุจิตโต (2546) ที่กล่าวว่า โครงการที่เกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อชุมชน จึงเห็นว่าควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นตอนของการวางแผนการศึกษา การสำรวจความเห็น และควรเผยแพร่ผลการศึกษาศาธารณะได้ร่วมพิจารณารายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม ดังนั้นการสร้างความจริงใจในการดำเนินการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ผู้ดำเนินโครงการต้องเปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับโครงการและข้อมูลที่ได้จากการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้องและแท้จริงต่อประชาชน นอกจากนี้ในกระบวนการรับฟังความเห็นของประชาชนต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นหรือซักถามผู้ดำเนินโครงการได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้ข้อซักถามของประชาชนจะต้องได้รับการชี้แจงให้เกิดความเข้าใจแก่ประชาชนมากที่สุด (Gunes and Coskun, 2005; Creighton, 2005) ซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนเห็นถึง

ความจริงใจของผู้ดำเนินโครงการที่มีต่อประชาชนและยอมรับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ผู้ดำเนินโครงการจัดขึ้น

4) วิธีการที่เหมาะสม (Suitability) เทคนิคหรือรูปแบบในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนได้พิจารณาจากประเภทและขนาดของโครงการ เพื่อให้มีเทคนิคหรือรูปแบบที่มีความเหมาะสมกับลักษณะที่แตกต่างกันของพื้นที่ โดยโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ได้ระบุรูปแบบและวิธีการของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) การประชุมปรึกษาหารือผู้นำทางความคิด 2) การจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และ 3) การประชุมกลุ่มย่อยระดับพื้นที่โครงการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อาภัสรา เทพจันทร์ (2549) ที่กล่าวว่า ในการดำเนินการรับฟังความคิดเห็นสามารถเลือกรูปแบบการรับฟังความคิดเห็นมากกว่าหนึ่งรูปแบบมาใช้ได้ และควรจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นได้มากกว่าหนึ่งครั้ง ทั้งนี้ เพราะการรับฟังความคิดเห็นในรูปแบบแต่ละรูปแบบนั้นมีลักษณะของการรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างกัน การใช้รูปแบบควบคู่กันหลายวิธีและมีการจัดขึ้นหลายครั้งจะทำให้สามารถรับฟังแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นของประชาชนผู้มีส่วนได้เสียได้อย่างครบถ้วน ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์สูงสุดต่อการตัดสินใจในการดำเนินโครงการนั้น ๆ

5) กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public participation) พบว่า 1) การเปิดเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารหรือประชาสัมพันธ์โครงการไม่น้อยกว่า 15 วัน ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีฯ ผู้ดำเนินโครงการต้องจัดทำแผนการดำเนินงานที่จะประกาศให้ประชาชนได้รับทราบถึงวิธีการให้ข้อมูล และการรับฟังความคิดเห็น ระยะเวลา สถานที่ และความเหมาะสมที่ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วม โดยในรายงานฯ ได้มีการระบุระยะเวลาในการเตรียมงานในการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็น และการระบุช่องทางในการประชาสัมพันธ์การแจ้งกำหนดการการจัดประชุม เช่น เว็บไซต์โครงการ และติดประกาศผ่านเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลที่เกี่ยวข้องกับโครงการ 2) การป้อนข้อมูลย้อนกลับสู่ประชาชน เป็นการสรุปผลการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบภายใน 15 วัน ภายหลังจากที่เสร็จสิ้นการรับฟังความคิดเห็น ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีฯ โดยในรายงานฯ ได้มีการระบุวันที่เผยแพร่สรุปผลการรับฟังความคิดเห็น และการระบุช่องทางในการประชาสัมพันธ์การแจ้งกำหนดการการจัดประชุม เช่น เว็บไซต์โครงการ และติดประกาศผ่านเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลที่เกี่ยวข้องกับโครงการ ซึ่งสอดคล้องกับระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. 2548 ในการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน หน่วยงานของรัฐต้องประกาศให้ประชาชนทราบถึงวิธีการรับฟังความคิดเห็น ระยะเวลา สถานที่ ตลอดจนรายละเอียดอื่นที่เพียงพอแก่การที่ประชาชนจะเข้าใจและสามารถแสดงความคิดเห็นได้ โดยเปิดเผย ณ สถานที่ปิด

ประกาศของหน่วยงานของรัฐและสถานที่ที่จะดำเนินโครงการของรัฐนั้นเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสิบห้าวันก่อนเริ่มดำเนินการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และเมื่อดำเนินการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนแล้ว ให้นำหน่วยงานของรัฐจัดทำสรุปผลการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และประกาศให้ประชาชนทราบภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่เสร็จสิ้นการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน

5.1.1.4 ผลผลิต (Product)

การศึกษาด้านผลผลิต (Product) ของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กระบวนการมีส่วนร่วมตามกฎหมาย และผลของกระบวนการมีส่วนร่วม โดยมีรายละเอียดในแต่ละประเด็นดังนี้

1) รายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม สามารถแบ่งออกเป็นประเด็น ดังนี้

(1) โครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่อยู่ในประเภทโครงการระบบขนส่งมวลชนที่ใช้ราง จึงต้องให้เสนอในชั้นขออนุมัติหรือขออนุญาตโครงการ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการระเบียบปฏิบัติ ตามประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และความเชื่อถือรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ผู้ดำเนินโครงการเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญและมีความชำนาญในการประเมินผลกระทบที่จะเกิดขึ้นทั้งทางบวกและทางลบ รวมทั้งการเข้ามารับฟังความคิดเห็นของประชาชน ทำให้สามารถกำหนดมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมที่มีความเหมาะสมกับประชาชนที่เกี่ยวข้องกับโครงการ ซึ่งสอดคล้องกับประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติและแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ลงวันที่ 24 เมษายน 2555 ที่ระบุ แนวทางการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 1) บทนำ: ที่มา วัตถุประสงค์ของโครงการ เหตุผลความจำเป็นในการดำเนินโครงการ วัตถุประสงค์การจัดทำรายงาน ขอบเขตการศึกษา และวิธีการศึกษา 2) ที่ตั้งโครงการ: โดยมีภาพและแผนที่ตั้งโครงการ รวมทั้งแผนที่แสดงองค์ประกอบทางสิ่งแวดล้อม ในบริเวณที่อาจได้รับผลกระทบจากโครงการ 3) ทางเลือกที่ตั้งโครงการ วิธีการดำเนินโครงการ: เหตุผลและข้อพิจารณาในการตัดสินใจเลือกแนวทางที่เสนอ 4) รายละเอียดโครงการ: ให้มีรายละเอียดที่สามารถแสดงภาพรวมได้ชัดเจน พร้อมเหตุผลและข้อพิจารณาในการตัดสินใจ 5) สภาพแวดล้อมในปัจจุบัน: ให้แสดงรายละเอียดพร้อมภาพถ่าย ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านกายภาพ ชีวภาพ รายละเอียดคุณค่าการใช้ประโยชน์ของมนุษย์ และคุณค่าคุณภาพชีวิต

ตลอดจนสภาพปัญหาปัจจุบันบริเวณพื้นที่โครงการพร้อมแสดงแผนที่สภาพแวดล้อมบริเวณโครงการการใช้ประโยชน์ที่ดินครอบโครงการ ตลอดจนบริเวณที่อาจได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการทั้งในระยะสั้นและระยะยาว 6) ผลกระทบหลักที่อาจเกิดขึ้นจากโครงการ: ให้ประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้นโดยให้ความสำคัญในการประเมินผลที่มีนัยสำคัญ ซึ่งอาจเกิดขึ้นจากโครงการที่เป็นผลกระทบโดยตรง และผลกระทบทางอ้อมต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและคุณค่าต่าง ๆ 7) มาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมและการชดเชย: อธิบายรายละเอียดในการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น และในกรณีที่ความเสียหายไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ให้เสนอแผนการชดเชยความเสียหายดังกล่าวด้วย 8) มาตรการติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อม: เสนอมาตรการและแผนการดำเนินการในการติดตามและประเมินผลภายหลังการดำเนินโครงการ และ 9) ตารางสรุปผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่สำคัญพร้อมด้วยมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบดังกล่าว ทั้งนี้จะต้องดำเนินการตามแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนและการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมทางสังคม ในรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น

(2) ความไม่เชื่อถือในตัวเล่มรายงานประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เนื่องจากรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการก่อสร้างรถไฟฟ้าทางคู่ อยู่ในขั้นตอนของการพิจารณาจากคณะกรรมการผู้ชำนาญการ จึงยังไม่ได้ความเห็นชอบและยังไม่ได้รับอนุญาตให้เผยแพร่รายงานต่อสาธารณะได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทศวรรณ เวียงธีรวัฒน์ (2555) ที่พบว่า ควรมีกฎหมายกำหนดคายุทธศาสตร์การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เจ้าของโครงการมีการยื่นรายงานฯ เข้ามาใหม่ เนื่องจากระยะเวลาที่ผ่านมาเป็นเวลามากปี ทำให้สภาพแวดล้อมบริเวณโดยรอบโครงการมีการเปลี่ยนแปลงไปมากจากเดิม ดังนั้นจึงควรมีกฎหมายกำหนดคายุทธศาสตร์การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมไว้ในกฎหมายด้วย และผลจากการได้รับผลกระทบที่เคยได้รับมาจากโครงการอื่น ๆ มาก่อน รวมทั้งภาพจำจากเหตุการณ์ของโครงการประเภทเดียวกันในอดีตที่ผ่านมาส่งผลต่อความเชื่อมั่นในกระบวนการจัดทำรายงานประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ทำให้ประชาชนเริ่มศึกษานอกเล่มรายงานด้วยตนเอง

2) กระบวนการมีส่วนร่วมตามกฎหมาย พบว่า โครงการรถไฟฟ้าทางคู่ เป็นประเภทโครงการหรือกิจการระบบขนส่งมวลชนที่ใช้ราง ทำให้ต้องดำเนินงานตามหลักเกณฑ์วิธีการ ระเบียบปฏิบัติอย่างถูกต้องและชัดเจน เพื่อยุทธศาสตร์การวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมผ่านการอนุมัติ และพร้อมเปิดเผยข้อมูลให้กับประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการ นอกจากนั้นยังต้องให้ข้อมูลและรับฟังความคิดเห็นตลอดการก่อสร้างโครงการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑารัตน์ ชมพันธุ์ (2557) ที่พบว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบ

สิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการเขตประกอบการอุตสาหกรรมเมโทร อินดัสเตรียล ปาร์ค เป็นกระบวนการที่ได้ยึดตามระเบียบและข้อกำหนดตามกฎหมาย เพื่อให้สามารถดำเนินโครงการได้อย่างถูกต้อง แต่ทั้งนี้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในบางโครงการเป็นเพียงการดำเนินการเพื่อให้ครบถ้วนตามกฎหมายกำหนดเท่านั้น และไม่ก่อให้เกิดประโยชน์กับประชาชน

3) ผลของกระบวนการมีส่วนร่วม พบว่า ผลที่ได้จากกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ทำให้ผู้ดำเนินโครงการนำข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และข้อห่วงกังวลของประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาโครงการ มาทำการพิจารณาปรับแก้ไขเพิ่มเติมในการออกแบบต่าง ๆ ให้มีความเหมาะสม และยังนำข้อคิดเห็นต่าง ๆ มาร่วมกับการสำรวจ เพื่อให้ได้มาตรการด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญและมีความเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ของสถาบันพระปกเกล้า (2549) ที่ระบุถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเป็นการเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจให้แก่โครงการ เนื่องจากในการให้ข้อมูลข่าวสารและความคิดเห็นต่าง ๆ จะช่วยให้ได้ข้อมูลในการตัดสินใจที่ครบถ้วนรอบคอบมากขึ้น นอกจากนั้นยังเกิดทางเลือกใหม่ โดยเฉพาะการตัดสินใจที่กระทบกับประชาชนโดยตรง

5.1.1.5 ผลกระทบ (Impact)

สำหรับการศึกษาในด้านผลกระทบที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยได้สรุปประเด็นที่ศึกษาออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ การลดความขัดแย้ง และความเชื่อมั่นต่อโครงการ โดยมีรายละเอียดของแต่ละประเด็น ดังนี้

1) การลดความขัดแย้ง พบว่า โครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ไม่มีความขัดแย้ง การประท้วงและการร้องเรียนตลอดระยะเวลาศึกษาของโครงการดังกล่าว แต่มีผู้ที่ได้รับผลกระทบบางส่วน โดยเฉพาะในช่วงชุมทางหาดใหญ่-สงขลา มีความวิตกกังวลในเรื่องการชดเชยทรัพย์สิน การอพยพ/โยกย้าย และการจัดสรรพื้นที่ที่อยู่อาศัยใหม่ รวมทั้งจัดตั้งกลุ่มเพื่อขอหารือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและต่อรองกับการรถไฟแห่งประเทศไทย ซึ่งสอดคล้องกับกับสำนักวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (2549) ที่ระบุว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเต็มรูปแบบมักจะสิ้นเปลืองและเสียเวลา แต่ในทางปฏิบัติแล้วการมีส่วนร่วมของประชาชนมาตั้งแต่ต้น สามารถที่จะลดความล่าช้าและลดค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งของประชาชนได้ ดังนั้นการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนมาใช้ตั้งแต่กระบวนการเลือกพื้นที่โครงการจะเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยลดการขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นหากมีการดำเนินโครงการ เนื่องจากจะช่วยให้ประชาชนและผู้ดำเนินโครงการได้มีการชี้แจงข้อมูลและแสดงความคิดเห็นของตนให้อีกฝ่ายได้ทราบ ซึ่งทำ

ให้เจ้าของโครงการทราบถึงความต้องการหรือความวิตกกังวลของประชาชนและนำไปสู่การวางแผนโครงการเพื่อให้มีความเหมาะสมกับพื้นที่นั้น ๆ และเป็นที่ยอมรับของประชาชนทุกฝ่าย

2) ความเชื่อมั่นต่อโครงการ จากการดำเนินกระบวนการมีส่วนร่วมโดยรอบพื้นที่ศึกษาของโครงการ พบว่า ทางโครงการได้มีการจัดประชุมกลุ่มย่อยเพิ่มเติม เพื่อสรุปผลการศึกษาออกแบบ และมาตรการด้านสิ่งแวดล้อม เป็นการเพิ่มความเชื่อมั่นในการกำหนดมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ ซึ่งผลจากการประชุมกลุ่มย่อยเพิ่มเติม เพื่อสรุปผลการศึกษาออกแบบ และมาตรการด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมประชุม เห็นด้วยต่อการพัฒนาโครงการ แต่ก็ยังมีบางส่วนที่ยังคงมีความกังวลต่อการพัฒนาโครงการ โดยสาเหตุที่ยังมีความกังวล เช่น การย้ายถิ่นฐานที่อยู่อาศัย ค่าชดเชยที่ไม่เหมาะสม สูญเสียที่ทำกิน เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการมีส่วนร่วมของสมลักษณ์ ไชยเสริฐ (2549) ที่ระบุว่า การมีส่วนร่วมนั้นต้องสร้างให้สมาชิกมีความเข้าใจและมีความจริงใจในการเข้าร่วม ซึ่งจะตามมาซึ่งความเชื่อมั่นและความไว้วางใจ โดยการสร้างความเชื่อมั่นและไว้วางใจนั้น ต้องแสดงให้เห็นอย่างชัดเจน กำหนดเป็นรูปธรรม การสร้างความเชื่อถือไว้วางใจที่ทำได้ คือ การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องและนำเสนอข้อมูลอย่างตรงไปตรงมา ครบถ้วน รวมทั้งต้องมีการติดต่อระหว่างกันอย่างสม่ำเสมอ และทำอย่างตั้งใจทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งเป็นสิ่งที่จะทำให้เกิดความสำเร็จในการสร้างและดำรงไว้ซึ่งความเชื่อมั่นและความไว้วางใจ การร่วมมือซึ่งกันและกัน

ทั้งนี้ สามารถสรุปรูปแบบการประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา ที่ประสบความสำเร็จ โดยใช้เทคนิคการประเมินแบบ CIPP-I Model สามารถสรุปได้ดังภาพที่ 5.1

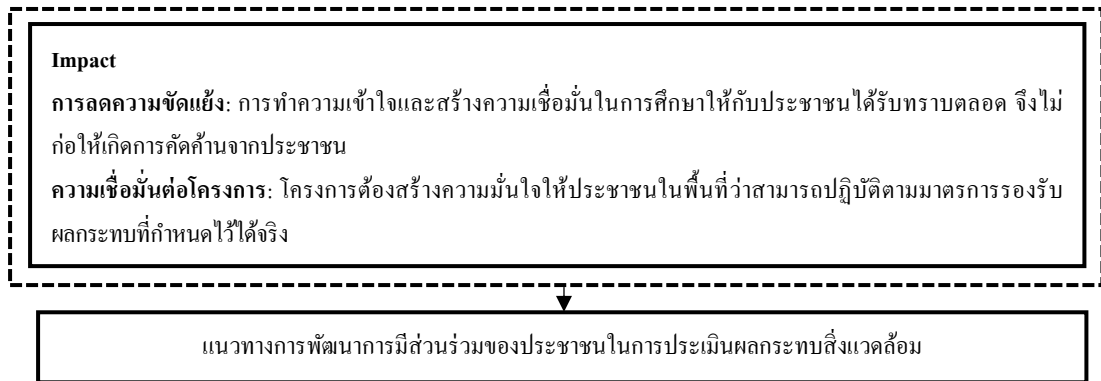
Context

ข้อมูลเบื้องต้นของพื้นที่ที่ทำการศึกษา: ต้องพิจารณาลักษณะทางกายภาพ สภาพเศรษฐกิจ-สังคม การประกอบอาชีพ วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นในพื้นที่ที่จะดำเนินโครงการ

กฎหมายที่เกี่ยวข้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย: เพิ่มช่องทางการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียให้เข้าถึงได้ง่ายและสะดวกยิ่งขึ้น และปรับปรุงกฎระเบียบให้มีความชัดเจนหรือมีความยืดหยุ่นได้ในทางปฏิบัติ

แผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่งของไทย พ.ศ. 2558– 2565: ต้องมีการเชื่อมโยงแผนพัฒนาไปยังส่วนงานราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ที่จะดำเนินโครงการ เพื่อประสานให้แผนพัฒนาไปในทิศทางเดียวกัน

ภาพที่ 5.1 รูปแบบการประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา

5.1.2 แนวทางในการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา ให้ประสบความสำเร็จ

1) ความจริงใจ ในการเปิดเผยข้อมูลต้องให้ความสำคัญกับการนำเสนอข้อมูลในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนกับประชาชนที่เกี่ยวข้องกับโครงการอย่างแท้จริง โดยหน่วยงานเจ้าของโครงการและบริษัทที่ปรึกษาต้องแสดงถึงความจริงใจ ความโปร่งใส และสร้างความน่าเชื่อถือตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

2) การเลือกใช้ช่องทางการเผยแพร่หรือประชาสัมพันธ์ ควรเป็นช่องทางการประชาสัมพันธ์ข้อมูลที่ให้ประชาชนในพื้นที่สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารหรือรายละเอียดในการออกแบบของโครงการได้อย่างสะดวก เข้าใจง่าย เช่น ช่องทางวิทยุชุมชน สื่อโทรทัศน์ในพื้นที่ การกระจายเสียงตามสาย การเผยแพร่ผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต และการเผยแพร่ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ

3) ความเชื่อมั่นต่อโครงการ การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนทำให้เป็นเจ้าของโครงการและบริษัทที่ปรึกษามีแนวทางในการแก้ไขปัญหา เพื่อนำมากำหนดเป็นมาตรการลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ พร้อมทั้งต้องนำมาตรการมากำหนดไว้ในรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและนำไปปฏิบัติได้จริงตามที่ระบุไว้ทั้งในช่วงก่อนก่อสร้าง ช่วงก่อสร้าง และช่วงดำเนินการ นอกจากนี้ต้องนำข้อมูลมาตรการที่กำหนดมาเผยแพร่ให้กับประชาชนที่เกี่ยวข้องกับโครงการได้ทราบอีกครั้งก่อนเริ่มดำเนินการก่อสร้างโครงการในอนาคต

5.1.3 ปัญหาในการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา

1) ความครอบคลุมของผู้มีส่วนได้เสีย พบว่า โดยส่วนใหญ่ประชาชนที่เข้าร่วมกระบวนการรับฟังความคิดเห็นจะเป็นประชาชนที่อยู่ในระยะ 0-100 เมตร ซึ่งยังไม่ครอบคลุมประชาชนทั้งหมดที่อยู่ในระยะ 500 เมตร นอกจากนี้หน่วยงานส่วนท้องถิ่นบางพื้นที่ก็ยังไม่ค่อยให้ความสำคัญในการเข้ามารับฟังข้อมูลหรือแสดงความคิดเห็นกับการพัฒนาโครงการเท่าที่ควร

ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความครอบคลุมของผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมด เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบจะต้องมีการลงพื้นที่เพื่อสำรวจหรือเพื่อสอบถามข้อมูลกับหน่วยงานท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ตั้งแต่ก่อนเริ่มดำเนินกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อเป็นข้อมูลในการติดต่อประชาสัมพันธ์สิ้นสุดโครงการ

2) รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ไม่เชื่อถือรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพราะยังไม่มีใครได้เห็นรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เนื่องจากรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมอยู่ในขั้นตอนของการพิจารณารายงานจากคณะกรรมการผู้ชำนาญการ จึงยังไม่ได้รับความเห็นชอบและยังไม่ได้รับอนุญาตให้เผยแพร่รายงานต่อสาธารณะได้

ทั้งนี้ เมื่อรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมได้ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการผู้ชำนาญการ และได้รับการอนุญาตให้เผยแพร่ เจ้าของโครงการจะต้องทำการสรุปมาตรการป้องกันผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมเผยแพร่ไปยังหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ และประชาชนที่ได้รับผลกระทบ เพื่อเป็นการยืนยันผลจากการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนได้ถูกกำหนดไว้ในมาตรการเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

5.2 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยเรื่อง การประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา แบ่งออกเป็น 2 ประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

5.2.1 ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

ในส่วนข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ข้อเสนอแนะสำหรับภาครัฐ ข้อเสนอแนะสำหรับภาคเอกชน และข้อเสนอแนะสำหรับภาคประชาชน ดังนี้

1) ข้อเสนอแนะสำหรับภาครัฐ

(1) ภาครัฐจำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไขกฎหมายให้มีสอดคล้องกับบริบทและสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน เนื่องจากกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมนั้นเป็นกฎหมายที่มีการประกาศใช้มาเป็นเวลานานบางประเด็นจึงอาจไม่เหมาะสม

(2) ภาครัฐควรเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องและกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่หลากหลายช่องทาง โดยการจัดอบรมเรื่องกฎหมายที่เกี่ยวข้องและกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและให้ประชาชนเห็นถึงความสำคัญในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น

(3) ภาครัฐควรสนับสนุนงบประมาณที่เพียงพอต่อการดำเนินการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับรายละเอียดโครงการที่ถูกต้อง ชัดเจน และตรงกันทุกฝ่าย ซึ่งจะช่วยลดความกังวลใจ ปฏิบัติต่อต้านโครงการ และความขัดแย้งกับชุมชนและประชาชน ซึ่งหากงบประมาณมีไม่เพียงพออาจส่งผลให้การดำเนินโครงการไม่ประสบผลสำเร็จได้

2) ข้อเสนอแนะสำหรับภาคเอกชน

(1) ภาคเอกชน ควรจัดกิจกรรมที่เผยแพร่ข้อมูลและแนวทางที่เป็นประโยชน์ให้กับชุมชนและประชาชน และควรมีการจัดกิจกรรมมวลชนสัมพันธ์ที่เป็นการให้ข้อมูลกับเยาวชนเพื่อให้เยาวชนนำความรู้ไปถ่ายทอดให้เกิดประโยชน์ต่อไป

(2) ภาคเอกชน ควรมีการจัดเตรียมข้อมูลทั้งในรูปแบบสมบรูณ์ครบถ้วนและรูปแบบสรุปที่ประชาชนสามารถเข้าใจได้ง่าย เพื่อเป็นทางเลือกให้ประชาชนในพื้นที่ได้เลือกศึกษาตามความสนใจของแต่ละบุคคล

(3) ภาคเอกชน ควรมีการเปิดเผยข้อมูลการดำเนินการในทุก ๆ ขั้นตอน ทั้งข้อมูลระหว่างการจัดทำรายงาน ข้อมูลระหว่างพิจารณา ข้อมูลระหว่างปรับปรุง และข้อมูลหลังจากการพิจารณาให้ความเห็นชอบรายงานฯ หรือข้อมูลอื่น ๆ ให้ประชาชนได้รับทราบ และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็น เพื่อเพิ่มความเชื่อมั่นและเป็นที่ยอมรับมากขึ้น

(4) ภาคเอกชน ควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในระดับที่สูงขึ้น เพื่อให้ประชาชนได้มีบทบาทในการมีส่วนร่วมมากขึ้น รวมทั้งควรเลือกวิธีการมีส่วนร่วมให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และสภาพชุมชน ซึ่งจะช่วยลดปัญหาความขัดแย้งให้น้อยลงและสามารถสร้างความน่าเชื่อถือของโครงการฯ

3) ข้อเสนอแนะสำหรับภาคประชาชน

(1) ประชาชนในพื้นที่ควรมีการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับกฎหมายที่บังคับใช้และกระบวนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นความรู้ความเข้าใจพื้นฐาน และสามารถร่วมเสนอข้อมูลหรือข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการฯ

(2) ประชาชนควรมีความตื่นตัวในการเข้าร่วมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่หลากหลายของคนในพื้นที่ ซึ่งจะนำไปสู่กระบวนการรับฟังความคิดเห็นที่มีคุณภาพ

5.2.3 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลที่ควรศึกษาและบริบทของแต่ละพื้นที่ เพื่อเป็นการเปรียบเทียบความแตกต่างหรือความสอดคล้องกับงานวิจัย และนำเสนอเป็นรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรมและโครงการอื่นในอนาคต

2) ควรศึกษาปัจจัยความสำเร็จในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนของโครงการอื่น ๆ เพื่อนำไปสู่การสร้างแนวทางปฏิบัติที่ประสบความสำเร็จด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

3) ควรศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ประกอบด้วย เช่น ด้านสังคม ด้านการเมือง ด้านวัฒนธรรม ประเพณี และค่านิยม

4) การศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนควรศึกษาทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพควบคู่กัน โดยอาจทำการศึกษาในเชิงปริมาณก่อนเพื่อให้ได้ประเด็นที่น่าสนใจหรือประเด็นที่มีความสำคัญต่องานวิจัย และทำการศึกษาเชิงคุณภาพในประเด็นเหล่านั้นเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เชิงลึกเพิ่มขึ้น ซึ่งวิธีการศึกษารูปแบบนี้จะส่งผลให้ผลการศึกษามีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- กนกพร สว่างแจ้ง. 2540. การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (ENVIRONMENTAL IMPACT ASSESSMENT). กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- กนกพร สว่างแจ้ง. 2549. เอกสารคำสอนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ขั้นตอนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- กระทรวงคมนาคม. 2557. ยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่งของไทย พ.ศ. 2558-2565 และแผนปฏิบัติการด้านคมนาคมขนส่ง ระยะเร่งด่วน พ.ศ. 2558. ค้นวันที่ 29 สิงหาคม 2559 จาก <http://www.otp.go.th/uploads/files/1471501747-txvui-u82c2.pdf>.
- คณินิจ ศรีบัวเอี่ยม และคณะ. 2545. แนวทางการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 : ปัญหา อุปสรรค และทางออก. กรุงเทพมหานคร: ชรรคมดาเพชร.
- เกรย์ตัน, เจมส์ แอล. 2551. คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน. แปลจาก Involving Citizens in Community Decision Making. โดย วันชัย วัฒนศัพท์. ครั้งที่ พิมพ์ 4. ขอนแก่น: ศรีภักดิ์ ออฟเซต.
- เกรือมาศ สุจิตโต. 2546. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม โครงการโรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซีย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- จำลอง โพธิ์บุญ. 2550. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม. 3, 1: 144-174.
- จำลอง โพธิ์บุญ. 2556. เทคนิคในการติดตามประเมินผลแผนและโครงการด้านสิ่งแวดล้อม. ในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม. จำลอง โพธิ์บุญ, บรรณาธิการ. กรุงเทพมหานคร: บางกอกบล็อค. หน้า 354 – 355.
- จำลอง โพธิ์บุญ. 2560. การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: ออลอินวัน พรินติ้ง.

- จุฑารัตน์ ชมพันธุ์. 2555. การวิเคราะห์หลัก “การมีส่วนร่วมของประชาชน” ใน “The Public Participation Handbook: Making Better Decisions through Citizen Involvement” ใน บริบทประเทศไทย. วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม. 8, 1 (มกราคม-มิถุนายน): 123-141.
- จุฑารัตน์ ชมพันธุ์. 2556. ธรรมชาติและการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจ ในโครงการพัฒนา. วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม, 9 (1): 85-106.
- จุฑารัตน์ ชมพันธุ์. 2557. รายงานฉบับสมบูรณ์งานวิจัยเรื่องการประเมินผลการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม : กรณีศึกษาโครงการเขตประกอบการ อุตสาหกรรมเมโทร อินดัสเตรียล ปาร์ค. กรุงเทพมหานคร: คณะพัฒนาสังคมและ สิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. 2526. การระดมประชาชนเพื่อการพัฒนาชนบทในการบริหารงาน พัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- ฉัตรไชย รัตนไชย. 2553. การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชูเกียรติ ศิวะทกุล. 2544. การแก้ไขความขัดแย้ง: ศึกษากรณีการรับฟังความคิดเห็นในโครงการอ่าง เก็บน้ำโป่งขุนเพชร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐชา อุ๋นทองดี. 2556. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขมลพิษทางอากาศ จากหมอกควันในจังหวัดแม่ฮ่องสอน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สถาบัน บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ. 2551. คู่มือการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐใน ระดับจังหวัด. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.
- ถวิลวดี บุรีกุล. 2552. พลวัตการมีส่วนร่วมของประชาชน. กรุงเทพมหานคร: เอ.พี กราฟิ ดีไซน์และ การพิมพ์.
- ทศวรรณ เวียงธีรวัฒน์. 2555. ปัญหาการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม: กรณีโครงการที่กฎหมาย กำหนดให้ต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท บริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ทวิวงศ์ ศรีบุรี. 2541. EIA การวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร: มายด์ พับลิชชิ่ง.
- บรรศักดิ์ อูวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล. 2548. ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy). กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.

บริษัท ปัญญา คอนซัลแตนท์ จำกัด. 2559. รายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม โครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ปัญญา คอนซัลแตนท์ จำกัด.

บริษัท ป่าสาละ จำกัด. 2560. โครงการวิจัย “สู่ระบบการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่มีธรรมาภิบาล” เสนอต่อ สถาบันธรรมรัฐเพื่อการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม (GSEI). กรุงเทพมหานคร: บริษัท ป่าสาละ จำกัด.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2548. การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: เพรส แอนด์ ดีไซน์. ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติและแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจานุเบกษา. ฉบับกฤษฎีกา 129, 97ง (20 มิถุนายน): 1-2.

บัณฑิตพัฒนฤทธิ์เรืองเดช. 2559. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนแม่บทการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย จังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ปริญญ์ เลิศรัศมีมาลา. 2559. ธรรมาภิบาลเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษา โรงไฟฟ้าพระนครใต้ จังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙). (2554, ธันวาคม 14). ราชกิจจานุเบกษา. หน้า 16-19.

พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ. ราชกิจจานุเบกษา. ฉบับกฤษฎีกา 114, 46ก (10 กันยายน): 3-5.

พระราชบัญญัติ ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561. ราชกิจจานุเบกษา. ฉบับกฤษฎีกา 135, 27 ก (19 เมษายน): 29-43.

พสุ เดชะรินทร์. 2544. เส้นทางจากกลยุทธ์สู่การปฏิบัติด้วย Balanced Scorecard และ Key Performance Indicators. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พิสนุ ฟองศรี. 2549. การประเมินทางการศึกษา: แนวคิดสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: เทียมฟ้า.

พิเชฐ โสภณแพทย์. 2555. การประเมินการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษา โรงไฟฟ้าถ่านหินเขาหินซ้อน จังหวัดฉะเชิงเทรา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

- พิเชฐ โสภณแพทย์ และจุฑารัตน์ ชมพันธุ์. 2556. การประเมินการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษา โรงไฟฟ้าถ่านหินเขาหินซ้อน จังหวัดฉะเชิงเทรา. วารสารวิจัยไร่ไพพรรณี. 7(3), 93 – 101.
- ไพศาล หวังพานิช. 2533. หลักและวิธีการประเมินโครงการ. วารสารวัดผลการศึกษา. 54 (มกราคม - 1 เมษายน): 23-38.
- มานิดา เฟื่องชูสุข. 2559. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ กรณีศึกษา โครงการขยายกำลังการผลิตโรงไฟฟ้ากระบี่. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน. ราชกิจจานุเบกษา. ฉบับกฤษฎีกา 122, 55ง (27 กรกฎาคม): 26-28.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. ราชกิจจานุเบกษา. ฉบับกฤษฎีกา 124, 47ก (24 สิงหาคม): 16-116.
- รุจิگانต์ เสนาคง. 2559. การประเมินผลการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการสะพานข้ามอ่างเก็บน้ำลำปาว จังหวัดกาฬสินธุ์. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ลักขมี เกตุสกุล. 2558. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม: กรณีศึกษาชุมชนบ้านทุ่งศรี อำเภอร่องขวาง จังหวัดแพร่. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ลักขณา คำเจริญ และบัณฑิต เอื้ออาภรณ์. 2551. กระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนากำลังผลิตไฟฟ้าของประเทศไทย. วารสารวิจัยพลังงาน. 9 (1): 1-16.
- ศิริยา ชลทนต์บำรุง. 2548. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สถาบันพระปกเกล้า. 2549. จัปชีพจรประเทศไทย: ตัวชี้วัดประชาธิปไตยและธรรมาภิบาลปี พ.ศ. 2548-2549. นนทบุรี: สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า.
- สถาบันสังคมร่วมกับสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2545. โครงการศึกษาพัฒนาการดำเนินงานการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. รายงานการวิจัย เสนอต่อสำนักวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

สถาบันวิจัยสังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

2553. โครงการศึกษาพัฒนาการดำเนินงานการมีส่วนร่วมของ ประชาชนใน
กระบวนการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร: ยูโรกราฟิมพ์.

สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย. 2545. การกระจายอำนาจและการจัดการสิ่งแวดล้อม: การมีส่วนร่วมและ
การสร้างขีดความสามารถท้องถิ่น. นนทบุรี: เค้นฟ้ากราฟิมพ์.

สมคิด พรหมจ้อย. 2550. เทคนิคการประเมินโครงการ. นนทบุรี: จตุพรดีไซน์.

สมลักษณ์ ไชยเสริฐ. 2549. การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน ในคณะกรรมการ
ตรวจสอบและติดตามการบริหารงานตารวจสถานีตำรวจนครบาล. วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. 2553. วิธีวิทยาการประเมินศาสตร์แห่งคุณค่า. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สันติชัย เอื้อจงประสิทธิ์. 2551. การบริหารการท่องเที่ยวเชิงกลยุทธ์. กรุงเทพมหานคร: สามเจริญ
พาณิชย์ จำกัด.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2549. แนวทางการมีส่วนร่วมของ
ประชาชน และการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมทางสังคมในกระบวนการวิเคราะห์
ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร: บี.วี.ออฟเซต.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2552. แนวทางการประเมินผล
กระทบทางสุขภาพในรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร:
เอสพี ก๊อปปีปรินท์.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2556. แนวทางการมีส่วนร่วมของ
ประชาชน และการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมทางสังคมในกระบวนการวิเคราะห์
ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร: บี.วี.ออฟเซต.

สำนักงานปลัดนายกรัฐมนตรี. 2548. คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน. กรุงเทพมหานคร: โรง
พิมพ์ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.

สำนักพัฒนานโยบายและแผนการประชาสัมพันธ์. 2556. แนวคิดทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การ
ประชาสัมพันธ์และการสื่อสารมวลชน. กรุงเทพมหานคร: เชลโล่กราฟิมพ์.

- สำนักวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. 2549. **แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนและการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมทางสังคมในกระบวนการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม**. สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร: ยูโรกราฟิมพ์.
- สำนักวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. 2554. **ระบบการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย**. สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร: บี วี ออฟเซต.
- สิทธิโชค เสงี่ยมบาล. 2554. **การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมบริเวณพื้นที่ป่าชายเลน : ศึกษาเฉพาะชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดภูเก็ต**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุนีย์ มัลลิกะมาลย์. 2545. **รัฐธรรมนูญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุทธิศักดิ์ ภัทรมานะวงศ์. 2553. **การป้องกันล่วงหน้า: การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม**. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อรทัย กักพล. 2546. **คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิปัญญาไท สำหรับนักบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อาทิตย์ เทพจางค์. 2549. **วิธีการที่เหมาะสมในการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนตามมาตรา 59 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540)**. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย. 27 (1): 99-109.
- Creighton, J. L. 2005. **The Public Participation Handbook: Making Better Decision through Citizen Involvement**. San Francisco: Jossey Bass.
- Fitzpatrick, J. L.; Sanders, J. R. and Worthen, B. R. 2004. **Program Evaluation, Alternative Approaches And Practical Guidelines**. New York: Longman.
- Gow, D. D. 1992. Poverty and Nature Resources; Principles for Environmental Management and Sustainable Development. **Environmental Impact Assessment Review**, 12 (March–June): 49-65.
- Gunes, Y. and Coskun, A. A. 2005. Legal Structure of Public Participation in Environmental Issue in Turkey. **Journal of Environmental Assessment Policy and Management**. 7 (March): 543-568.

- Hyman, E. L. and Stifftel B. 1988. **Combining facts and Values in Environmental Impact Assessment**. Boulder: Co Westview.
- International Association for Public Participation. 2009. **Painting the Landscape - A Cross-Cultural Exploration of Public-Government Decision-Making - Preliminary Findings Report**. Retrieved August 29, 2016. <http://www.iap2.org>.
- Mandl, B. (2010). **Environmental impact assessments: a need for harmonisation of EU law?: EIAs in Germany, Austria and the UK**. VDM Verlag Dr. Müller.
- Meredith, T. C. 1992. Environmental Impact Assessment, Cultural Diversity, and Sustainable Rural Development. **Environmental Impact Assessment Review**, 12 (March–June): 125-138.
- Paterson, W. M., Reid H. E., Sears S. K. and Morrow J. M., 1993. Lights Camera Approval. **Environmental Impact Assessment Review**, 17(July-August): 123-142.
- Petts, J. 1999. **Public Participation and Environmental Impact Assessment. Handbook of Environmental Impact Management**. Oxford: Blackwell Science.
- Ratthanachai, C. 2010. **Environmental Impact Assessment**. Bangkok: Chulalongkorn University Printing House.
- Rossi, P. H.; Lipsey, M. K. and Freeman, H. E. 2004. **Evaluation : A Systematic Approach**. 7th ed. Newbery Park, CA: Sage.
- Royal HaskoningDHV. (2012). **Environmental Impact Assessment (EIA) and Appropriate Assessment (AA): Evaluation of assessment tools and methods; Lot 1 Legal and procedural aspects of the EU Directives**. Tidal River Development.
- Stufflebeam, D. L. and Shinkfield, A. J. 1990. **Systematic Evaluation**. Boston : Kluwer– Nijhoff.
- Washington State Department of Ecology. n.d. **SEPA Review and Commenting Guidance**. Retrieved July 19, 2018. <https://ecology.wa.gov/Regulations-Permits/SEPA/Environmental-review/SEPA-guidance/Review-commenting>.
- Wather, P. 1988. **An Introduction Guide to Environmental Impact Assessment**. In **Environmental Impact Assessment Theory and Practice**. London: Unwin Hayman.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้บริหาร หรือพนักงานการรถไฟแห่งประเทศไทย/
บริษัทที่ปรึกษา

เลขที่แบบสัมภาษณ์.....

แบบสัมภาษณ์เรื่อง

การประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม
กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา
(สำหรับผู้บริหาร หรือพนักงานการรถไฟแห่งประเทศไทย)

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ
ประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อประเมินประสิทธิผล และเสนอแนวทางในการพัฒนากระบวนการ
มีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่
ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา ซึ่งในแบบสัมภาษณ์นี้ประกอบด้วย 3 ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปหรือข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

ส่วนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

โดยคำตอบทุกคำตอบถือเป็นส่วนหนึ่งในการศึกษาของนักศึกษาปริญญาโทหลักสูตร
การจัดการสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และจะถือเป็นความลับไม่มีผลกระทบ
ต่อผู้ให้สัมภาษณ์แต่อย่างใด

จึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงในการให้ความอนุเคราะห์การสัมภาษณ์ในครั้งนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นางสาวริญญาภัทร์ ภูวโรจน์พิบูล)

นักศึกษาปริญญาโทหลักสูตรการจัดการสิ่งแวดล้อม

คณะบริหารการพัฒนาสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ผู้ให้สัมภาษณ์.....

ตำแหน่ง.....

หน่วยงาน.....

วัน/เดือน/ปี.....เวลาที่สัมภาษณ์.....

สถานที่สัมภาษณ์.....

ผู้สัมภาษณ์.....

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปหรือข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

1. เพศ

☐

ชาย

☐

หญิง

2. อายุ

☐

ต่ำกว่า 20 ปี

☐

20-30 ปี

☐

31-40 ปี

☐

41-50 ปี

☐

51-60 ปี

☐

60 ปีขึ้นไป

3. ระดับการศึกษา

☐

ต่ำกว่าระดับประถมศึกษา

☐

ระดับประถมศึกษา

☐

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

☐

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.

☐

อนุปริญญา/ปวส.

☐

ระดับปริญญาตรี

☐

สูงกว่าระดับปริญญาตรี

☐

อื่น ๆ (ระบุ).....

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

1. ท่านทราบหรือไม่ว่ากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย มีกฎหมายอะไรบ้าง

- ☐ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2550
- ☐ พ.ร.บ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ
- ☐ ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- ☐ อื่น ๆ.....

1.1 ท่านมีความเข้าใจในหลักการของกฎหมายดังกล่าวหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

1.2 ท่านคิดว่ากฎหมายดังกล่าวมีความเหมาะสมต่อการนำไปปฏิบัติมากน้อยเพียงใด อย่างไร

.....

.....

2. ท่านคิดว่าแผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่งของไทยมีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด อย่างไร

- ☐ เหมาะสม ☐ ไม่เหมาะสม

.....

.....

2.1 ท่านคิดว่าแผนการพัฒนาโครงการฯ ก่อให้เกิดผลดี หรือผลเสียต่อชุมชนและประชาชนในพื้นที่มากน้อยเพียงใด อย่างไร

.....

.....

2.2 ท่านคิดว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อแผนการพัฒนาโครงการฯ หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

3. ท่านคิดว่าทรัพยากร (งบประมาณ, บุคลากรในการดำเนินงาน) ในกระบวนการมีส่วนร่วมของโครงการมีความเพียงพอหรือไม่ อย่างไร

☐

เพียงพอ

☐

ไม่เพียงพอ

.....

.....

4. ท่านคิดว่าวิธีการประชาสัมพันธ์โครงการ หรือช่องทางในการสื่อสารข้อมูลต่าง ๆ เหมาะสมหรือไม่ อย่างไร (เพื่อเป็นการให้ความรู้ในการตัดสินใจ และอธิบายเกี่ยวกับการดำเนินโครงการให้ประชาชนรับทราบข้อมูลได้อย่างถูกต้องครอบคลุม และเพียงพอ)

.....

.....

5. ท่านคิดว่าการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ระยะแรก ก่อให้เกิดประโยชน์หรือเกิดผลเสียต่อประชาชนหรือโครงการ และผู้มีส่วนได้เสียหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

6. ท่านคิดว่าแนวคิดหรือวิธีการในการกำหนดผู้มีส่วนได้เสียของโครงการครอบคลุมหรือไม่ และมีแนวคิดหรือวิธีการใดที่จะทำให้ครอบคลุมผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย (ผู้มีส่วนได้เสียโดยตรงและโดยอ้อม)

.....

.....

7. ท่านคิดว่าการเปิดเผยข้อมูลอย่างจริงจัง มีการให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วน เพียงพอ และตอบสนอง
ข้อสงสัยของผู้มีส่วนได้เสีย ก่อให้เกิดผลดีผลเสียหรือไม่ อย่างไร

.....
.....

8. ท่านคิดว่าเทคนิคหรือรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนแบบใดที่ควรนำมาใช้ในกระบวนการ
มีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของ
ประเทศไทย เพราะเหตุใด

.....
.....

8.1 ท่านคิดว่า “การจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชน” เป็นเทคนิคการมีส่วนร่วม
ของประชาชนในการจัดการความขัดแย้งที่เหมาะสมหรือไม่ อย่างไร (ถ้าใช่ อะไรคือจุดแข็ง
ถ้าไม่ใช่ อะไรคือจุดอ่อน)

.....
.....

9. ท่านคิดว่าการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความเหมาะสมและเพียงพอหรือไม่
ต่อการให้ข้อมูล การได้รับข้อมูล และการตอบกลับข้อมูลต่อประชาชน โครงการ และผู้มีส่วนได้เสีย
เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพ มีความหมายอย่างแท้จริง และประสบความสำเร็จ

.....
.....

10. ท่านคิดว่ารายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการพัฒนาต่าง ๆ มีความ
น่าเชื่อถือหรือไม่ อย่างไร

.....
.....

10.1 ท่านคิดว่ากรณีที่ประชาชนไม่มีความเชื่อถือ หรือเกิดการต่อต้านคัดค้านรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง มีสาเหตุมาจากอะไร

.....

.....

11. ท่านคิดว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมมีความครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนดหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

12. ท่านคิดว่าผลของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมมีประโยชน์มากน้อยต่อการดำเนินงาน โครงการฯ เพียงใด อย่างไร

.....

.....

13. ท่านคิดว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม จะช่วยลดความขัดแย้งระหว่างผู้มีส่วนได้เสียกับโครงการหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

13.1 ท่านมีแนวทางที่จะช่วยลดความขัดแย้งระหว่างผู้มีส่วนได้เสียกับโครงการหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

14. ท่านคิดว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมจะช่วยให้มีความเชื่อมั่นหรือความเชื่อถือระหว่างผู้มีส่วนได้เสียกับโครงการหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

14.1 ท่านคิดมีแนวทางที่จะช่วยเพิ่มความเชื่อมั่นหรือความเชื่อถือนระหว่างผู้มีส่วนได้เสีย
กับโครงการหรือไม่ อย่างไร

.....

ส่วนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

1. ท่านคิดว่าปัจจัยใดบ้างที่ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบ
สิ่งแวดล้อมประสบความสำเร็จ

.....

2. ท่านคิดว่าปัจจัยใดบ้างที่เป็นปัญหาหรืออุปสรรคต่อความสำเร็จของการมีส่วนร่วมของประชาชน
ในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

.....

3. ท่านมีข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบ
สิ่งแวดล้อมอย่างไรบ้าง

.....

4. ข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

ขอขอบพระคุณท่านที่เสียสละเวลาตอบแบบสอบถาม

ภาคผนวก ข
แบบสัมภาษณ์สำหรับหน่วยงานราชการส่วนกลาง

เลขที่แบบสัมภาษณ์.....

แบบสัมภาษณ์เรื่อง การประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา (สำหรับหน่วยงานราชการส่วนกลาง)
--

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อประเมินประสิทธิผล และเสนอแนวทางในการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา ซึ่งในแบบสัมภาษณ์นี้ประกอบด้วย 3 ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปหรือข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

ส่วนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

โดยคำตอบทุกคำตอบถือเป็นส่วนหนึ่งในการศึกษาของนักศึกษาปริญญาโทหลักสูตรการจัดการสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และจะถือเป็นความลับไม่มีผลกระทบต่อผู้ให้สัมภาษณ์แต่อย่างใด

จึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงในการให้ความอนุเคราะห์การสัมภาษณ์ในครั้งนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นางสาวริญญาภัทร์ ภูวโรจน์พิบูล)

นักศึกษาปริญญาโทหลักสูตรการจัดการสิ่งแวดล้อม

คณะบริหารการพัฒนาสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ผู้ให้สัมภาษณ์.....

ตำแหน่ง.....

หน่วยงาน.....

วัน/เดือน/ปี.....เวลาที่สัมภาษณ์.....

สถานที่สัมภาษณ์.....

ผู้สัมภาษณ์.....

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปหรือข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

1. เพศ

☐

ชาย

☐

หญิง

2. อายุ

☐

ต่ำกว่า 20 ปี

☐

20-30 ปี

☐

31-40 ปี

☐

41-50 ปี

☐

51-60 ปี

☐

60 ปีขึ้นไป

3. ระดับการศึกษา

☐

ต่ำกว่าระดับประถมศึกษา

☐

ระดับประถมศึกษา

☐

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

☐

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.

☐

อนุปริญญา/ปวส.

☐

ระดับปริญญาตรี

☐

สูงกว่าระดับปริญญาตรี

☐

อื่น ๆ (ระบุ).....

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

1. ท่านทราบหรือไม่ว่ากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย มีกฎหมายอะไรบ้าง

- ☐ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2550
- ☐ พ.ร.บ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ
- ☐ ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- ☐ อื่น ๆ.....

1.1 ท่านคิดว่ากฎหมายดังกล่าวมีความเหมาะสมต่อการนำไปปฏิบัติมากน้อยเพียงใด
อย่างไร

.....

.....

1.2 ท่านคิดว่าหลักการหรือความชัดเจนของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ
ประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของกฎหมายมีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด อย่างไร

.....

.....

2. ท่านคิดว่าแผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่งของไทยมีความเหมาะสมมากน้อย
เพียงใด อย่างไร

- ☐ เหมาะสม ☐ ไม่เหมาะสม

.....

.....

2.1 ท่านคิดว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อแผนการพัฒนาโครงการฯ หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

3. ท่านคิดว่าทรัพยากร (งบประมาณ, บุคลากรในการดำเนินงาน) ในกระบวนการมีส่วนร่วมของโครงการมีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

☐

เหมาะสม

☐

ไม่เหมาะสม

.....

.....

4. ท่านคิดว่าวิธีการประชาสัมพันธ์โครงการ หรือช่องทางในการสื่อสารข้อมูลต่าง ๆ เหมาะสมหรือไม่ อย่างไร (เพื่อเป็นการให้ความรู้ในการตัดสินใจ และอธิบายเกี่ยวกับการดำเนินโครงการให้ประชาชนรับทราบข้อมูลได้อย่างถูกต้องครอบคลุม และเพียงพอ)

.....

.....

4.1 ท่านคิดว่าวิธีการประชาสัมพันธ์ในการให้ความรู้ สร้างความเข้าใจเพื่อประกอบการตัดสินใจต่อประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียควรดำเนินการอย่างไร เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพต่อการพัฒนาโครงการ

.....

.....

5. ท่านคิดว่าการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ระยะแรก ก่อให้เกิดประโยชน์หรือเกิดผลเสียต่อประชาชนหรือโครงการ และผู้มีส่วนได้เสียหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

6. ท่านคิดว่าควรใช้แนวคิดหรือวิธีการในการกำหนดผู้มีส่วนได้เสียของโครงการอย่างไร เพื่อให้ครอบคลุมผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย (ผู้มีส่วนได้เสียโดยตรงและโดยอ้อม)

.....

.....

7. ท่านคิดว่าการเปิดเผยข้อมูลอย่างจริงจัง มีการให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วน เพียงพอ และตอบสนองข้อสงสัยของผู้มีส่วนได้เสีย ก่อให้เกิดผลดีผลเสียหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

8. ท่านคิดว่าเทคนิคหรือรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนแบบใดที่ควรนำมาใช้ในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย เพราะเหตุใด

.....

.....

8.1 ท่านคิดว่า “การจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชน” เป็นเทคนิคการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการความขัดแย้งที่เหมาะสมหรือไม่ อย่างไร (ถ้าใช่อะไรคือจุดแข็ง ถ้าไม่ใช่อะไรคือจุดอ่อน)

.....

.....

9. ท่านคิดว่าควรจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างไร เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและเพียงพอต่อการให้ข้อมูล การได้รับข้อมูล และการตอบกลับข้อมูลต่อประชาชน โครงการ และผู้มีส่วนได้เสียเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพ มีความหมายอย่างแท้จริง และประสบความสำเร็จ

.....

.....

10. ท่านคิดว่ารายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการพัฒนาต่าง ๆ มีความน่าเชื่อถือหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

10.1 ท่านคิดว่ากรณีที่ประชาชนไม่มีความเชื่อถือ หรือเกิดการต่อต้านคัดค้านรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง มีสาเหตุมาจากอะไร

.....

.....

11. ท่านคิดว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

12. ท่านคิดว่าผลของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินกระทบสิ่งแวดล้อมมีประโยชน์มากน้อยต่อการดำเนินงานโครงการฯ เพียงใด อย่างไร

.....

.....

13. ท่านคิดว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม จะช่วยลดความขัดแย้งระหว่างผู้มีส่วนได้เสียกับโครงการหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

13.1 ท่านมีแนวทางที่จะช่วยลดความขัดแย้งระหว่างผู้มีส่วนได้เสียกับโครงการหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

14. ท่านคิดว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมจะช่วยเพิ่มความเชื่อมั่นหรือความเชื่อถือนระหว่างผู้มีส่วนได้เสียกับโครงการหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

14.1 ท่านคิดมีแนวทางที่จะช่วยเพิ่มความเชื่อมั่นหรือความเชื่อถือนระหว่างผู้มีส่วนได้เสียกับโครงการหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

ส่วนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

1. ท่านคิดว่าปัจจัยใดบ้างที่ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมประสบความสำเร็จ

.....

.....

2. ท่านคิดว่าปัจจัยใดบ้างที่เป็นปัญหาหรืออุปสรรคต่อความสำเร็จของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

.....

.....

3. ท่านมีข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมอย่างไรบ้าง

.....

.....

4. ข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

ขอขอบพระคุณท่านที่เสียสละเวลาตอบแบบสอบถาม

ภาคผนวก ค
**แบบสัมภาษณ์สำหรับองค์การเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม/องค์กรพัฒนาเอกชน/
นักวิชาการ**

เลขที่แบบสัมภาษณ์.....

แบบสัมภาษณ์เรื่อง การประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา (สำหรับองค์การเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม/องค์กรพัฒนาเอกชน/นักวิชาการ)

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อประเมินประสิทธิผล และเสนอแนวทางในการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา ซึ่งในแบบสัมภาษณ์นี้ประกอบด้วย 3 ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปหรือข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

ส่วนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

โดยคำตอบทุกคำตอบถือเป็นส่วนหนึ่งในการศึกษาของนักศึกษาปริญญาโทหลักสูตรการจัดการสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และจะถือเป็นความลับไม่มีผลกระทบต่อผู้ให้สัมภาษณ์แต่อย่างใด

จึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงในการให้ความอนุเคราะห์การสัมภาษณ์ในครั้งนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นางสาวริญญาภัทร์ ภูวโรจน์พิบูล)

นักศึกษาปริญญาโทหลักสูตรการจัดการสิ่งแวดล้อม

คณะบริหารการพัฒนาสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ผู้ให้สัมภาษณ์.....

ตำแหน่ง.....

หน่วยงาน.....

วัน/เดือน/ปี.....เวลาที่สัมภาษณ์.....

สถานที่สัมภาษณ์.....

ผู้สัมภาษณ์.....

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปหรือข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

1. เพศ

☐

ชาย

☐

หญิง

2. อายุ

☐

ต่ำกว่า 20 ปี

☐

20-30 ปี

☐

31-40 ปี

☐

41-50 ปี

☐

51-60 ปี

☐

60 ปีขึ้นไป

3. ระดับการศึกษา

☐

ต่ำกว่าระดับประถมศึกษา

☐

ระดับประถมศึกษา

☐

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

☐

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.

☐

อนุปริญญา/ปวส.

☐

ระดับปริญญาตรี

☐

สูงกว่าระดับปริญญาตรี

☐

อื่น ๆ (ระบุ).....

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

1. ท่านทราบหรือไม่ว่ากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย มีกฎหมายอะไรบ้าง

- ☐ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2550
- ☐ พ.ร.บ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ
- ☐ ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- ☐ อื่น ๆ.....

1.1 ท่านมีความเข้าใจในหลักการของกฎหมายดังกล่าวหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

1.2 ท่านคิดว่ากฎหมายดังกล่าวมีความเหมาะสมต่อการนำไปปฏิบัติมากน้อยเพียงใด อย่างไร

.....

.....

2. ท่านคิดว่าแผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่งของไทยมีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด อย่างไร

- ☐ เหมาะสม ☐ ไม่เหมาะสม

.....

.....

2.1 ท่านคิดว่าแผนการพัฒนาโครงการฯ ก่อให้เกิดผลดี หรือผลเสียต่อชุมชนและประชาชนในพื้นที่มากน้อยเพียงใด อย่างไร

.....

.....

2.2 ท่านคิดว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อแผนการพัฒนาโครงการฯ หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

3. ท่านคิดว่าทรัพยากร (งบประมาณ, บุคลากรในการดำเนินงาน) ในกระบวนการมีส่วนร่วมของโครงการมีความเพียงพอหรือไม่ อย่างไร

☐

เพียงพอ

☐

ไม่เพียงพอ

.....

.....

4. ท่านคิดว่าวิธีการประชาสัมพันธ์โครงการ หรือช่องทางในการสื่อสารข้อมูลต่าง ๆ เหมาะสมหรือไม่ อย่างไร (เพื่อเป็นการให้ความรู้ในการตัดสินใจ และอธิบายเกี่ยวกับการดำเนินโครงการให้ประชาชนรับทราบข้อมูลได้อย่างถูกต้องครอบคลุม และเพียงพอ)

.....

.....

4.1 ท่านคิดว่าวิธีการประชาสัมพันธ์ในการให้ความรู้ สร้างความเข้าใจเพื่อประกอบการตัดสินใจต่อประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียควรดำเนินการอย่างไร เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพต่อการพัฒนาโครงการ

.....

.....

5. ท่านคิดว่าการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ระยะแรก ก่อให้เกิดประโยชน์หรือเกิดผลเสียต่อประชาชนหรือโครงการ และผู้มีส่วนได้เสียหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

6. ท่านคิดว่าแนวคิดหรือวิธีการในการกำหนดผู้มีส่วนได้เสียของโครงการครอบคลุมหรือไม่ และมีแนวคิดหรือวิธีการใดที่จะทำให้ครอบคลุมผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย (ผู้มีส่วนได้เสียโดยตรงและโดยอ้อม)

.....

.....

7. ท่านคิดว่าการเปิดเผยข้อมูลอย่างจริงจัง มีการให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วน เพียงพอ และตอบสนองข้อสงสัยของผู้มีส่วนได้เสีย ก่อให้เกิดผลดีผลเสียหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

8. ท่านคิดว่าเทคนิคหรือรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนแบบใดที่ควรนำมาใช้ในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย เพราะเหตุใด

.....

.....

8.1 ท่านคิดว่า “การจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชน” เป็นเทคนิคการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการความขัดแย้งที่เหมาะสมหรือไม่ อย่างไร (ถ้าใช่อะไรคือจุดแข็ง ถ้าไม่ใช่อะไรคือจุดอ่อน)

.....

.....

9. ท่านคิดว่าการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความเหมาะสมและเพียงพอหรือไม่ ต่อการให้ข้อมูล การได้รับข้อมูล และการตอบกลับข้อมูลต่อประชาชน โครงการ และผู้มีส่วนได้เสีย เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพ มีความหมายอย่างแท้จริง และประสบความสำเร็จ

.....

.....

10. ท่านคิดว่ารายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการพัฒนาต่าง ๆ มีความน่าเชื่อถือหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

10.1 ท่านคิดว่ากรณีที่ประชาชนไม่มีความเชื่อถือ หรือเกิดการต่อต้านคัดค้านรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง มีสาเหตุมาจากอะไร

.....

.....

11. ท่านคิดว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมมีความครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนดหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

12. ท่านคิดว่าผลของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินกระทบสิ่งแวดล้อมมีประโยชน์มากน้อยต่อการดำเนินงานโครงการฯ เพียงใด อย่างไร

.....

.....

13. ท่านคิดว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม จะช่วยลดความขัดแย้งระหว่างผู้มีส่วนได้เสียกับโครงการหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

13.1 ท่านมีแนวทางที่จะช่วยลดความขัดแย้งระหว่างผู้มีส่วนได้เสียกับโครงการหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

14. ท่านคิดว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมจะช่วยเพิ่มความเชื่อมั่นหรือความเชื่อถือนระหว่างผู้มีส่วนได้เสียกับโครงการหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

14.1 ท่านคิดมีแนวทางที่จะช่วยเพิ่มความเชื่อมั่นหรือความเชื่อถือนระหว่างผู้มีส่วนได้เสียกับโครงการหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

ส่วนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

1. ท่านคิดว่าปัจจัยใดบ้างที่ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมประสบความสำเร็จ

.....

.....

2. ท่านคิดว่าปัจจัยใดบ้างที่เป็นปัญหาหรืออุปสรรคต่อความสำเร็จของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

.....

.....

3. ท่านมีข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมอย่างไรบ้าง

.....

.....

4. ข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

ขอขอบพระคุณท่านที่เสียสละเวลาตอบแบบสอบถาม

ภาคผนวก ง

แบบสัมภาษณ์สำหรับหน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่น

เลขที่แบบสัมภาษณ์.....

แบบสัมภาษณ์เรื่อง การประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา (สำหรับหน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่น)
--

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อประเมินประสิทธิผล และเสนอแนวทางในการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา ซึ่งในแบบสัมภาษณ์นี้ประกอบด้วย 3 ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปหรือข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

ส่วนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

โดยคำตอบทุกคำตอบถือเป็นส่วนหนึ่งในการศึกษาของนักศึกษาปริญญาโทหลักสูตรการจัดการสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และจะถือเป็นความลับไม่มีผลกระทบต่อผู้ให้สัมภาษณ์แต่อย่างใด

จึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงในการให้ความอนุเคราะห์การสัมภาษณ์ในครั้งนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นางสาวริญญาภัทร์ ภูวโรจน์พิบูล)

นักศึกษาปริญญาโทหลักสูตรการจัดการสิ่งแวดล้อม

คณะบริหารการพัฒนาสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ผู้ให้สัมภาษณ์.....

ตำแหน่ง.....

หน่วยงาน.....

วัน/เดือน/ปี.....เวลาที่สัมภาษณ์.....

สถานที่สัมภาษณ์.....

ผู้สัมภาษณ์.....

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปหรือข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

1. เพศ

☐

ชาย

☐

หญิง

2. อายุ

☐

ต่ำกว่า 20 ปี

☐

20-30 ปี

☐

31-40 ปี

☐

41-50 ปี

☐

51-60 ปี

☐

60 ปีขึ้นไป

3. ระดับการศึกษา

☐

ต่ำกว่าระดับประถมศึกษา

☐

ระดับประถมศึกษา

☐

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

☐

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.

☐

อนุปริญญา/ปวส.

☐

ระดับปริญญาตรี

☐

สูงกว่าระดับปริญญาตรี

☐

อื่น ๆ (ระบุ).....

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

1. ท่านทราบหรือไม่ว่ากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย มีกฎหมายอะไรบ้าง

- ☐ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2550
- ☐ พ.ร.บ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ
- ☐ ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- ☐ อื่น ๆ.....

1.1 ท่านมีความเข้าใจในหลักการของกฎหมายดังกล่าวหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

1.2 ท่านคิดว่ากฎหมายดังกล่าวมีความเหมาะสมต่อการนำไปปฏิบัติมากน้อยเพียงใด อย่างไร

.....

.....

2. ท่านคิดว่าแผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่งของไทยมีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด อย่างไร

- ☐ เหมาะสม ☐ ไม่เหมาะสม

.....

.....

2.1 ท่านคิดว่าแผนการพัฒนาโครงการฯ ก่อให้เกิดผลดี หรือผลเสียต่อชุมชนและประชาชนในพื้นที่มากน้อยเพียงใด อย่างไร

.....

.....

2.2 ท่านคิดว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อแผนการพัฒนาโครงการฯ หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

3. ท่านคิดว่าทรัพยากร (งบประมาณ, บุคลากรในการดำเนินงาน) ในกระบวนการมีส่วนร่วมของโครงการมีความเพียงพอหรือไม่ อย่างไร

☐

เพียงพอ

☐

ไม่เพียงพอ

.....

.....

3.1 ท่านสามารถสอบถามและขอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากบุคลากรในการดำเนินงานได้เสมอหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

4. ท่านคิดว่าวิธีการประชาสัมพันธ์โครงการ หรือช่องทางในการสื่อสารข้อมูลต่าง ๆ เหมาะสมหรือไม่ อย่างไร (เพื่อเป็นการให้ความรู้ในการตัดสินใจ และอธิบายเกี่ยวกับการดำเนินโครงการให้ประชาชนรับทราบข้อมูลได้อย่างถูกต้องครอบคลุม และเพียงพอ)

.....

.....

4.1 ท่านคิดว่าวิธีการประชาสัมพันธ์ในการให้ความรู้ สร้างความเข้าใจเพื่อประกอบการตัดสินใจต่อประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียควรดำเนินการอย่างไร เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพต่อการพัฒนาโครงการ

.....

.....

5. ท่านคิดว่าการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ระยะแรก ก่อให้เกิดประโยชน์หรือเกิดผลเสียต่อประชาชนหรือโครงการ และผู้มีส่วนได้เสียหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

6. ท่านคิดว่าแนวคิดหรือวิธีการในการกำหนดผู้มีส่วนได้เสียของโครงการครอบคลุมหรือไม่ และมีแนวคิดหรือวิธีการใดที่จะทำให้ครอบคลุมผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย (ผู้มีส่วนได้เสียโดยตรงและโดยอ้อม)

.....

.....

7. ท่านคิดว่าการเปิดเผยข้อมูลอย่างจริงใจ มีการให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วน เพียงพอ และตอบสนองข้อสงสัยของผู้มีส่วนได้เสีย ก่อให้เกิดผลดีผลเสียหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

8. ท่านคิดว่าเทคนิคหรือรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนแบบใดที่ควรนำมาใช้ในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย เพราะเหตุใด

.....

.....

8.1 ท่านคิดว่า “การจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชน” เป็นเทคนิคการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการความขัดแย้งที่เหมาะสมหรือไม่ อย่างไร (ถ้าใช่อะไรคือจุดแข็ง ถ้าไม่ใช่อะไรคือจุดอ่อน)

.....

.....

9. ท่านคิดว่าการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความเหมาะสมและเพียงพอหรือไม่ต่อการให้ข้อมูล การได้รับข้อมูล และการตอบกลับข้อมูลต่อประชาชน โครงการ และผู้มีส่วนได้เสีย เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพ มีความหมายอย่างแท้จริง และประสบความสำเร็จ

.....

.....

9.1 ภายหลังการเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสีย ท่านได้รับข้อมูลย้อนกลับจากทางโครงการหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

10. ท่านคิดว่ารายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการพัฒนาต่าง ๆ มีความน่าเชื่อถือหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

10.1 ท่านคิดว่าการที่ประชาชนไม่มีความเชื่อถือ หรือเกิดการต่อต้านคัดค้านรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง มีสาเหตุมาจากอะไร

.....

.....

11. ท่านคิดว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมมีความครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนดหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

12. ท่านคิดว่าผลของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินกระทบสิ่งแวดล้อมมีประโยชน์มากน้อยต่อการดำเนินงานโครงการฯ เพียงใด อย่างไร

.....

.....

13. ท่านคิดว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม จะช่วยลดความขัดแย้งระหว่างผู้มีส่วนได้เสียกับโครงการหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

13.1 ท่านมีแนวทางที่จะช่วยลดความขัดแย้งระหว่างผู้มีส่วนได้เสียกับโครงการหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

14. ท่านคิดว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมจะช่วยเพิ่มความเชื่อมั่นหรือความเชื่อถือนระหว่างผู้มีส่วนได้เสียกับโครงการหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

14.1 ท่านคิดมีแนวทางที่จะช่วยเพิ่มความเชื่อมั่นหรือความเชื่อถือนระหว่างผู้มีส่วนได้เสียกับโครงการหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

ส่วนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

1. ท่านคิดว่าปัจจัยใดบ้างที่ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมประสบความสำเร็จ

.....

.....

2. ท่านคิดว่าปัจจัยใดบ้างที่เป็นปัญหาหรืออุปสรรคต่อความสำเร็จของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

.....

.....

3. ท่านมีข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมอย่างไรบ้าง

.....

.....

4. ข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

ขอขอบพระคุณท่านที่เสียสละเวลาตอบแบบสอบถาม

ภาคผนวก จ
แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้นำชุมชน/ประชาชน

เลขที่แบบสัมภาษณ์.....

แบบสัมภาษณ์เรื่อง การประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา (สำหรับผู้นำชุมชน/ประชาชน)
--

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อประเมินประสิทธิผล และเสนอแนวทางในการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงสุราษฎร์ธานี-ชุมทางหาดใหญ่-สงขลา ซึ่งในแบบสัมภาษณ์นี้ประกอบด้วย 3 ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปหรือข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

ส่วนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

โดยคำตอบทุกคำตอบถือเป็นส่วนหนึ่งในการศึกษาของนักศึกษาปริญญาโทหลักสูตรการจัดการสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และจะถือเป็นความลับไม่มีผลกระทบต่อผู้ให้สัมภาษณ์แต่อย่างใด

จึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงในการให้ความอนุเคราะห์การสัมภาษณ์ในครั้งนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นางสาวริญญาภัทร์ ภูวโรจน์พิบูล)

นักศึกษาปริญญาโทหลักสูตรการจัดการสิ่งแวดล้อม

คณะบริหารการพัฒนาสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ผู้ให้สัมภาษณ์.....

ตำแหน่ง.....

หน่วยงาน.....

วัน/เดือน/ปี.....เวลาที่สัมภาษณ์.....

สถานที่สัมภาษณ์.....

ผู้สัมภาษณ์.....

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปหรือข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

1. เพศ

☐

ชาย

☐

หญิง

2. อายุ

☐

ต่ำกว่า 20 ปี

☐

20-30 ปี

☐

31-40 ปี

☐

41-50 ปี

☐

51-60 ปี

☐

60 ปีขึ้นไป

3. ระดับการศึกษา

☐

ต่ำกว่าระดับประถมศึกษา

☐

ระดับประถมศึกษา

☐

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

☐

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.

☐

อนุปริญญา/ปวส.

☐

ระดับปริญญาตรี

☐

สูงกว่าระดับปริญญาตรี

☐

อื่น ๆ (ระบุ).....

4. อาชีพ

☐ เกษตรกรรม (ทำไร่/ทำนา/ทำสวน)	☐ ประมง
☐ เลี้ยงสัตว์	☐ ธุรกิจ/ค้าขาย
☐ รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	☐ รับจ้างทั่วไป
☐ พนักงานบริษัทเอกชน	☐ อื่น ๆ (ระบุ).....

5. ภูมิลำเนาของท่าน

- ☐ อยู่ที่นี่มาตั้งแต่เกิด ครอบครัว/บรรพบุรุษอาศัยอยู่ที่นี่ รวมระยะเวลาปี
- ☐ อพยพโยกย้ายมาจากที่อื่น (ระบุ) ระยะเวลา.....ปี
- จาก อำเภอ..... จังหวัด.....

6. ท่านเคยเข้าร่วมในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการหรือไม่

- ☐ เคยเข้าร่วม (ระบุ).....
- ☐ ไม่เคยเข้าร่วม

7. เหตุผลในการเข้าร่วม/ไม่เข้าร่วมในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

.....

.....

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

1. ท่านทราบหรือไม่ว่ากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย มีกฎหมายอะไรบ้าง

- ☐ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2550
- ☐ พ.ร.บ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ
- ☐ ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- ☐ อื่น ๆ.....

1.1 ท่านมีความเข้าใจในหลักการของกฎหมายดังกล่าวหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

2. ท่านคิดว่าแผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่งของไทยมีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด อย่างไร

- ☐ เหมาะสม ☐ ไม่เหมาะสม

.....

.....

2.1 ท่านคิดว่าแผนการพัฒนาโครงการฯ ก่อให้เกิดผลดี หรือผลเสียต่อชุมชนและประชาชนในพื้นที่มากน้อยเพียงใด อย่างไร

.....

.....

3. ท่านคิดว่าทรัพยากร (งบประมาณ, บุคลากรในการดำเนินงาน) ในกระบวนการมีส่วนร่วมของโครงการมีความเพียงพอหรือไม่ อย่างไร

☐

เพียงพอ

☐

ไม่เพียงพอ

.....

3.1 ท่านสามารถสอบถามและขอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากบุคลากรในการดำเนินงานได้เสมอหรือไม่ อย่างไร

.....

4. ท่านคิดว่าวิธีการประชาสัมพันธ์โครงการ หรือช่องทางในการสื่อสารข้อมูลต่าง ๆ เหมาะสมหรือไม่ อย่างไร (เพื่อเป็นการให้ความรู้ในการตัดสินใจ และอธิบายเกี่ยวกับการดำเนินโครงการให้ประชาชนรับทราบข้อมูลได้อย่างถูกต้องครอบคลุม และเพียงพอ)

.....

4.1 ท่านคิดว่าวิธีการประชาสัมพันธ์ในการให้ความรู้ สร้างความเข้าใจเพื่อประกอบการตัดสินใจต่อประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียควรดำเนินการอย่างไร เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพต่อการพัฒนาโครงการ

.....

5. ท่านคิดว่าการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ระยะแรก ก่อให้เกิดประโยชน์หรือเกิดผลเสียต่อประชาชนหรือโครงการ และผู้มีส่วนได้เสียหรือไม่ อย่างไร

.....

6. ท่านคิดว่าแนวคิดหรือวิธีการในการกำหนดผู้มีส่วนได้เสียของโครงการครอบคลุมหรือไม่ และมีแนวคิดหรือวิธีการใดที่จะทำให้ครอบคลุมผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย (ผู้มีส่วนได้เสียโดยตรงและโดยอ้อม)

.....

.....

7. ท่านคิดว่าการเปิดเผยข้อมูลอย่างจริงใจ มีการให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วน เพียงพอ และตอบสนองข้อสงสัยของผู้มีส่วนได้เสีย ก่อให้เกิดผลดีผลเสียหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

8. ท่านคิดว่าเทคนิคหรือรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนแบบใดที่ควรนำมาใช้ในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย เพราะเหตุใด

.....

.....

8.1 ท่านคิดว่า “การจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชน” เป็นเทคนิคการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการความขัดแย้งที่เหมาะสมหรือไม่ อย่างไร (ถ้าใช่อะไรคือจุดแข็ง ถ้าไม่ใช่อะไรคือจุดอ่อน)

.....

.....

9. ท่านคิดว่าการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความเหมาะสมและเพียงพอหรือไม่ ต่อการให้ข้อมูล การได้รับข้อมูล และการตอบกลับข้อมูลต่อประชาชน โครงการ และผู้มีส่วนได้เสีย เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพ มีความหมายอย่างแท้จริง และประสบความสำเร็จ

.....

.....

9.1 ภายหลังการเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสีย ท่านได้รับ
ข้อมูลย้อนกลับจากทางโครงการหรือไม่ อย่างไร

.....

10. ท่านคิดว่ารายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการพัฒนาต่าง ๆ มีความ
น่าเชื่อถือหรือไม่ อย่างไร

.....

10.1 ท่านคิดว่ากรณีที่ประชาชนไม่มีความเชื่อถือ หรือเกิดการต่อต้านคัดค้านรายงานการ
ประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง มีสาเหตุมาจากอะไร

.....

11. ท่านคิดว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมมีความ
ครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนดหรือไม่ อย่างไร

.....

12. ท่านคิดว่าผลของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินกระทบสิ่งแวดล้อมมี
ประโยชน์มากน้อยต่อการดำเนินงานโครงการฯ เพียงใด อย่างไร

.....

13. ท่านคิดว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม จะช่วย
ลดความขัดแย้งระหว่างผู้มีส่วนได้เสียกับโครงการหรือไม่ อย่างไร

.....

13.1 ท่านมีแนวทางที่จะช่วยลดความขัดแย้งระหว่างผู้มีส่วนได้เสียกับโครงการหรือไม่
อย่างไร

.....

14. ท่านคิดว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมจะช่วย
เพิ่มความเชื่อมั่นหรือความเชื่อถือนระหว่างผู้มีส่วนได้เสียกับโครงการหรือไม่ อย่างไร

.....

14.1 ท่านคิดมีแนวทางที่จะช่วยเพิ่มความเชื่อมั่นหรือความเชื่อถือนระหว่างผู้มีส่วนได้เสีย
กับโครงการหรือไม่ อย่างไร

.....

ส่วนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

1. ท่านคิดว่าปัจจัยใดบ้างที่ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบ
สิ่งแวดล้อมประสบความสำเร็จ

.....

2. ท่านคิดว่าปัจจัยใดบ้างที่เป็นปัญหาหรืออุปสรรคต่อความสำเร็จของการมีส่วนร่วมของประชาชน
ในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

.....

3. ท่านมีข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบ
สิ่งแวดล้อมอย่างไรบ้าง

.....

4. ข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

ขอขอบพระคุณท่านที่เสียสละเวลาตอบแบบสอบถาม

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ ชื่อสกุล

นางสาวริญญาภัทร์ ภูวโรจน์พิบูล

ประวัติการศึกษา

บริหารธุรกิจบัณฑิต (การจัดการธุรกิจ)
มหาวิทยาลัยนเรศวร
ปีที่สำเร็จการศึกษา 2555

ประสบการณ์การทำงาน

พ.ศ. 2558 – พ.ศ. 2560
นักวิชาการการมีส่วนร่วมและประชาสัมพันธ์
บริษัท ปัญญา คอนซัลแตนท์ จำกัด
พ.ศ. 2560 – พ.ศ. 2561
นักวิชาการการมีส่วนร่วมและประชาสัมพันธ์
บริษัท พี แอนด์ ซี แมนเนจเม้นท์ จำกัด